

JÁSZSÁGI ÉVKÖNYV
2015

JÁSZSÁGI ÉVKÖNYV
2015

A kötet szerzői:

Balláné Szabó Ilona könyvtáros, Jászapáti; Balog Tiborné amatőr fotós, Jászberény; Bathóné Lakatos Csilla tanárkönyvtáros, Jászberény; Besenyi Vendel ny. agrármérnök, Jászberény; Bujdosó Katalin könyvtáros, Jászfényszaru; Buschmann Éva újságíró-szerkesztő, Jászberény; Csajka Gizella történész, Szolnok; Csibi László könyvtáros ELTE BTK Néprajzi Intézet, Budapest; Csintalan Dóra könyvtáros, Jászapáti; Ézsiás Adrienn virágbolti eladó, Jászfákóhalma; Farkas Kristóf Vince muzeológus Jász Múzeum, Jászberény; Fodor István Ferenc helytörténeti kutató, Jászfákóhalma; Gál Judit könyvtáros, Jászsalsószentgyörgy; Gledura Lajosné ny. tanítónő, Jászberény; Gulyás Erzsébet könyvtáros, Jászberény; Gurzó K. Enikő művészettörténész, Temesvár; Horváth Brigitta egyetemi hallgató, Jászfákóhalma; Ingesné Járvás Irén könyvtáros, Jászkisér; Józsa László tanár, helytörténeti kutató, Kunszentmárton; Kalló Brigitta főiskolai hallgató, Jászfákóhalma; néhai Kálmán Kata fotográfus, Budapest; Kármán Antal ny. menedzser, Jászberény; Kertész Ottó állatorvos, Jászberény; Kiss Erika újságíró, Jászberény; Kiss Henriett zenetörténész, Jászberény; Kovács István László építész, Budapest; Leslie Laszlo ny. templomgondnok, London/Ontario – Kanada; Lukácsi László ny. tanár, Jászsalsószent-györgy; néhai Makó Pál jezsuita költő; Metykó Béla ny. mérnök, Jászberény; Nagy Jánosné ny. gimnáziumi tanár, Jászberény; Nagy Ildikó könyvtáros, Jászfényszaru; Pappné Járvás Beáta könyvtáros, Jászkisér; Parti Csaba könyvtáros, Jászberény; Rohonczy Viktor ny. mérnök, Jászberény; Sharon McElveen Altman zenetudós Dél-Karolina Egyetem, USA; Stanitz Károly ny. főiskolai tanár, Jászberény; Szántai Katalin ny. tanár, Jászberény; Szerző Dorina főiskolai hallgató SZIE ABPK, Jászberény; Szikszai Mihály levéltáros, Szolnok, Tóth Tibor helytörténeti kutató, Jászfényszaru; Törőcsik István tanár, Ópusztaszer; Vincze János Farkas tanár, Jászládány; Wirth Lajos tudománytörténész, Jászberény.

JÁSZSÁGI ÉVKÖNYV
2015

TARTALOMJEGYZÉK

A szerkesztésben közreműködtek:

†Farkas Ferenc, Fodor István Ferenc, Hasznos Rozália, Hajdú László, B. Jánosi Gyöngyi,
Hortiné Bathó Edit, Kármán Antal, Szabó Jánosné

Felelős szerkesztő: Pethő László

Borítóterv: B. Jánosi Gyöngyi

Tördelőszerkesztő: Buschmann Éva

Olvasószerkesztő: Egyedfi Gizella

Kiadja a Jászsági Évkönyv Alapítvány

Felelős kiadó: Kertész Ottó kuratóriumi elnök

ISSN 1217-7954

MŰVÉSZET

Makó Pál: Lírai önarckép – fordította Nagy Jánosné.....	7
Sharon McElveen Altman: Darázs Árpád amerikai diákjai Magyarországra készülnek – fordította Kiss Henriett.....	16

HISTÓRIA

Besenyi Vendel: Egy egykor volt és elfeledett iskola.....	19
Farkas Kristóf Vince–Fodor István Ferenc: Második világháborús emlékművek a Jászságban.....	33
Kiss Erika: Akit háromszor választottak polgármesternek – Török Aladár nem hétköznapi története.....	41
Kovács István László: A jászdózsai vízimalom története.....	53
Szikszai Mihály–Csajka Gizella: Egyletek, egyesületek és körök Jászberényben.....	65
Töröcsik István: A négyszállási I. számú jász temető problematikája.....	77
Vince János Farkas: A jászladányi zsinagóga.....	82
Kálmán Kata fotói – Fodor István Ferenc méltatásával.....	91

GAZDASÁG

Kármán Antal–Pethő László: Jászberény, az olaj és a pálinka, mint sikerforrások – Interjú Papp Gézával, az Olajterv Zrt. nyugalmazott elnök-vezérigazgatójával.....	105
Kármán Antal: Top 10 Jászság (2014).....	111
Metykó Béla: Részletek a teherfuvarozás jászberényi történetéből.....	115
Stanitz Károly: Havel Lipót és Jászberény.....	128

KÖRNYEZETÜNK

Kertész Ottó: Az országban itt fészkel a legtöbb sas – beszélgetés Juhász Tibor természetvédelmi őrrrel.....	132
Balog Tiborné: Gólyalesen a városban – fotósorozat.....	140
Buschmann Éva: Kis közösségek nagy összetartó ereje.....	154

Gurzó K. Enikő: Tarzan kultusz a Jászságban – az alsószentgyörgyi Weismüllerek igaz története.....	162
Leslie Laszlo: Jászmagyar vagyok Kanadában.....	169
Szerző Dorina: A magyarországi és az erdélyi magyarok identitásának vizsgálatáról.....	175

ÖRÖKSÉGÜNK

Csibi László: Kocsis Gyulára emlékezve.....	191
Ézsiás Adrienn–Horváth Brigitta–Kalló Brigitta: A jászjákóhalmi temető.....	194
Gledura Lajosné: Diákéveink a Tanítóképzőben.....	203
Lukácsi László: Levél a háborúból.....	219
Rohonczy Viktor: Rohonczy Andrea tanárnőre emlékezve.....	222
Szántai Katalin: Édesapánkra emlékezve.....	229
Tóth Tibor: Egy olimpiai bajnok úszónő a Jászságból – Interjú Gyenge Valériával.....	232
Wirth Lajos: In memoriam Farkas Ferenc.....	242

KÖNYVISMERTETÉSEK

Bathóné Lakatos Csilla: A Jászsági Évkönyv repertórium.....	246
Elhunyt papok emléke – Józsa László.....	262
Fodor István Ferenc: A szőlő jelentősége a Jászságban.....	264

ESEMÉNYNAPTÁR.....	265

Makó Pál

LÍRAI ÖNARCKÉP

Fordította és a jegyzeteket írta: Nagy Jánosné

Mai tudásunk szerint Makó Pálról nem maradt fenn portré, festmény vagy rézkarc, így az utókor nem ismerheti meg a Jászság egyik legnagyobb szülöttének arcvonásait. Ám arról, hogy milyen volt a lelki alkata, érzemvilága, értékrendje, vagyis, hogy milyen volt Makó, az ember, részletgazdag képet kapunk az 1752 és 1783 között több kiadást, átdolgozást megért elégiás kötetéből. De a latin nyelv ismerete manapság a verskedvelők körében sem általános, ezért keveseknek adatik meg az élmény. Ezidáig csak az *Elegiacon* XIX. elégiája és a *Születésnapomra* című elégia egy részlete volt magyarul is olvasható – ugyancsak Nagy Jánosné, a Lehel Vezér Gimnázium nyugalmazott tanára fordításában –, így Makó Pál verseit még a Jászságban is sokkal kevesebben ismerhették meg, mint Janus Pannoniusét. Az alábbi öt, személyes hangvételi elégia közlésével szeretnénk Makó Pál emberi karakterét és költészetét közelebb hozni a mai olvasókhhoz.

A szerk.

I. Elégia
Praefatio (Előszó)

Nemrég ott, hol kettős ívvel görbül a tópart,
Nyugtalan ballagtam, néztem a zöld vizeket.
Hősi, nehéz harcokba merülve egészen a lelkem,
Tűnődtem, mi legyen művem címe-neve?
Ekkor Elégia¹ jött váltott lépés ütemével,
Kis mirtuszt tartott szendén ujjai közt.
Elfut a pír, megvallom; mert mit kezdjek e szűzzel?
Én egyedül voltam; s ifjúnak nagy baj a nő.
Ámde felismertem (felfedte lépte, ahogy jött),
Bátran ily szavakat szórtam a szótlán elé:
„Mit gondolsz velem? Én bizony hat versláb ütemére²
Súlyos témákról alkotom verseimet.
Kérj meg más költőt, aki téged táborod élén
Elfogad, és gyöngéd lírát megkoszorúz.”
Rám nevetett: „ó mennyire megcsal a józan okosság!
Azt hiszed, hogy bármit tudsz alkotni magad?
Elsőként én óvtalak, én ringattam a bölcsőd,
S az voltam neked én, csak mi egy dajka lehet.
Sőt, ami táplált, s adtam a síró kis csecsemőnek,
Nem tej volt, hanem a szent forrás³ itala.

Add nekem első műveid! S később, ám legyen, írdál
Hősök tetteiről fenséges sorokat!”
Hát beleegyezem, titkon azonban izgat a harci
Téma, mihez jól megy hat versláb-ütemem.
Megsejtvén, aranyos haja fürtjeit elsímította,
S mondta: „hiáavaló bú, ami téged emészt.
Tán ha egy témád írását nem hosszú sorokból
Alkotod, úgy nem kapsz méltó érdemeket?
Nézd csak, Horatiusból⁴ ami rész az őt olvasókat
Inkább érdekeli, nem csak egy kötet az.
Nemde Tibullus⁵ egykor a békés versei által
Szerzett hírnevet a teljes föld kerekén?
Más költőknek e példák lelkierőt, sőt ihletet adtak,
S nem keveseknek majd ez lesz az útmutató.
Sok költővel együtt te is merd ugyanezt: sikered lesz,
Vélük egyenlő vagy, vagy nagyon is rokoni,
És amit egy nap, sőt a dolgok fátuma kínál,
Aggódás nélkül arról dalra fakadj!”
„Ámde ki élvezzi nem hagyományos műveimet majd,
Ha azokat mégis olvasná valaki?”
„Hát a tömeg – nem tudnád? – már csak az újat akarja:
Versben az újszerűnek van jobban hitele.
Ez ha hiányzik, kis köteted – orrát ki-kifújva –
Köpködi, és dühösen messze hajítja keze.”
„És ki lesz ellenük az, ki engem, fegyvertelent megvéd,
S gyűlölet dárdái közt fegyvert adni ki fog?”
Ő megnyerve csatáját, nyájasan rám nevetett, és
Szólt: „oltalmam alatt biztos lesz köteted.”
Nyomban elfogadom, s megtartom ígéretem. Nekem
A kegyes istennők megcsalátása tilos.

IV. Elégia

Ad natalem suum (Születésnapomra)

Harmadik újhoid jött el április idusa⁶ óta,
Lám születésnapomat bús helyen ünnepelem.
Hajdan e nap nagyon is kedves volt, s ünnepi verssel
Tartottam meg, amíg szállt a vitorla velem.
„És amikor idegen föld rút küszöbére kiléptél⁷,
Már látványa ijeszt, elrettent ez a hely?
Mért jöttél a ruténokhoz?⁸ Vajon erre a földre
Jóakaróm⁹ küldött? (Ó, ez alig hihető.)

S most várod, hogy tiszteljem születésnapodat, font
Ünnepi laurusszal megkoszorúzva fejed?
Lám, becsapódtál: itt csak sóhajtozgat a múzsám,
S érzem, alig tud már szólni vidám szavakat.
Most én csak, balsorsom s fájdalom vátesze, élek,
S számkivetésemnek elmondója leszek.”
Már annyit sérültem gondoktól, s alig is volt
Költő voltomnak bármi kis ép ereje,
S ezt is gyakran a gyötrelmem elpusztítani akarja,
S tenné is, ha nekem nem hoz erőt a Remény.
Ő véd meg, ha gonosz hatalom jön verseim ellen,
Ő mindig biztat: „várd ki a holnapodat!
Hosszú nap küldé a bikát a görbe igába,
Hosszú nap teszi azt szántássá, ami fű.”
Nem csillapszik a gondom, ó, jaj, végül is ettől,
Én boldogtalan! Itt elhagy minden erőm.
Úgy gyarapodnak az én sebeim, mint múlnak a percek,
S lesz a nappaltól az éj s éjtől a nap nehezebb.
Sőt gyötrötten, hogy ne csak egy baj sújtsa a sorsom,
Más láng is kínoz: sokszor meglep a láz.
Hát ez a hely engem, nyomorultat lopva felőröl,
Az nekem ártóbb rossz, mint maga itt ez a hely.
Már született külsőm eltorzította, mi itt van,
Hogy most édesanyám kérdene: jaj, te ki vagy?
Így gyengén, ilyen állapotomban írdál a verset?
Azt, aki boldogan él, elrettenti a mú!
Mégis, kérve a múzsákat, születésnapomat most,
Hogyha lehet, s elmém hagyja, megénekelem.
Hogyha a nap – ez a nap – nem támadt volna fel egykor,
Úgy nem ihatnám most, Russia,¹⁰ hűs vizeid.
Jászágban¹¹ van a föld, mely látta először a bölcsöm,
S az hallotta az én első hangjaimat.
Nyomban a kis csecsemőt ragyogó karjába emelte
Phoebus,¹² a jós, és szólt: „Múzsák neveltje leszel.
Hagyd a pityergést most, jönnek majd könnyteli évek,
Jaj nekem, mennyi sebet üt még rajtad a sors!
Nézd csak a szarmata sziklák¹³ közt eredő sebes Ungot
S ércrögöket, s eleink szétvert sátorait!
Majdan e fűzfákhoz, cserjékhez hívod az égből
Dalt zengő Helikon római múzsahadát.
Ám miután tizenkét hónapját tölti az év ki,
Lágyabb szél fogja fűjni a vásznaidat:
Nagyszombat hív vissza, s erővel tartani nem tud,
Készletet a sors látni Stíria¹⁴ fenyveseit.

És mikor áldozatod kész – sok várost bebolyongván –,
 Majd a csodás Bécs is boldog ölébe fogad.
 Az már most megígéri neked, fiú, a papi fejdísz,
 És a kezébe is ad főpapi pásztorbotot.
 Addig azonban villám sújt, ó jaj, a magasból!”
 Szólt; ragyogása letűnt, jós szava már elakadt...
 Feljön az esteli csillag, a fény a titánnal¹⁵ alászáll.
 Szép születésnapom, ó, haldokolsz, áldjon az ég!
 Újra ha felvirradsz, engem ne itt érjen a hajnal,
 Kívánom, hogy jöjj másként és ragyogón.
 Mondjátok ti is, engem akik kedveltek, barátim,
 Mondjátok: „, legyenek kedvező csillagaid!”
 Így lesz, hogy soha erre a földre ne lépjete, és így
 Kapjon sajkátok óvó, jó szeleket!
 Teljesül ez bizton; s nekem jobb napokért könyörögtök,
 Sorsom, mint ezelőtt, úgy teljen ezután!

VI. elégia

Ad Lunam, cum abire cuperet
 (A Holdhoz, amikor elmenni vágyott)

Hallgatnak a kutyák, s a békés éjszaka csendje
 Engem is elringat megszokott fekhelyemen.
 Kellemes álmokat is küldött szemeimre a sziklás
 Víz közeléből jött hullám lágy moraja.
 Ébredzem mégis, kinyitom két ablakom és fenn
 Fénylő csillagokon jár a tekintetem, óh.
 Hold is volt, s szóltam neki: „Fénysarlód hegye által
 Gyötrött énemnek, kérlek az égre, segíts!
 A keserű balsors félelmesen egyre szorongat,
 Hasztalan sok könnyem, tudhatod azt magad is.
 És míg mindent látsz odafentről, láthatod azt is,
 Tornyait hol emeli ősi Vienna¹⁶ feléd.
 Ím ott van Jupiter, aki zord villámmal is sújtott,
 És a ruszin¹⁷ földön kényszerit élni, gyötör.
 Ám most, hallgatag éj idején vidd sóhajom hozzá,
 Érd el, hogy ne legyek, hosszan számkivetett!”
 „Feljutnak a fohászok az égiekig (nekik így jó),
 S azt a fohászt, mi jogos, teljesítik szívesen.”
 „Ím a jogos kérés: hadd menjek ez elszomorító
 Földről, és távol bárhova, itt ne legyek!
 Pompás városokat vágnom most vakmerő lenne,
 Nincsen a lelkemnek kívánsága merész.

Műveltebb városkát s égboltot derüebbet!
 Ennyi a legfőbb jó, mit kérnék, adomány.
 Nem száműzöttként vesztegtek e szarmata¹⁸ tájon,
 Csillagok! már tanuim lesztek, bűnöm ha van!
 Van bűnöm, mert vágyva fogadtam a főnöki szót,¹⁹
 Másnak ez nagy jutalom, csakhogy rab vagyok én.
 Hát nyomorúságom megszáván, vidd oda, Phoebe,²⁰
 Ég ura színe elé gyötrődő szívemet!
 Ő kegyes és teljesség. Meg fog szánni bizonnal,
 S kérésemre atyánk rábólint: legyen úgy.
 Nem kell, hogy fáradjon a stílussal, hisz elég az:
 Hogy nekem egy szócskát szóljon, mondja ki: „menj!”
 Akkor szárnyakat, mint rég Daedalus,²¹ nem könyörögnék,
 Csak bólintson rá, s nyomban szállni fogok.
 Akkor majd, Phoebe, neked kellemesebben adózom,
 Felszabadult szívvel, s gyötrelmem tovaszáll.
 Múzsám eddig a bánatnak szolgált velem együtt,
 Akkor majd téged énekel háladalom.”
 Így szóltam; s távozván Cynthia,²² fényteli sarló,
 Bólintott kecsesen, fejbiccentve köszönt.

VIII. elégia

Somnium de futuro propediam abitu
 (Álom a hamarosan eljövendő távozásról)

Meghatják a fohászok az égieket, vagy a csúfos
 Éj megesal; de hiszem: feljutnak az imák.
 Mert nemrég, mialatt testem még tartja az álom,
 Már hajnalcsillag hívja a hajnali fényt:
 Árny állt ágyamhoz (mély álom nem kötözött le),
 S lágy susogással szólt: „kelj föl, rajta, siess!
 Rajta, a sors hív: elhagyod a sebes Ungot²³ is, menjünk,
 Téged más nap vár s kellemesebb levegő.
 Végre az istenek s néma Vienna²⁴ is hallja a hangod,
 Azt pedig mindedig hasztalan hordta a szél.”
 Így szól, s álommal könnyű levegőbe elillan.
 Megszólalt a kakas, s biztat engem e jel.
 Menni fogok: ó mennyi sok érzelem árad a szívben,
 Hisz felkel nekem az égen a hajnali fény!
 Menni fogok, és vágyom a földre, akármilyen is lesz,
 Mít megígértél most, bárki vagy, mondd, hogy igaz!
 Mint amikor a hajós fáradtan a tengeri úttól
 Megpillantja honát – nők, csapszékek után –,

Jámbor örömmel a vágyott földnek csókokat hint, hisz
 Bírta a számkivetést s tenger sok viharát.
 Így én hosszan szenvedek fortuna²⁵ sok sebe által,
 Bűnhődtem, de letelt, minden örömteli lesz.
 És ha gyönyör a visszatekintőnek, ami emlék,
 Mily nagy öröm s hála, égiek! telve a szív.
 S inkább boldog a megsebesült katona, ki csatából –,
 Mint aki ellent sem látva – jutott haza már.
 Jobban örülve helyez koszorút széltörte hajóra
 A hajós, mint arra, melyet a szél röpitett.
 Sőt nagy Ulisses²⁶ is boldog volt már Dulichiánál²⁷
 Bár kimerülten a vad tengeri vészek után.
 Még három hó hátravan (nékem több az egy évnél),
 Ám majd mindezeket egy nap zárja le már!
 Ó, születésnap, szent fény, mindennél ragyogóbb, ó,
 Jöjj mielőbb! Gyakran kért téged sok imám:
 Auróra,²⁸ te hozod hát várt napomat paripáddal,
 Rózsás harmatosan gyors gyeplőd megereszd!

XIX. Elégia

Cum ad Matheseos studium Viennam mitteretur
 (Midőn matematikai tudományok tanulására Bécsbe küldetett)

Most koszorúzzátok fejemet – győztem! – ti, babérok!
 Óhajom teljesedett, néma Vienna²⁹ fogad.
 Bölcs tudományra, hová rég vágyott testem, a lelkem,
 Íme, parancsoddal, jóakaróm,³⁰ mehetek.
 És megyek. Ah hogy vágytam szent berkekbe³¹ belépni,
 S most meglesz, minthogy feltárod kapuit.
 Eddig is mentem volna, de árral szembe hajóztam:³²
 Balga riválisaim késtettek utamon.
 Végre a nyílt tér vár; oldjátok el ím a hajómat,
 Enyhe fuvallat jön napnyugat tája felől.
 S már utazom. Távolban a császár várfala látszik,
 S tornyaidat látom, büszke Vienna, neked.
 Légy üdvöz,³³ város, s a Mathézis³⁴ hős laka, ó, mind,
 Nektek is üdv, utcák, hányszor vágytam ide!
 Nem bámulni jövök ám én e nagyszerű várost,
 Ezt aki véli, az nem ismeri lelkületem.
 Sem szent templomí, sem a királyok szép palotái
 Nem bűvölnek, bár jólesik látni nekem.
 Ah, legyen az boldog, ki csak épületet, falakat néz
 S tündöklő sétányt, tarka keresztutakat!

Engem jobban megragad ím az égi Mathézis
 Lakhelye, mint ami ott rajta kívül esik.
 Én eme partokat és kikötőt kívántam az égtől
 Szélvert sajkámnak, s volt ez a cél nekem is.
 Mégis alig tudtam neki mindezeket megigérni,
 Bennem alig volt már – majdnem semmi – remény.
 Hagyj fel a vágyakkal – szóltam, mert már kimerültem –,
 Nem jutnak szavaid a süket istenekig.
 Mégis próbáld újra az égiek támogatását,
 Érd el a vágyaidat, tudd, mit túrsz ezután!
 „Mind a matematikus” – mondják rólunk – „esze-sújtott”³⁵.
 Nemde így állítják? – s elhiszi szerte a nép.
 „Vagy bizonyos, hogy megtévesztenek léha tudással,
 S munka, dolog nélkül töltik a drága időt.
 Menj most, és tudománnyal gyengítsd büszke erődöt,
 Majd csak nagy név lesz együgyü munka becse!”
 Engem is így verdestek a hullámok, de a szélvész
 Megzabolázták már jóakaróm szavai.
 Ő ha vigyáz rám, nem bánom gúnyját a tömegnek,
 Ostoba az, s engem bírám³⁶ védeni fog.
 Marjon akár mocskos szájával a nyers szavu köznép,
 Ám legyen; ő egyedül elfogad, és ez elég.
 Pusztuljon az irigység, s szentélyét a Mathézis
 Tárja ki, s ott engem kézen fogva vezet.
 Már elválok a földtől, és feltáru az égbolt,
 Pusztta tekintetem is járja a csillagokat.
 Már tudom én: lovain mily kört fut körbe a Nap s Hold,³⁷
 Mért tizenkét hó az, ez csak egy hónap idő?
 S míg Phoebus³⁸ fénylik mindig ugyanoly kerek arccal,
 Mért nővére³⁹ kerek képe meg ingadozó?
 S bár tengerhullamba merül sok más,⁴⁰ azután kél,
 Mért nem buktok alá, Göncöl csillagai?
 Hát neked, Augustin,⁴¹ aki vágyaim teljesedését
 Pártolod, érdemedért hálás hogy lehetek?
 Csillag amíg lesz (s mindig lesz sok csillag) az égen,
 Nem mulik el hálám, lelkem is áldani fog.

JEGYZETEK

¹ Elégia: az elégiaköltészet istennője. (Az elégia: szomorú hangulatú lírai műfaj.)

² hat versláb üteme: hexameter, a hősi eposzok (epikai műfaj) versformája.

³ szent forrás: castaliai forrás, a múzsák szent forrása a Parnassus hegyen; a rómaiak hite szerint vize költői ihletet ad.

⁴ Horatius: (Kr. e. 65–8.) a latin lírai költészet kiváló alakja. Makó Pál szövegében: „pelinus” (azaz Samniumból származó) költő.

⁵ Tibullus: (Kr. e. ?50–19.) latin elégiaköltő, témái: egyéni érzések, bánat, háborúellenesség, falusi idill, szerelem.

⁶ április idusa: április 13. napja.

⁷ ...kiléptél: önmegszólítás, ill. párbeszéd önmaga és költői énje között 8 soron keresztül.

⁸ ruténok: ruszinok; a mai kárpátukránok régi neve.

⁹ jóakaróm: valószínű, hogy a jezsuita rendfőnök, aki beosztotta a novíciusokat, ki hol töltse a próbaévét.

¹⁰ Russzia: ruszin föld, Kárpátalja.

¹¹ Jászságban: Jászapátira utal, ahol Makó Pál született.

¹² Phoebus: Phoebus Apollo, itt: mint a múzsák karvezetője, a költészet segítője, kedvelt helye a Helikon hegye. Istene a jóslásnak is.

¹³ szarmata sziklák: a Kárpátok vadregényes vidéke. A szarmata nép ókori nomád törzs volt.

¹⁴ Stíria: Stájerország, központja: Graz, a költő Nagyszombat utáni állomáshelye.

¹⁵ a fény a titánnal alászáll: a fényből, az Olymposzról lelépdelő titán (mitológiai óriás) az estét, a nappal végét jelenti.

¹⁶ Vienna: Bécs latin neve.

¹⁷ ruszin (vagy rutén): a mai kárpátukránok régi neve.

¹⁸ szarmata: iráni eredetű ókori nomád néptörzs, sok európai területen is hódítottak; (szarmata táj: barbár vidék).

¹⁹ A jezsuita rendi képzéshez tartozott, hogy az előljárók, a rendfőnökök próbaév(ek)re küldték a novíciusokat, akik nem tudták, milyen körülmények közé kerülnek.

²⁰ Phoebé: Diana, azaz a hold és vadászat istenasszonya.

²¹ Daedalus: a krétai labirintus építője. Magának és fiának készített szárnyakat, hogy az ég felé szállva elmenekülhessenek a lezárt labirintusból.

²² Cynthia (vagy Cinthia): Diana mellékneve; itt: a hold.

²³ Ung: folyó az Északi-Kárpátokban. Ungváron, próbaévének színhelyén számkivetettnek érezte magát Makó Pál.

²⁴ Vienna: Bécs.

²⁵ fortuna: a forgandó szerencse, jó- vagy balsors.

²⁶ Ulisses: Odüsszeusz latin neve. Tíz évig hányódott a tengeren, míg hazaért Ithakába Trójából.

²⁷ Dulichia: sziget Ithaka közelében, Odüsszeusz birtoka.

²⁸ Auróra: a hajnal istennője.

²⁹ Vienna: Bécs; néma, érzéketlen, mert eddig nem fogadta a tanulni vágyó ifjút.

³⁰ jóakaróm: Augustinus Hingerle, Makó Pál pártfogója, aki kieszközölte a költő bécsi útját.

³¹ szent berkek: a tudomány szent berkei.

³² hajóztam: szimbolikus jelentésű: hajózni viharos folyón vagy tengeren annyi, mint viszontagságos életet élni. Ennek ellentéte: partot érni, kikötni, azaz célt érni, nyugalmat lelni. Ebbe a fogalomkörbe tartozik a vitorla, vászon, hajó, csónak, ladik, sajka ...

³³ Üdv neked: latinos köszöntés (vö.: Üdvözlégy).

³⁴ Mathézis: a matematika tudománya megszemélyesítve, isteni rangra emelve.

³⁵ esze-sújtott: a gúnyolódás hat soron át tart.

³⁶ bírám: P. Hingerle

³⁷ Nap s Hold: Az ókori mitológia szerint a Nap isten és a Hold istennő fényes hintón jár az égen tündöklő paripákkal.

³⁸ Phoebus: a Nap.

³⁹ nővére: a Hold, a fogyó és a dagadó.

⁴⁰ sok más: a Göncölön kívül más csillagok.

⁴¹ Augustin: Augustinus Hingerle (1690–1760) jezsuita szerzetes, a grazi egyetem tanára, később a bécsi rendház előljárója.

Sharon McElveen Altman

DARÁZS ÁRPÁD AMERIKAI DIÁKJAI MAGYARORSZÁGRA KÉSZÜLNEK

Darázs Árpád (1922. Jászberény – 1986 Columbia, Dél-Karolina, USA) magyar zene-pedagógus az ún. Kodály-módszer egyik legelső képviselője volt az Amerikai Egyesült Államokban. Darázs neve ismerősen csenghet a Jászsági évkönyv olvasói számára, hiszen a kiadvány hasábjain több alkalommal is jelentek meg az életéről, illetve szakmai pályafutásáról szóló írások.

A következő oldalakon Sharon McElveen Altmannek, a Dél-Karolina Egyetem Hangversenykórusa korábbi énekeseinek gondolatait olvashatjuk abból az alkalomból, hogy az egyetem jelenlegi együttese 2016 májusában egy közép-európai koncertkörútra készül. Larry Wyatt, a Hangversenykórus mostani karnagya magyar elődje iránti tiszteletből a Budapestet is érintő fellépésre meghívta az énekkorábbi tagjait is, azokat, akik még Darázs Árpád irányítása alatt énekelhettek az együttesben. A Darázs-tanítványok nagy örömmel fogadták a meghívást és lelkesen készülnek Magyarországra. Az ő nevükben szól a magyar olvasókhöz McElveen Altman, mint a Hangversenykórus Darázs-korszakának kórustagja és az öregdiákok útjának egyik fő szervezője.

A magunk részéről nagyon bízunk abban is, hogy Darázs Árpád öregdiákjainak a sűrű budapesti programjuk mellett lesz egy kis idejük a mai napig nagy szeretettel és tisztelettel emlegetett professzoruk szülővárosába, Jászberénybe is ellátogatni. Amennyiben sor kerül erre a történelmi jelentőségű látogatásra, az érdeklődőket a helyi sajtó útján fogjuk tájékoztatni az itteni programról.

A ford.

Kedves Jászsági Zenebarátok!

Első alkalommal, amikor megtudtam, hogy a Dél-Karolina Egyetem Hangversenykórusának öregdiákjai újra Magyarországra jöhetnek, azonnal kész voltam becsomagolni a bőröndömet

– 18 hónappal a tervezett utazás előtt! Az első dolog, amit valóban megtettem a Dél-Karolina Egyetem jelenlegi karnagyával, Larry Wyatt-tel való találkozás után, hogy hazamentem és ellenőriztem az útlevelem érvényességét, hogy meggyőződjek róla, nem járt le.

Abban a megtiszteltetésben volt részem, hogy Darázs Árpáddal és a Dél-Karolina Egyetem Hangversenykórusával 1984-ben Magyarországra látogathattam, ahol részt vehettem a Bartók Béla Nemzetközi Kórusversenyen, és alaposan kiélvezhettem a magyar emberekkel való találkozást. Ez nagyon különleges lehetőség volt számunkra, mivel tudtuk, hogy Magyarország Darázs Árpád szülőházaja. Sokat jelentett neki, hogy megmutathatta nekünk a hazáját.

Azt akarta, hogy ebben az élményben minden kórusénekesének legalább egyszer része legyen a felsőfokú tanulmányainak ideje alatt.¹ Bár ő ekkor már az Egyesült Államokban élt, szívében továbbra is jelentős helyet foglalt el Magyarország. Miután megtapasztaltuk a magyar emberek meleg és szívélyes vendéglátását – és megkóstoltuk a csodálatos ételeiket – megértettük, hogy miért akarta Darázs Árpád, hogy ellátogassunk Magyarországra, mielőtt befejezzük a felsőfokú tanulmányainkat. Bár a Hangversenykórossal sok koncertkörúton vettünk részt az Egyesült Államokban és más országokban, mégis, mindannyiunk számára a magyarországi utak jelentették azt az epicentrumot, amelyek egyedülálló és személyes módon kötöttek össze bennünket Darázs Árpáddal.

Amikor tudomást szereztünk a 2016-os magyarországi útról, és hogy mi, Darázs Árpád kórusának öregdiákjai is részt vehetünk rajta, tudtuk, hogy ez egy egyszer az életben adódó lehetőség. Igen, bárki eljuthat ma Magyarországra, de közülünk azoknak, akiknek abban a megtiszteltetésben volt részük, hogy Darázs Árpád kórusában énekelhettek, ez a különleges út azt az elképzelhetetlen lehetőséget adja, hogy megpróbáljuk újra átélni azt a varázslatot, amit a Darázs Árpáddal való éneklés során átélünk.

- Bár a hangunk ma már nem olyan fiatal, mégis el fogunk tudni énekelni néhány magyar dalt, amelyek maradandó hatást gyakoroltak ránk. Ahol a hangunk minősége talán nem lesz már olyan jó, mint fiatal korunkban volt, ott a szenvedélyünk visz majd előre bennünket, mivel ez egy olyan lehetőség, amelyről álmodni sem mertünk, hogy újra megadatik nekünk.

- Abban az országban énekelhetjük el a csodálatos magyar népdalokat, ahonnan azok származnak, és eközben magyar emberek és magyar kultúra fog körülvenni bennünket.

- Még egyszer elénekelhetjük ezeket a dalokat olyan embereknek, akik megértik a bennük rejlő szenvedélyt.

- Leróhatjuk tiszteletünket annak az embernek, annak a legendának, aki olyan hatással volt az életünkre, mint senki más. Senki nem gyakorolt zenei szempontból erősebb hatást az életünkre, mint a mi szeretett Darázs Árpádunk.

- Újra Magyarországon lehetünk olyan emberekkel együtt, akik osztoznak velünk a zene és az ország szeretetében.

Továbbra is tartunk kórus összejöveteleket, ahol énekelni is szoktunk.² Ezek a közös éneklések teszik lehetővé annak a testvéri szeretetnek az erősítését, amelyet a Darázs Árpád által húsz éven át vezetett Hangversenykórus különböző évjáratának az énekesei éreznek,

¹ Darázs Árpád a Dél-Karolina Egyetem Hangversenykórusával többször is részt vett a Bartók Béla Nemzetközi Kórusversenyen. A legnagyobb sikert 1976-ban és 1980-ban érte el az együttesével Debrecenben. Mindkét alkalommal első helyezéssel térhettek vissza az Egyesült Államokba. (A ford.)

² A jászberényi és a jászsági olvasók két ilyen találkozóról is értesülhettek. Kiss Henriett: Darázs Árpádra emlékeztek. In: Jászkürt. XVIII. évfolyam, 2006. október 28. 6. o., Sharon McElveen Altman: Darázs Árpádra emlékezünk Dél-Karolinában. In: Jászsági évkönyv 2012. Fordította: Kiss Henriett. 240–243. o. (A ford..)

függetlenül attól, hogy mely években énekeltek a kórusban.³ Az összetartozásnak olyan érzése ez, amelyet más kórus nem ismer. Az emberek barátságokat kötnek a felsőfokú tanulmányaik ideje alatt, és sok ezek közül a barátságok közül egy életre szól. Darázs Árpád arra tanította a kórusénekeseit, hogy családtagokként tekintsenek egymásra. Ez azt jelenti, hogy azok, akik már végeztek az egyetemen, a kórus fiatalabb, utánuk jövő tagjait öccseiknek és húgaiknak tartották. A kórus mindenkor tagjai pedig legendákként tekintettek az elődeikre, és megpróbálták a magyar dalokat éppen olyan jól énekelni, mint a korábbi évek kórusénekesei. A kórus minden összetételében meg akart felelni azoknak az elvárásoknak, amelyeket az elődök támasztottak. Mindaz az egymás iránt érzett csodálat, amit Darázs Árpád tanított nekünk, azt eredményezte, hogy létrejött köztünk egyfajta családi érzés, amit a mai napig ápolunk, függetlenül attól, hogy merre sodort bennünket az élet. Szétszóródtunk az Egyesült Államokban és Európában, de a köztünk levő kötelék megmaradt. Mint minden jó barátság esetében, mi is ott tudjuk folytatni a beszélgetéseinket az összejöveteleinken, ahol előzőleg abbahagytuk.

Nem volt más professzor a felsőfokú tanulmányaink során, aki olyan nagy hatással lett volna az életünkre, mint Darázs Árpád.

- Azok, akik közülünk karnagyok lettek, arra törekszenek, hogy megvalósítsák a zenében rejlő szenvedélyt abban a műben, amit éppen tanítanak.

- Azok, akik közülünk énekesek lettek, meggyőznek arról, hogy ugyanazzal az őszinteséggel énekelnek, mint amit Darázs Árpád szemében láttak.

- Azok, akik közülünk karmesterek lettek, megpróbálják utánozni Darázs Árpád finom és visszafogott vezénylési technikáját, amely révén a legcsekélyebb mozdulattal is nagyszerű eredményt ért el.

A mindannyiunkban ott lakozó zenész tudja, ahhoz, hogy beteljesítsük azt a zenei nevelést, amit tőle kaptunk, azt jelenti, hogy a legjobb muzsikusokká kell lennünk, akik csak lehetünk. Őt tiszteljük azzal, ha így teszünk.

Nagyon izgatottan készülünk újra Magyarországra. Várjuk a finom ételek kóstolását, a magyar ajándékok vásárlását, a magyar emberekkel fennálló régi barátságok felfrissítését és új barátságok kötését. Valóban úgy érezzük, hogy különleges kapocs köt össze bennünket a magyar emberekkel, és nagyon izgatottan várjuk, hogy újra „zenei szülőföldünk” talajára léphessünk!

Fordította: Kiss Henriett

³ Darázs Árpádot 1966-ban nevezték ki a Dél-Karolina Egyetem oktatójává. Nem sokkal a kinevezése után alapította meg az egyetem Hangversenykórusát, amelyet húsz éven át, 1986-ban bekövetkezett haláláig vezényelt. (A ford.)

Besenyi Vendel

EGY EGYKOR VOLT ÉS ELFELEDETT ISKOLA

Bevezetés

A 31-es főútvonalon Jászberényből Nagykáta felé utazva, a várostól mintegy 5 km-es távolságban az egykori Borpincét elhagyva az út bal oldalán egy viszonylag nagy kiterjedésű területen épülecsoportot láthatunk, amely gazdasági major lakóépületekkel, istállókkal, magtárral, víztoronnyal, műhelyekkel és egyéb kiszolgáló létesítményekkel. A város lakossága ezt a területet tangazdaságnak nevezi még manapság is. Ez a major és a körülötte lévő 210 kh földterület 1896 és 1977 között a mezőgazdasági szakoktatás céljait szolgálta. 1896-tól 1944-ig a tanügyi épületek is itt voltak. Itt folyt az elméleti és gyakorlati oktatás. A tantestület és az igazgató is itt lakott.

Az 1944-ben átvonuló front következtében a tanügyi épületek és a tanári lakások elpusztultak, így a háború után az elméleti oktatás a városban folyt az egykori méntelepen, a tanulók pedig a Kossuth út és Damjanich utca sarkán lévő épületben laktak. Ez az épület ma óvoda. A tangazdaság 1961-ben a Jászsági Állami Gazdaság kezelésébe került, de továbbra is a szakoktatás céljait szolgálta.

Az iskolát 1973-ban a jászapáti Mezőgazdasági Szakiskolához csatolták. Ezután még négy évig folyt oktatás Jászberényben, de 1977-ben az iskolát végleg felszámolták. Az iskola földterülete a rendszerváltás után a kárpótlások alkalmával több személy magántulajdonába került, a major pedig 2 gazdasági szervezet tulajdona.

De nézzük meg, miért, mi célból, milyen feladattal és hogyan is alapították meg ősünk hosszú és küzdelmes évek után a XIX. század végén ezt az intézményt.

A mezőgazdasági szakképzés terén történt kezdeményezések

A XIX. század második felében a Jászságban, így Jászberény életében is a mezőgazdálkodás vonatkozásában minőségi változás állt be, elkezdődött a külterjes gazdálkodásból a belterjes gazdálkodásra való áttérés. Oka talán két tényezőre vezethető vissza: egyik országos, másik pedig helyi vonatkozású.

A magyar mezőgazdaság régi és elavult rendszerét alapjaiban rázta meg a tengerentúli élelmiszerimport, az „Újvilág” technológiailag elmaradott, de óriási árubőséget biztosító termelése.

A másik ok az 1840-ben elrendelt tagosítás, melyet Jászberényben 1851 és 1853 között hajtottak végre. Ezáltal állandó helyre került a gazdálkodók földje, s ez nagyban elősegítette a tanyarendszer kialakulását. Mivel a közös legelők is kiosztásra kerültek, a tagosított föld mellé legelőt is mértek, így a nagymérvű állattartás és a pásztorélet szinte teljesen megszűnt, az állatok az istállóba szorultak, és kialakult az istállózó állattenyésztés. A szántóművelésre alkalmas területeket feltörték, a szántók aránya megnövekedett a legelőterületekkel szemben. A szarvasmarha- és a juhállomány 1869 és 1911 között minőségileg szinte teljesen kicserélődött.

A korábbi szarvasmarha-tenyésztés vezető szerepét átvette a növénytermesztés, azon belül a gabonatermesztés, de az állatok részére takarmányról is kellett gondoskodni. Az ugarterületek megszűnése a talajerő-utánpótlás érdekében szükségessé tette a szerves trágyázás alkalmazását a termelés rentábilis folytatása érdekében. Akinek a földterülete futóhomokos területre esett, gondoskodnia kellett a homok megkötéséről (fásítás, gyümölcs- és szőlőtelepítés).

A XIX. század második felében a gazdatársadalom összetételében is jelentős változás állt be, „*az egykor gazdag redemptus társadalom helyébe egy elaprózott birtokállományú mezőgazdasági réteg került*” – írta 1942-ben Fodor Ferenc.

A nyugati, illetve tengerentúli termelők árudömpingjével szemben tehetetlenek voltak a magyar gazdálkodók. Ezek a földművesek megelégedtek azzal, hogy úgy gazdálkodjanak, ahogy otthon, a szüleiknél látták. A *Jász-Kunság* című folyóirat 1868. évi január 5-i számában ez olvasható a jász földművelésről: „*beelégszik azzal, ami önkénytelenül ragad rá, s nem igen hiszi, hogy a földművelést napról napra emelni, tökélyesbíteni kell. A Jászkunság mintegy 86 négyszög mérföld földművelésre alkalmas területtel bír, s nincs egyetlen tanintézménye*”, tehát felveti a mezőgazdasági szakoktatás szükségességét.

Ezen időszakban a mezőgazdasági termelés közgazdasági viszonyai romlottak. Településünk gazdálkodói földterületük felén gabonát termeltek, a gabonaárak viszont csökkentek, így szükségessé vált a megélhetés érdekében mást is termelni. Ha a korabeli jászberényi sajtót olvassuk, megtudhatjuk, hogy foglalkoztak selyemhernyó-tenyésztéssel és méhészettel, dohány-, kender- és cukorrépa-termeléssel, valamint a futóhomokon elkezdődik a szőlő és a gyümölcsös telepítése. Ezekhez viszont az embereknek többlettudásra volt szükségük, de ahhoz is, hogy a hagyományos termelést korszerű ismeretek birtokában tudják végezni, és a fejlettebb termelési eszközöket és eljárásokat alkalmazni.

Kaunitz osztrák kancellár mondotta II. József császárnak még trónörökös korában, hogy a földműveseket meg kell tanítani a mezőgazdaságtan elemeire, oktatni kell a földművelést és az állatok tartására vonatkozó ismereteket. E tekintetben az úttörő munkát Tessedik Sámuel végezte el, aki Szarvason 1779-ben gyakorlati gazdasági ipari iskolát hozott létre. 1797-ben alapították a híres keszthelyi Georgikont, 1800-ban a nagyszentmiklósi földműves iskolát, 1818-ban a mosonmagyaróvári intézetet. 1845-ben Zeleméren (Debrecen mellett), 1846-ban Szőkehalmán (Cegléd mellett) létesült földműves iskola. Az 1849 utáni időszakban csak 2 intézmény maradt fenn, a magyaróvári tanintézet és a nagyszentmiklósi iskola.

Magyarországon a dualizmus korában jelenik meg az államilag szervezett iskolarendszerben a mezőgazdasági szakismeretek terjesztése és ennek két elkülöníthető területe, a népoktatás és a szakoktatás, mindez olyan változás után, amikor a régi típusú gazdálkodás helyén a tőkés viszonyok közötti nagybirtokosi és a paraszti gazdálkodást kellett alapjaiban felépíteni.

Bagi Gábor kutatásai szerint vannak adataink arról, hogy az 1850-es években Jászberényben az elemi iskolákban mezőgazdasági alapismereteket oktattak. Így például 1857-ben Kertész Károly a tanulókat – de a lakosokat is – állatorvosi ismereteket tanította, sőt felvette egy mezőgazdasági szakiskola létesítésének a tervét is. Ez az első említés arról, hogy városunkban mezőgazdasági alapfokú szakiskolát kellene létesíteni.

Ha a XX. század második felének helyi sajtóját nézegetjük, és a korabeli iratokat tanulmányozzuk, elég sokat lehet olvasni a jászberényi faiskoláról. Elődeinket tehát komolyan foglalkoztatta a fásítás kérdése és a gyümölcsfák telepítése. 1852-ben arról olvashatunk,

hogy az elemi iskola harmadik osztályában Laczi József tanította a növendékeket a faiskola kezelésére és az oltásra is. Tehát 1852-ben már faiskola létezett Jászberényben. A fásítás a futóhomok megkötésének egyik eszköze. A városnak a Külső Zúgónál epreskertje is volt, ennek gondozását 1862-ben Kövér András tanítóra bízták, „*mint aki a selyembogár tenyésztés körül buzgólkodni szokott*”, ő tanította az iskolásoknak a selyemhernyó tenyésztését.

Az 1871. november 16-i városi közgyűlési jegyzőkönyvben olvashatjuk Körlaky Józsefnek, az elemi iskolák világi felügyelőjének jelentésében, hogy rendes fizetéssel tanítónőt alkalmaznak, aki a leányokat hetenként 4 órában kötés, varrás és konyhakertészkedésre oktatja. Ugyanakkor pedig, hogy a „*fiúgyermek a gyümölcsnemesítést eltanulhassák, az iskola mellett tágas kertet állított, s a város kertészét a tanulók rendelkezésére bocsátja*”. 1876-ban Hamza Pál (sz. 1846. Eger, – Jászberény, 1917., Hamza Dezső Ákos festőművész nagyapja) jászladányi tanítót Jászberényben megválasztják tanítónak, és rábízák a városi tancélú faiskola vezetését is. Megválasztása indoklásában többek között a következő olvasható: „*... amennyiben egyéb kellékek mellett a fanemesítés elsajátításáról felsőbb gazdasági tanintézeti bizonyítvánnyal is bírván, sőt e téren alapos ismeretének igazolásául, a tanács által már ismert, valóban figyelemre méltó önálló munkájára és egyéb, a sajtóban megjelent szakközleményeire hivatkozik.*” Hamza Pál a tanítás mellett igen aktív közéleti tevékenységet is folytatott. Ha a *Jászberény és Vidéke* korabeli hetilap számaint forgatjuk, egy termékeny szakíró is ismerhetünk meg, aki írásaival igen komoly felvilágosító és ismeretterjesztő munkát végzett a futóhomok megkötése, a gyümölcs- és szőlőtelepítés elterjesztése érdekében. Az ő kezdeményezésére jött létre a Jászberényi Kereskedelmi Szőlő- és Bortermelő Egyesület 1891-ben, mely a szőlő- és bortermelők munkáját fogta össze és az érdekeiket képviselte. A szőlő- és gyümölcsstermesztésen kívül írt a talajjavítás fontosságáról és különböző közgazdasági kérdésekről is. Elismert, szakmáját értő ember lehetett, a keze alól kikerülő kisdíjak megfelelő gyakorlati ismeretek birtokába jutottak, amelyeket az életben hasznosan tudtak alkalmazni.

Ebben a korszakban alakultak az országban az önművelés célját szolgáló gazdakörök és olvasókörök, ahol a tagok részére szakmai ismeretterjesztő előadásokat szerveztek, a kör könyvtárába újságokat járattak, a könyvtárból pedig könyveket lehetett kölcsönözni. Konkrétan a gazdakör megalakulására nem találtam adatokat. A jászberényi közbirtokosság 1887. január 16-án „*az alakítandó gazdakör felállítására a városháza termeiben zártkörű táncestélyt rendez*” – olvassuk egy helyen. Egy másik, 1891-es híradás szerint „*a jászberényi gazdaközönség február 5-én a Pannónia termeiben egy létesítendő gazdasági olvasókör javára zártkörű táncmulatságot szervez*”. További híradást nem találtam. Bagi Gábor kutatásai szerint a XIX. század második felében két kör működött Jászberényben, az egyiket név szerint említi: Társasági Egylet, melynek 1863-ban 87 tagja volt. A szolnoki levéltárban található kimutatás szerint a város olvasóköréit és gazdaköréit a XX. század elején alapították.

A földművelésügyi kormányzat fontos feladatának tekintette az akkor korszerű ismeretek és új eljárások megismertetését a gazdatársadalommal. Ezeket az úgynevezett vándortanítók ismertették a helyi termelőkkel. A vándortanítók különböző részterületre szakosodtak. A földművelésügyi miniszter nevezte ki őket, munkájukat a megyei mezőgazdasági egyletek szervezték, s egyben szaktanácsadók is voltak. Így például Kovács Antal 1885 júliusában méhészeti ellenőrzést végzett. Rácz Sándor vándortanító 1888. augusztus 6-a

és 19-e között a megye tanítói részére Jászberényben borászati, szőlészeti és gyümölcsstermelési tanfolyamot tartott. Heinrick József borászati vándortanító 1889. november 27-én szőlőültetési bemutatót tartott a Neszürben. De más szakágak vándortanítói is tartottak előadásokat Jászberényben a földműves lakosság részére. Olvashatunk olyan eseményről a sajtóban, hogy nem vándortanító tartott előadást, hanem Imrey Ferenc, a helyi vasútállomás főnöke, egy kiváló, kitüntetett méhészt. 1893. április 30-án újonnan épített díszes méhészetében méhészeti előadást tartott az érdeklődők részére.

A kor két helyi újságja a *Jászberény és Vidéke* és a *Jászság*. Az előbbi hetilap – Jászberény mezőgazdasági város lévén – szinte minden számában olvashatunk mezőgazdasági vonatkozású írásokat a Gazdászati hírek rovatban. Rendszeres tájékoztatást adott a gazdákat érintő kérdésekről, s az egyes időszakok mezőgazdasági munkáinak állásáról. A lap írásaiban igen széles körűen foglalkozott a különböző ágazatok helyzetével, fejlesztésének lehetőségeivel. Felhívta a figyelmet az ellenőrzött helyről történő minőségi vetőmagvásárlás fontosságára, propagálta az állattenyésztés fejlesztése érdekében az állatkiállítások látogatását (szarvasmarha, ló, baromfi, méhészet). Reklámozta a gépek vásárlását, gépkiallítások látogatását, de foglalkozott a gazdálkodás közgazdasági ismereteivel, sőt előrelátóan javasolta a tejszövetkezetek és gazdaszövetkezetek létrehozását, de szorgalmazta a szakmailag képzetebb gazdatársadalom kialakítását, a szakismeretek elsajátításának fontosságát is. A lapban megjelent írásokból, híradásokból jól nyomon követhető a jászberényi földműves iskola létrejöttének a megálmodástól a megvalósulásig terjedő folyamata.

A Földműves Iskola megvalósításának előzményeiről

Mint már említettem, egy mezőgazdasági szakiskola alapításának gondolatát Jászberényben Kertész Károly vetette fel 1857-ben. Ez a felvetés elméleti szinten maradt, hosszú ideig nem történt semmi.

1870-ben már biztos volt, hogy a Hatvan–Jászberény–Szolnok vasúti szárnyvonal meg fog épülni. 1870. november 18-án Sipos Orbán városi képviselő egy indítványt terjesztett elő a városi közgyűlésben. „*Tekintettel, hogy a Hatvan–Jászberény–Szolnoki vasút építése több akadályra nem találhat, mert az erre vonatkozó hirdetmény hivatalosan közzététett. – Tekintettel arra, hogy e vonal vidékünkön, különösen Jászberény városában leginkább a mezei ipar fejlődésére lesz hivatva. – Tekintettel, hogy a földművelés, a gazdasági ismeretek hiánya évtizedek óta lendületet alig nyerhetett, határozza el a közgyűlés: Jászberényben két osztályból álló földműves iskolának már a legközelebbi évben leendő felállítását, s mondja ki, mi szerint a vasút mellett építendő városi javak jövedelméből mindenek előtt ezen földműves iskola kiadásai fizetendők. Kidolgozására pedig küldjön ki egy 5 tagból álló bizottságot.*”

Az előterjesztő az iskola létesítésének költségeire 61 Ft-ot gyűjtött össze magánszemélyektől direkt erre a célra, azt átadta a városnak, s ez lett az iskolaalap indulótőkéje.

Sipos Orbán indítványát a jelenlevők „lelkessült helyesléssel” egyhangúlag elfogadták és határozatilag kimondták: „*hogy Jászberényben egy két osztályú földműves iskola már a legközelebbi évben felállíttatni fog, s ezen iskola költségei és kiadásai fedezésére a vasút mellett építendő városi közjavak jövedelmei fognak fordíttatni.*”

Az iskola felállítását és szervezete kidolgozására „Sipos Orbán úr elnöklete alatt Lakatos Imre, Áray Károly, Pirk György, Scopián Sándor, Körlaky József, Almási János, Baráth István, Sárközi Balázs, Fülöp János, Szappanos Mihály és Gaál Ferenc képviselők kiküldetnek.”

A dolgok azonban lassan intéződtek.

A következő híradás az iskoláról az 1873. évi február 1-jei városi közgyűlés jegyzőkönyvében olvasható. A bizottság még valószínű nem adta be a jelentését, késik, ezért „*a földművelés, illetőleg a földipar emelésére szolgáló ezen üdvös intézmény fontosságát szem előtt tartva, kiküldetésének tegyen eleget, munkálatát a közgyűlésnek bemutatni igyekezzék.*” Továbbra sem történt előrelépés. Fordulat csak 1889-ben következett be.

A földművelésügyi miniszter a megye főispánjához leiratot intézett, melyben közli, hogy a megye területén egy gazdasági intézetet kíván felállítani. A főispántól véleményt kér, a megye mely pontján lehetne ezt legegyszerűbben felállítani. A leiratot Jászberény város polgármestere is megkapta. Az intézet felállítási helyül Szolnok vagy Jászberény került szóba.

A jászberényi redemptus közbirtokosság az ügy mellé állt, s az év végén tartott ülésén olyan határozatot hozott, mely szerint „*az esetre, ha a Jász-Nagykun-Szolnok megyei gazdasági egyesület kezdeményezése folytán tervezett földműves iskola Jászberényben állíttatik fel 8000 Ft-ot e célra hajlandó megajánlani; a város pedig kész a kérdéses intézet részére a jelenleg dohánybevéltől fenntartott épületeket és az ahhoz megfelelő földterületeket átadni*” – olvashatjuk a *Jászberény és Vidéke* 1889. január 20-i számában.

A Jász-Nagykun-Szolnok megyei gazdasági egyesület 1889. áprilisi közgyűlésén Horváth József, a jászberényi közbirtokosság küldötte e kérdéssel kapcsolatosan ismertette a közbirtokosság állásfoglalását és a „*városi közönség határozatát*”, mely szerint az előbbi 8000 Ft készpénzt, az utóbbi pedig 100 hold földet ajánl fel a Jászberényben létesítendő földműves iskola javára.

Horthy István megyei gazdasági egyesületi bizottsági tag „*örömét és elismerését fejezte ki az előterjesztéssel kapcsolatosan, és indítványozta, hogy a jászberényieknek ezen mezőgazdasági ismeretek terjesztésére irányuló hasznos és dicséretes törekvésének méltatása mellett jelentse ki a megyei gazdasági közgyűlés, hogy a jászberényi földműves iskola létesítésének ügyét magáévá teszi, annak létesítését tőle kitelhetőleg minden irányban támogatni kész ...*”, ezen iskola létesítése érdekében a m. kir. földműves ipar és kereskedelmi minisztériumhoz pártoló feliratot intéz, „*és a felirat átadásával megbízandó küldöttség vezetésére a megyei gazdasági egyesület tiszteletbeli elnökét, gróf Szapáry Gyula ő excellentiáját ajánlja felkérendőnek.*”

Egyébként a jászberényiek egy olyan iskola felállításában gondolkoztak, amely „*csak a szorosabb értelemben veendő mezei gazdálkodásra terjeszkedvén ki ... a helyi vagyonosodási viszonyok javítása céljából oly berendezést kell adni ... a felállítandó tanintézetnek, mely úgy a mezei gazdálkodás, mint az ehhez hasonló vagy talán ennél nagyobb hasznot ígérő szőlőművelés és kertészeti ágakbani oktatást is magában foglalja.*” Szükségesnek tartják még, hogy az iskola mellett egy munka szőlőtelepet is létesítsenek.

A *Jászberény és Vidéke* 1889. június 16-i száma vezércikkében messzemenően kiáll a földműves iskola létesítése mellett. „*Ez ma Jászberény legvitálisabb érdeke*” – írják. Kérik a jász testvérközségek összefogását és támogatását az ügy megvalósulása érdekében. „*Ott a gazdálkodásban haladni nem lehet, apáról fiúra száll át a vagyonezkelet minden alapos és okszerű instrukciók nélkül. De ha egyszer lesz egy médium, ahol a gazdálkodásban kö-*

vetendő helyes irányokat meg lehet tanulni, csak egy évtized kell, minden jobbra fordul, s a magasztos intézménynek lassú, de biztos hatása a gazdag eredményeken fog meglátszani.” – olvashatjuk a lap első oldalán.

Ekkor még mindig nem biztos, hogy az iskolát Jászberényben állítják fel.

A városi közgyűlés 1889. június 18-án tárgysorozatában a létesítendő földműves iskoláról is tárgyaltak. A közgyűlés megerősítette az eddig hozott határozatokat, még lelkesen kimondták azt is, *„hogy ha a földművelési kormány ez intézetet Jászberényben létesíti, akkor a hazaszerte oly annyira megrongált szőlőművelés (a filoxera járvány miatt – B. V.) mintaszerű fogantatására és terjesztésére városunk határában igen alkalmas 40-50 holdnyi terület hajlandó lesz még átengedni”*. Láthatjuk tehát, hogy a város részéről a fogadókészség igen nagy volt.

A *Jászberény és Vidéke* augusztus 11-i száma arról adott híradást, hogy a legutóbbi közgyűlésen az alispán kérésére kijelölték az intézet részére átadandó földterületek telekkönyvi helyrajzi számait, sőt abban is megállapodtak, ha a hatóság ennél alkalmasabb területet talál, azt adják át.

És eldőlt az intézet felállításának helyszíne. A *Jászberény és Vidéke* szeptember 1-jei száma közölte a megyei gazdasági egyesület 1889. augusztus 18-án kelt, a városhoz intézett felhívását, mely szerint választásuk a Jászszágra, azon belül Jászberényre esett. Indoklásokként elmondták: *„Jászberény nemes lelkesedéssel fogadta az ügyet, s a kérdéses iskolának Jászberényben leendő felállítása esetére oly nagy mérvű áldozatkészségre határozta magát, mely előtt legméltóbb elismeréssel hajoltam meg.”* Kérték, az iskolában ne csak a módosabb, hanem a szegényebb emberek gyermekei is tanulhassanak. Kérték a várost, hogy alapítványokat bocsásson ki, és annak kamataiból fedezzék a szegény sorsú növendékek „kiképzési” költségét. Egy gyermek taníttatási és ellátási költségét 150 Ft-ra becsülték.

Két hét múlva arról olvashatunk a szerkesztőségi vezércikkben, hogy az intézetben legalább 30 alapítványi helyet kellene létesíteni egyenként 150 Ft évi összeggel. *„Úgy látjuk, hogy a jász testvérközségek nem nagyon érdeklődnek az iskola létesítése iránt, sajnálják, hogy az iskola alapítása esetlegesen a szomszéd községek hideg közönyén akadna meg.”*

Végül is a szervezők 25 alapítványi hely mellett döntöttek. Év végéig ebből Jászberény városa 10, a vármegye 10 és Árokszállás 1 alapítványt vállalt. A hiányzó 4 alapítványi hely létesítésére nézve a szükséges intézkedést meg fogják tenni – közli a *Jászberény és Vidéke* 1889. évi utolsó száma.

1890 januárjában a földművelésügyi miniszter leiratot intézett a megyei törvényhatóságához, mely leiratot továbbították Jászberény városának. Ebben a miniszter a megajánlott 100 holdnyi területet kevesellte, kérte annak 160 holdra történő kiegészítését. Jászberény város eddigi áldozatvállalásáról elismeréssel szolt. Az ügy elintézésére Elefánthy Sándor elnöklete alatt bizottságot hoztak létre, tagjai: Koncsek István, Pintér Mihály, id. Sárközi János és Baráth József képviselők.

Március 1-jén a földműves iskola ügyében egy deputáció járt gróf Szapáry Gyula miniszternél, hogy a városunkban létesítendő földműves iskola érdekében a miniszter támogatását és pártfogását kérje. A miniszter szívélyesen fogadta a küldöttséget, és az ügy érdemi részének elintézése végett Tormay Béla miniszteri tanácsoshoz utasította őket. A küldöttség tárgyalt a tanácsossal, aki az ügyhöz igen pozitívan állt hozzá, és kérte, *„hogy városunknak a földművelésügyi kormányhoz a földműves iskolát illető kérelme kérvény*

alakjában írásban nyujtassék be a miniszter úrhoz”. A kérvényt a város eljuttatta a miniszteriumhoz.

Közben a 160 holdra növelt terület kijelölése megtörtént. De nem a vasútállomás környéki területet egészítették ki, hanem új területet jelöltek ki a neszúri szőlők és a pesti országút között. Tormay Béla miniszteri tanácsos április 23-án a területet megszemlélte, és a földműves iskola céljaira elfogadhatónak találta.

Újabb egy évig semmi híradás sincs az iskola létesítéséről. 1891. augusztus 9-én azt olvassuk a *Jászberény és Vidéke* újságban, *„hogy városunk minden ez irányban eddig kívánt anyagi áldozatot saját erejének megfeszítése dacára is meghozott, nemhogy közelebb, de mindig távolabb vagyunk a megvalósítástól, úgy annyira, hogy a remény utolsó foszlányai is eltűnnek szemünk elől”*. Kiderült ugyanis, hogy a tangazdaság részére kijelölt földterület, mely korábban „alkalmasnak és jónak találtatott”, nem felel meg a földművelésügyi kormány elvárásainak. Az újság pesszimista hangot üt meg: *„Mi a történetek után nem hiszünk többé az intézet megvalósításában, és nem kecsegtetjük magunkat múlt reményekkel.”* – írták. Tormay Béla 1891. április 30-án vegyesebb talajú földterület kijelölését kérte. Lehet, megváltoztatta előző véleményét?

A képviselő-testület 1891. április 4-én az iskola részére szükséges földterület megvásárlására 50 000 Ft-ot irányzott elő, de immár 50 hold szőlőtelep és 160 hold szántóföld megvásárlására, az országos költségvetésből pedig 5000 Ft-ot vettek fel az építkezésekre. Az iskolaalap értéke már 146 Ft volt. Az államépítészeti hivatal elkészítette a felépítendő intézményhez szükséges tervrajzot.

A képviselő-testület a nagykatái út bal oldalán lévő magánföldterületeket jelölte ki 50 000 Ft vétel és becslés erejéig. A földek megvásárlása tekintetében csak 2 tulajdonossal tudtak megegyezni, így kisajátítást kellett kérni. Ennek kiadása elhúzódott, azt 1892. március 30-án engedélyezte a kereskedelmi miniszter.

A kisajátítás is elhúzódott, mivel 73 személy volt érintett az ügyben. 1892. október 3-án kezdődött. Sok tulajdonossal nem tudtak megegyezni, és a pénz sem volt elegendő a földterület megvásárlására. 1893. május 8-án a város deputációt menesztett a földművelésügyi miniszterhez, aki *„határozottan kijelentette, hogy a földműves iskola létesítését elejteni nem fogja, sőt törekszik annak mielőbbi felállítására; az árkülönbözetet – hacsak lehetséges – az állam fogja fedezni”*. A bizottság szószólója a miniszter előtt Muhoray Titusz volt.

A szakiskola sorsa tehát eldőlt, a városnak sikerült tető alá hozni az intézet ügyét, azonban annak megnyitására még három évet várni kellett.

A kisajátítási folyamat 1893 szeptemberében fejeződött be, és még abban a hónapban 22-én elkezdtek a volt tulajdonosok részére a kifizetést. A kisajátítás Blénessy János adatai szerint összesen 64 335,47 Ft-ba került, ennek pénzügyi forrása: 50 000 Ft a város e célra félretett pénzéből; 8000 Ft a közbirtokosság által korábban építkezés céljára felajánlott összeg (ennek átcsoportosítását a miniszter engedélyezte), 3012,52 Ft állami hozzájárulásból és a még hiányzó 3322,95 Ft-ot a város 1893. évi gazdálkodásának eredményéből teremtették elő. Még ebben az évben elrendelte az előljáróság a kisajátított földeknek a város nevére történő átíratását.

A kisajátított földterületen az 1892/93-as gazdasági évben még a régi tulajdonosok gazdálkodtak. Az 1893. október 4-i közgyűlésen arról határoztak, hogy a birtokba vett területen lévő fákat még a napokban eladják, az ott lévő házakat és gazdasági épületeket viszont ta-

vasszal, a földet pedig még az idén bérbe adják. A haszonbérbe adásra a polgármester elnöklelete alatt bizottságot küldtek ki, tagjai: Horváth József, id. Sárközy János, Liphay Andor és Fridvalszky Gergely képviselők. A bizottság haszonbérbe adási próbálkozása eredménytelenül zárult, végül is Sass Pál és társai vették bérbe a 210 holdnyi területet.

A bérlők az 1893/94 és az 1894/95-ös gazdasági évben használták a földeket, a földműves iskola általi használatba vétel 1895. október 1-jén történt meg, így az 1895/96-os gazdasági évtől már ők gazdálkodtak ezen a területen.

Az iskola alapítására vonatkozó szerződés 1895. május 15-én jött létre az államkincstár és a város között. Az állam képviselőjében Tormay Béla földművelésügyi miniszteri tanácsos, Jászberény város részéről pedig Koncsek István írta alá. A szerződés lényege:

- Jászberény város a tulajdonjog fenntartása mellett 210 katasztrális hold 111 négyszögöl földterületet ad a rajta lévő épületekkel ingyen az államkincstárnak, hogy azon az állam földműves iskolát létesítsen.

- Az állam vállalja, hogy az átvett birtokon földműves iskolát létesít 30 bentlakó és 20 bejáró tanuló részére.

- Az iskola fenntartásának a költségeit és a birtok utáni adók és közterhek fizetését az állam magára vállalja.

- A város tehermentesen adja át a birtokot.

- A terület térítésmentes használati joga arra az időszakra szól, amíg az állam a földműves iskolát működteti, az iskola megszűnése után a használati jog visszaszáll a városra.

A szerződést tanúként Sárközy János és Forster Kálmán írták alá.

A földműves iskola céljára átengedett birtok átadására és átvételére hivatalosan 1896. március 2-án került sor, erről jegyzőkönyvet vettek fel, aláírói a földművelésügyi miniszter megbízásából Magyar Kázmér tanfelügyelő és Szabó István tanító, a létesítendő iskola első igazgatója, a város részéről Tarnay Sándor közgyám és Liphay Sándor mérnök voltak. A földművelésügyi miniszter 1896. december 22-én hagyta jóvá a jászberényi földműves iskola alapításáról szóló szerződést (73.656/IV. 1. sz. határozat). Az iskola a várostól délnyugati irányban 5 km-re, a vasútállomástól 2,5 km-re a nagykáti út mentén létesült.

Az iskola területén az építkezési munkálatok 1896. március 19-én kezdődtek el, az építkezés jó ütemben haladt, a *Jászság* 1896. augusztus 15-i számában megjelent tudósítás szerint a hónap második felében befejezik. Az alábbi épületek készültek el: főépület, benne két lakás két tanársegéd számára; két tanterem, két hálóterem, mosdó, iroda és mellékhelyiségek; igazgatói lakás: előszoba, konyha, kamra és 3 nagyszoba; élelmező lak: konyha, étkező, élelmiszerraktár. Szarvasmarha-istállók „cementírozott” levezető csatornákkal és ventilátorokkal; lóistálló, cselédlak, disznóól, kertészlak. A főépület környékén parkot alakítottak ki, utána a gazdasági udvar következett. A lóistálló végében, a gazdasági udvar mögött helyezték el a szérűskertet, mely köré koronaakác-fasort ültettek.

A kezdeti évek működéséről

1896 a millennium éve. Az iskola fásítását az ezredéves fák ültetése mozgalom keretében végezték: 226 db fekete fenyőt és 10 db hársfát ültettek el. A „Cserő” dombon ültetendő városi ezredéves fenyőcsoportok gondozására Szabó István igazgató önként vállalkozott.

Március végén és április elején 475 db „nemes fajú” gyümölcsfát ültettek. Mintegy 6-8 év alatt 40 kh szőlőtelepet terveztek telepíteni nemes borszőlő fajtákból. Azért 6-8 év alatt, hogy a tanulók a szőlőtelepítés munkáival is megismerkedhessenek.

Szeptember 5-én a megyei főispán, Almássy Géza császári és királyi kamarás látogatást tett az épülő intézményben. Az „iskola minden részét megvizsgálta és a szakszerű berendezés fölött legnagyobb meglepedésének adott kifejezést”.

A Magyar Királyi Földműves Iskola 1896. november 1-én 15 tanulóval kezdte el áldásos tevékenységét. Az itt tanuló diákok mintagazdaságban tanultak, mintagazdaságban sajátították el a mezőgazdasági ismereteket, melyeket saját gazdaságaikban hasznosítani tudtak. Otthoni gazdálkodásukkal mintát mutattak környezetüknek, akik az ő példájukat követve korszerűbben gazdálkodtak. Az itt végzett személyek munkája minőségjavulást eredményezett a kisparaszti gazdálkodás színvonalában.

Az iskola létesítésének híre elterjedt, nemcsak helyben, hanem távolabbi vidékeken is, s így igen sok megkeresés érkezett az igazgatósághoz. Az első évfolyamra azonban csak 15 tanulóat vettek fel, és csak olyanokat, akik alapítványt tett településekből jelentkeztek, akiknek a tanítási költségeit az adott település vállalta.

Felvételi követelményként az alábbiakat határozták meg:

- írni, olvasni és a négy alapművelettel számolni tudást igazoló iskolai bizonyítvány

- 17 évet betöltött életkor (ezt keresztlevéllel kellett igazolni)

- erkölcsi bizonyítvány

- Szülői vagy gyámi nyilatkozat, hogy a szülő vagy a gyám beleegyezésével lép az intézetbe. Ott a kétéves tanfolyamot elvégzi, de az időközben való kilépés által a kincstárnak okozott kárt megtéríti.

- Orvosi bizonyítvány arról, hogy egészséges, mindennemű gazdasági munkát bíró, jó testalkatú, fertőző betegségben nem szenved és himlőellenes oltásban részesült.

- A felveendő növendékek a szükséges ágy- és ruhaneműt magukkal hozni és a kijelölt könyveket megvásárolni kötelesek. A jászberényi Magyar Királyi Földműves Iskola célja volt a kétéves tanfolyam alatt a tanulókat a mezőgazdaság minden ágában gyakorlatilag kiképezni, hogy az innen kilépők saját kis birtokuk okszerű kezelésére vagy nagyobb birtokokon a munkák felügyeletére és vezetésére képesek legyenek.

A tangazdaságról

Az iskola tangazdasága igyekezett a mintagazdaság követelményeinek megfelelni, a gazdálkodás menetét a tanárok irányították. Több kiállításon részt vettek, így gazdasági, kertészeti és méhészeti kiállításokon is eredményesen szerepeltek. A tangazdaság földterülete a későbbiekben sem változott, a művelési ágak megoszlása az alábbiak szerint alakult:

- szántó	146 kh	
- szőlő	31,5	„
- faiskola	7	„
- belsőség a szőlőben	3	„
- konyhakert és tó	5,5	„
- gyümölcsös	2,25	„

- gazdasági faültetvény	0,75	„
- belsőség, iskola területe, majorudvar, szérűskert, illetménykertek	11	„
- utak, árkok	5	„
Összesen	212 kh	

Talajnemek szerint 4 vetésforgóra osztották fel a területet. Legelőterületük nem volt. Ez az állattenyésztés tekintetében nehézségeket okozott. A szántóterületet az 1920/21-es gazdasági évben a következőképpen hasznosították:

- kalászosok	71,75 kh	=	47,28%
- kapás- és konykakert	40,25 kh	=	26,52%
- takarmány	39,75 kh	=	26,20%
Összesen	151,75 kh		100%

Állattenyésztés tekintetében ló-, szarvasmarha-, sertés-, juh- és nyúltenyésztéssel foglalkoztak. Kezdetekben az intézet a szarvasmarha-tenyésztés tekintetében az erdélyi magyar fajta, míg sertés vonatkozásában a mangalicatenyésztés mellett döntöttek. Az induláshoz szükséges szarvasmarha tenyészállatokat Erdélyben vásárolták meg. A tejelő jellegű tenyészetek szakszerű tanulmányozása céljából a földművelésügyi miniszter Szabó István igazgatót Erdélybe küldte tanulmányútra.

1919-ben a házi élelmezés megkönnyítése érdekében bevezették a baromfi (tyúk, kacs, liba) tenyésztését is. Időközben a szarvasmarha és sertés esetében fajtát váltottak. 1899-ben átálltak a mangalica sertés tenyésztéséről a yorkshire (angol fehér hússertés) fajtára, 1904-ben pedig a magyar erdélyi szarvasmarhát felváltotta a piros tarka (magyar tarka) fajta.

A korabeli sajtót olvasva arra gondolhatunk, hogy az első igazgatónak a szőlő- és gyümölcsstermesztés lehetett a kedvenc ágazata. 1897 tavaszán újabb 15 hold területet kívánt a legkitűnőbb szőlőfajtákkal betelepíteni. Miután nagyszabású szőlőtelepítés volt tervbe véve, emiatt a kertész mellett 2 vincellért is kellett alkalmaznia. A szőlészetben mintegy 28 fajta választékot ismerhettek meg a tanulók.

A későbbiekben a szőlőtelepítési tervek lényegesen módosultak, helyette a faiskola telepítése került előtérbe. Gyümölcsstermesztésre igazán kedvező területekkel nem rendelkeztek, a meggy, a cseresznye és a szilva faj dominált.

1908-ban a gazdaság vízellátása érdekében artézi kutat fúrtak. Ez pozitív kút volt, ennek kifolyó vizéből jött létre egy tó, s a tó mellett egy bolgár rendszerű kertészetet alakítottak ki.

Az iskola működésének első évtizedeiről

A szakmai vezetés, tanári gárda kialakításáról viszonylag kevés információval rendelkezünk. Az alábbi állások betöltéséről tudunk: gazdasági segéd Gyulay Károly, kertész Takács Kálmán (a debreceni gazdasági intézettől jött), vincellér és természetesen az igazgató: Szabó István.

Az iskola 1896-ban 2 éves földműves iskolaként indult. 1911-ben 6 hónapos tanfolyammá alakult, azonban ez a forma nem vált be, ezért 1914-től visszaálltak a kétéves képzésre,

kétéves évfolyamú gazdasági altisztképzővé alakult át. Az évkönyvben olvasható, hogy 1921 „*őszétől iskolánk átmeneti jellegűvé válik, vagyis egy részt olyan kisbirtokosok fiait fogjuk képezni, akik majdan saját, illetve apjuk gazdaságába térnek vissza, másrészt olyanokat, akik idegen gazdaságban nyernek elhelyezést*”. Ezen utóbbiaknál a felvételi követelmény 21. életév, míg az előzőeknél 17 év volt.

Az 1922/23-as tanévről szóló tájékoztató szerint: „*Az iskola célja a vidék kisebb birtokainak tulajdonosait az ilyen birtokok okszerű kezelésére tanítja, továbbá a nagybirtokra szükséges felügyelőket képzni ki, s e célból a gyakorlati oktatásra különös súlyt fektet.*”

1898-ban végzett az első évfolyam 11 fővel. 1899 és 1921 között 299 végzett növendéket bocsájtott ki az intézet, éves átlagban 12 főt. Az eltelt 25 év alatt (1896–1921) az itt tanító pedagógusok

– 18 alkalommal tartottak néptanítók részére négyhetes tanfolyamot összesen 257 fő részére

– 18 alkalommal pedig nyolchetes téli gazdasági tanfolyamot házi iparral egybekötve – a Nagy Háború ideje alatt pedig – „*török tanfolyam tartatott, hogy a török testvérm nemzet fiait nálunk e téren kiképzést nyerjenek és a rokoni kapcsolaton kívül a gazdasági is fenntartassék*”, – összesen 10 tanuló nyert kiképzést.

Az iskola tantestülete (akkor tanszemélyzetnek nevezték) minden télen, hol alkalmi, hol sorozatos előadásokat rendezett Jászberényben és vidékén, számos kiállításon vettek részt, sok növénytermelési, műtrágyázási és egyéb kísérleteket végeztek, nemesített vetőmagvakat rendeltek a városi gazdáknak, a hozzájuk forduló gazdáknak több ízben is helyszínen, az illetők tanyáján szaktanácsot nyújtottak. Az igazgató és a kertész tevékeny rész vett a „*város tereinek és utcáinak fásítása körül*”. Az igazgató tagja volt a városi mezőgazdasági bizottságnak. „*Az iskola tanszemélyzete ... igyekezett a város és környékbeli gazdaközönsséggel barátságos érintkezést fenntartani és minden hazafias, valamint gazdasági mozgalomban részt venni*” – olvasható a jelentésben. A különböző városi ünnepségeken, küldöttségekben, fogadtatásokon képviselőjük rendszerint jelen volt.

Az iskolában az elméleti oktatás délelőtt (8-12 óra között) folyt, a délutáni idő gyakorlati munkával telt el. Télen az esti órákban háziipari munkával, gazdaköri tevékenységgel, tanulással és kulturális munkával foglalkoztak. Ezenkívül a diákok a gazdaságban a különböző szakágakban hetesi szolgálatot láttak el, az első évben fizikai dolgozóként, a második évben pedig felügyelői hatáskörben. Az iskolában rendszeres szünidő nem volt, a tanulók a karácsonyi és húsvéti ünnepekre felváltva szabadságot kaptak. A tanítás október 1-jével kezdődött, a másodévesek évről-évre vizsgáját augusztus hónap közepén tartották.

Az iskola életének kiemelkedő eseménye volt a záróvizsga. Egy ilyen vizsgáról tudósít bennünket a *Jászberény és Vidéke* 1904. szeptember 4-i száma. A terjedelmes beszámoló szerint a diákok itt adtak számot a két év alatt megszerzett tudásukról. A vizsga nagy nyilvánosság előtt került megrendezésre. Jelen volt Uselman Gerő, Jászberény város helyettes polgármestere, Szele János tanácsos, a vármegyei gazdasági egylet kiküldötte, Pethes Mihály földbirtokos, a jászberényi közbirtokosság részéről Baráth István, Sass Pál, Répás János és Vallus István, a város érdeklődő intelligenciája részéről Bathó János királyi közjegyző, dr. Koller Kálmán királyi járásbíró, Tarnay Sándor földbirtokos és újságíróként Beleznay László, a *Jászberény és Vidéke* képviselőjében.

A záróvizsga fél tízkor kezdődött és 13 órakor ért véget. Beleznay Sándor tanár előtt az állattenyésztés- és tejgazdaságtanból, Szabó István igazgató-tanár előtt általános és részletes növénytermesztésből, valamint gyepgazdálkodásból, míg Kamenszky József műkertész előtt pedig a kertészeti, erdészeti és a szőlőművelés elméleti és gyakorlati ismereteiből tettek tanúbizonyságot a végzős diákok.

Az első 25 év alatt, 1896–1921 között az intézetben 3 igazgató, 10 segédtanár, 5 kertészeti szakközeg, 15 gazdasági segéd és gyakornok, 4 gazdasági tanár és 3 ideiglenes oktató szolgált.

Név szerint:

Igazgatók

Szabó István	1896–1907
Veniss Gyula	1907–1919
Lachmann József	1919–
Gazdasági tanárokSzemere Márton	
Kovács Endre †	
Beliczay Sándor	
Csia Ferenc	
Tóth Imre †	
Westsik Vilmos	
Losonczy Dezső †	
Elekes István †	
Seemann Sándor	
Vajna István	

Gazdasági gyakornokok

Dusek Ferenc †
 Gyulay Károly
 Kovács Endre †
 Márialaki Kálmán
 Sidlovics Lajos
 Beszterczey Gábor
 Saári Tivadar
 Kiss Tibor
 Fodor Jenő
 Konrád István †
 Csák Máté †
 Benedek Pál
 Mayer Jenő
 Suhajda Tibor
 Seemann Sándor

Kertészeti szakközegek

Takács Kálmán
 Kámenszky József
 Ferenczi Andor
 Birkás Gáspár
 Csorba Miklós
Gazdasági tanárnők

Láng Irén
 Hajnal Vilma
 Csucs Margit
 Soltész Ilona

Ideiglenesen működtek

Pósai Sándor †
 Merza Jenő
 Csia Ferenc
 Surányi Károly
 Világi Károly
 A †-tel jelöltek 1921-ben már nem éltek.

Az iskola sorolt tanárai közül Westsik Vilmos (1883–1976) munkásságával országos hírnévre tett szert. Neve a szakemberek között a homoktalajok javításáért végzett munkájáról ismert, egész életét ennek szentelte, a homok orvosának nevezték. Munkásságát Kossuth-díjjal jutalmazták. A Nyíregyháza melletti Homokkísérleti Telepen végezte kutatómunkáját, annak eredménye a negyvenes évektől bontakozott ki. 90 éves korában még szorgalmasan írta cikkeit. Szakirodalmi tevékenysége az elmélet és a gyakorlat szerencsés ötvözetét alkotta. Nagyívű pályafutása Jászberényből indult el.

A történelem viharai következtében kevés irattári anyag maradt az utókorra, így az ott folyó munka nehezen rekonstruálható. Különösen sokat szenvedett a gazdaság a második világháborúban, amikor is tanügyi épületei, valamint a gazdasági épületek egy része az átvonuló front következtében elpusztultak. A jászberényi földműves iskola a két világháború között is az eredetileg meghatározott céljai szerint végezte munkáját, jól képzett gazdasági altisztek kibocsájtása útján elősegítette a magyar mezőgazdaság felvirágoztatását. Az iskola érdekes színfoltja volt Jászberény közéletének, gazdasági életének.

Források

Veniss Zoltán: A volt Mezőgazdasági Szakiskola, azelőtt Földművesiskola leírása. Kézirat. 1986. Jász Múzeum Adattára. JA. 445–89.
 Mezőgazdasági lexikon II. kötet. L–Zs. Mezőgazdasági Kiadó, Budapest, 1982.
 A Jászberényi M. Kir. Földműves Iskola jelentése az 1896–1921. tanévről. Jászberény, 1921.

Nyomatott Pesti Péter könyvnyomdájában. Országos Mg-i Könyvtár, Bp.
Száva Ferenc: Gazdaképzési rendszerek. Pannónia könyvek. 1996.
Fodor Ferenc: A Jászság életrajza. Budapest, 1942.

Jászberény város képviselő-testületi üléseinek jegyzőkönyvei. 1870–1896. MNL Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Levéltára, Szolnok
Jászberény és Vidéke c. újság 1885–1904 közötti számai. Mikrofilm. Jászberényi Városi Könyvtár
Jászság c. újság 1896. évi számai. Jász Múzeum, Jászberény
Blénessy János: Jászberény életrajza a kiegyezés utáni évtizedekben. Jászberény, 1940.
Lóczi Béla: Emléktábla helyett. Jászberény, 2006.
Heckenast József: Mezőgazdasági szakoktatás történet alapjai. Gödöllő, 1992. Egyetemi jegyzet

Farkas Kristóf Vince–Fodor István Ferenc

MÁSODIK VILÁGHÁBORÚS EMLÉKMŰVEK A JÁSZSÁGBAN

Az elmúlt évben az első világháborús jászsági emlékműveket vettük számba a háború kitörésének 100. évfordulóján, most pedig a második világháború befejezésének 70. évfordulóján a második világháborús emlékműveket. Ezek nagy részének fotója már megjelent az állításuk „hőskorában”, az 1993. évi évkönyvben.

Alig ért véget a Nagy Háború, melyet csak később neveztek el elsőnek, hiszen nem tudhatták akkor, hogy második is lesz – már voltak, akik megjövendölték annak eljövételét. Voltak, akik úgy látták, hogy a világháború nem oldott meg semmit, hanem még jobban felbolydította a benne résztvevőket igazságtalan megoldásaival, békétlenséget okozó békéivel. Vannak olyan történettudósok is, akik szerint nem is kellene sorszámozni a két háborút, mert a második csak az elsőnek a folytatása volt negyedszázados fegyverszünettel.

Tény, hogy egymást túllícitálva készültek a különböző országok a revízióra, köztük Magyarország is, irredenta politikájával az elvesztett területek visszaszerzését szorgalmazta. Két ideológia feszült egymásnak: a fasizmus és a kommunizmus. Mára kiderült, hogy nem is volt köztük akkora különbség, mint akkor gondolták: mindkettő totalitárius rendszer volt, s mi áldozatai lettünk a két rendszer megegyezésének. Akkor azonban még boldogan indultak a magyarok is a bolsevizmus ellen. A következményeket ismerjük: a németek áldozata lett számtalan zsidó embertársunk, a szovjeteké meg a Don-kanyar magyar katonái.¹

A második világháború abból a szempontból is más volt mint az első, hogy míg az a magyar határoktól távol zajlott, ez pedig nagyrészt a határokon belül, hiszen a Jászságon is átment a front és olyan áldozatai voltak, akiknek semmi közük nem volt a harchoz, a katonasághoz. Ez sokakat váratlanul ért, nem voltak felkészülve olyan támadásra, mely az ő életüket veszélyezteti, hiszen ők sem ártottak senkinek. A front közeledtével is élték a megszokott életüket, aminek aztán szomorú következménye lett. Ennek egyik jellemző példája volt a jákóhalmi szovjet légitámadás, melynek 9 halottja volt két héttel a front átvonulása előtt, 1944. október 30-án. Ahogy Farkas Kálmán – Hatvanba elszármazott történelemtanár – írja: „*Láttunk ugyan ellenséges repülőket 1944 nyarán. Majdnem minden nap átrepültek a falunk fölött százával, ezt is megszoktuk. Napirendre térünk a távoli háborús események fölött. Ezért október 30-án igen sokan gyanútlanul és érdeklődéssel figyelték a megjelenő repülőgépeket. Az emberek többségéből hiányzott az önvédelemhez szükséges félelem.*” A sors kegyetlen iróniája volt, hogy az egyik áldozat két hete házassodott. Mivel a leendő férje behívót kapott, gyorsan elmentek a paphoz arra gondolván, hogy a vőlegény talán már nem is jön haza. Ő hazajött, az itthon maradt ifjú feleség pedig halálos lövést kapott.²

Hogy milyen veszélyek leselkedtek még a gyanútlan civilekre, erre példa egy olyan esemény, mely három jászsági települést is érintett. A jászjákóhalmi határban – közel Jásztelekhez – állt egy tanya, négyen lakták. Csomor János, a felesége és két kiskorú gyermeke. Az eseményt részletesen leírja tavaly megjelent könyvében Zsitnyánszky József, a Jásztelekről

¹ Ebben a témában Besenyi Vendelnek jelentek meg cikkei, előadásai különböző helyeken.

² Farkas Kálmán: Egy tragikus nap története. Jászjákóhalma, 2004. Az esemény 60. évfordulójára jelent meg a JÁKOB (elszármazottak) kiadásában.

elszármozott visszaemlékező.³ A szovjetek megtalálták a tanya szénakazlában a szomszéd által odarejtett katonaruhát, és a házaspárt a két éves kisebbik gyerekükkel együtt kivégezték, majd a kútba dobták. Előtte a 11 éves nagyobb fiút még el tudták küldeni a nagymamájához, valószínű előre látták a tragikus véget. Erre utal a jásztelki temetőben található sír, mely szerint ott nyugszik három ártatlan egy gonosz ember miatt. Mivel az áldozatok jásztelkiek voltak, akik a jákóhalmi tanyán éltek, így mind a két község háborús emlékművén ott van a nevük. A nagyobb fiú soha nem tudta feldolgozni az eseményt, 25 évesen egy elhanyagolt vakbélgyulladás miatt meghalt. A család tragédiája ezzel nem ért véget: a feleség Jászapátin lakó testvére már másfél évvel korábban eltűnt a Don-kanyarban, soha nem derült ki a sorsa. Utána maradt egy két éves lány és a feleség. Ma már egyikük sem él: a lány 50 évesen, az unoka 2 évesen halt meg.

A második világháborús emlékművek felállítását – ellentétben az első világháborúsakkal – nem törvény általi kötelezettség serkentette, hanem egyenesen tiltotta a háború után kiépülő hatalmi rendszer.

Ahogy Kele József írta az 1919-ről szóló könyvében⁴: „...a jász paraszt...nyíltan és mindig ellensége volt a vörös irányzatoknak.. A Jászságban nem volt talajuk sehol.” Nem volt ez másképp még a II. világháború végén sem. A szovjeteket rettegve várták, megelőzte őket a hírük. Nem sokan voltak, akik felszabadítóként tekintettek rájuk, esetleg azok, akik korábban szovjet hadifogságból hazatérve megismerkedtek a bolsevik eszmével, de ezeket az embereket – főleg a falvakban – nem igazán vették komolyan. Kevesen maradtak, akiknek az életük függött a szovjetek megjelenésétől, mert a zsidókat – akik Pesten várták őket felszabadítóként – innen már korábban elhurcolták munkaszolgálatra, vagy megsemmisítő táborokba.⁵ A Jászságban a baloldal erősödése csak akkor kezdődött el lassan, amikor Jászberényben az ötvenes években megépültek az első gyárak, amelyekkel nagyvárosi baloldali érzelmű személyek is jöttek, és hatásuk tovább gyűrűzött a falvakból bejáró dolgozók egy részére is.

A hivatalos értékelésben a háborúban elesetteket nem hősöknek, hanem megszállóknak, hódítóknak tartották, akiket nem gyászolni, hanem szégyellni és elítélni kell. Ezt sulykolták bele az ifjúságba is a tankönyveken át. Természetesen a lakosság nagy részének, főleg akik érintve voltak – de ki nem volt, akinek a családjában nem volt érintett –, teljesen más volt a véleménye. A hatalommal szemben azonban maradt az otthoni gyász a falakon belül. Nemeskürty 1972-ben megjelent könyve enyhített kissé a megítélésen, hogy legalább elsírathatni lehessen a Don-kanyar áldozatait is.⁶ A települések központját egyébként a „dicsőséges felszabadítók” uralták, és szó sem lehetett arról, hogy a magyar hősöknek, áldozatoknak emeljenek oda emléket.

Érthető hát, hogy amikor lehetőség nyílt rá – az 1980-as évek végére – sorra állították a települések a második világháborús emlékműveket. A jászsági településeken is mindenhol van napjainkra legalább egy, de van ahol több is, főleg ha a különböző szervezetek tagjait érintő emléktáblákat is ide soroljuk.

Igaz, hogy mikorra az első emlékművek felépülhettek, addig nem néhány év telt el, mint az első világháború után, hanem több mint 40 év. Így is sokan voltak azonban, akik emlékeztek, nem felejtettek.

3 Zsitnyánszky József: Én így láttam, 2014

4 Kele József: Vörösök Szolnokon és a Jászságban, 1926

5 Erről a témáról Kiss Erika: *A jászsági zsidóság emlékeiből* című 2014-ben megjelent könyve ad bővebb információkat.

6 Nemeskürty István: *Rekviem egy hadseregért*, Bp, 1972

Az első emlékmű Jászárokszálláson épült 1988-ban. Mint kiderült, nemcsak a Jászságban, hanem az országban is első volt.¹ Ennek megépülte nemcsak azért volt különleges a Jászságban, mert az első volt, hanem azért, mert még nem volt szabad a hősök és áldozatok nevét feltüntetni rajta, így az összegyűjtött neveket a könyvtárban helyezték el. A nemrég elhunyt Farkas Miklóstól származott az ötlet, aki akkor az Árokszállás Baráti Körének az elnöke volt, később gazdaköri elnök és országgyűlési képviselőjelölt is. A két részből álló emlékmű az iszkaszentgyörgyi kőbánya felajánlása, a torzó a félbeszakadt életeket hivatott jelképezni. A rajta elhelyezett márványtáblán Keresztury Dezső sorai olvashatók:

*„Hol nyugszunk, nem tudja
barát, feleség, gyerek.
Elszört testünk nyomtalanul
nyelte magába a föld.
Szívetek őrizzen:
Milliók eleven milliókat.
Áldozatunk nem a gaz jogcíme.
Jóra parancs.”*

Megemlékezés és koszorúzás évente január 12-én, a doni katasztrófa napján történik. Magának az emlékműállításnak folytatása is volt: egy helyi postatiszt, aki nem volt ezzel megelégedve, saját költségén állított emlékművet a főtér másik végére a nevekkel együtt, amikor már lehetett. Azóta mindkét emlékmű áll.²

A következő emlékmű Jászfényszaruiban készült 1989-ben, de akkor már a neveket is fel lehetett tüntetni. Itt a termelőszövetkezet volt a megálmodó és a megrendelő.³ Jászdózsa emlékműve szintén 1989-ben készült el a templom mellett, de ebben a községben már előzménye is volt. Valamikor a háború után „Jászdózsa község idegenben meghalt ismeretlen helyen porladó fiainak, apáknak, férjeknek, gyerekeknek” a temetőben volt egy ismeretlen katona sírja, mely mindig borítva volt virággal.⁴

Jászfákóhalma is az elsők között volt, a honismereti szakkörből indult a szervezés, így részletesen ismerjük az állítás körülményeit. Lékó József szakkörvezető-helyettes volt az összefogója a munkának, melyhez az adatgyűjtés 1989 januárjában indult. Azzal kezdődött a folyamat, hogy össze kellett gyűjteni a hősök és áldozatok névsorát, mely annyi idő távolából nem volt egyszerű feladat. Hirdetményben kérték, hogy aki tud nevet, az jelezze. Voltak közismert nevek, de voltak olyanok is, akiknek nem volt semmilyen hozzátartozójuk. Így ki kellett a nevüket nyomozni, mert tudták, hogy itt és itt meghalt valaki, aki valakinek volt a valakije.

Volt például olyan személy, aki nem volt teljesen épelméjű, és miközben vízért ment, meglátván a szovjeteket, eldobta a vödört és elkezdett szaladni, azok meg lelőtték. Csak azt tudták róla, hogy egy gazdának segített az otthonában, illetve a földeken.

1 Köztéri emlékmű értendő alatta. Templomokban, épületekben emléktáblák előfordultak.

2 Gergely Zoltán polgármester szíves közlése.

3 Györiné Czeglédi Márta szíves közlése.

4 Gulyás Erzsébetvolt jászdózsai lakos emlékezete szerint.

Ezzel a munkával párhuzamosan aztán több falugyűlést is összehívtak. Hová kerüljön az emlékmű, mit ábrázoljon, ki készítse? Ez sem volt egy egyszerű művelet. Több helyszín megjelölése hangzott el: a napközi melletti park, az első világháborús emlékmű mögötti terület, a községháza melletti placc és akkor még eretnek gondolatként: a szovjet hősi emlékmű helye. Felvetődött az is, hogy össze kellene dolgozni az első világháborús emlékművel, de ezzel én, mint honismereti szakkörvezető sem értettem egyet. Az volt a véleményem, hogy ha az első háború után az akkori állapotok között tudtak rendes emléket állítani, akkor a második világháborúban meghaltak is érdemelnek egy külön emlékhelyet. Érdekességként azonban megjegyzem, hogy annak idején az első világháborús emlékmű feliratát kiegészítették azzal, hogy röpke negyed század múltán ismét jött egy háború és felvéstek néhány nevet. Hamarosan azonban rájöttek, hogy ez még hosszabb lesz időben is és névsorban is, mint az első, így abbamaradt a munka. Ennek köszönhetően vannak néhányan, akiknek mindkét emlékművön ott van a nevük, mert ők természetesen rákerültek arra is. A háború 13 jákóhalmi zsidó áldozatának nevét a jászberényi temető emlékművéről másoltam le.

Ezekben a megmozdulásokban jelentős szerepet játszott az utolsó tanácselnök, aki már természetesen tudta, hogy ősszel helyi választások lesznek, és szeretett volna ő lenni az első szabadon választott polgármester. Sem ő, sem én nem gondoltuk még akkor, hogy az nem ő lesz, hanem én (FIF). Ő már megjegyezte, hogy egyszer eljön az ideje annak is, hogy valóban ott lehetne az emlékmű, ahol most a szovjeteké áll. S milyen a sors keze? 1-2 hónap múlva ő bonttatta le, a felső rész kikerült méltó helyére a temetőbe, az alsó nagy betonlapozatot pedig ő verette szét egy óriási vasgolyóval. Akkor már olyan nagy volt az egyetértés ez ügyben, hogy a községi tanács májusi ülésén csak egy ellenzavazat volt. A hely tehát megvolt. Többféle terv is készült. Először gondolatébresztőnek a községi tanács műszaki ügyintézője készített egy tervet, de az többek között azért sem tetszett, mert egy zártabb, körül nem járható helyre készült. Amikor meglett a végleges hely, mindjárt más formában gondolkodtunk. Ekkor lépett be a képbe Czuk Ferenc, aki a községből elszármazott festő-restaurátor volt. Az ő terve azonnal meghódította az érintetteket: néhány szimbólum alkotta a művet, mely a hagyományos temetőktől sem volt idegen. Bazalt kockák vesznek körbe egy zöld fűvel bevetett halmot, amin áll egy négyszögletes csonka gúla – a derékba tört életek szimbólumaként, a tetején bronz borostyánlevelekkel, mely az emlékezés szimbóluma. Elöl az akkor már elfogadott koronás magyar címer és a célra vonatkozó felirat, alul négy oldalt pedig az összegyűjtött 142 név bronzláblán.

Léko Józsi bácsi pénzt is gyűjtött: több százezer forint jött össze, ami akkor még természetes volt. A többit a község vállalta. Az elképzelés az volt, hogy Mindenszentek vasárnapján legyen az avatás. Ez úgy valósulhatott meg, hogy végül már szinte éjjel-nappal dolgoztak a rengeteg eső miatt az épülő emlékmű fölé húzott műanyag tető alatt. Czuk Ferenc irányítása és aktív közreműködése mellett folyt a munka, a technikai tevékenység oroszlanrészét az azóta elhunyt Kisnémeth István – a mostani polgármester asszony apósa – végezte. A terv sikerült: aznapra elvonultak a felhők és szép őszi időben avatta fel az emlékművet Czine Mihály irodalomtörténész, Móricz-kutató, akivel a honismereti szakkörünk régi barátságát ápolt. Amikor elkezdtük a munkát, természetesen még fogalmam sem volt arról, hogy én (mint frissen megválasztott polgármester) köszöntöm a megjelenteket. Az első világháborús emlékművek egy évtized alatt készültek el a Jászságban, a második nem ment ilyen gördülékenyen. Jászkiséren egy 1971-ben állított felszabadulási emlékművet láttak

el a háborúban elhunytak nevével a rendszerváltozás után. Napjainkban pedig bontják a felkiáltójelre, vagy úrkutatásra emlékeztető furcsa emléket, és most fog készülni helyette egy új. A második világháború után tehát már közel három évtized alatt valósul meg az emlékezés mindenhol. Most viszont azokban a később községgé szerveződő helyeken is áll emlékmű, ahol a háború idején még tanyavilág volt.

Mivel most nem szabályozta törvény az állítást, így változatos többféle szempontból is a jászsági kép. Most is voltak helyek, ahol jeles szobrászművészek alkották az emlékműveket (pl. Csíkszentmihályi Róbert Jászszentandrason), de sok helyen környékbeli kőfaragók (pl. Bankos István Jásziványon). Olyan is van, ahol az első világháborús emlékműre helyeztek el emléktáblát (pl. Pusztamonostoron), volt ahol mindkét háborúra emlékeznek ugyanazzal az átalakított emlékművel (pl. Jászágón).

Az anyaga is változó, a márványtól a terméskőig vagy ezek variációjáig, bronzláblákkal díszítve.

A felavatás is igen változatosan történt: sok helyen a plébános, volt ahol még a tanácselnök (Jásziványon pl. a jászapáti tanácselnök, akihez korábban tartozott a község). Volt, ahol már a polgármester, néhol nevesebb személyiségek is. A legrangosabb személy, az országgyűlés elnöke, mint országos szintű politikus Jászberényben avatta fel az emlékművet. Jászladyban éppen nem volt polgármester, mivel összeférhetetlenség miatt le kellett mondania az első szabadon választottnak (állatorvosként praktizált), és így az alpolgármester volt az avató.

Az avatás leggyakrabban Mindenszentek körül történt (október vége-november eleje), de volt, ahol május végén a Hősök napján (Jászberény), vagy a település búcsújakor (Jászdózsa). Volt ahol a Győzelem napján (Jászsalszentgyörgy) és volt, ahol a település 600. születésnapján (Jászapáti) került sor az avatásra.

<i>Település</i>	<i>Avatás ideje</i>	<i>Alkotó neve</i>	<i>Anyaga</i>	<i>Felavatta</i>
Alattyán	1991. 11. 21.	ifj. Szabó István Bp.	mészkö	Kiss Károly polgármester
Jánoshida	1990. 11. 03.	Csorba Katalin, Pallag Zsuzsa, Sebők Imre	terméskő, márvány, bronz	Sebestyén Albert plébános
Jászágó	1990. 10. 23.	Sisa József	tégla, márvány, tűzzománc	Szabó Gyula polgármester
J.a. szentgyörgy	1992. 05. 09.	Szekeres József 1984, Varga Géza Ferenc 1992., 2002.	mészkö, bronz	Kladiwa Imre plébános
Jászapáti	1991. 06. 08	Rajki László	mészkö	Molnár István helytörténész

Jász- árok szállás	1988. 10. 29.	Bordás Zoltán, Ördög László	terméskő, márvány	Szikra Ferenc tanácselnök
Jászberény	1992. 05. 29.	Györfi Sándor, Szilágyi Attila	mészkő, bronz	Szabad György, az Országgyűlés elnöke
Jász- boldogháza	1990. 08. 05.	Sebők Imre, Csorba Katalin, Pallag Zsuzsa	terméskő, márvány, bronz	Kladiva Imre plébános
Jászdózsa	1989. 10. 01.	Tösér János	műkő, mészkő, márvány	Gulyás János helytörténész
J.f.sz.györgy	2000. 11.01.	Tóásó Tibor	mészkő, gránit	Farkas Mátyás apátplébános
Jász- fényszaru	1989. 10. 30.	tsz. megrendelésre	riolit, gránit, márvány	Litkei Antal prépost
Jászivány	1990. 05. 29.	Bankos István	műkő, gránit	Török Sándor tanácselnök
Jákóhalma	1990. 11. 03.	Czuk Ferenc	márvány, bronz	Czine Mihály irodalomtörténész
Jászkisér	1971. Átalakítva 1990.	Jelenleg épül új emlékmű	beton, márvány	
Jászládány	1991. 07. 20.	Töröcsik Béla	műkő, bronz, márvány,	Gaál István mb. polgármester
J.szentandrás	1992. 05. 09	Csikszentmihályi Róbert	mészkő	Boros Lajos, a megyei közgyűlés elnöke
Jásztelek	1990. 11. 04.	E. Lakatos Aranka	mészkő, bronz	Kis Zoltán országgyűlési képviselő
P.monostor	1990. 11. 01.	? kőfaragó	márvány- tábla	Kovács József esperes plébános

A jászági II. világháborús emlékművek alkotóinak kislexikona

(A helyi kőfaragók nem szerepelnek a lexikonban)

Csikszentmihályi Róbert

(Budapest, 1940–)

Itthon és külföldön is elismert szobrász- és éremművész. Mesterei: Pátzay Pál és Szabó Iván voltak. Több európai és ázsiai országban járt tanulmányúton. Művészetét érdekesebbé teszi az absztraktba hajló ábrázolás. Alkotásai a Vatikánba is eljutottak. A Nemzet Művésze, Kosuth-díjas, Érdemes művész. A jászszentandrás emlékmű alkotója.

Csorba Katalin

(Budapest, 1948–)

Autodidakta művész. Több helyen áll köztéri szobra és második világháborús domborműve. A Jászágban Jánoshidán és Jászboldogházán.

Czuk Ferenc

(Jászfákóhalma, 1947–)

Festő, restaurátor. Szülőfalujából fiatalon került Budapestre, ahol munkásságáért Podmaniczky-díjban részesült. Jelenleg Pécelen él. Szülőfalujában és jelenlegi lakhelyén is aktív közéleti tevékenységet folytat. A jászfákóhalmi emlékmű megálmodója.

E. Lakatos Aranka

(Debrecen, 1952–)

Szobrász, érem- és kisplasztika művész. Eredetileg festőnek készült, majd alkatahoz megfelelőbbnek találta a szobrászatot. 1997 óta a Mezőtúri Művésztelep tagja. Több európai csoportos kiállításon is részt vett, számtalan díj birtokosa. A jásztelki emlékmű alkotója.

Györfy Sándor

(Karcag, 1951–)

Szobrász-és éremművész. Szülővárosában alkot, ahol saját bronzöntő műhelye van. A nyíregyházi és mezőtúri művésztelepek vezetője. Számtalan alkotása van köztéren is, ő a jászberényi emlékmű egyik alkotója, de más szobra is van a városban. Számtalan díj tulajdonosa, rendszeres kiállító is.

Pallag Zsuzsa

(Budapest, 1917–Budapest, 2010)

Autodidakta szobrász. Több csoportos kiállítása volt. Több helyen készített második világháborús bronz domborműveket, a Jászágban Jánoshidán és Jászboldogházán.

Rajki László

(Orosháza, 1939–)

Iparos családból származik, már iskolás korában járt képzőművészeti körbe. A Főiskolán előbb festészetet tanult, majd átiratkozott a szobrászatra, ahol Mikus Sándor volt a tanára.

Szentendrén él és alkot. Számatlan csoportos kiállításon vett részt itthon és külföldön. Több világháborús emlékművet alkotott, többek közt a jászapátit is.

Sebők Imre

(?,?)

Budapesti építész-mérnök. A jánoshidai és jászboldogházi emlékművek társalkotója.

Sisa József

(Jászberény, 1951–)

Képző- és iparművész. A Jászberény-tőtevényi tanyavilágban él, ahol alkotótábort is működtet. Jászságért-díjas. 1990-ben ő alakította át a jászágói volt szovjet felszabadulási emlékművet a két világháború emlékhelyévé.

Szabó István, ifj.

(Dorogháza, 1927–)

Kisfaludy Stróbl Zsigmond és Pátzay Pál volt a mestere, édesapja – id. Szabó István – is elismert szobrász volt. 1949 óta kiállító művész csoportosan és egyéniben. Bronzból, fából kispasztikát készített, majd az 1960-as évektől áttért a monumentálisabb alkotásokra. Megrendelésre kőből s más anyagokból is készít köztéri szobrokat. Ő az alattyáni emlékmű alkotója.

Szilágyi Attila

(?,?)

Budapesti szobrász. A jászberényi emlékmű társalkotója.

Tőssér János

(Jászárokszállás, 1913–)

Szobrász, rajztanár. Budapesten végzett a Képzőművészeti Akadémián, ahol megismerkedett a kőfaragással, majd Szegeden szerzett rajztanári diplomát. Szent Flórián szobrát a város tűzoltó szertárának tetejére 1937-ben készítette el. Több Jász-Nagykun-Szolnok és Heves megyei településen állnak köztéri szobrai. A jászdózsai emlékmű alkotója.

Varga Géza Ferenc

(Dombóvár, 1950–Szolnok, 2002)

Szobrász, többnyire fával dolgozott, fél évtizedig ő volt a nagyatádi Nemzetközi Faszobrász Alkotótelep vezetője. Hatott rá az afrikai művészet: csont, madárszárny, halgerinc motívumokat használt. Kiállításokon rendszeresen részt vett. A jászalsószentgyörgyi emlékmű alkotója.

Kiss Erika

AKIT HÁROMSZOR VÁLASZTOTTAK POLGÁRMESTERNEK

– TÖRÖK ALADÁR NEM HÉTKÖZNAPI TÖRTÉNETE

Török Aladár (1862-1918) huszár főhadnagy, földbirtokos, szabadelvű politikus jogi végzettségű köztisztviselő, malomtulajdonos, a haladást, a fejlődést kereső vállalkozó, Jászberény polgármestere (1897-1900), az USA-ban boldogulást kereső, az I. világháborúban kitüntetett katona, majd hősi halott, élete 56 évében különleges utat járt be. Csak közel 10 évig élt Jászberényben, de ez sokféle fordulatot hozott a város életében is. Ő maga állandóan küzdött a berényiek, a jászok sajátos gondolkodásmódjával, életszemléletével. Nem volt jász, nem volt redemptus, nem volt katolikus, így nagy árat fizetett azért, hogy másként gondolkodott a világról, mint a helybeliek többsége.

Török címere

Győr közelében, Szil községben - mely a Rába-közben található - éltek. A *szili* előnevet valószínűleg származási helyüket jelezve használhatták. A család egyes tagjai később Heves és Külső-Szolnok vármegyében, valamint Pesten éltek. Volt köztük egy seborvos, Török József, aki a XIX. században a honvédség alakulatait követve Győrben és Révkomáromban is szolgált, majd Szolnokra került. Török József itt letelepedett, gyermekei itt születtek, és valamennyi birtoka is volt. Imre nevű fia (1823-1897) Pesten élt, Aladár nevű unokája pedig huszártisztként került Jászberénybe.

¹ Édesanyja az egri érsek öccsének leánya volt a család információi szerint.

² Greguss (Török) Edit (Bp. 1925.), akinek édesapja Török Imre (1896-1965) volt - birtokában lévő iratok szerint.

³ Jászberény és Vidéke 1897. október 10.

Török Aladár 1862. július 4-én született Budapesten. Szülei római katolikusok voltak, Török Imre (1823-1897) birtokos és Felső-Eőri Pyerker Róza (1830-1916).¹ Három nővére volt. Egy keresztlevél szerint 1868. szeptember 3-án – születése után több évvel - római katolikusnak keresztelték Budapesten, a Terézvárosi plébánián.² Amikor Jászberényben 1895-ben megházasodott, unitárius vallásúnak van feltüntetve. Itt nem volt ilyen felekezet, ezért az esküvőt a református templomban tartották, majd a gyermekek születése is itt lett bejegyezve. Édesapja, szili Török Imre 1897. október 8-án halt meg Pesten. A gyászjelentéséből kitűnik, hogy 1847-ben vette feleségül Felső-Eőri Pyerker Rózát. Négy gyermekük érte meg a felnőtt kort: Leona (Kócsy Jánosné), Ilona (Röser Miklósné), Mária (Czitó Károlyné) és Aladár.³

A Török család leszármazottainak birtokában lévő, s e kutatáshoz számomra biztosított iratok szerint 1650-ben nyert nemességet az egyik ősük. Ekkor

Családi fénykép

Török Aladár 1893-tól Jászberényben élt. A helyi sajtó 1894-ben közreadta, hogy a nőegyleti juniálison Török Aladár hadnagy a belépőt felülfizette, azaz támogatta a rendezvényt.⁴ A városi elit tagjai részt vettek a bálakon, ahol az eladó sorba került lányok, a fiatalok, az itt állomásozó katonatisztek összeismerkedhettek. Ferenczy Leona is ott volt 1894-ben az Úri Kaszinó jelmezbálgán nevelő anyja, Sismis Józsefné kíséretében.⁵ Egy újsághírből tudhatjuk, hogy Ferenczy Leona „*crémszínű ruháját élő, piros szegfűk díszítették.*” Vagyis a szép ifjú hölgy és a Jászberényben élő huszár honvédhadnagy összeismerkedhetett bálók, táncmulatságok alkalmával.

Török Aladár Jászberényben 1895. november 4-én kötött házasságot, a református templomban a római katolikus, 19 éves Ferenczy Leonával.⁶ Ekkor Török Aladár kétszeresen elvált volt. A családi dokumentumok szerint első házasságát Nagy Irénnel kötötte, s Gabriella lánya született. Második neje Röser Lili volt, akitől Livia nevű lánya született. A vallása körüli rejtélyt talán éppen az indokolja, hogy elvált ember volt.⁷ Török Aladár foglalkozásaként

4 Jászberény és Vidéke 1894. július 12.

5 Jászberény és Vidéke 1894. január 18. Sismis Józsefné férje tehetős ember, 1848-as honvéd volt. A testvére Sismis Mihály, kinek neje Szendrei Franciska (1803-1879) volt. Ő nagynénje volt Szendrei Júliának, akit meglátogatni érkezett Petőfi Sándor költő 1847. november 3-án Jászberénybe.

6 A jászberényi református egyház házassági anyakönyvének bejegyzése szerint, 1895. november 4. – 1895/59. lap, 10. sz. bejegyzés.

7 Greguss (Török) Edit és Lakatos Miklós (Török Aladár ükunokája) szíves közlése szerint.

1895-ben tartalékos honvéd, huszárhadnagy bejegyzés szerepel a házassági anyakönyvben.⁸ Ekkor Jászberényben a III. tizedben (kerületben) lakott.

Ferenczy Leona (sz.1876.) szülei: néhai Ferenczy János⁹ gőzmalom-tulajdonos (1840-1878) és néhai Beleznay Cecília¹⁰ (1856-1878). Leona gyámja Sismis József, jeles ügyvéd és neje Ágoston Erzsébet volt.

Első gyermekük, Török Imre 1896. szeptember 22-én született, és a református templomban keresztelték. Ekkor Török Aladár foglalkozásaként *földbirtokos* bejegyzés olvasható az anyakönyvben. Azonban a család birtokában lévő – később kiállított - születési anyakönyvi kivonatban már *gőzmalom-tulajdonos* bejegyzés szerepel.¹¹ Török Aladár és Ferenczy Leona később született gyermekei: Miklós (1899. augusztus) és Rozália (1900. november).

Leona vagyona – kincs, ami nincs

Jászberényben a városháza illetékesei az 1876-os közigazgatási reform szabályait éveken át nem tartották be. A városi elit redemptus beidegződése olyan erős volt, hogy a polgári társadalmi berendezkedést segítő előírásokat figyelmen kívül hagyták. Szabálytalanul kezelték a gyámpénztárt is. A felettes hatóságok már 1893-ban vizsgálták a gyámügyeket, visszamenőleg 1872-73-tól, mert a szabálytalanság attól kezdve folyamatos volt. Nem volt megfelelő szakember sem erre a munkára, így a gyámoltak pénze, vagyona, öröksége szinte semmivé foszlott. Mintegy 30 ezer forint hiányt állapítottak meg az első vizsgálatok után.¹²

Az éveken át elkövetett hanyagság, szabálytalanság vizsgálata évekig húzódott. Végül 1894-ben Muhoray Sándor és Szőke István árvaszéki ülnökök fegyelmi vétségét állapították meg, és Muhorayt hivatalvesztésre, Szőkét pénzbüntetésre ítélték. Sipos István - már 1873-ban is - közgyám volt, ő sikkasztott is, így elbocsátották.¹³

A korabeli törvény szerint a 18. évüket elért árvák kérhették, hogy vagyonukat, örökségüket rendelkezésükre bocsássa az árvaszék. 1894-ben Ferenczy Leona 18 éves volt, s a tulajdonát képező ingatlanokat árverésre meghirdették.¹⁴ A hirdetésben szerepel kert, 26 forintos kikiáltási áron. A Kossuth úti gőzmalom, udvarral, telekkel és a hozzá tartozó szerelvényekkel 55 503 forintos kikiáltási árral, valamint a malom melletti lakház, udvar és telek 660 forintos árral. Az nem derült ki a helyi sajtóból, hogy az 1894-ben tartott árverezés eredménye mi lett, de nem lehetetlen, hogy a malmot Török Aladár vette meg, mert később malomtulajdonosként szerepel az iratokban. S, ha már a malom az övé volt, hát a szép leányt sem hagyta tovább árván.

A város első gőzmalomát 1872-ben Ferenczy János alapította. 1878-ban bekövetkezett halála után unokatestvére, a gépész szakmával bíró, és azonos nevű Ferenczy P. János bérlőként üzemeltette. A gyámhivaltól bérelte. A malom jelentős hasznot termelő üzem volt.

8 A jászberényi, református anyakönyvi bejegyzés szerint.

9 Ferenczy János árokszállási származású volt. Beleznay Cecíliát Jászberényben 1872-ben vette feleségül. (Jász-Kunság 1872. július 9.) Ferenczy János 1873-ban létesítette az első gőzmalomot Jászberényben.

10 Beleznay Cecília szülei: Beleznay Ignác és Bathó Julianna.

11 Greguss (Török) Edit iratai szerint apja, Török Imre unitáriusként lett keresztelve, de *a váci református lelkesi hivatal által kiállított 7-1915. bizonyítvány szerint református vallásra tért át 1915. január 13-án.*

12 Jászberény és Vidéke 1893. július 6.

13 Jászberény és Vidéke 1894. március 29., valamint Jászság 1896. március 21. Sipos István közgyám 15 ezer forintot ott sikkasztott.

14 Jászberény és Vidéke 1894. augusztus 9.

Részlet a Kossuth utcából Jászberényben.

Képeslap. Kossuth út a malommal

Szülei halála után, mint malomtulajdonos és jövedelmei után adózó személy, kiskorú Ferenczy Leona neve is a virilisek listáján szerepelt 1889-ben. Leona vagyonával azonban sok dolog nem volt rendben, így hamarosan több per Török Aladár, illetve Ferenczy Leona kezdeményezésére.

Különböző iratok igazolják, hogy szülei halálakor, 1878-ban, az „...akkor 2 éves gyermekre örökségképpen egy fényes forgalmú, nagy jövedelmet hajtó, modern berendezésű gőzmalom maradt, mely gyámhatóságilag volt kezelendő.” A leszármazottak által őrzött iratok között van olyan, amelyben az áll, hogy „Ferenczy Leona vagyona elkallódásáért fegyelmi feljelentést tett a közgyám (Szőke István) és Jászberény város ellen. A megejtett fegyelmi vizsgálat megállapította, hogy bár az árvaszék Sismis József jászberényi lakost tekintette gyámnak, ez kirendelve nem lett, a vagyon neki kezelésre át nem adatott.”¹⁵ Egy másik iratban áll: „Amikor a kiskorú férjhezmenetelével teljeskorúságát elérte, ezen örökségből mindössze a malomépület és néhány hasznavehetetlen gép maradt meg, amely akkor a külön kezelt 5674 frt. értékű ékszerekkel és értékpapírokkal, 21 932 frt 01 krc-ra becsültetett.” Továbbá: „Számadások nem adattak és nem vizsgáltattak, végül kk. Ferenczy Leona tartására 1881-től 1894-ig Sismis József 16.000 frt-tal többet vett fel, mint amennyi a tartásra szükséges lett volna.”¹⁶ Az kétségtelen, a gyermektelen Sismis házaspár szépen nevelte, járatta Leonát, szinte, mint egy „királykisasszonyt”.

¹⁵ Greguss (Török) Edit birtokában lévő korabeli iratok szerint.

¹⁶ Uo.

Török Aladár gazdasága

Török Aladár 1893-tól különböző vállalkozásokat indított Jászberényben. A város tulajdonát képező belső és a külső vízimalom üzemeltetését szerette volna elnyerni 1896-ban. A város vezetése korábban ezt Benyovszkynak adta bérbe, de Török Aladár 300 forinttal több bérleti díjat ígért. Azonban Koncsek István akkori polgármester kierőszkolta a képviselő-testület többségénél, hogy ne szavazzák meg. Pedig a városnak így több bevétele lehetett volna.¹⁷ Török Aladár 1896. november 21-én fa- és kőszén kereskedelemre kapott engedélyt 9866/896. szám alatt.¹⁸ A malomnál gazdasági gépkiallítást rendezett, ahol kisebb gépek, de gőzgép is látható volt, és részletfizetéssel is lehetett vásárolni.¹⁹ 1896-ban – az 1895-ös jövedelmei alapján – 2000 forint adóalap után fizetett adót, de a választói névjegyzékből mégis kihagyták, amit sérelmezett.²⁰ Az 1897-es év végén összeállított virilis (a legtöbb adót fizető) listában nevét a 17. helyen találjuk, 428 forint megfizetett adóval.²¹ 1896-ban a Jászberényi Hitelszövetkezet alapításában is részt vett. Ennek Elefánthy Sándor²² volt az elnöke, alelnöke Török Aladár, pénztárosa Szikszay János porteleki lakos. Az iroda a Kossuth utcai malom épületében volt. Az alapítás célja az volt, hogy a kisebb birtokos gazdák hitelhez jussanak, az uzsorásoktól megmeneküljenek.²³

Török Aladár mindeközben 1896. december 22-én, Budapesten letette az államtudományi doktorátust. Az újsághír szerint promoveálása (avatása) 1897. január 11-én történt.²⁴ Azaz, jogi diplomát szerzett!

A helyi politika érdekszférái Jászberényben

Jászberényben az országot 1867-től kormányzó balközép párt igen népszerű volt. Sipos Orbán személyében jeles képviselőjük volt – többször is megválasztva – az országgyűlésben. Azonban az 1876-ban bekövetkezett közigazgatási reform, a Jász kun Hármaskerület megszüntetése, a vármegyerendszer kialakítása, a megyeszékhely Szolnokra helyezése, a törvénytörvény elvitele, mind a jászok sérelmére történt. Ezen régi kiváltságok visszaszerzése lett a város elitjének fő törekvése. 1875-ben, még szabadelvű (azaz kormánypárti) parlamenti képviselőt választottak, de később az egyesült ellenzék támogatották. 1881-ben gr. Apponyi Albertet választották, aki királyhű, konzervatív politikusként pályája nagy részében ellenzékben volt.

A jászberényi helyi politikában két irányzat volt markánsan jelen, az ún. *úrípárt* – a kereskedők, iparosok, iskolázott szellemi foglalkozásúak – és a régi redemptusokat, nagygazdákat tömörítő, ún. *parasztpártiak*.²⁵ Ők Apponyi feltétlen hívei és támogatói voltak.

¹⁷Jászberény és Vidéke 1896. december 3.

¹⁸Parlajstrom kereskedőkről 1884-1899. J-N-Sz Megyei Levéltár

¹⁹Jászág 1896. augusztus 1.

²⁰Jászág 1896. szeptember 26.

²¹Jászberény és Vidéke 1897. december 19.

²²Elefánthy Sándor (1863-1926) egy korábbi, „úri párt” polgármester fia, a szabadelvűek táborába tartozó fiatal ember volt ekkor.

²³Jászág 1896. február 15. és 29.

²⁴Jászberény és Vidéke 1896. december 29.

²⁵Zounok 3. Szolnok 1988. Cseh Géza: Országgyűlési választási mozgalmak Jászberényben 1867-1896. 112. o.

Az 1896 őszi parlamenti választáskor a parasztpárti városvezetés ragaszkodott Apponyihoz, így mindent elkövettek, hogy ismét ő legyen a képviselőjük. Történelmi tény, hogy csalással győzött Apponyi. A szavazáskor halottak nevében is „kapott” voksot, a választási bizottság jóvoltából. Ellenfele, Erdélyi Sándor igazságügy-miniszter választói közül 91-nek nem engedték meg a szavazást. A lefolytatott vizsgálat végén azonban 88 szavazattal mégis Apponyi nyert.²⁶

E korszakban a berényi szabadelvűek a helyhatósági választások közeledtével újrászerveződtek. Török Aladár is azok közé tartozott, akik a város fejlődését, az urambátyámos, személyi összefonódásokkal vezetett korszak megszüntetését támogatták. Részt vett a helyi szervezet új alapszabályának kidolgozásában is. A szabadelvű párt helyi tagjainak célja volt, hogy a – Koncsek István, a korábban a visszaélések miatt lemondani kényszerült polgármester és érdekszövetségesei révén – kialakult „*monopolizált politikai egyeduralmat megtörjék*”.²⁷ A szabadelvű párt helyi elnöke 1896-ban Mallár József földbirtokos, alelnöke dr. Almásy László²⁸ tiszti ügyész volt.²⁹

Török Aladár polgármesteri vesszőfutása

Török Aladár lelkes támogatója volt dr. Almásy Lászlónak, a helyi szabadelvűek vezéregyéniségének, akit a soros tisztújítás alkalmával a képviselő-testület szabadelvű többsége 1896. december 31-én megválasztott polgármesternek.³⁰ A város története azonban furcsa fordulatot vett. A kisebbségben lévő potentátok – az ún. *parasztpártiak*: Koncsek István volt polgármester, Bathó János közjegyző, Pethes Pál ügyvéd, Koncz Menyhért prépost, Simon Ferenc lelkész és mások – a választás megtörténte után megtámadták dr. Almásy Lászlót. Koncz Menyhért³¹ olyan erős fellépést mutatott vele szemben, hogy ennek hatására a mélyen katolikus Almásy azonnal lemondott.

Sajátos helyzet alakult ki, mert a szabályosan tartott közgyűlés során a városi tisztségviselőket is megválasztották. Első tanácsos – és gyakorlatilag helyettes polgármester - Török Aladár lett. Ami azt jelentette, hogy amíg nincs újabb polgármester-választás, neki kell vezetnie a testületet. Így 1897 elejétől ő volt a városvezető, majd március 1-től már hivatalosan megválasztva is polgármester. A Jászberény és Vidéke c. helyi lap a következőket írta: „*Török Aladár elegáns megjelenésű, tapintatos modorú, tájékozott, a törvényt jól ismerő ember.*”³²

26 Jászság 1896. október 31., valamint Jászberény és Vidéke december 3. és 24. - Ebben a korban választójoga mintegy 2000-2500 főnek volt Jászberényben. Vagyonhoz (föld, ház, megfelelő jövedelem) kötött jog volt. (Zounok 3. Szolnok 1988.) 92.o.

27 Jászberény és Vidéke 1896. december 10.

28 Dr. Almásy László (1869-1936) később belátta, hogy Jászberényben nem építhet politikai karriert. 1910-től haláláig országgyűlési képviselő Pomázon és Szentendrén, a Nemzeti Munkapárt, majd Nemzeti Egységpárt színeiben. Tisza István támogatója volt, majd később a Nemzeti Egységpárt alapítója, vezetője, a Parlament elnöke 1929 és 1935 között.

29 Jászberény és Vidéke 1896. szeptember 24.

30 Jászberény és Vidéke 1896. december 29.

31 Koncz Menyhért (1842-1921) később egri kanonok volt. 1883-ban került Jászberénybe, esperes volt. 1905-ben ő javasolta a Rákóczi, a Kossuth és Bercsényi utcák elnevezését. 1906-ban Jászberény díszpolgárává választotta a képviselő-testület. 1907-ben Egerbe került.

32 Jászberény és Vidéke 1897. január 17.

Török Aladár helyettese Elefánthy Sándor³³ lett, a tiszti ügyész pedig dr. Almásy László maradt, hiszen korábban is ő volt. A képviselő-testületben az erőviszonyok szerint 40-50 fő Apponyi hű támogatója, a szabadelvű kormánypártiak pedig 70-80-an voltak.³⁴

Az ádáz politikai küzdelem ekkor kezdődött igazán. Koncsek István (1893-1896 között polgármester, a közbirtokosság³⁵ elnöke) és tábora a március elsejei választást a közigazgatási bíróságon megtámadta.³⁶ Az 1896. december 31-i tisztségviselő-választást is megfellebbezték, ezért 1897 októberében meg kellett ismételni. Azonban nekik csak 89 támogatójuk volt, a szabadelvűeknek pedig 105, és Török Aladár maradt polgármester. A jogi csűrés-csavarás számos ügyben elkezdődött, és éveken át tartott a nemtelen küzdelem.

Sokféle, a lakosságot szolgáló intézkedést tett a Török Aladár vezette képviselő-testület. A főteret rendszeresen locsolták. A nyári melegben a Zagyva mentén több helyet jelöltek ki fürdőzésre. Ezekben a helyeken deszkákkal elkerített részben a férfiak és a nők külön-külön fürdölhettek.³⁷ A gimnázium korábban elkezdett államosításának ügyét befejezték, s ezzel a város évi 4000 forint kiadást megspórolhatott. Állandó dohánybeváltó építését, a méntelep létesítésének ügyét is szorgalmazták, s ehhez 15 hold területet biztosított is a város.³⁸ Az ésszerű gazdálkodás eredményeként a pótdátó 13 %-kal lehetett csökkenteni, ami az adófizetőknek jól jött. A népiskolák közszékvé szervezése – azaz állami fenntartásúvá tétele – is elkezdődött, ami szintén a város kiadásait csökkentette. A határban a dűlőutakat kijelölték, rendbe szedték, mert egyes gazdák beszántották korábban, saját földjükhez csatolták, s másokat nem engedtek közlekedni. A Zagyva kotrása történt, járda épült. Felújították a Jászkiút Fogadót és bővítették a városháza épületét. *Higgadt, józan, pártatlan kormányzást vitt Török Aladár*, írta róla a korabeli újság 1898-ban.³⁹

Török Aladár 1898. február 2-án azonban lemondott polgármesteri posztjáról, mert ellenlábasai számos ügy miatt feljelentették. A jászberényi helyi politika hónapokon át az országos érdeklődés középpontjában állt. Mikszáth Kálmán lapja, az Országos Hírlap többször foglalkozott az itt történtekkel. A lap 1898. február 4-i számában olvashatjuk, hogy Török Aladárnak „*a politikai zaklatások miatt kellett lemondania.*” A lemondás történeteként azt tették közzé, hogy a jászberényi központi választmány – mely a közelgő országgyűlési választások előkészítésén dolgozott, s főleg parasztpárti tagjai voltak – a választók névsorát nem hagyta jóvá, illetve annak hitelesítését többször megtagadták. Így az előírt határidőket Jászberény nem tartotta be. Ez az ügy arra is szolgált, hogy a szabadelvű kormányt is támadhassák. Az Országos Hírlap azt tette közzé, hogy: „*Török Aladár polgármestersége valósággal áldás volt a városra. Ő volt az, aki a jászberényi városházáról kiirtotta a mindenütt pusztító sógorsági és komasági rendszert.... Rendbe hozta a városnak azelőtt elhanyagolt ügyeit.*”⁴⁰

33 Elefánthy Sándor (1863-1926) vállalkozó, fűrészüzem és téglagyár alapító volt. Édesapja - szintén Elefánthy Sándor - korábban polgármester (1879 és 1893 között) volt. 1893-ban azért mondott le, mert Pintér Mihály korábbi polgármestertől „megörökölt” városházi szabálytalanságokat, korrupciót nem tudta megszüntetni. Így lett 1893-ban Koncsek István a polgármester.

34 Jászberény és Vidéke 1897. március 7.

35 A közbirtokosság az új közigazgatási rendszerben 1878-ban jött létre, és a redemptusok közösségi földhasználatát (puszták, legelők, vadászterületek stb.) irányította.

36 Jászberény és Vidéke 1897. augusztus 8.

37 Jászberény és Vidéke 1897. július 11.

38 Jászberény és Vidéke 1898. április 17.

39 Jászberény és Vidéke 1898. február 6.

40 Országos Hírlap 1898. február 4. 11. o.

Apponyi parlamenti felszólalásában 1898. március 21-én azt állította, hogy Jászberényben 1897 óta sok egyéb mellett a mezőrendőri kihágások vizsgálata során az ő hívei százait marasztalták el, üldözik, büntetik őket. Török Aladár az Országos Hírlapban március 25-én megjelent igen részletes válaszában leírta többek között, hogy a mezőrendőri bírságolás nem több, mint a korábbi években, s azt nem vizsgálják, hogy föld tulajdonosa, bérlője milyen párti.⁴¹

Az külön is érdekes, hogy a gazdálkodó, büszke redemptus jászok mi mindent követtek el a hátrában: tilos helyen áztatnak kendert, a döglött állatokat nem assák el, tilos helyen legeltetnek, ellopják más terményét, más földjén járnak át jogtalanul, stb. Török Aladár pedig a dűlőutak kimérését személyesen is ellenőrizte.⁴² Ez sokak kívánsága volt, de egyesek sérelmezték, és a kimért utakat ismét beszántották. A közbirtokosság vezetője Koncsek István minden Török Aladártól származó, a köz javát szolgáló intézkedést megtorpedózott. Több ügy szolgált arra, hogy Török Aladárt támadják, de sok esetben kiderült, hogy a Koncsek-csapat vádjai hamisak.⁴³ A megyei vizsgálat 1898-ban megalapozatlannak találta a Török elleni vádakot, így a vizsgálatot szankció nélkül lezárta.⁴⁴

Harmadszor is polgármester - majd hivatalvesztés

A képviselő-testületben az 1898. februárban lemondott Török Aladárt jelölték ismét polgármesternek, és 1898. április 23-án újra megválasztotta a többség. Ő 110 szavazatot kapott, a parasztpárt jelöltje Streitmann Gyula 66-ot. Török ellenlábasai nem adták fel a küzdelmet. Még 1897-ben megtámadták az 1896. december végi helyi választás eredményét is azzal a kifogással, hogy Török nem lehetett volna képviselő sem, mert még nem volt két éve a város adófizetője. Ezt a megyei közigazgatási bíróság 1898-ban vizsgálta, de nem talált szabálytalanságot, ezért a beadványt elutasította.⁴⁵

Az 1899-es esztendőben is folytatódott a hatalmi harc, de a fellebbezések zöme nem ért célt. Ez némiképp annak is köszönhető lehetett, hogy a főispán Almásy Géza (1894 és 1899 között töltötte be a tisztséget) is szabadelvű párti volt. Azonban Apponyi és nemzeti párti hívei, a hatalom megszerzése érdekében példátlan, történelmi lépést tettek. Beléptek a kormányon lévő szabadelvű pártba, így tulajdonképpen szétzúzták azt. Ezzel új helyzet alakult ki a honi politikában, így a megyében is. Almásy Géza főispán 1899 márciusában lemondott.⁴⁶ Az új főispán Lippich Gusztáv inkább az „új” szabadelvűekkel tartott.

Török Aladárt közben feljelentették Rómában, a Vatikánban is, mert egy mulatságon, esküvőn nótázott, és a papokról is viccesen dalolt. Sőt, ezt a mulatozást Eigen Pál nemzeti párti városi képviselő titokban le is fényképezte, hogy legyen bizonyíték.⁴⁷ A sok feljelentés és eljárás vége az lett, hogy Lippich főispán 1899 végén Török Aladárt állásából felfüggesztette, és fegyelmi eljárást indított.⁴⁸ Első körben a megyei közigazgatási bizottság nem találta ezt megalapozottnak, de aztán újabb ügyeket ástak ki ellenségei, így újabb vizsgálat indult.

41 Országos Hírlap 1898. március 25. 10.o.

42 Jászberény és Vidéke 1898. május 16.

43 Jászberény és Vidéke 1898. február 7.

44 Jászberény és Vidéke 1898. március 23.

45 Jászberény és Vidéke 1898. július 3.

46 Jászberény és Vidéke 1899. március 12.

47 Jászberény és Vidéke 1899. december 3.

48 Jászberény és Vidéke 1899. december 19.

Török Aladár polgármesteri felfüggesztése miatt 1900. január elején helyettes polgármestert választott a testület, de a nemzeti pártiak ismét alul maradtak, Cigány János 12 szavazattal többet kapott.⁴⁹ Így helyettesként ő vezette a várost közel két éven át!

Török Aladár a politikai küzdelmek részeként 1899-ben több alkalommal is párbajozott. Pl. a Jászberényben a nemzeti pártiakat támogató újság szerkesztőjével, Lingauer Albinnal kétszer is.⁵⁰ Előbb pisztollyal, majd lovassági karddal is. A párbajokban győzött, bocsánatot kértek tőle.⁵¹ Tarnay Sándorral, a Jászsági Hitelintézet pénztárosával is párbajozott 1900-ban. Török nem lőtt, Tarnay pedig a levegőbe!⁵² Az egészsége megromlott, többször is volt betegszabadságon 1899-ben.⁵³ 1899 novemberében balesetet szenvedett, kocsiját a lovak elragadták.⁵⁴ 1901-ben ismét beteg volt, újra sokáig kezelték Pesten.⁵⁵

Újabb fegyelmik sora - véget nem érő vádak

1901 szeptemberében ismét parlamenti választás volt. A helyi választási bizottság elnökének Török Aladárt választották. Ez alapos jogi ismereteket kívánt.⁵⁶ Nagyon érdekesen alakult a helyzet, mert ekkor az általa „elfoglalt” szabadelvű párt tagjaként indult Apponyi, és ellenfele egy „régí” szabadelvű politikus, Almásy Géza, a korábbi főispán volt.

A választás eredménye: Apponyi 883, Almásy Géza 842 szavazatot kapott.⁵⁷ Ekkor is vizsgálat indult család miatt, s Török Aladárt, mint a választási bizottság elnökét vonták eljárás alá. Apponyi visszaemlékezéseiben írta, hogy a család ügy történt, hogy az ő szavazóit nem engedték voksolni, míg másokat – akiknek talán szavazati joguk sem volt – igen.⁵⁸

Török Aladár 1901 novemberében le akart mondani képviselő-testületi tagságáról és tisztségéről, de ezt a folyamatban lévő fegyelmi vizsgálatok miatt a testület nem fogadta el.⁵⁹ A Lippich főispán vezette fegyelmi bizottság 35 pontból álló vizsgálatot folytatott úgy, hogy Török Aladárt nem hallgatták meg. Egy téma volt pl. a 1899. június 29-én tartott népünnepegy üggye, amikor maskarába öltözött ifjak szalmából font botjai keresztre hasonlítottak, ami a vallásos érzületet sértette a beadványtevők szerint. Ezt pedig Török nem akadályozta meg. A téglágetésről nem volt rendszeres kimutatás, a közpénztári költségvetés határidőn túl készült el, a városházi nyomtatványok, irodaszerek szállítása verseny nélkül lett kiadva 1899-ben, az iparosok nyilvántartása nem volt jól összeállítva, a tanalap kezelése laza volt.

49 Jászberény és Vidéke 1900. január 7.

50 Lingauer Albin (1877-1962) újságíró, lapszerkesztő, később országgyűlési képviselő is volt. Jogi diplomája megszerzése után Jászberénybe újságíróként Apponyi ajánlotta a Jászberényi Hírlaphoz. 1901-től a Vasvármegye c. lap tulajdonosa volt. Konzervatív, legitimista politikusként többször nyert mandátumot Szombathelyen. Szélső jobboldali, fajvédő, a zsidókat üldöző politikát követett. 1945 után bujkált, 1947-ben elfogták és a Népbíróság elítélte.

51 Jászberény és Vidéke 1899. március 25. és május 8.

52 Jászberény és Vidéke 1900. február 18. és augusztus 12.

53 Jászberény és Vidéke 1899. április 9. és június 26.

54 Jászberény és Vidéke 1899. november 12.

55 Jászberény és Vidéke 1901. január 13. és február 24.

56 Jászberény és Vidéke 1901. szeptember 22.

57 Jászberény és Vidéke 1901. október 6.

58 Zounok 5. Szolnok 1990. Cseh Géza: Országgyűlési és önkormányzati pártharcok Jászberényben 1896-1914. 109. oldal

59 Jászberény és Vidéke 1901. november 3. és november 17.

A betegségyező pénztárt nem kezelték megfelelően, a vadászterület bérlése nem volt elszámolva, stb.⁶⁰ A vizsgálat szerint anyagi visszaélés nem történt, az ügykezelés hibáit azonban feltárták. Mindezek miatt végül 1901. december 31-i hatállyal a megyei vezetés hivatalvesztésre ítélte Török Aladárt.⁶¹

1902-ben is több per folyt ellene a szolnoki bíróságon. Streitmann Károly és társai, valamint Ivanics Ferenc postatiszt személyes szabadság megsértése miatt perelte. Koncsek és társai nyomtatás útján elkövetett rágalmozás és becsületsértés miatt. Végül csak a becsületsértést mondta ki a bíróság, s 120 koronás büntetést szabott ki Török Aladárra. 1901-es választási ügyek miatt is volt per. A szolnoki királyi törvényszék személyes szabadság megsértése miatt 100 korona büntetésre ítélte. A fellebbezést követően ez az ügy a királyi táblához került, ahol 1903 tavaszán azt a határozatot hozták, hogy választási elnökként a rend helyreállítására intézkednie kellett, e tekintetben hatáskörét nem lépte túl, nem sértett személyiségi jogot.⁶²

A Török család valószínűleg már 1902-ben elköltözött Pestre, ahol Török Aladár szülei, testvérei és rokonságuk élt. A család súlyos anyagi gondokkal küzdött. A korabeli Jászkürt c. hetilap azt írta, hogy Török Aladár Amerikából írt levelet jó barátjának Elefánthy Sándornak, s abban többek között az állt, hogy ott közjegyzőként működik!⁶³ Erről – a leszármazottakkal egyeztetve - az valószínű, hogy az USA több államában is próbálkozott megélhetést találni, s ehhez jogi ismereteit kamatoztatni. Bizonyos, hogy New Jersey Állam fővárosában Trentonban éltek.⁶⁴ 1906 és 1911 között kétszer is kiment Amerikába, de ez sem hozta meg az anyagi eredményt, amit ettől vártak. Amikor a második útra sor került, akkor a két fiú, Imre és Miklós itthon maradt a rokonság felügyelete alatt, és elvégezték középiskoláikat.

Török Aladár végig katona volt a Nagy Háborúban. Huszár főhadnagyként szolgált, kétszer kapott Signum Laudist a kardokkal ékesítve, és a Károly csapatkeresztet is kiérdemelte. Visszatérve családjához Budapestre, az őszirózsás forradalom hírének hallatán, 1918. október 31-én agyvérzést kapott. Úgy is fogalmazható, hogy a forradalmi változás miatt megütötte a guta.⁶⁵ A Farkasréti temetőben, katonai parcellában temették el.⁶⁶

Török Aladár időskori kép

60 Jászberény és Vidéke 1902. január 19. és 26.

61 Jászberény és Vidéke 1902. január 5. és január 19.

62 Jászberény és Vidéke 1903. április 26.

63 Jászkürt 1906. július 25.

64 Greguss (Török) Edit szíves közlése szerint.

65 Greguss (Török) Edit és Lakatos Miklós szíves közlése nyomán. – Sajnos sírját a család tagjai már nem találták meg egyik temetőben sem, mert valószínűleg felszámolták az I. világháborús parcellát.

66 Sugárné Koncsek Aranka: Jász történelmi arcképcsarnok Jászberény, 2003., 237.o. könyvében – a Ferenczy rokonokra hivatkozva azt írta le, hogy a *Farkasréti katonai temetőben* helyezték örök nyugalomra Török Aladárt.

A Török család anyagi viszonyairól

Egy újsághirdetés 1897-ből arról tudósít, hogy Török Aladár eladásra kínálta a Mátrai-féle fatelep melletti házat, valamint neszúri szőlőket több helyen és a Zagyva partján egy nagy dísz- és gyümölcskertet is.⁶⁷ 1898-ban Török Aladár házat épített, a Kossuth utcán, a malom mellett.⁶⁸ A gőzmalom 1899-ben is működött, jövedelmet hozhatott, egy szakember vezette magas fizetésért. Öregerdön is volt birtoka, ahol a béres irányította a munkákat, és 1901-ben Hajtán is volt bérelt földje, tanyája.⁶⁹ Azonban a gazdálkodás eredményességéről, a családot eltartó mértékéről nincs információ. A polgármesteri posztjáról történt felfüggesztés után, 1900 őszén Török Aladár eladta a malmot 90 ezer forintért Vallus Jánosnak.⁷⁰

A jászberényi gyámhatóság 1876 és 1892 közötti szabálytalan működése nagyon sok árva vagyont tette semmivé. Ferenczy Leona is pert indított az árvaszék ellen, mert örökségét rosszul kezelték. A perben 300 ezer korona összegű követelés szerepelt. A sok éven át húzódó eljárás több fórumot is megjárt, majd a Királyi Kúria 1911-ben hozott döntést. Ebben elismerték, hogy a követelés jogos. A Kúria utasította a Királyi Törvényszéket, hogy intézkedjen a kártérítés ügyében.⁷¹ Ezt az összeget azonban a jászberényi képviselő-testület soha nem fizette meg számára. Koncsek István - aki 1903-tól 1914-ig ismét polgármestere volt a városnak - sosem gondolta, hogy fő ellenségének kifizeti a megítélt járandóságot. Aztán jött az I. világháború, ami új helyzetet teremtett.

A kártérítés 1923-ban sem volt rendezve. Ekkorra már Jászberény vezetése is változott, Friedvalszky Ferenc volt a polgármester. A képviselő-testület – több más megoldandó feladat miatt is – hitel felvételét tervezte. Török Aladárné követelése már fél millió koronás összegre nőtt.⁷² Azonban a hitelfelvételre nem került sor.

Leona 1928-ban meghalt. Temetése 1928. február 28-án volt Budapesten, a Rákosi új temetőben. Gyászolta 3 gyermeke: Imre, Miklós és Róza, valamint menyee Kail Ida, és ennek leánya Török Edit.⁷³

Török Aladár és Ferenczy Leona gyermekei sorsáról

Török Imre (1896-1965) Az I. világháború kitörésekor éppen leérettségizett. Részt vett a harcokban, és 1918-ban lovas tüzér hadnagyként szerelt le. Számos kitüntetést kapott, Signum Laudis nagy ezüst, Károly csapatkereszt, sebesülési érdemérem, stb.⁷⁴ Beiratkozott Keszthelyen a Gazdasági Akadémiára, mezőgazdász oklevelet szerzett. Orosházán tanított a polgári és felső-mezőgazdasági szakiskolában mezőgazdaságtant és a tangazdaságot vezette. Okleveles gazdaként, növénytermesztő tanárként e témában 1926-ban tankönyvet készített. Ebben akkori kollégája, Móczár Miklós is részt vett, aki később a jászberényi tanítóképző igazgatója lett.⁷⁵

67 Jászberény és Vidéke 1897. július 11.

68 Jászberény és Vidéke 1898. október 1. Ez az épület máig megvan, jelenleg egy ABC bolt működik benne.

69 Jászberény és Vidéke 1901. július 28.

70 Jászberény és Vidéke 1900. október 14.

71 Jászkürt 1911. augusztus 10.

72 Jász Hírlap 1923. július 8.

73 Jász Hírlap 1928. február 26. - gyászjelentés

74 Greguss (Török) Edit szíves közlése szerint.

75 Tanulmányok a kétszázötven éves Orosháza és vidéke történetéről 1995. Fekete Nándor tanulmánya 267.o.

Török Imre és családja – rajta Török (Greguss) Edit

Szegeden a Tanárképző Főiskolán mezőgazdaságtan tanszékét alapította, s ennek vezetője volt 1931-től 1950-ig. Emlékét ma is őrzik Szegeden, születésének 100. évfordulóján, 1996-ban emléktáblát avattak a főiskolán, és egy kiállítást rendeztek munkáiból, régi fotókból. Hat gyermeke született, 3 fiú, 3 leány. Közülük négyen érték meg a felnőtt kort.⁷⁶

Török Miklós (1899-1961) Közgazdasági-kereskedelmi végzettsége volt. Bírósági végrehajtóként Kunszentmiklóson dolgozott, itt vette feleségül a református lelkész lányát, Baky Idát. A II. világháború során hadnagyként szolgált, majd amerikai fogságba került. Sikeresen családjával együtt kijutnia az USA-ba. Négy gyermekük volt, Detroit közelében éltek nehéz körülmények között. A családi kapcsolatok megszakadtak.⁷⁷

Török Rozália (1900-1974) Szép és művelt lány volt, apja kedvence. Azonban 1920-ban, Pesten egy villamos elütötte, súlyosan megsérült, tolószékbe kényszerült. A közlekedési vállalat - hibája okán - számára a Győri úton volt Vöröskeresztes Kórházban különszobát és életjáradékot biztosított számára. Budapest ostromát 1944-45-ben rettenetes körülmények között élte át. Ekkor volt egy vőlegénye, aki egy alkalommal felment az óvóhelyről szétnézni, talán vízért. Egy repeszdarab eltalálta és azonnal meghalt. Rózsikát annyira sokkolta az eset, hogy a tolószékből felugrott. Ettől kezdve tudott járnival, így az életjáradékot megvonták tőle. Nyomorogva, segélyekből, kézimunkázásból, keksz-sütésből tartotta fenn magát. A csaknem 30 évvel korábban elhalt vőlegénye sírjába temették el.⁷⁸

⁷⁶ Greguss (Török) Edit szíves tájékoztatása szerint.

⁷⁷ Greguss (Török) Edit szíves tájékoztatása szerint.

⁷⁸ Greguss (Török) Edit és Lakatos Miklós szíves tájékoztatása szerint. A rendelkezésemre bocsátott képekért, dokumentumokért is hálás köszönettel tartozom.

Kovács István László

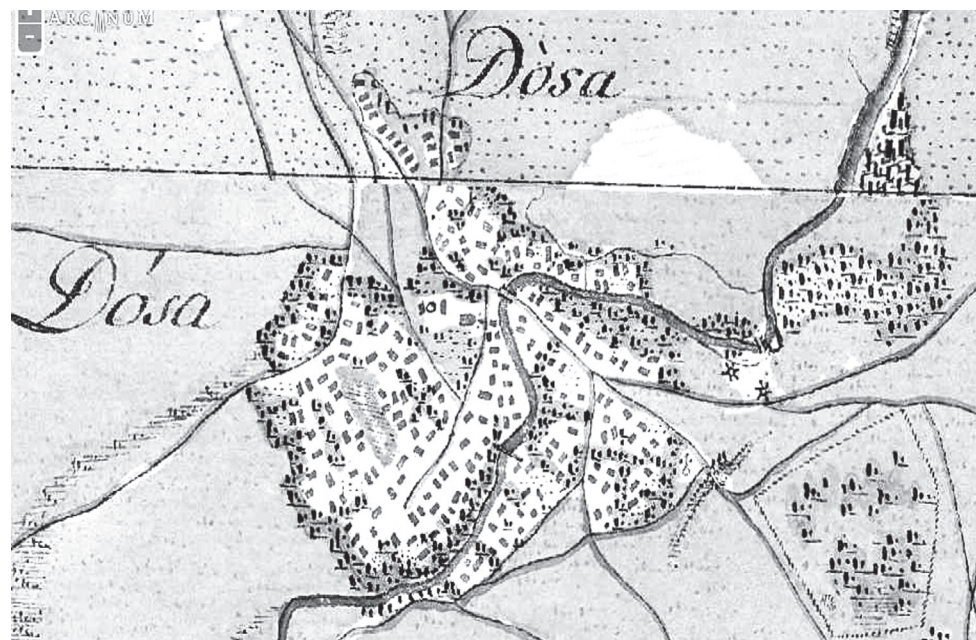
A JÁSZDÓZSAI VÍZIMALOM TÖRTÉNETE

*„A kenyér és istenség fogalma összefonódott ...
és különös tisztelet fordult a malmok,
mint a kenyér előkészítésének helye,
egyszersmind az 'élet forrása' felé.”
Pongrácz Pál: Régi malomépítészet*

Az egykori helyszín: a mai Holt-Tarna

A község településképe egyik jellegzetes eleme a Tarna folyó holtága. Jászdózsa kultúrtörténeti egyedi tájértékeinek katasztere szerint: „a településképet és a tájképet meghatározó, természeti értékeket is őrző, kiemelkedően értékes elem. A turizmus és a helyi rekreáció szempontjából egyaránt fontos szerepe van.”

A Holt-Tarna, a rajta átívelő, ötlyukú klasszicista kőhíd (1813), a hídfő közelében álló Nepomuki Szent János szobor (1829), a késő barokk templom (1782) és a főtér szakrális szobrászati emlékei sajátos hangulatú műemléki környezetté emelik a község központját. A kőhíd és a templom védett, az országos műemlékjegyzékben nyilvántartott emlékek, de az elmondottak miatt indokolt lenne a teljes együttes helyi védettségéről gondoskodni.

Jászdózsa és a malmok az I. Katonai Felmérés (1763–1787) térképén

A síkvidéki folyómedrek folyamatos feltöltődése, az egyre kiterjedtebb kanyarulatok kialakulása mind jobban veszélyeztette a folyó menti települések lakóit, vagyonukat, valamint a mezőgazdasági művelésre használt földeket. A 18. században kezdődő és a 19. században kiteljesedő magyarországi folyószabályozások során elsősorban a kanyarok levágásával, új medrek kiépítésével, a folyók gátak közé szorításával igyekeztek csökkenteni az árvízveszélyt, és növelni a termelésbe vonható földterületek nagyságát.

A jászdózsai Holt-Tarna a Tarna folyó Heves megyei szabályozása során, a folyó kettős kanyarulatának árvízvédelmi célú átvágásával, 1978-ban alakult ki. Funkciója a víztározás, a horgászat és a vízisport.

„Védett és fokozottan védett kételtűek élőhelye. A településtől délre eső szakaszon, balparti töltésének külső oldalában és lábánál értékes, védett növények (szibériai nőszirm – *Iris sibirica* és réti iszalag – *Clematis integrifolia*) lelőhelye található.”¹

A folyószabályozások emlékét a folyók levágott kanyarulataiból létrejött holtágak őrzik, amelyek vízgazdálkodás-történeti jelentőségükön túl, a tájképben betöltött szerepük miatt, illetve ökológiai szempontból is jelentős emlékek.² A hajdani Tarna mára már holtággá szelídült szakaszának történetéhez elválaszthatatlanul hozzátartozik az egykori dósai vízimalom. A malomból mára már semmi sem maradt, nincs nyoma a közösség tudatában sem, ezért indokolt, hogy felelevenítsük emlékét, szoros összefüggésben a dósai Tarnát érintő 19. századi vízügyi, vízjogi szabályozás történetével.

Az írás megszületését Jászdózsa múltbeli és jelenkori értékeinek számba vételére, a helyi értéktár elkészítésére irányuló szándékok inspirálták. A Települési Értéktár Bizottság emléket kíván állítani az egykori malomnak a Holt-Tarna partján

A közösség vízimalmot épít

Szepessy András munkájában olvashatjuk, hogy „1738-ban új vízimalmot építenek” a községben. E rövid utalás sejtetni engedi, hogy korábban is állhatott malom a Tarna dósai szakasza mentén, azonban egyelőre nem ismerünk adatokat a feltételezhető korábbi vízimalomról. A község közgyűlési határozatait megőrkítő jegyzőkönyv³ így emlékezik a malomépítésről: „Mi Nemes Jász-Dósai Bírák vigore sentium decognoscálljuk⁴ és adgyuk tudtára mindenekk, az kikk illik ez levelünk kezikhez: Hogy 1740^{dik} Esztendőben, Januáriusnak első Napján Benk András Uram Bírószágában Istennek segítségül közönséges lakossaink munkája által az Malom föl állítván, illendőképpen véghez vitetvén, magunk Istenes szándékunkból D. Sz. Mihály Archangyalnak tiszteletire épített Templomunkra örökösen egyik forgó kőnek minden Szombati vámját, azaz 24. óráig egyik nap kelettül, más nap kelettig át engedjük és czédálljuk.”

A térkép két vízimalmot is jelöl és megengedi azt a feltételezést, hogy a dósaiak felhagytak a kiszáradóban lévő vagy időszakos mellékágra települt malom használatával, és ezért építettek új vízimalmot 1738-ban a főágból leválasztott malomcsatorna mentén.

¹Csima Péter, Módosné Bugyi Ildikó: Jászdózsa kultúrtörténeti egyedi tájértékeinek katasztere BCE Tájvédelmi és Tájrehabilitációs Tanszék 2010

²Boromisza Zsombor - Molnár Zsófia: (2011): Felszíni vizekhez kapcsolódó egyedi tájértékek a Jászságban

³Prothocollum Actorum Politicorum Sedes Senatoriales 1739-1782

⁴erős felhatalmazással elhatározzuk

Jászdózsa és a malom a II. Katonai Felmérés (1806–1869) térképén

A Pálffy János nádor által 1749-ben elrendelt országos adatfelvétel során a község előjárói közlik jelentésükben a malom gazdálkodásával kapcsolatos adatokat:

„Az Malom proventussa 327 kila abbul való erogatio 222 kila és igyh marad mégh 105 kila.” majd tovább részletezve:

„1 Vízi Malom 3 kőre béhoz kila Búzát 327. Árpát 91 a Mónár részin kívül. Conventionatusoknak megyen ki a Búzából Kila 85 Megmarad 242.”

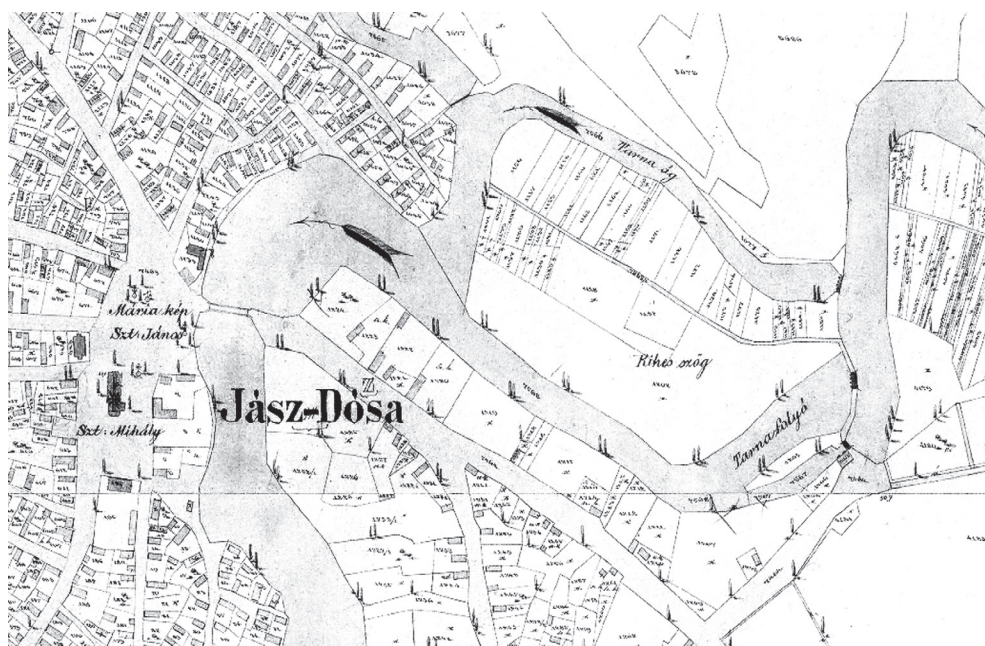
Ekkor valószínűleg nem térültek meg meg a malomépítés költségei, ezért a módosabb dósaiakat hozzájárulás fizetésére kötelezték:

„Mivel pediglen az költsig többre ment mint az Jövedelem 14 forintokat 29 pénzeket nem egyebül áll hanem mivel az minden az Malmott csináltattak Nztes Birak Uraimék egy nimely-nemény gazdag az Helysigben nem voltak, hanem szaporodások után ki vetvén reájok egy malomnak egy némely kölcsigít és így 14 forintok és 29 pénzek jöttek kezünkben azon summából.”

Ifj. Palugyay Imre 1854-ben, a Jász-kún kerületek s Külső Szolnok vármegye leírásában így foglalja össze Jász-Dózsa község épületeinek leltárát:

„Ház összesen 530; - ebből telkes ház 326, keresztény zsellér 188, héber zsellér 7, lelkész s tanító lak 3, községház 6, (a tanácsház 1815-be épült) (1 vendéglő, s 1 négy kerekű vízi malom; mindkettő 1842-be épült.)”

Jászdósa központja a mai holtággal és a malommal. Kataszteri térkép, 1880-as évek.

Jászdósa központja ma műholdfelvételen. A kör a malom helyét jelöli.

„Négykerékű vízimalma 1842-ben épült” — írja Follajtár Ernő és Gróf Imre 1935-ben, a *Jász-Nagykun-Szolnok vármegye múltja és jelene* című kiadványban.

1842-ben tehát átépítették a malmot, őrlési kapacitásának bővítése érdekében ellátták egy nyolcadik vízikerekkel, illetve kőpárral.

A dósai malom és a Jászság árvízvédelmi szempontjai

A Tarna és mellékvízfolyásainak szabályozásáról az első írásos emlékek 1715-ből valók. A 18. században kezdődő nagyobb, céltudatos folyószabályozások során rengeteg vízimalom, hajómalom kényszerűen megszűnt, illetve elpusztult.⁵

Jászdósa Bedekovich Lőrinc 1808-ban készített térképén (részlet)

A vízrendszer mai képét is meghatározó szabályozási, vízgyűjtő rendezési munkálatokat az 1900-as évek elején megalakult Tarna-völgyi Társulatok kezdték meg.⁶

1784 tavaszán, a Zagyván és a Tiszán rendkívüli árvíz vonult le, ennek tapasztalatai alapján 1785-ben Bedekovich Lőrinc a kerületi gyűlés elé terjeszti a Jászság vízügyi problémáinak megoldására vonatkozó javaslatait.⁷ Térképének Jászdósa környezetét mutató részletén jól látszik a folyókanyarulatok, vízfolyások, erek szinte kaotikus „hálózata”.

Már 1859-ben felmerültek az 1842-ben átépített malommal, illetve a Tarna duzzasztását, vagy a vízszint csökkentését biztosító zúgókkal⁸, zsilipekkel kapcsolatos gondok.

⁵ Balázs György: Vízimalmok, szárazmalmok, szélimalmok a 18-19- században

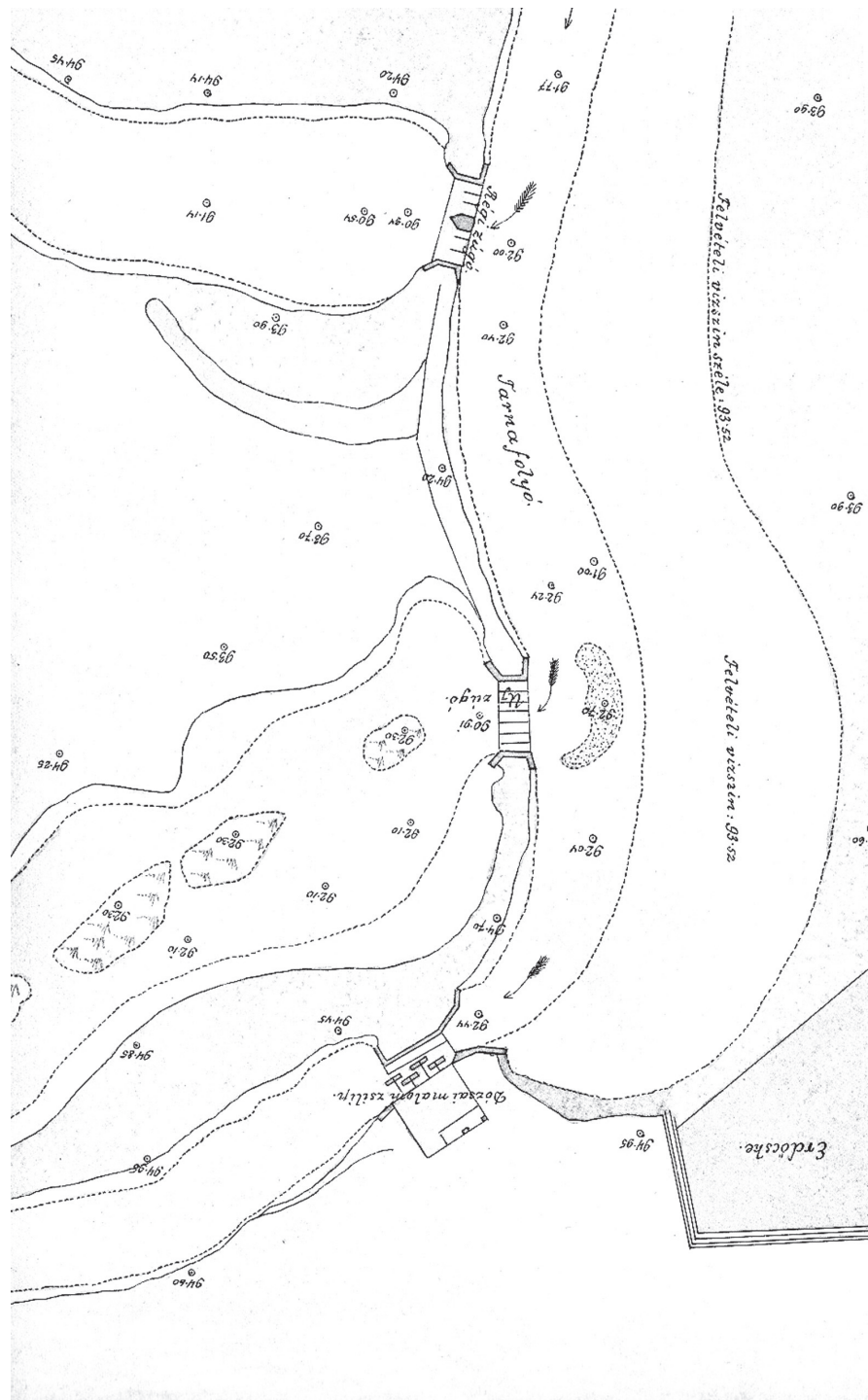
⁶ Vízgyűjtő-gazdálkodási terv 2-11 Tarna, VKKI 2010. április

⁷ <http://idbedekovichlorincenterkepei.hu/>

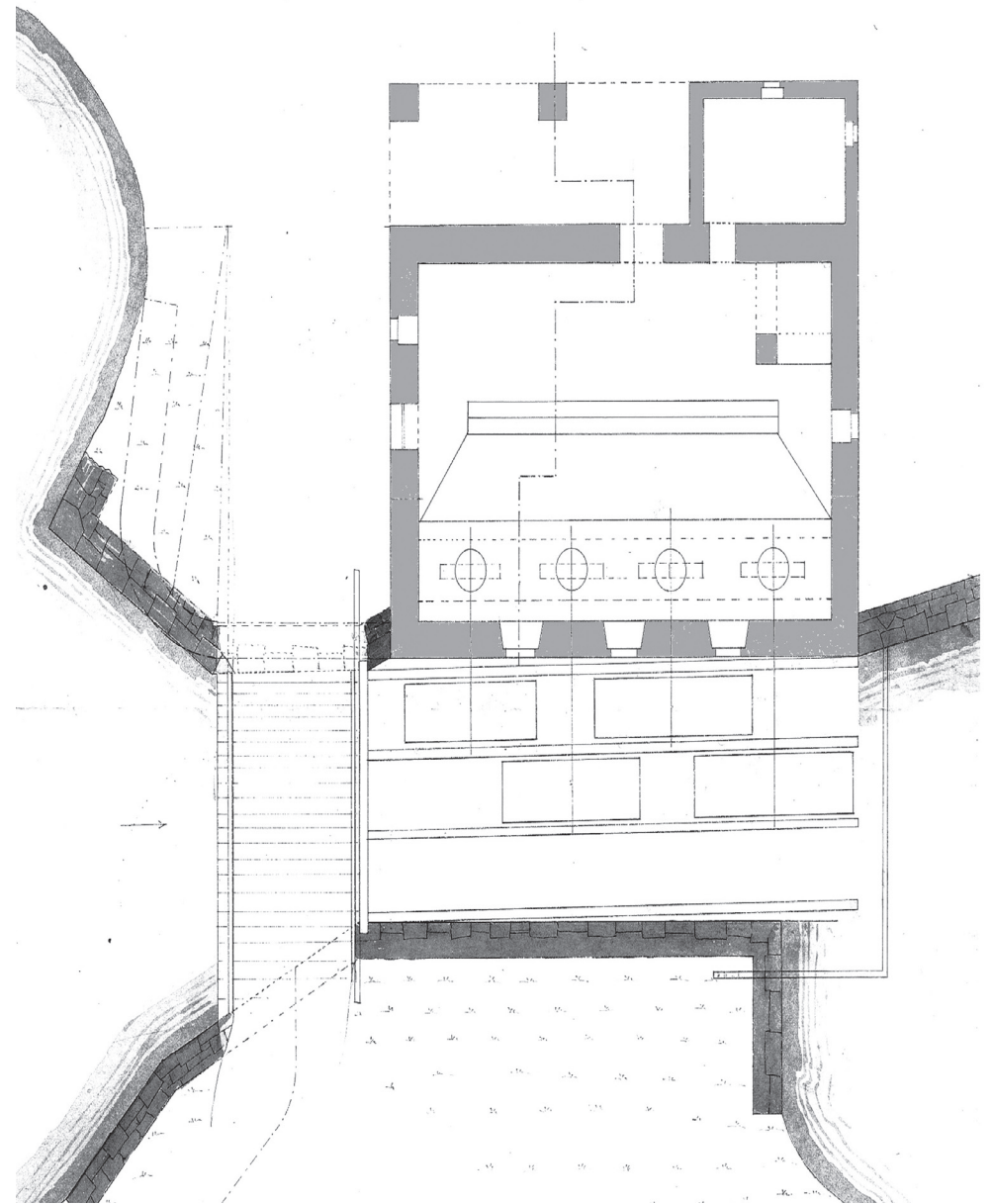
⁸ Tavak, folyók stb. partján, vagy töltésén, vagy gátján csinált, s fölvonókapuval ellátott rés, nyílás, melyen a vizet kiereszteni, csapolni lehet. Szabó D. szerint megrekesztett viznek, halastónak kifolyó torka. Zúgója a tónak. V. ö. ZSILIP. (Czuczor Gergely - Fogarasi János: A magyar nyelv szótára)

A dőzsai malomzsigók helyzetrajza. Rajzolta Schmidt Lajos m. 1888. október.

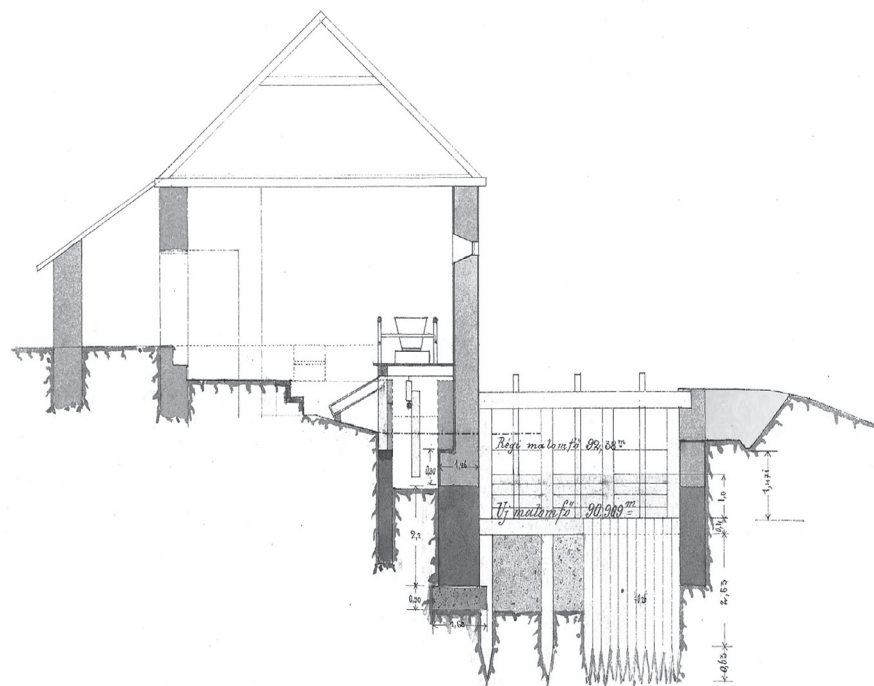
Dőzsai malom alaprajza.

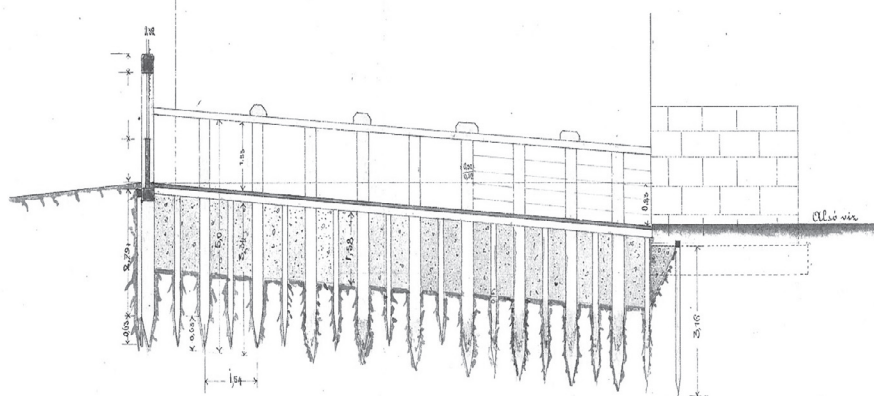
Pum József mérnök malomterve, 1877. Alaprajz

A dózsai malom és zsilip keresztmetszete.

Zsilip hosszmetzete.

Pum József mérnök malomterve, 1877. Metszetek.

A térképek és a tervek vizsgálata alapján feltételezhető, hogy az alapproblémát a malomnak a főmeder duzzasztására alapozott vízellátása okozta, és megnövekedett vízszint esetén a mellékág a nem volt képes elvezetni az árhullámot.

A szolnoki megyei levéltárban őrzött dokumentumok szerint számos kísérlet történt arra, hogy a község a kornak megfelelő vízépítési és árvízvédelmi szabályozásnak megfelelően oldja meg a malom működtetését. A gazdaságos működtetéshez szükséges vízmennyiségnek a Tarna duzzasztásával történő biztosítása és az időszakosan levonuló víztömeg biztonságos levezetése közötti ellentmondás feloldása azonban nem volt könnyű feladat. Végül az 1889-ben készült utolsó terv alapján engedélyezett megoldás is meghiúsult, ugyanis a község nem vállalta a nagy költségek árán kivitelezhető terv megvalósítását.

Szemelvények a műszaki megoldásra irányuló kezdeményezésekből:

Jegyzőkönyv a Tarnán építendő zúgó tervezéséről, 1859. október 10.

„Tervek és költségelőirányzat a Jász-Dózsai malom és zsilipzet átalakításáról Szolnok, 1877. szeptember 3. Pum József mérnök”

„Jász Dósa község részéről a Tarna folyón építendő zúgó terve Jászberény, 1879, december 21. Kaczvinszky Félix mérnök”

„Jász-Dózsán 10,66 m szabad nyílással építendő zúgó terve és költségelőirányzata Szolnok, 1880. március hó, Binder Luczián okl. mérnök”

„A dózsai zúgók és a malomzsilip átépítési tervei Budapest, 1888. október, rajzolta Schmidt Lajos m.”

„Műszaki leírás a jász-dózsai vízi-malom tervezetéhez Budapest, 1889. március 15. Peih Béla m. kir. kulturmérnök”

Peih Béla leírásából képet kaphatunk a malom fennállásának utolsó időszakában alkalmazott műszaki megoldásokról:

„A jász-dózsai vízi malom a Tarna medrébe van beépítve. E szerint víz-kivételi műve s malomárka jelenleg nincsen. A malomhoz tartozik még két egymástól különálló árapasztó zsilip t. i. a régi zúgó és az új zúgó is. Maga a malomberendezés áll négy alulcsapó vízikerekből, melyek mindegyike egy-egy malomkővet hajt, s melyek közül kettő-kettő egy csatornába van elhelyezve. Azonkívül van a malmon magán egy árapasztó zsilip.”

Megtudhatjuk továbbá a vízikerekek és az adott kerék által hajtott órlőkövek méreteit: „Az első vízi kerék átmérője: 3,80 m, szélessége: 0,88 m, ... malomkő átmérője: 1,11 m A második vízi kerék átmérője: 4,00 m, szélessége: 0,95 m, ... malomkő átmérője: 1,11 m A harmadik vízi kerék átmérője: 4,40 m, szélessége: 0,88 m, ... malomkő átmérője: 1,11 m A negyedik vízi kerék átmérője: 4,50 m, szélessége: 0,95 m, ... malomkő átmérője: 1,00 m”

A vízjogi törvény

A 18–19. századi műszaki fejlődés eredményeként született meg a modern vízügyi szakigazgatás alapjául szolgáló, a vízjogról szóló és 1962-ig érvényben lévő 1885. évi XXIII. Törvénycikk, az ún. vízjogi törvény.

Az európai összehasonlításban is korszerű törvény hatósági engedélyhez kötötte a felszíni és felszín alatti vizekkel kapcsolatos valamennyi munka elvégzését, és a hatóság műszaki szakértőjeként a kultúrmérnöki hivatalokat jelölte meg.⁹ A folyókon, patakokon létesített gátak, zsilipek, duzzasztók, malmok stb. tulajdonosai a törvény alapján kártérítéssel tartoztak, ha a víz folyásában kárt okozó változások következtek be. A tulajdonos felelt a meghatározottnál magasabb vagy alacsonyabb vízszintért egyaránt. Az akár több száz éve meglévő, működő vízimalmokkal kapcsolatosan nem csak a vízhasználat jogosságát kellett igazolni a hatóság előtt, hanem a műszaki megoldásoknak is meg kellett felelniük a kor vízépítési, árvízvédelmi előírásainak. Gyakran kötötték ezért az engedély kiadását a műtárgyak átépítéséhez, mint a dósai malom esetében is.

A malom sorsa a vízügyi szabályozás tükrében

Jász-Nagykun-Szolnok vármegye alispánja, mint az új vízjogi törvény 157 §-a értelmében illetékes hatóság, 1891. július 28-án adja ki a határozatlan időre szóló engedélyt.

„JászDósa község közönsége a következő határozatok szoros megtartásának kötelezettsége mellett engedélyt nyerhet JászDósa község mellett a Tarna folyó bal partján a jelen engedély-okirat kiegészítő részét képező műszaki leírás és hatóságilag jóváhagyott tervek alapján malom üzem céljából a Tarna folyó vizét kihasználni illetve az eddig gyakorolt vízhasználati munkálatokat továbbra is fenntartani.”

Pénzbírság terhe mellett, szigorúan megszabja a határozat a megengedhető legnagyobb üzemi vízszintet, melynek *„túllépése 300 forintig terjedhető pénzbírsággal büntethető.”* A megengedett vízszint *„az előírt vízmagassági jeggyel jelölendő meg, a melynek megsérülését vagy elpusztulását tartozik engedélyes község 8 nap alatt 100 forintig terjedhető pénzbírság terhe alatt a járási szolgabírónak bejelenteni.”*

A fentiekén túl a község kötelessége *„a Nagy Tarna és a Kis Tarna medrét és partjait, valamint a Tarna Örs határában a Tisza társulat töltésének kezdő pontjáig /: a határtól felfelé 300 méterre :/ a Kis Tarna vízfolyás medrét és partjait folyamatosan jókarban tartani.”*

A község 1892. augusztus 7-én tartott képviselőtestületi közgyűlésén a jelenlévők egyhangú, név szerinti szavazással határoztak arról, hogy *„az engedélyokiratban foglalt feltételek és kötelezettségek teljesítéséből származó, tetemes költségek, melyeket a község kölcsön avagy a községi pótdadónak tetemes mértékben emelése nélkül fedezni képes nem lehetne, miként ezen okok s a vízimalomnak egy már fennálló gőzmalommal szemben csekély jövedelemre igényt nyújtó évi jövedelem miatt”* az elrendelt munkálatokat a község nem hajlandó teljesíteni, hanem felhagyja a szóban forgó vízimalmot.

A megyei alispán mint illetékes hatóság 1892. november 25-én hozott határozattal visszavonta a dósai vízimalomra kiadott engedélyt.

„Mint hogy JászDósa község azon feltételeknek, melyek a tulajdonát képező vízimalom igazolása tárgyában 1892 évi 3134/892 sz. a. kelt határozatban megszabva lettek az 1891 évi 18771 sz. végzéssel meghosszabbított határidő alatt sem tett eleget, ... az 1891 évi 10095/891 sz. végzéssel kiadott engedély-okirat visszavontnak s érvénytelennek mondatik ki s J.Dósa község utasítatik, hogy az ezek szerint jogalap nélkül fennálló szóban forgó vízműveket melyek a jelzett engedély okiratban elsorolva vannak és pedig az összes zsilip táblákat ezen

⁹ http://www.epito.bme.hu/vcst/oktatas/feltoltesek/BMEEOVKAI02/c_a_vizjog_tortenete_kialakulasa.pdf

határozat jogerőre emelkedésétől számított 8 nap alatt, a mederben lévő többi víziműveket pedig 60 nap alatt annyival inkább távolítsa el, mert ellenkező esetben a község költségére hatósági úton fognak eltávolíttatni.”

A Tarna medrének a malom, valamint a duzzasztóművek megszüntetése után kialakult helyzetét megvizsgálta a hatóság mérnöke, és 1894. június 4-én, Jászberényben kelt műszaki leírásában számol be tapasztalatairól valamint az árvízvédelem érdekében elvégzendő munkákról: *„Megvizsgálendő, vajjon a Jász-Dósa község alatt a Tarna folyón épült s utóbb lebontott zúgók táján az egyik (új) zúgó medrének elzárása magas víz idején kiöntést okozhat-e vagy sem? ... a régi zúgó helyén a meder elszűkített épen a zúgó építése folytán. Ezen meder szűkítés (dacára hogy a zúgó maga fölszedetett) ma még fenn áll, de csak 2-5 m hosszban. Így tehát a meder normális szélességének helyreállítása itt (mintegy 70-80 m³ földmunkával) könnyen eszközölhető s eszközendő. S ha ez megtéetett az új zúgó alatti korcs-meder elzárása semmi veszélyhelyzettel nem fog jární.”*

Zárógondolatok

A veszélyhelyzet persze nem szűnt meg véglegesen, még a 20. század hatvanas éveiben is több árvíz szintje bizonyult túl magasnak az adott időben meglévő árvízvédelmi műtárgyak számára. A jászdózsai Holt-Tarna a Tarna folyó Heves megyei szabályozása során, a folyó kettős kanyarulatának árvízvédelmi célú átvágásával, az új folyómeder megépítésével 1978-ban jött létre.

Befejeződött tehát Dósán a vízimolnárkodás, a kenyérnek való őrlése azonban még csaknem hat évtizeden át tovább folyt Jászdózsán. A 20. század első évtizedében Vaári Ödön és Pintér János molnárok neve szerepel a Kereskedelmi és ipari nyilvántartások könyvében. A molnármesterség gyakorlása 1949-ben szűnt meg egyszer s mindenkorra a faluban.

Ekkor került sor a malom – a falu egyetlen államosítható üzeme –, köztulajdonba vételére. Az eset megmutatta a községnek, hogy mit várhat az elkövetkező évtizedektől, hiszen Béres Benedek malomtulajdonosnak nemcsak az üzemét, de a kabátját is államosította¹⁰ az új hatalom.

Felhasznált dokumentumok

Csima Péter, Módosné Bugyi Ildikó: Jászdózsza kultúrtörténeti egyedi tájértékeinek katasztere BCE Tájvédelmi és Tájrehabilitációs Tanszék 2010
 Jászdózsza Város Levéltára – Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Levéltár
 Zagyva/135 sz. vízikönyv, Tarna folyó (6.09) Jászdózsza község vízimalma, tervek, okiratok Környezetvédelmi és Vízügyi Levéltár
 Privilegizált Jász Berény és Jász Apáthi Városok között található minden nemű folyó Vizeknek s álló Tavaknak és ezek ereinek ... valóságos képe, mellyet ezen 1808dkban ide által tett Bedekovich Lőrincz. <http://idbedekovichlorincterkepei.hu/>

¹⁰ „A malom a Béres család tulajdonában állott; aznap este, amikor meglepetésszerűen sor került az államosításra, a tulajdonosok közül éppen Béres Benedek tartózkodott a helyszínen. Miután aláírta a köztulajdonba való átvett elismerő papírt, vissza akart menni a kabátjáért az irodába. A bizottság vezetője nem engedte: a malommal együtt a kabátot is államosították-” (Szepessy András: Jászdósa története az 1920-as évektől 1959-ig)

Irodalom

- Balázs György: Vízimalmok, szárazmalmok, szélimalmok a 18-19- században
 Boromisza Zsombor - Molnár Zsófia (2011): Felszíni vizekhez kapcsolódó egyedi tájér-
 tékek a Jászságban. Tájvédelmi füzetek 1. évf. 1. szám. pp. 7-19.
 Follajtár Ernő és Gróf Imre: Jászdózsa
 Jász-Nagykun-Szolnok vármegye múltja és jelene [1935]
 ifj. Palugyay Imre: Jász-kún kerületek s Külső Szolnok vármegye leírása
 Pest, 1854 Heckenast Gusztáv
 Pongrácz Pál: Régi malomépítészeti, Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 1967
 Szepessy András: Jászdósa története az 1920-as évektől 1959-ig (kézirat)

Szikszai Mihály–Csajka Gizella

EGYLETEK, EGYESÜLETEK ÉS KÖRÖK JÁSZBERÉNYBEN

A reformkori Jászberényben a fokozódó polgárosodás eredményeképp a városi tisztviselők száma 1826-ban 1,7 %-ra növekedett. A növekvő értelmiségi réteg a város közművelődésében is szerepet játszott. Kaszinót létesítettek, a jótékony célú rendezvények bevételeit egy-egy az árvák javára, máskor a város egyetlen könyvtárának fejlesztésére fordították.

1859-ben ifj. Bathó Ignác kért kávéház létesítésére engedélyt. Bathó Ignácot a szabadságharc bukása után szervezkedés vádjával letartóztatták, és hét évet töltött fogságban. 1858-ban tért haza Jászberénybe. 1859-től praktizálhatott ismét ügyvédként. Folytatta az apja által megkezdett munkát, a Zagyva árterében létrehozta a híres Bathó-kertet. Itt lakóházat is épített, valamint uszodát létesített. A kertben nyári szinkört alakított ki, amely a város előkelő rétegének kedvelt szórakozóhelye lett.¹ A kávéház szintén a kulturált szórakozást biztosította. 1875-ben bor- és pálinkamérésre is engedélyt kapott. A kávéház nyitását a következő indokkal javasolta az előljáróság: „...*Jász Berény Város lakosságának – nagy számban létező – műveltebb osztálya a zártkörű, s aránylag csekély helyiségekkel rendelkezhető olvasó-egyleten /:casinon:/ kívül más, nemesebb irányú mulatságra, és élvezetekre, úgy a társalgásra, és szellemi élvezekre alkalmas nyújtó helyiséggel nem bír; – egy e célra szolgáló kávéháznak felállítására igen érzett hiányt pótolna; – melyből tehát egy ily kávéház felállításának szükségessége önként következik...*”²

1874-ben múzeumot létesítettek, s a történelmi emlékek őrzése mellett aktív közművelődési funkciót is szántak neki. 1868-ban Jászberényben jelent meg a környék első sajtóorgánuma a „*Jász-kunság*” című hetilap, amelyet rövidesen követ majd két másik: 1872-ben a *Jászkun Figyelő*, majd 1874-ben a *Jászkun Polgár*. A 19. sz. második felében Zirzen Janka – a magyar neveléstörténet egyik kiemelkedő személyisége – Jászberényben magániskolát alapít és tart fenn. Később Riszner József és neje működtet nagy hírű nőnevelő intézetet. Riszner tevékenysége a város zenei életében is jelentős. 1864-ben dalárdát alapítanak, amelynek jogutódja a Palotásy Kórus. A 19. század utolsó harmadától működvelő színjátszó együttesekről is többször tesznek említést. Az egyesületi mutatóba 1870-ben két jászberényit is bejegyeztek, ezek a legelső hivatalosan bejegyzett egyesületek. Az egyik a Jászberényi Izraelita Szegény segélyező társulat, a másik a Szent József temetkezési egylet. Az utóbbiról annyit tudunk, hogy 960 tagja volt és 1908-ban újraalakult.³

1923-ban megalakult a helyi Iskolánkívüli Népművelési Bizottság. Az elnök Kalkbrenner Antal lett, aki hamarosan átadta a tisztséget Balázs Béla tanítóképző intézeti igazgatónak. Balázs bevonja a népművelési munkába az olvasóköroket és az egyesületeket. Előadássorozatot szervez a Kaszinó tagjai részére. Tanfolyamokat indít a munkások számára.

1 SUGÁRNÉ KONCSEK Aranka: Jász történelmi arcképcsarnok. Jászberény, 2003. II. bővített kiadás.

2 Magyar Nemzeti Levéltár Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Levéltára (Továbbiakban: MNL JNSZML) Közvetlen levéltári iratok (Továbbiakban: KL) 112/1863

3 MNL JNSZML KL ir. Egyesületi mutató

Különösen a gazdasági és történelmi tárgyú előadások iránt volt nagy az érdeklődés. Az egyesületek és körök tevékenységét megpróbálta összehangolni. A helyi népművelési bizottság támogatta az egyesületek népművelési tevékenységét.⁴ 1931-ben Józsy Ferenc gimnáziumi igazgató lett az új elnök. A belterületi és tanyai lakosság egyre aktívabban kapcsolódott be a népművelési előadásokba. A kibővült munka elvégzésére Józsy Ferenc 1934-ben a tanyai népművelés vezetését átadta Móczár Miklós tanítóképző intézeti igazgatónak. 1934-ben a könyvtári ellátás Jászberényben volt a legjobb. Itt működött a megyében a legtöbb egyletek által fenntartott könyvtár. Az egyletek a megyeszékhelyen 11, Jászberényben azonban ennek több mint kétszeresét, 28 könyvtárat működtettek. Nem kerülhető meg az a kérdés, mely szerint a századforduló táján a szociáldemokrata mozgalom hogyan próbált hatni a szegényebb rétegekre az egyesületeket is felhasználva. Jászberényben a konzervatív közfelfogás, a kiválságot multból származó „jász öntudat” nem kedvezett az új eszméknek. A szocialista szervezkedésről csak 1902. április 20-án adott először hírt a *Jászberény és Vidéke* című lap.⁵ „*Jászberény mindig mentes volt a szocialista mozgalmaktól, most azonban Tapossy rendőrkapitány kinyomozta, hogy az 1902 elején alakult Testvériség nevű munkás önképző egyesület működése szocialista irányú. Április 13-án Beszteri László csizmadia iparos házában rajtakapták az egyesület vezetőit, amint éppen szociális levelezéssel foglalkoztak. A vezetők név szerint: Kocsis Gábor cipész elnök, Bíró Lajos dunavecsei cipész segéd. Az egyesület tagjai negyvenen vannak, többnyire máshonnan Jászberénybe jött, iparos segédek. A házkutatások során a rendőrség a műhelyekben eldugott, szocialisztikus iratokat talált. A rendőrség lefoglalta az egyesület összes könyvét és okmányát, valamint a Népszava és a Népolvasótábor című szocialista lapok példányait. Az egyesület vezetőit a rendőrkapitány rendőri felügyelet alatt tartja, és ha bármikor újabb szervezkedést tapasztal, kitiltja a városból a bevándorolt szocialista hírű iparosokat.*” 1906-ban a szociáldemokraták önálló lapot indítottak „*Jászberény*” elnevezéssel. A köröket is megpróbálták felhasználni szervezkedésükhez. Háry László visszaemlékezésében így ír erről: „*Többször meg akartuk alakítani a földmunkásszövetséget, de még Magyarország más helységeiben működtek hasonló szervezetek, Jászberényben nem engedélyezték. Erre tizenkét különböző címen (szavalókör, dalkör stb.) jelentettünk be köröket és ezeket használtuk fel a földmunkások megszervezésére.*”⁶ Természetesen a rendőrség figyelmét továbbra sem kerülte el a „fedőegyesületek” működése. 1922-ben a berényi rendőrkapitány jelentette a polgármesternek, hogy a „Magyarországi Földmunkások Országos Szövetsége” jászberényi csoportjának vezetősége és tagjai ellen semmi kifogás nincs, de az egész egyesület politikai szempontból megbízhatatlan.⁷ Úgy tűnik, sikerült megalakítani a földmunkásszövetséget, de az egyesületi mutatóban ennek nyoma sincs. 1925-ben ismét probléma merült fel egy berényi egyesülettel kapcsolatban. Ugyanis a „Magyarországi Cipész-Csizmadia – Munkások és Munkásnők Jászberényi Helyi Csoportjának” alakulásaként bejegyezték ugyan az 1902-es évszámot, de ez nem egyéb, mint az országos egyesület működésének jóváhagyása. Az egyesület helyi csoportja tehát szabálytalanul működött.⁸

4 Jász-Nagykun-Szolnok vármegye iskolán kívüli népművelésének története. Összeáll.: Soós József, Szolnok, 1943.

5 Jászberény és Vidéke. 1902. április 20.

6 Harcaikra emlékezünk. Visszaemlékezések a munkásmozgalom Szolnok megyei történetéből. 1905-1949. Szolnok, 1975.

7 MNL JNSZML Jászberény ir. 9955/1923

8 MNL JNSZML Munkásmozgalmi Gyűjtemény KL ir. 312/1925

Jászberényi Kaszinók

Úri Casino

A Kaszinó első említése Jászberény tanácsülési jegyzőkönyvében 1836. január 16-án történik. Ekkor említik Taczmán István főadószedőt, aki „kaszinó kávéházat” nyitott „*a szép nem, műveltebbek és pallérozottabbaknak mulatóhelyül piarcon épült új házában...*” Később ebből lett a Pannónia-szálló és kávéház. A Kaszinó Egyesület állítólag 1839-ben létesült, de ennek írásos nyoma csak 1843-ból maradt fenn. Az április 1-én tartott ülésről készült jegyzőkönyvben található ugyanis a következő bejegyzés: „*a tanács a polgártársak egymáshoz közelebb simulása céljából a kaszinó-olvasótársaságának lakásul átadja Taczmán István emeletes házában szomszédságában álló házában felső szobáit évenként 50 forint fizetés mellett.*” A megalakult egyesület 1844-ben az árvák, 1846-ban pedig könyvtára javára rendezett táncvigalmat a városháza nagytermében. Az önkényuralom szorításának gyengülése után 1860. november 10-én a Kaszinó kezdeményezésére Jászberény díszpolgárává választották Reményi Ede hegedűművészt, aki ezt később 1891. szeptember 2-án nagyszerű hangversennyel viszonzta. Ugyancsak a Kaszinó javaslatára lettek 1861. április 14-én a képviselő-testület dísztagjai Kossuth Lajos, Teleki László, Deák Ferenc, Perczel Mór, Türr István, Klapka György, a 48-as eszmék ismert személyiségei.

A Kaszinó Egyesület – más néven Úri Casino – első alapszabálya 1874-es keltezésű.⁹ Valójában napjainkban már csak ez a hiteles forrás létezik, ami bizonyítja fennállását, az egyesület iratai – amit még Blénessy János látott, és ezekből írt cikket a 100 éves évfordulóra – feltehetően a II. világháborúban megsemmisültek. Az Úri Casino épülete a Bercsényi M. út 27. sz. alatt volt. 1887 elején a Kaszinó még mindig a Pannónia Szálló néhány emeleti szobáját bérelte Gere Gyulánétól (Tarnay Gizella). A Bercsényi úton álló eredetileg Tarnay-Vavrik kúriát 1878-ban emeltette Tarnay (Taczmán) Károly. Ez szabadon álló magasföldszintes, téglalap alaprajzú épület, ablakai szegmensíves záródásúak, a széleket lizénák díszítik. Főhomlokzata középrészén enyhén előrelépő rizalit húzódik, amely felett lépcsőzetes oromzat látható. A bal oldali oldalhomlokzat 3 tengelyes, az ablakok itt a középrizaliton nyílnak, a jobb oldali oldalhomlokzat 3+1 osztású, itt is középrizalit lép ki a fal síkjából. A hátsó homlokzaton falsíkba simuló tornác van, amely eredetileg 1+2+1 pilléres volt. A tornác melletti falszakaszokon 1-1 kör alakú világító ablak nyílik. A tornáchoz ívelt korlátú lépcső vezet fel. A tornácról nyílik a kétszárnyú bejárati ajtó.

A kúriát a hevesi Vavrik család vásárolta meg. Az épület megvételéről 1887. október 30-án a Kaszinóban tartott közgyűlésen határoztak. Az adás-vételi szerződést november 10-én kötötték meg. Vavrik Ágostontól az épületet 10 000 Ft-ért vették meg, így került a falai közé az Úri Casino.¹⁰ Ezzel kapcsolatban a *Jászberény és Vidéke* lap a következőket írta: „... Kaszinónk palotájának termei legyenek a társadalmi érdekek megbeszélésének színhelyei, adjon alkalmat a világkrónikával és politikával való megismerkedésre, kapjon otthont az irodalom, művészet, tudomány, közgazdaság, ipar és kereskedelem...” Az egyesületi élet az új székházban 1888. január 1-jén 101 terítékes bankettel vette kezdetét. Az első áldomást

9 MNL JNSZML KL ir. 332/1874

10 Virág Zsolt: Magyar kastélylexikon. Jász-Nagykun-Szolnok megye kastélyai és kúriái. Bp. 2005. 27–28 p.

Becsey Gyula (kir. járásbíró) mondta, és azt kívánta, a ház ne legyen előítéletek piaca, hanem a „becsület és egyetértés temploma”. A Kaszinó legrégebbi tagjai között említik Muhoray Jánost, aki Jászberény főjegyzője, 1862–1867-ig pedig jászkun kerületi alkapitány volt. Tevékeny részt vállalt a város közéletében. Az Úri Casino egyik alapító tagja, Bartsik Márton (ügyvéd, jászkun kerületi aljegyző, a kerület levéltárosa) történeti kutatásokkal is foglalkozott. Jómódú, gazdag emberként jelentős adományokat tett a köz javára. Ugyancsak az alapítók között említhetjük Lakatos Imrét (a Jászberényi Törvényszék bírása) és Hegedüs Zsigmondot (ügyvéd, 1861–1867-ig jászkun kerületi alkapitány), aki 1871-től a Jászberényi Törvényszék elnöke. Ő is művelt, széles körű ismeretekkel rendelkező közéleti ember volt.

Év végén már arról beszélt Becsey, hogy renováltatták az épület összes helyiségét, bebútorozták, készítettek két biliárdasztalt, jégvermet és tekepályát. 1881 óta Apponyi többször is megfordult az épület falai között. A Kaszinó ifjúsága 1891-ben rendezte az első szilveszteri táncmulatságot az árvaház javára. Az 1893-as tisztújítás alkalmával Elefánthy Sándor (ügyvéd, törvényszéki ügyész, 1879–1893-ig Jászberény polgármestere) lett az első igazgató. A Kaszinó 1894-ben Kossuth Lajos szobrára 249 Ft-ot adományozott, és a temetésre küldöttség utazott. Márciusban hatalmas vita kerekedett abból, hogy Hild Viktor *Jászság* című lapjára nem fizetnek elő, mert kérlelhetetlenül meghurcol mindenkit. A helyzet év végére annyira elmérgesedett, hogy a Kaszinó tisztikara lemondott. 1895-ben Balogh Sándort választották igazgatónak. Ebben az évben kapott új zsindelyt az épület tetőzete. Belső és külső tatarozást végeztek, és sor került a könyvtár bővítésére is. Megfestették Muhoray János arcképét. 1896-ban lemondott Becsey Gyula az elnöki tisztről. A közgyűlés 1897-ben Koncz Menyhért plébánost választotta meg a helyére. Koncz meghatározó szerepet játszott a város kulturális életében. Ő segítette életre hívni többek között a Felvégi II. kerületi, az I. kerületi, a VIII. kerületi és a Négyszállási Római Katolikus Olvasóköröket. Ő volt Apponyi legrégebbi jászberényi híve is. De a gróf sem volt hálátlan, állítólag neki köszönhetette Koncz a főpapi cím korai elnyerését. Ebben az évben a parkban lámpákat és padokat helyeztek el, májustól-szeptemberig csütörtöki napokon sétahangversenyeket tartottak, majd nyári táncmulatságokat rendeztek Lakatos Ferke zenekarának közreműködésével. 1897 októberében ünnepi lakomára került sor. 1898-ban elhatározták, hogy az 1848/49-es szabadságharc félévszázados évfordulóját március 15-én társasvacsera keretében, pohárköszöntővel ünneplik meg.

1900-ban az Egri Kaszinó mintájára új alapszabályt készítettek, amelyet a belügyminiszter jóváhagyott. Sajó Sándor javaslata szerint került sor a Kaszinó helyiségeinek átalakítására. Az ő elképzelése volt, hogy alakítsanak ki egy nagytermet három szoba falainak eltávolításával. 1901-ben Apponyi Albertet látták vendégül, ekkor történt, hogy Koncz István (ügyvéd, Jászberény polgármestere 1893–1896 és 1902–1914 között) javaslatára a gróft dísztaggá választották, és megbízták Polgár festőművészt a képviselő arcképének megfestésével. Az elkészült arckép bemutatására és a dísztagsági irat átadására 1902. május 12-én került sor. Ugyancsak ekkor vonult nyugdíjba Becsey Gyula. Munkásságának elismeréseként megfestették a képét és azt a Kaszinónak ajándékozták. Ekkor készült el Vavrik Ágoston arcképe is. Az épületet ismét felújították a kerítéssel, a kuglipályával és a gyalogjárdával egyetemben. 1903-ban Rákóczi-ünnepséget rendeztek. A következő évben „feltámasztották” a sétahangversenyeket. A villanyvilágítást 1905-ben vezették be a Kaszinóba. A következő évben került sor Apponyi félévszázados képviselői idejének méltó megünneplésére. Ez alkalmából a Kaszinó vendége volt Kossuth Ferenc és Hoch János is.

Az 1907. február 7-én tartott közgyűlésen az alapszabályok módosítását határozták el. Erre szükség is volt, hiszen az eddigi szervezeti keretek már alkalmatlannak bizonyultak több funkció betöltésére. A közgyűlésen végül elfogadták az öt szakosztály és igazgatói osztály létrehozását.

A Közművelődési Szakosztály továbbképzést tervezett felnőttek számára az írás-olvasástól kezdve az ismeretterjesztés minden területén. A Jász-Közművelődési Egyesület megalapítását Hajtai Ferenc tanár 1908 februárjában erre a szakosztályra támaszkodva javasolta.

A Tudományos Irodalmi Művészeti Szakosztály feladata a tudományos, irodalmi, művészeti törekvések segítése. Erre a célra pályázatokat tűztek ki. Tárlatok, kiállítások rendezése szerepelt a terveik között. Elhatározták, hogy a Casino részére megfestetik Palotásy János és Vágó Pál arcképét.

A Gazdasági Szakosztály a mezőgazdasági és ipari alosztályból állt. Céljaként határozták meg, hogy a gazdálkodás és az ipar területén előmozdítsa az egyszerűsítési törekvéseket, és megfelelő összeköttetéseket teremtsen a helyi gazdaság fejlődésének érdekében.

A Jótékonyági Szakosztály a közjótékonyosság módjait kereste, összeköttetést teremtett a már meglévő közjótékonyági intézetekkel, segítette azok működését. A Jászberényi Gyermeksegítő Egyesület megszervezésében ki is mutatható a Casino támogatása. Ez 1908. november 16-án alakult meg a szegény sorsú tehetséges gyermekek segítésére.

A Testnevelő Szakosztály átfogó munkára vállalkozott. Sporttelepeket akart alakítani, testnevelésre, edzésre buzdította a gyermekeket és a felnőtt férfiakat. Rendszeresen akart szervezni tornaünnepélyeket.¹¹

Végül a Kaszinó működésének lebonyolítására megszervezték az igazgató osztályt. Ezt az osztályt a választmány tagjai alkották. Ez lényegében a régi szokást rögzítette, ugyanis az elnök mellett már évek óta két igazgató dolgozott, akik lényegében minden munkát végeztek. A Kaszinó elnökének lenni megtisztelő státuszt jelentett, de a szervezési, gazdálkodási munkák terhe a két igazgatóra hárult.

1908-ban lemondott Koncz Menyhért, mivel kanonokká léptették elő. Arcképét Reinhardt Károly festette meg. 1911-ben Tarnay Alajos és több fővárosi művész közreműködésével nagyszabású hangversenyt rendeztek. A könyvtár gyarapítására 1912-ben 1141 koronát áldoztak. 1914-ben a ház nagyarányú bővítését határozták el, a kitört háború azonban elmosta a szép terveket. A Kaszinó tagjai közül legalább négyen életüket áldozták a „nagy háborúban,” de súlyos csapás érte az egyesületet is.

1915 júliusában elhunyt Barla Kálmán. Az október 10-i gyászünnepen méltatták érdemeit, hiszen 1902 óta igazgatója volt a Kaszinónak. Érdemei elismerésére megfestették az arcképét, amelyet 1922. november 11-én lepleztek le. Barla Kálmán elnevezéssel alapítványt hoztak létre a gimnázium szegény sorsú tanulóinak megsegítésére. 1915. október 30-án önkéntes iskolának engedték át a Kaszinó épületét, addig az összejöveleket a Schillinger-féle házban tartották. Ezután a katonaság vette át a házat, így a Kaszinó 1916. november 1-jétől a Petőfi utcai Beleznay-házba került. 1918 novemberétől a Kolozsvárról idemenekült csendőrkerületi parancsnokság költözött az épületbe. 1919 októberétől a szakszervezetek birtokolták, majd a román katonaság. Október 7-én a Baráth István járásbíró vezetésével összeült

¹¹ Balla Ferenc–Wirth István: Egyesületek a Jászságban a XX. század elején. I.n: Zounuk. A Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Levéltár Évkönyve 5. köt. Szolnok, 1990. 143–156 p.

választmány vizsgálat alá vette a tagok Tanácsköztársaság alatti szerepét. Október 26-án sok tagot kizártak. Az új igazgató Tarnay Tibor lett (ügyvéd, közjegyző, az Apponyi-párt elnöke. A háború után az egyesület vezetőjeként vette át és sikeresen irányította a Kaszinó életét a nehéz időszakban), aki 1921. június 21-én a következő felhívást bocsátotta ki: „Az egyesületi élet fellendítése céljából a kaszinó épületének és berendezésének tűrhető helyrehozására az egyesület fedezettel nem rendelkezik, azért felkérem a kaszinó tagjait, hogy ki-ki anyagi lehetőségéhez mérten önkéntes adománnyal járuljon hozzá a lerongyolódott berendezés helyreállításához. Ez önmagunk iránt kötelesség, egyúttal a város közérdekeit szolgáljuk azzal, hogy a városunkba érkező idegenek fogadására alkalmas szórakozóhelyé tesszük egyesületünket.”

A háború és a forradalmak utáni egyesületi élet megindulását mutatja az 1923. december 30-án és az 1925. február 14-én rendezett műsoros jótékonyági bál. 1926. április 27-én került sor a 80 éves Apponyi Albert ünneplésére. 1927. március 6-án Pethes Imre arcképét leplezték le (a festmény Gecse Árpád alkotása). 1928-ban sor került az épület renoválására. 1931-ben lemondott Tarnay Tibor, elnökké Szabó Józsefet választották. Ekkor lett igazgató Józsy Ferenc. 1933-ban Tarnay Kálmán a Kaszinónak ajándékozta a Tarnay Alajos zeneszerzőről készített olajfestményt. 1934 májusában Imrédy Béla országgyűlési képviselő és felesége látogatta meg a Kaszinót. A nyár folyamán a Kaszinó udvarán egy JAJ nevű jazz együttes szerzett kellemes élményt a hallgatóságnak. Szaxofonon, dobon és zongorán játszottak az együttes tagjai. 1934 novemberében Pénzes Sándor (ügyvéd, városi tiszt, főügyész, majd 1940–1945-ig a város polgármestere) lett a Kaszinó II. igazgatója. A következő évben, 1935. április 6-án pedig sor került Antal István országgyűlési képviselő, államtitkár látogatására. Ez év december 8-án ismét kiemelkedő személyiségeket köszöntöttek az Úri Casino falai között, ekkor Bornemissza Géza iparügyi miniszter, Antal István államtitkár és Borbély György főispán látogatott el a Kaszinóba. Az 1936. február 9-én tartott közgyűlés Pénzes Sándort választotta meg a Kaszinó I. igazgatójának. 1935-ben elhunyt Tarnay Tibor közjegyző, arcképét Simon Ferenc készítette el. 1937–38-ban a székház tetőzetét javították, a nagytermet renováltatták. 1938. november 6-án a Felvidék visszacsatolásának megünneplésére díszvacsorát rendeztek, ahol felszólalt Antal István államtitkár is.

Az Úri Casino 1939-ben ünnepelte fennállásának 100 éves évfordulóját. Egész évben koncerteket, előadásokat tartottak. December 10-én díszközgyűlés megtartására került sor székházukban, ahol felavatták az Apponyi-serleget, amelyet a gróf emlékére készítettek. A rendezvény előtt a nagytemplomban hálaadó szentmise volt. A Kaszinó termeit feldíszítették, hiszen olyan illusztris vendégek voltak jelen, mint vitéz Takách-Tolvay József országgyűlési képviselő, Antal István államtitkár, báró Urbán Gáspár főispán, Alexander Imre alispán. A vendégeket Pénzes Sándor üdvözölte, majd Blénessy János ismertette a Kaszinó történetét. A serleget ekkor helyezték el a Jász Múzeumban és elhatározták, hogy évente egyszer, február 7-én a gróf halálának napjára emlékezve veszik elő. Az ötvös remekművet a Bachruch cég készítette, tetejét a Lehel-kürt kicsinyített mása díszíti. Egyik oldalán egy Apponyi-relief látható, melyet Somló Sári szobrászművész tervezett és a pénzverde készített.

A kaszinó tagja volt többek közt Baráth Endre földbirtokos, aki 1945 után egy rövid ideig Jász-Nagykun-Szolnok megye főispáni székét is betöltötte. A tagok között találjuk Bathó Károly ügyvédet is, aki széles körű közéleti, társadalmi tevékenységet fejtett ki. Ő volt egyébként a *Jász Hírlap* felelős kiadója is. A Kaszinó tagja volt Berger Vilmos fűszer- és

gyarmatáru kereskedő, Blénessy János tanítóképző intézeti tanár, a Jász Múzeum igazgatója (1947–1950), Dósa Pál földbirtokos, Eördögh Oszkár kórházigazgató, főorvos. Ugyancsak tagja volt a Kaszinónak Friedvalszky Ferenc, a város polgármestere, itt találjuk Gecse Árpád festőművészt, Józsy Ferenc gimnáziumi igazgatót, Kele István jászberényi apátplébánost, Muhoray Zoltán városi főjegyzőt, Pernyész Sándor főorvost (1928-tól a kórház igazgatója), Pénzes Sándor tiszti főügyészt (1940-től polgármester), Réz Kálmán plébánost, (1926-tól a Jász Múzeum igazgatója), Tarnay Tibor királyi közjegyzőt és Vavrik Endre földbirtokost, aki 1914-től négy évig a város polgármestere volt.¹²

Polgári Casino Egyesület

1895-ben alakult a Polgári Casino Egyesület 180 taggal.¹³ Első elnökük Koncsek István lett, székhelyük a Pannónia Szálló. Az Úri Casino tagságával szemben a város középrétegét képviselte. Az iparos, kereskedő polgárság közösségi életének formálásában szerettek volna nagyobb szerepet betölteni. Maga az Úri Casino igyekezett mindvégig megőrizni politikamentességét, a Polgári Casino viszont a nagyobb befolyás érdekében aktív politizálást kezdeményezett. 1902-ben Huba Lajos elnök bejelentette, hogy szabadelvű politikai körre alakulnak és gróf Apponyi Albertet támogatják. A *Jász Kürt* cikkírója nyíltan meg is mondta a véleményét: „A Casino csak papíron Casino. Itt ütötte fel tanyáját az Apponyi párt és itt tartott értekezletet.” A Kaszinóban könyvtár működött, a tagok biliárd, sakk, kártyajátékot folytattak.¹⁴

Keresztény Nőegylet

Az egylet jogelődje 1849-ben alakult meg Jászberényben. Tevékenysége elsősorban a szabadságharc sebesült honvédeknek ápolása volt. Maga az egyesület Keresztény Nőegylet névvel 1879-ben alakult meg a város előkelő polgárainak, köztisztviselőinek asszonyaiból, leányaiból 289 taggal.¹⁵ Elnök Prusovszky Istvánné lett, akinek férje szintén aktív tagja volt Jászberény közéletének. Ő maga pedig Horváth Péter nádori alkapitány unokája volt. Leányuk, Mária folytatta édesanyja munkáját, a mozgalom tevékeny résztvevője, majd vezetője lett. Az Egyesület elsősorban jótékonyági intézmény volt. Amint az alapszabályban is megfogalmazták „általában véve minden irányú emberbaráti tevékenység, de különösen teljesen elárvult gyermekeknek fölkeresése illetőleg a város által felállított árvaház ügyeinek vezetése, továbbá a kiseddovoda felállítása és fõntartása” volt a céljuk. 1890-ben hangversenyt, 1892-ben és 1894-ben 1-1 bált, 1906-ban 2 bált rendeztek. A nőegylet tagjai aktív résztvevői voltak a város közéletének, teadélutánok, műkedvelő előadások, bálók rendezői. A bevételt karitatív célokra használták. Közadakozásból óvodát és árvaházat létesítettek és működtettek. A háború alatt ápolták a sebesült katonákat, és gondozták az Erdélyből menekülteket.¹⁶

12 Blénessy János : A Jászberényi Kaszinó Egyesület 100 éves története. In: Jász Hírlap. 1942. máj. 9-jún 8.

13 MNL JNSZML KL ir.. Egyesületi mutató

14 Balla Ferenc–Wirth István: Egyesületek a Jászországban a XX. század elején. In: Zounuk. A Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Levéltár Évkönyve 5. köt. Szolnok, 1990. 143–156 p.

15 MNL JNSZML I. 631/1879

16 Sugárné Koncsek Aranka : Jász történelmi arcképcsarnok. Jászberény, 2003. II. bővített kiadás.

1928 decemberében a Keresztény Nőegylet szeretetünnepére a *Jász Hírlap* tudósítója is elment az árvaházba és megtekintette a nőegylet immár 49-ik karácsonyi szeretetünnepét. „...Csodálkozva és bámulattal láttuk, milyen ragyogóvá és ezerjővel megrakottá varázsolta a női lelkek nemes jótékonyága és szeretete a Nőegylet gyűléstermét, hol fényben csillogó karácsonyfa és dúsan megrakott asztalok várták az áhitat és örömtől ragyogó szemű gyermekereget...” Az ünnepély után „...22 szegénynek osztottak ki lisztet, szalonnát, tepertőt, disznósajtot, cukrot, teát, bort, tejet, borsót, kalácsot és női ingeket és pénzt, 35 tanuló kapott ruhát, kötényt, harisnyát, cipőt, nadrágot, kiskabátot, nagy kabátot, kalapot, zsebkendőt, inget...”¹⁷

1929-ben ünnepelte az egyesület fennállásának 50. évfordulóját. Ennek méltó megünneplésére már 1928-ban széles körű programot dolgoztak ki, melynek részét képezte, hogy a város híres embereinek emlékét márványtáblákkal örökítették meg. Déryné Széppataki Róza emléktábláját a Gazdasági Takarékpénztár Apponyi téri épületén kívánták elhelyezni. Riszner Józsefnek és nejének emléktábláját az Adóhivatal új épületére tervezték. Pethes Imre plakettje a Báthory utcai Czigány-féle házra került. Palotási János emlékére a Hatvani úti Pénzes-házra kívántak táblát elhelyezni. Beleznay Antal emléktábláját a Bercsényi úti Tófalvi-házra tervezték. Zirzen Janka emléktáblájának a Thököly utcai Bujdosó-házat jelölték ki. A táblák elkészítésére Vágó Gábor szobrászművészt kérték fel. A nőegylet felvetette a lehetőségét egy Petőfi emléktábla elkészítésének is.

1929-ben a félévészázados évforduló jegyében több rendezvényt is tartottak. A farsangi nagy bál sorát a Keresztény Nőegylet január 12-i táncestélye vezette be. Az igazán kiemelkedő rendezvényekre szeptemberben került sor 28 és 29-én. Szeptember 28-án a Lehel-szálló nagytermét zsúfolásig megtöltötte az előkelő közönség. Az ünnepi beszédet Almássy Sándor, a megye főispánja tartotta: „...*Nem mint főispán jöttem el Jászberénybe – mondotta beszéde közben Almássy Sándor – és nem is mint vendég szólok fel ezen az estélyen. Haza jöttem, haza az én szülővárosomba, hogy együtt ünnepeljek önökkel, a Keresztény Nőegylettel, amelyik ötven esztendőn keresztül lelke volt minden nemes mozgalomnak ebben a városban...*” A főispán beszédét követően Zeiller Erika zenetanárnő énekelt, Tarnay Alajos kísérte zongorán. Több szavalat, ének is elhangzott. A díszközgyűlésre másnap a városháza nagytermében került sor. A gyűlést özv. Simonyi Gyuláné elnök nyitotta meg, majd felkérte Prusovszky Mária ügyvezető elnököt az ötven év történetének ismertetésére. A díszközgyűlés után kezdetét vette az emléktáblák leleplezése. A sort Déryné Széppataki Róza táblája nyitotta meg. A Gazdasági Takarékpénztár falánál a Nemzeti Színház nevében Simainé Fáy Szeréna, az Országos Színészegyesület nevében Géczy István mondott beszédet. Utána a Thököly út 22. sz. alá vonult az ünneplő közönség, ahol Sebestyén Stettina Ilona és Grynaeus Ida, a budapesti tanítóképző intézet igazgatónője hódolt Zirzen Janka emlékének. Riszner Józsefnek és nejének emléktáblája az Adóhivatal falára került. Itt Prusovszky Mária mondott beszédet. A Hatvani úti Pénzes-ház előtt Palotási János emléktáblájánál Kele István róttá le kegyeletét. Pethes Imre táblájánál három színész is beszédet mondott. Beleznay Antal emléktáblájánál Józsy Ferenc gimnáziumi igazgató mondott ünnepi beszédet. A rendezvényt 100 terítékes bankett zárta le a Lehel-szálló éttermében.¹⁸

17 Jász Hírlap 1928. december. 30. 53.sz.

18 Jász Hírlap 1929. október 6. 40. sz.

Palotásy Dalkör

Palotásy (Pecsenyánszky) János (Jászberény, 1821. ápr. 8. – Jászberény, 1878. febr. 3.) dal- és zeneszerző, a vármegye levéltárnoka volt. Az utókor mégsem mint levéltárost, hanem mint dalszerzőt és zenei művek komponistáját tartja számon. Palotásy 1848-tól 1860-ig Jászapátiban aljegyzői állást töltött be, 1861-ben a Jászkun Kerület levéltárnokává választották meg. Jászapáti aljegyzősége alatt több csárdást és alkalmi művet komponált. 1857-ben a Jászberénybe is ellátogató uralkodói párt saját szerzeményével köszöntötte. 1864-ben Riszner József tanárral dalárdát alapított. Vezetésükkel Láng Dezső, Barts Vilmos, Mallár József, Hangya Ferdinánd, Lobar Ágoston, Kajner György és 10 hölgy megalakította az első dalárdát, elnöke Palotásy János, karigazgatója Riszner József lett.

Nem csak a városban, de más településeken is szép sikereket értek el. 1864 végén Debrecenben második díjat, Aradon dicséző oklevelet szereztek. Palotásy 1878-ban anyagi gondjai miatt föbbe lötte magát. Halála után a dalárda folytatta működését, az alapító iránti kegyeletből ekkor vették fel a Palotásy Dalárda nevet. Riszner is lemondott, helyére Beleznay Antal énektanárt választották meg, aki 1894-ig volt karnagy. 1880-ban a dalárda Kolozsváron, az országos dalversenyen második díjat nyert, 1883-ban pedig Miskolcon művészi serleget és dicséző oklevelet kapott. 1894-ben Beleznay Antal helyett Beleznay Móríc főkántort választották meg. A dalárda a tagok érdektelensége miatt 1903-ban feloszlott.

1927-ben alakult újra Kele István apátplébános vezetésével, Palotási Dalkör elnevezéssel. Az egyet karnagya Berzátzy László tanár lett. 1940 után a dalkör folyamatosan vegyes karrá alakult. 1951-ben feloszlatták, ekkor azonban már működött jogutódja, a Palotásy Kórus.¹⁹

Római Katolikus Legényegylet

1880-ben alakult a Római Katolikus Legényegylet Basy József elnökletével. Székházuk a Víz utcában a Zagyva parton állt. (A Jászság Népi Együttes székháza helyén.) Egykori épületüket a város adta nekik az alakulás után egy évvel. Az alapszabályban leírtak szerint az egyesület célja az iparos legények egybegyűjtése és nevelése volt. A cél eléréséhez eszközül szolgált „*Legényegyleti otthonok létesítése, melyekben az egyesületi tagok csekély díjazásért jó lakást és ellátást az utazók menhelyet leljenek, továbbá vallásos és szociális előadások, vallásos kötelességeink szorgalmazása és gyakorlása, tanulságos és szórakoztató előadások rendezése, a szakbeli kiképzésre szolgáló ipari szaktanfolyamok, önképzőkör, könyvtár, kölcsönös társalgás és szórakozás s a társegyesületekkel való összeköttetések országos szervezet által való fenntartása*”.

Rendezvényeik főként táncestély vagy műkedvelő előadás. Általában népszínműveket adtak elő. Tóth Ede színdarabjai közül a „Falurossza” aratott nagy sikert 1909-ben. Táncmulatságaikat az egész város látogatta. Évenként tartottak bálakat, farsangkor a „Lehel” Szálló termeiben, majáliskor a „Bathó” kerthelyiségében. 1889-ben egy alkalommal dalversenyt is rendeztek, valamint az egyesület saját helyiségeinek felavatására házszenelő ünnepélyt tartottak. 1923-ban 160 tagjuk volt.²⁰

19 Muhoray György: Részletek a Palotásy János vegyeskar történetéből. In: Jászsági Évkönyv. 2002.

20 MNL JNSZML KL ir. 80/1922

1927-ben az egyesület udvarán 20 m hosszú, 1,2 m széles fedett kuglipálya épült. Az egyesület helyiségeiben ezenkívül biliárdozni, illetve sakkozni vagy dominózni lehetett. 1936-ban elnökük Székely Alajos volt, az egyesület ekkor 89 tagból állt. 1939-ben a Zagyva partján álló épületet átépítették és kibővítették. Az új székház felavatására decemberben került sor. Az egybegyűlteket Kovács István elnök köszöntötte, majd Kele István pápai prelátus szentelte fel az épületet. Este műkedvelő előadással fejezték be az átadási ünnepséget.²¹

Jászberényi Keresztény Missió Egyesület

1919 szeptemberében Czettler Jenő kérésére Bathóné Streitman Mária megalakította a Jászberényi Keresztény Missió Egyesületet. A Lehel szálló emeleti termében óriási érdeklődés mellett alakult meg az egyesület. Elnöke Bathóné lett, ezt a tisztelet legalább másfél évtizedig töltötte be. Titkárnak Bartháné Parizsa Birít választották. Az egyesület szociális, karitatív feladatokat látott el. A nőknek varró, kosárfonó, csipke, játékkészítő tanfolyamokat szerveztek. Előadásokat tartottak, vallásos esteket rendeztek, a gyermekeknek mesedélutánokat tartottak. Újságos pavilont létesítettek, ahol keresztény sajtótermékeket árultak. Gyűjtést rendeztek a rászorulóknak, ingyen tejakiót szerveztek. Évente 12-18 gimnáziumi tanulónak cipőt, ruhát, adományoztak. Több száz szegény sorsú családot pénz vagy természeti adományban részesítettek. A Pálinkás-kereszt mellől – javaslatukra – a város az állatvásárt áthelyezte. 1928-ban felújították a Plébánia előtti parkban a Szentháromság szobrot. Az első világháború idején a jászberényi kórházban elhunyt hősi halottak sírjait gondozták. Az egyesület a működéséhez szükséges anyagiakat jótékony célú rendezvényekkel biztosította.²²

1930. január 6-án ünnepelte a missió fennállásának a 10. évfordulóját. Az ünnepség egész nap tartott a Bercsényi utcai elemi iskolában. Az emeleten az egyik teremben kézimunka kiállítás rendeztek, a másik teremben büfé volt, míg a harmadik teremben ahol színpad is állt, tartották a diszközgyűlést, délután pedig teadélután volt színelőadással, szavalatokkal. A diszközgyűlést Kele István apátplébános, az egyesület díszelnöke nyitotta meg. Bartháné ismertette az egyesület történetét. Beszédet tartott Klára nővér, a Szociális Missió Társulat központi elnökségének képviselője és Andor Endre nyugalmazott helyettes államtitkár.²³

Jelentősebb jászberényi olvasókörök

VII. kerületi Népkör

1879-ben alakult Bakó János elnökletével. Épülete a VII. kerület Móricz u. 5. szám. 1936-ban tagjainak száma 117. Elsősorban közművelődési feladatokat látott el. Az olvasás és beszélgetés mellett bálakat, táncestélyeket rendeztek. A rendezvények bevételét sokszor ajánlották fel jótékony célokra. 1906-ban műhímező tanfolyamot is indítottak. A népkör érdeme, hogy kitaratóan dolgozott tagjai szellemi látókörének szélesítésén, ott helyt adva több gazdasági jellegű felolvasásnak is. Ebben a körben született meg a kiscsárdák mezőgazdasági szövetkezetének gondolata.²⁴

²¹ Jász Hírlap 1939. december 2.

²² Sugárné Konczek Aranka : Jász történelmi arcképcsarnok. Jászberény, 2003. II. bővített kiadás.

²³ Jász Hírlap 1930. január 12. 2. sz.

²⁴ MNL JNSZML KL ir. I.635/1879

IV. kerületi Vásártéri Római Katolikus Olvasó Egyesület

1896-ban alakult 96 taggal. A Vásártér 23. szám alatt működött. Az egyesületnek könyvtára volt, valamint egy 1933-as polgármesteri határozat szerint helyiségeiben kugli, kártya, sakk, dominó játékot folytattak a tagok, amely után 2 pengő vigalmi adót kellett fizetni. Évenként egy alkalommal táncmulatságot rendeztek, amelynek bevételét a könyvtár fejlesztésére fordították.

VIII. kerületi Római Katolikus Olvasó Egyesület

1900-ban alakult 140 taggal. Helyisége a VIII. kerület Álmos u. 15. szám. 1906–1907-ben egy-egy táncestélyt rendeztek. Az egyesület 1925. február 15-én ünnepelte fennállásának 25. évfordulóját. Az ünnepségen a II. és IV. kerületi olvasókörök képviselői is megjelentek. Az ünnepség hálaadó istentisztelettel vette kezdetét, melyen a kör tagjai kereszttel és zászlóval vettek részt. Ezután sor került a diszközgyűlésre, ahol megjelent Erdős András apátplébános. A „Hiszekegy” után Balla Béla elnök üdvözölte a megjelenteket. Megemlékezett Koncz Menyhért apátplébánosról, akinek nevéhez a kör létrehozása fűződik. A közgyűlés a „Himnusszal” ért véget. A rendezvényt százszemélyes ebéd fejezte be.²⁵

További egyesületek

Lehel Torna Kör

1905. április 19-én dr. Koller Kálmán vezetésével megalakult a Jászberényi Tornaegyesület.

1906-ban néhány lelkes fiatal megalakította a Lehel Torna Kört. Elnöknek Pénzes Sándort, alelnöknek Konczek Lászlót választották. A kör tagjai jó időben hetenként háromszor-négyszer testnevelő gyakorlatokat tartottak a katonai lövölde melletti vásártéren. Augusztus 26-án már háziversenyt is rendeztek. Egy-két versenyszámot érdemes megemlíteni: súlylökés, stafétafutás, hosszú ugrás, diszkoszdobás, füles labdajáték, kötélhúzás, güla.

1908. december 6-án a Lehel Torna Kör és a Jászberényi Tornaegyesület egyesült Jászberényi Atlétikai Klub elnevezéssel.

1927. július 17-én a városháza dísztermében tartotta alakuló ülését a jászberényi Lehel Torna Kör mint sportegyesület. Legalább 120 ember jelent meg az alakuló ülésen, hogy a sportérdekéért összefogjon.²⁶

Jászberényi Ipartestület

Az egyesület témáját tárgyalva nem hagyhatjuk el az ipartestületeket sem. Az egyesületi mutató az egyesületek közé sorolja őket, valójában hatósági feladatokat láttak el.

Az ipartestület képesítéshez kötött iparágakban dolgozó iparosok kötelező tagságon alapuló, hatósági jogkörrel is felruházott érdekképviseleti szerve. Az ipartestületeket az 1884. évi XVII. t.c. hozta létre. Az ipartestületek fő célja a tagjai közötti rend és egyetértés fenntartása, az iparhatóság támogatása és az iparosok érdekeinek előmozdítása volt.

²⁵ Jász Hírlap 1925. február 22. 8.sz.

²⁶ Jász Hírlap 1927.július 24. 30.sz.

Az ipartestületek törekedtek arra, hogy tagjai megállják helyüket mind szakmai mind szellemi téren. Ezért ismeretterjesztő és kulturális előadásokat szerveztek, ipari termékek kiállítását rendezték, dalárdákat hoztak létre, színjátszó csoportokat szerveztek, könyvtárat és olvasótermet tartottak fent.

A Jászberényi Ipartestület 1885-ben alakult 805 fős tagsággal. Az 1925-ös jegyzőkönyv tanúsága szerint elnöke Szabó Fekete János. Ekkor említést tesznek az Ipartestület helyiségeiben folyó biliárd, kártya, kugli játékokról. A tagok azonban csak ritkán, hetente egyszer, vasárnap jöttek össze. 1925-ben a Faluszövetség kiállítását szervezett a jázsági iparosoknak, kereskedőknek, gazdálkodóknak Jászberényben. Az október 4–6 között megrendezésre került bemutatkozási lehetőség több helyszínen folyt. A kiállítók igénybe vehették a gimnázium, a városháza, a központi iskola és a Bercsényi úti iskola épületét. A legtöbb díjat a helyi Ipartestület tagjai nyerték. Csak néhány név: Baráth István kocsigyártó, Bartus Béla kádár, Szabó Fekete János kőfaragó, Braun Ignác bádogos, Neuschl János mészáros, Valenti Demeter szíjgyártó. Ők aranyérmeket kaptak. 1928-ban a Szolnokon megrendezett ipari és mezőgazdasági kiállításra a Jászberényi Ipartestület a régi céhes étellel kapcsolatos tárgyakat küldött a Jász Múzeumból. Évente egyszer jótékony célú táncestélyt rendeztek. 1929. január 29-én a város polgármesteréhez írt levelében Pecsényánszky Alajos a következő szavakkal írta le a szokásos rendezvényt: „A jászberényi ipartestület f.évi február 2-án tartja az évente szokásos jótékony célú táncestélyét, melyet a múlt évekhez hasonlóan ezuttal is a szegénysorsú elaggott és munkaképtelenné vált tagok segélyalapja, részben könyvtára javára rendez.”²⁷

1935-ben ünnepelték fennállásuk 50 éves jubileumát. Ebből az alkalomból nagy ünnepséget rendeztek a Bercsényi úti székházukban.

Az 1901-ben alakult Önkéntes Tűzoltó Egylet szintén rendezett táncmulatságokat. Az 1904-ben megalakult Jászberényi Kereskedelmi Egyesületnek ugyancsak volt könyvtára, helyiségeiben biliárd és kártyajátékot folytattak a tagok.

Az említett egyesületeken kívül több olvasókör, olvasóegylet működött Jászberényben és a várost övező tanyavilágban. Róluk alig maradt fenn dokumentum. Nevüket és működési helyüket azonban ismerjük, így mindenképpen megérdemlik, hogy felsoroljuk őket. A Felvégi II. ker. Római Katolikus Olvasó Egylet 1894-ben alakult. Székházuk a II. ker. Bercsényi u. 48. sz. Elnök Koncz Menyhért. Az I. kerületi Római Katolikus Olvasó Egylet 1898-ban alakult Koncz Menyhért vezetésével. Székházuk I. ker. Bátor u. 30-32.sz. Négyszálláson a Római Katolikus Olvasó Egylet 1903-ban alakult, elnöknek Koncz Menyhért plébánost, Jászberény díszpolgárát választották. Homoktanyán a Római Katolikus Olvasókör 1909-ben kezdte meg működését. Ugyancsak ebben az évben alakult meg a Felsőmezei és Peres tanyai Római Katolikus Olvasó Egylet. A Csikós-kutyinai Római Katolikus Olvasó Egylet a tanyai iskolában tartotta összejöveteleit. A Pórtelki Római Katolikus Olvasó Egylet 1927-től működött. A Tápiótanyai Római Katolikus Olvasókör megalakulásának időpontja 1931, a Boldogházi Római Katolikus Olvasóköré pedig három évvel későbbi. Rekettyés tanyán Római Katolikus Olvasókör és Leányegylet volt az elnevezése.²⁸

27 MNL JNSZML Jászberény ir. 1329/1935

28 MNL JNSZML KL ir. Egyesületi mutató

Törőcsik István

A NÉGYSZÁLLÁSI I. SZÁMÚ JÁSZ TEMETŐ PROBLEMATIKÁJA

Minden műveltebb, kicsit is lokálpatrióta jázsági tudja, hogy a jászok a kunokkal együtt, a tatárjárás után költöztek be a Kárpát-medencébe, és a régészeti adatok szerint a 13. század második felében már meg is telepedtek a mai Jászságban. Én is így tanultam Jászapátnin, ahol gyerekkoromat töltöttem. Györffy Györgynek a fenti megállapítást vitató, okleveles adatok sorára épülő véleményével csak az egyetemi tanulmányaim során találkoztam. Nem igazán értettem, hogy a jász betelepülés időpontját illetően hogyan tudott ennyire más eredményre jutni két – elvileg közeli rokon – tudományterület jeles képviselője: Györffy, illetve Selmeczi László. 2013 őszén aztán magam is belecsöppentem a „jász-kutatásba”. Pethő László felkért, hogy az általa szerkesztett Jászberény történetébe írjak a jászok megtelepedéséről. Felkérését igyekeztem visszautasítani. Felhívtam figyelmét, hogy miközben nekem nyelvvizsga hiányában diplomám sincsen, a jászok történetének magas tudományos fokozatú – általa is ismert – kutatói vannak, így döntése az egész kötet hitelességére hatással lehet. A munkában való részvételt csak azt követően vállaltam el, hogy Pethő László értésemre adta: ragaszkodjak ahhoz, hogy a korai jászokról egy „homo novus” írjon, feloldva a fenti történész-régész ellentmondást, melyet Tóth Péter nem sokkal korábban megjelent tanulmánykötete¹ csak tovább erősített. A Pethő Lászlótól kapott nagyfokú bizalom arra ösztönzött, hogy a vonatkozó fejezet megírása során ne csak a különböző elméleteket ismertessem, hanem állást is foglaljak az egyik teória mellett. Kritikai észrevételeimre – melyben a szöveg lektorálását végző Fodor István nem talált érdemi kivétnevelőt² – az érintett Selmeczi László több fórumon is reagált. Érveit igyekeztem megfontolni, észrevettem egyes hibás következtetéseimet is. Továbbra is meg vagyok azonban győződve arról, hogy a négyszállási I. számú jász temető nem bizonyítja a jászok és kunok egyidejű – 13. századi – beköltözését.

A mai Jászdózsa mellett egykor fennállt Négyszállás első említése 1391-ből való. A Tarna folyó mellett épült falu két évszázadon keresztül folyamatosan lakott, a tizenöt éves háború alatt azonban a legtöbb jázsági településhez hasonlóan elnéptelenedett, és nem települt újjá. Selmeczi László kutatásai szerint első temploma a falu keleti szélén volt, ezt még a jászok előtt, a 11. században építhették, majd a tatárjárás idején elpusztult épület helyére egy nagyobb templomot építettek a 13. század második felében a megtelepedő jászok, akik halottaikat is a templom köré temették; ez lett a II. számú jász temető. Ugyanakkor a település nyugati szélén is épült egy templom a 15. században, méghozzá egy jóval korábban megnyitott temető közepén, ez az I. számú jász temető.³

Közzétéve ez utóbbi leletanyaga van. Az I. számú temetőben 1980 és 83 között 454 sírt tárt fel Selmeczi László, azonosítva a középkori jászok tárgyi hagyatékát. A legkorábbi temetkezéseket a 13. század második felére „talán középső harmadára” keltezte. Datálása alapját a 64., illetve 86. sír képezi, amelyekben III. Béla (1172–1196) átlukasztott, másodlagosan felhasznált bronzpénzei kerültek elő (1. kép 21.; 2. kép 59.).

1 Tóth 2013.

2 Fodor tanár úr munkáját ezúton is köszönöm!

3 Selmeczi 1992, 12–15.

Szintén a viselet részeként használt III. Béla érem a nagykunsági Orgondaszentmiklós középkori temetőjének 59. sírjából került elő, olyan üvegtükrökkel, melyek a kun leletanyag legarchaikusabb csoportjához tartoznak. A tatárjárás utáni évtizedekből származó kun temetkezés Selmeczi szerint a négyszállási párhuzamokat is keltezi.⁴ Emellett további sírokban is feltételez 13. századi tárgyakat; megemlítve a 161. sír kijevei típusú mellkeresztjét (3. kép 64.), valamint a 180. sír lilios díszítésű pecsétgyűrűjét (4. kép 51.)⁵, újabb tanulmányában pedig 13. századi párhuzamokat sorakoztat az 52. és 78. sír fekvő nyolcas alakú (5. kép 6.; 6. kép 32.), illetve a 70. sír téglalap alakú, hosszanti oldalain karéjos csatjához (7. kép 45.).⁶ A régészeti leletanyag tehát szerinte egyértelműen a kunokkal együtt történő beköltözést bizonyítja, ezzel szemben „a megmaradt okleveles anyagra támaszkodva bármiféle kizárólagos érvényű történelmi konstrukció fölvázolása ingoványos talajra épül”.

Az bizonyos, hogy a négyszállási jászokhoz két olyan pénz került, mely a feltételezett magyarországi beköltözésükkor már legalább fél évszázada nem volt forgalomban. Ugyanakkor a 13. század második felében kibocsátott pénzek sem halotti obulusként, sem ruhadíszként nem kerültek elő az I. számú temetőből. Ez persze önmagában nem bizonyít semmit. Nem valószínű, hogy III. Béla pénzeit a jászok a moldvai hazából hozták, inkább már itt, Magyarországon jutottak hozzá. Mivel a pénzek forgalomban nem lehettek, minden bizonnyal találtak – nyilván a tatárok által elpusztított falvak, házak környékén. Mi sem lenne természetesebb, minthogy erre a tatárjárás utáni években, évtizedekben került sor, amikor az üszkös romok és az ezeket elborító növényzet még jól mutatták a korábbi emberi lakóhelyeket. A megtalált pénzek 13. századi felhasználása tehát logikus feltételezés volt Selmeczi László részéről, annál is inkább, mivel a 86. sír érméje egy kaukázusi párhuzamokat mutató archaikus ruhadarab; a fejkendő díszítéseként került eltemetésre.⁷ A temető szerkezetének, illetve az említett sírok relációjának vizsgálata során azonban komoly kétségek merülnek fel a keltezését illetően.

Mivel a felsorolt „13. századi” tárgyak a temető déli részén kerültek elő, feltételezhetnénk, hogy a megtelepedő jász közösség első halottait az alacsony domb déli oldalán temeti el, és ez a temető legkorábbi sírcsoportja. A legfőbb probléma az, hogy a III. Béla pénzét tartalmazó 64. és 86. sír között mindössze 5 m távolság volt, közöttük azonban ott volt a 71. sír, melynek koponyáján Mária királynő (1382–1385) denárja volt elhelyezve (8-9. kép; 10. kép 2.). Lehetséges, hogy egymástól 2-3 méterre elhelyezkedő sírok között 100-150 év időbeli távolság legyen? Jelen esetben nem igazán. A sírcsoport családi temetkezésekből áll össze, két-három generáció maradványaiból, melyek közül az említett sírokban bizonyosan az adott család legfiatalabb tagja, gyermeke nyugodott. Ugyanakkor a 86. sír fejkendőjének volt egy B majuszkulával díszített verete is, mely a klasszikus gótika korára, közelebbre a 14-15. századra utal (2. kép 66.), miként a 64. sírtől kb. 2 m-re északra elhelyezkedő 1. sír stilizált M betűt ábrázoló korongja is (11. kép 7.). Utóbbi ráadásul egy gyűrű pecsétlapja, a töredékes tárgy mögött pedig hosszabb idejű használatot célszerű feltételeznünk. B betűt ábrázoló gyűrű egyébként már Komáromy József 1936-os feltárássának 2. (női) sírjából is előkerült (12. kép). Itt a koponya felső fogorán Mária királyné ezüstdénárját találták, a mellette lévő férfi sír (3. sír) medencéjében viszont egy „kettős, összetett elliptikus alakú ezüst csat” volt, mely tárgytípus Selmeczi László szerint

4 Selmeczi 1992, 15.

5 Selmeczi 1992, 94.

6 Selmeczi 2006, 574–575.

7 Selmeczi 1992, 84–85.

szintén a 13. századra keltezhető.⁸ A szorosan egymás mellett előkerült férfi és női sír összetartozása nem lehet kétséges, az viszont kevésbé valószínű, hogy a házaspár női tagját bő egy évszázaddal később temették volna el férjénél. Mivel a 14. század végi pénz kibocsátása előtt nyilvánvalóan nem kerülhetett földbe (pontosabban túlvilági révpénzként a halott szájába), a fekvő nyolcas alakú csatokat tehát nem csupán a tatárjárás utáni évtizedekben, de a 14. század végén is használták. Az erősen sérült, majd javított kijevei típusú mellkereszt (3. kép 64.) ugyanígy a temető használatának bármely időszakában földbe kerülhetett. Példa erre a közelmúltban publikált dabasi középkori temető Luxemburgi Zsigmond denárjával keltezett 56. sírja, melyben egy erősen sérült Árpád-kori corpust találtak.⁹ Nem lehet 13. századi a 180. sír sem, hiszen – Gedai István meghatározása szerint – ebben is volt egy töredékes Mária-denár (4. kép 56.).¹⁰ Végezetül fel kell tennünk a kérdést: hogyan lehet, hogy a hosszanti oldalain félkörívvel tagolt csatot tartalmazó (7. kép 45.), ezért a temető „korai” temetkezései között számon tartott 70. sír a temető déli szélén, a temetőárokotól alig 4 méterre került elő.

Egyetlen következtetésünk a fentiek alapján csak az lehet, hogy a négyszállási I. számú jász temető „korai” sírjai nem koraiak. Ha feltételezzük, hogy Mária királynő pénzeit a kibocsátást követő egy-két éven belül teszik sírokba, a két-háromgenerációs családok első halottainak elhantolására akkor sem kerülhetett sor a 14. század közepénél korábban. Ezt a feltételezést látszik alátámasztani a temető nagysága is. A Selmeczi László által készített összesítő rajzot tanulmányozva arra következtethetünk, hogy a korábban elpusztított, illetve fel nem tárt sírokkal együtt is maximum ezer körüli temetkezés lehetett a területen. Ez két évszázadra elosztva nem sok, főként, ha figyelembe vesszük azt, hogy a mérhető vázhosszok alapján a felnőtt temetkezések aránya alig haladja meg a 30 százalékot. A négyszállásiak Apátiszállás és Szentandrás pusztája irányában adatolható terjeszkedése csak akkor nyer értelmet, ha feltételezzük, hogy egyidejűleg legalább 200 fős közösség élt a településen.

A Jászberény történetében megírt véleményemben a 14. századra tettem a temető közepén egykor fennállt gótikus templom építését is, a szentély középtengelyében feltárt 41. sírt valamiféle „kegyúri” temetkezésnek gondolva.¹¹ Selmeczi László azonban felhívta a figyelmemet arra, hogy ennek tájolása sem igazodik a templomhoz, annál tehát ez is korábbi lehet. Érvelését el kell fogadnom, fenntartva azt a meggyőződésemet, hogy a Nagy Lajos szerezcsenfejes denáraival keltezhető sír nem véletlenül került a szentély közepére; a holtában is tisztelt személy, illetve felesége sírját (40. sír) gondosan „körülépítették” a templom apszisával. Mivel egyetlen sír sem igazodik a templom tájolásához, egyetérték a feltáró véleményével, hogy a templomot a már felhagyott temető közepén építették fel a 15. század közepső harmadában. Ezt követően a jász közösség is a II. számú temetőt kezdi használni, mivel 16. századi pénzek már csak itt kerültek elő.¹² Az első temető használatának időintervalluma ennek megfelelően csupán egyetlen évszázad.

Nem lehet azonban, hogy a 13. századi jászok is a II. számú temetőt használták? A temető anyaga ugyan nagyrészt közöletlen, de a Selmeczi László által ismertetett, és jászokhoz kapcsolt tárgyak (fonatos öv, levél alakú akasztós csat) párhuzamai zömmel kunnak tartható sírokból kerültek elő, míg a bizonyosan jász I. számú temetőből – a kerek csatokat kivéve –

8 Selmeczi 1992, 16.

9 Rác 2014, 114.

10 Selmeczi 1992, 42.

11 Töröcsik 2014, 48.

12 Selmeczi 1992, 15.

ezek nem ismertek. „Ilyenformán ezeknek a síroknak a halottai esetleg lehetnének kunok is. Sajnos a régészeti leletanyagra e tekintetben etnikai megkülönböztetést nem lehet alkalmazni.” Ekként vélekedett Selmeczi a korai jász leletanyag újabb összefoglalásában, végül mégis amellett foglalt állást, hogy mivel mindkét temetőben előfordultak a jásznak tartható kérdőjel alakú fülbevalók, mindkettő korai sírjai csak jászok lehetnek.¹³ Csak hogy az I. számú temetőben 12 darab kérdőjel alakú fülbevaló volt (pl. 4. kép 38.), a II. temetőben azonban csak 2. Egyértelmű, hogy utóbbi esetben már a tárgytypus eltűnéséről beszélhetünk. A II. temető két temetkezése a már katolizált, fokozatosan asszimilálódó 15. századi jászokhoz kapcsolható.

Feltevésünk a fentiek alapján az lehet, hogy a tatárjárás után a plébániatemplomot újjáépítő közösség zömét a túlélők jelenthették. Valószínű, hogy a későbbi évtizedekben bevándorlás útján is gyarapodott a lakosság, ekkor szórványosan kunok és/vagy erős kun hatás alatt álló magyarok is beköltöztek. A jász/filiszteus „tömegek” azonban csak a 14. század közepén telepednek meg. A jászok és az „öslakosok” kezdetben elkülönülnek egymástól, mind evilági, mind túlvilági életükben. Az a tény, hogy a beköltöző iráni népességnek a Jászságban nem maradt értékelhető helynévi emléke ugyanakkor arra mutat, hogy a jászok átvették az itt használt elnevezéseket. A keleti kereszténységet elhagyó, és nyelviileg is asszimilálódó jászok a 15. század második felétől az öslakos katolikus lakosság folyamatosan használt plébániatemploma köré kezdtek temetkezni, de a korábbi temető közepén is templomot építettek, melyben a keresztény, de nem katolikus ősök lelki üdvéért ajánlott alkalmi szertartásokat végeztek.

Négyszállás korábbi kutatói – Pörteleki (Prückler) József, illetve Komáromy József – az I. számú temető anyagában magyar tárgyi kultúrát láttak. Selmeczi László elévülhetetlen érdeme a magyarországi jászok hagyatékának tervszerű kutatása, azonosítása, illetve egyes tárgytypusok keleti kapcsolatainak kimutatása. Nagy jelentőségű – de talán maga számára sem kellőképpen értékelt – ama felismerése is, hogy az Árpád-kori Hajóhalom, a középkori Jászdózsa temploma, illetve temetője egyaránt a Kápolnahalmon volt.¹⁴ A lezajlott névváltás oka azonban nem egyszerűen egy jász expanzió. Az a tény, hogy Heves megye egyik jelentős, vásártartási joggal rendelkező mezővárosának neve nyomtalanul elenyészik, nem hasonlítható össze Apáti földjének elszántásával, illetve Szentandrás puszta jogtalan használatával. Hajóhalom pusztulása ugyanakkor nem írható a jászok rovására, annak oka inkább az utolsó említése (1345) után négy évvel Magyarországon is tomboló pestisben keresendő, mely a városias településeket eleve súlyosabban érintette. Az először 1366-ban említett Árokmelléki jászok csak kevéssel korábban kerülhettek a Gyöngyös-patak partjára, és valószínűleg az sem véletlen, hogy a légvonalban is legalább 40 km-re fekvő Pásztó, Tar és Hasznos határát használják. Nem lehetetlen, hogy az 1360-as években a tatárjárás óta gyérebben lakott és a pestis által tovább tizedelt Alsó-Tarna völgyben – a későbbi Jászságban – „vonták össze” a közeli területek (Nógrád vármegye és környéke) azon jász diaszpóráit, amelyek addig nem kerültek magánföldesúri függésbe. E telepítéssel kerülhetett Négyszállásra az I. számú jász temető közössége is.

¹³ Selmeczi 2006, 573; 582.

¹⁴ Selmeczi 1992, 11-12.

Irodalom

Rác 2014

Rác Tibor Ákos: Dabas középkori temploma és temetője. In: Múltunk a föld alatt. Újabb régészeti kutatások Pest megyében. Szerk.: Rajna András. Szentendre, 107–115.

Selmeczi 1992

Selmeczi László: A négyszállási I. számú jász temető. BTM Műhely 4. Budapest

Selmeczi 2006

Selmeczi László: A jászok betelepődése Magyarországra: korai jász sírok a négyszállási temetőben. *Communicationes archaeologicae Hungariae* 2005. 565–584.

Tóth 2013

Tóth Péter: Tanulmányok a magyarországi jászok és a Jászság középkori történetéről. Budapest

Töröcsik 2014

Töröcsik István: A jász települések kialakulásának időpontja. In: Jászberény története I. A kezdetektől a reformkorig. Főszerkesztő: Pethő László. Jászberény, 45–49.

Vincze János Farkas

A JÁSZLADÁNYI ZSINAGÓGA

Írásomban egy hajdanvolt épületről szeretnék megemlékezni. Képe ma már csak az idősebb jászladányiaknak derenghet fel, ahogy azoké az embereké is, akik ezt az épületet látogatták. Egy vidéki zsinagógáról lesz szó, amelynek áldozatkész hitközössége a közel százesztendő jelenléte során megannyi történésen ment keresztül. Életük és munkásságuk mára feledésbe merült, de egyáltalán nem mondhatjuk eseménytelennek. A ladányi zsidóság történetével kapcsolatosan akár egy külön kötetben is lehetne foglalkozni. A zsinagóga olyan jelkép, mely nemcsak a helyi zsidó közösségre vonatkozik, hanem vallásosságukra és céljaikra is. Témámnak azért választottam a zsinagóga történetét, mert mintegy leképezi életüket és történetüket. Jászladányon kis létszámú hitközség működött, s rengeteget küzdött a pénztelenséggel, de az igény egy szép épületre hamar megfogalmazódott.

E rövid írásomban nemcsak a zsinagógáról, az avatás körülményeiről, hanem azokról a kusza, zavaros szálakról is szeretnék szót ejteni, ami egy társadalmat mozgat. A mikro-történelem legfőbb szépségének tartom, hogy kis közösségek története (természetesen a nagy történelmi folyamattal sodródva) miként változik, és milyen helyi hősök, sorsok, színfoltok tűnnek fel egy település történelmi palettáján.

Az Isten házával kapcsolatban felmerülő kérdések között szerepel elsőként, hogy hová és milyen építtessenek? Ezt követően az építés körülményei még a lényegesek, valamint az átadással kapcsolatos ünnepség, illetve az azon résztvevők múltja és jövője.

A középkori és a földesúri birtokokon elhelyezett zsidóktól eltérő volt a közbirtokosok tulajdonában lévő mezővárosok letelepítési formája. A templomok egymás közti távolsága 200-500 méter volt.¹ Ez a távolság egyébként megközelítőleg megegyezik a jászladányi Sárlos Boldogasszony római katolikus templom és a Kossuth Lajos utca 132. szám (ahol korábban a zsinagóga állt) közötti távolsággal.

Ahol tiltva volt a letelepedés, ott a tiltott településtől fél-egynapi járó távolságra alakult ki a településgyűrű, ami kiindulópontja volt a kereskedésnek. A Jászágó esetében Tiszabő, Tiszaroff és Tápiószék. A szabad letelepedést követően más településszerkezeti formák jöttek létre. Főként a vallási egyletek, zsinagógák környékére telepítettek.² Csósz László a neológ hitközség alapítását 1860 körülre datálja.³ Kálmán Ödön viszont a hitközség megalakulásának pontos idejét nem ismerte. Amikor a jászberényi központ anyakönyvi kerületé alakult, Jászapáti is anyakönyvek vezetésébe kezdett, a ladányi közösség pedig az apátiakhoz csatlakozott.⁴ A hitközség szegénységét mutatja, hogy gyakran nem tudták megfizetni a metszőt, ezért sokszor maradtak nélküle. Azonban a vallásos törekvés szép jelképe, hogy a ladányi zsidóságnak az 1850-es években már volt sakterük Russ Hermann személyében. Az 1874-es tanügyi felmérés során továbbra is a közösség anyagi gondjaira derült fény.

1 Gerő 1989, 49.

2 Ua.

3 Csósz 2007, 573.

4 Kálmán 1916, 48.

Mivel ekkor nincs tanító, a 13 gyermekből csak nyolcnak tudták volna biztosítani a tandíj fizetését. 1886-ban szakítottak Jászberénnyel és Szolnokhoz csatlakoztak.⁵ A közösség 1910-re éri el legnagyobb lélekszámát, 163 főt. Ez a harmincas évektől folyamatosan csökkent, míg 1944-re 78 fő maradt.⁶

Tér és forma

Klein Rudolf több szempontból is tipologizálta a zsinagógákat: kor- és építészeti stílus szerint, de számunkra az épület jellegére vonatkozó tipológiája az érdekes. Eszerint a zsinagóga lehet parasztház típusú, polgárház típusú, protestáns templom típusú, katolikus templom típusú, jeruzsálemi templom típusú, bizánci templom típusú, csarnoktípusú, palotatípusú.⁷

A parasztház típusú alig tér el a falu többi épületétől. Gyakran egy-egy módosabb zsidó házában gyülekeztek, vagy egy imaterem volt a szakrális tér, vagy ha többen voltak, egy egész épület. Sok esetben lakóházat alakítottak át e célra. Ez a háztípus törekedett a szimmetriára, de ettől sok esetben eltért, és még inkább a parasztház jelleget vette fel.⁸ Ilyen lehetett Lusztig Adolf háza is.⁹

„A századforduló idején elsősorban a vidéki városok polgársága tudja összegyűjteni azt a tőkét, amely már a változó, nagyigényű zsinagóga felépítéséhez szükséges.”¹⁰ A polgárház típusú zsinagóga díszesebb, mint a parasztház típusú, de szerényebb, mint a palotatípus.¹¹ A környezet felé semlegességét igyekszik mutatni, mintsem szakrális jellegét. „A polgárház vagy városi ház típusú zsinagóga falusi vagy kisvárosi változata különálló kétszintes épület, zárt és takarékos díszítésű, nyereg- vagy gyakrabban kontyolt tetővel. Az oldal- és végfalak között díszítettség tekintetében kicsi az eltérés.”¹²

„A zsidóság területileg nem kívánt szétszóródni, hanem társadalmilag akart egyenrangúvá és megbecsültté válni. Így a korábbi jellegtelen zsinagóga épületét mindenáron kiemelni törekszik szürkeségéből.”¹³ E kiemelkedés iránti vágyat tükrözi a jászladányi zsinagóga is, melyről a visszaemlékezők is úgy nyilatkoznak, mint „díszes, szép, szintes épület”.¹⁴

Az Alföldön eme épületek külseje a nagyobb polgárházakra, kúriákra utal. „A zsinagógák funkciójára kívülről mindenkor az ablakkiosztásból lehet következtetni. Ezeknél a zsinagógáknál majdnem mindig van karzat, amely felett és alatt alacsonyabbak az ablakok vagy magasabban helyezkednek el. [...] Jó indikátor még a kémény is, illetve annak hiánya. Nagyobb polgárházaknál minden helyiség fűthető, ami a kémények többé-kevésbé szabályos elosztásához vezet. A zsinagógák esetében viszont rendszerint csak a chédert és a téli imaházat fűtik, azaz kémény főleg az épület nyugati felén található.”¹⁵

5 Kálmán 1916, 127.

6 Csósz 2007, 573.

7 Klein 2011, 116.

8 Uo. 123. o.

9 Jászapáti és Vidéke 1913. augusztus 24. XII. évf. 34. sz.

10 Gerő 1989, 50.

11 Klein Rudolf palotának csak azt tekinti, amin vannak tornyocskák, kupolák. A többi, gazdagon díszített továbbra is a polgárház típusba sorolja.

12 Klein 2011, 131.

13 Gerő 1989, 53.

14 Bagi Kálmánné Drávcz Margit (szül. 1928) beszélgetés ideje: 2012. december

15 Klein 2011, 132.

A zsinagóga elhelyezkedéséről több tipológiai szempont alapján a következő illik a Ladányira: „Alföldi, illetve mezőváros, várfal nélkül, lazább beépítéssel, amelynek központi zónájában emeletes a beépítés, a külső területeken viszont zárt sorú, földszintes, majd utóbb kertes.”¹⁶

Körülmények

A jászladányi izraelita hitközség elhatározása, hogy egy új imaházat építsenek, régről való volt. Lusztig Adolf hitközségi elnök kezdeményezése volt, mert a meglévő imaház szűkös, régi és rossz állapotú volt. A gyűjtést is ő javasolta.¹⁷ Talán az egyik első kezdeményezés 1886-ban történt. Január 26-án a jászladányi ifjúság a Nagyvendéglő termében este 8 órai kezdettel táncmulatságot szervezett „a létesítendő izr. templom alaptökeje javára”. A családi jegy 2, a személyjegy 1 forint.¹⁸ Mint kiderült, az esemény látogatott volt, és a tánc hajnalig kitarzott. A belépőjegyekből 59 forint 10 krajcár bevétel származott. Az eseményre egészen messziről is érkeztek vendégek. Ilyenek voltak a szolnoki Klein és Skutz nővérek, a jánoshidai Márkus nővérek, a kiséri Réz Ilonka és a Pintér nővérek, Schwarcz Laura Budapestről, valamint Tári Mariska, Ungár Etel és Czigler Mariska Tiszasülyről.¹⁹

1889-ben még bizonyos, hogy a régi, kis imaházat használták, mivel az új épületet mindig templomként említették, a régit imaházként. Ekkor Rudolf trónörökös halála kapcsán került említésre, ugyanis a gyászlobogót az izraelita imaházra is felhúzták a római katolikus templomon, a község házában, a postahivatalon, a népiskolán, a kaszinó egyesület épületén és a 48-as körön kívül.²⁰ 1908-ban a helyi hitközség országos könyöradomány gyűjtési engedélyt kért templomépítés céljából.²¹ A község rövidesen határozatot hozott, hogy a hitközség részére templomépítés céljából 1000 korona segélyt adományozzon.²² A jászladányi izraelita hitközség a szolnoki községkerület elnökségét is megkereste „templomépítési segély iránti kérvényét érdemleges elintézés végett” 1912. március 12-én.²³ Ezen felül a település közössége folyamatosan támogatta a nemes célt kisebb-nagyobb összegekkel.²⁴ Bornemissza Jenő, Jászladány jegyzője ünnepi beszédében megemlékezett Grünbaum Vilmosról, aki a gyűjtési indítvány után azonnal 100 koronával járult hozzá a költségekhez, valamint Frank Jakabról, aki a gyűjtéseket irányította.²⁵ Az időközbeni pénzügyi hozzájárulásokon túl már a templom felépülése után érkezett adomány Ferenc József királytól. „Ófelsége, a király, a jászladányi izr. imaegyesületnek, templomszentelési költségekre, magánpénztárából 200 korona segélyt adományozott.”²⁶

Gaál István megemlékezik arról, miszerint a hitközség két képviselője támogatásért fordult az egri érsekhez is:

16 Klein 2011, 429.

17 Jászapáti és Vidéke 1913. augusztus 24. XII. évf. 34. sz.

18 Szolnoki Híradó 1886. január 14. IV. évf. 4. sz.

19 Jász-Nagykun-Szolnok Közlöny 1886. január 31. X. évf. 5–457. sz.

20 Jászág 1889. február 9. II. évf. 6. sz.

21 MNL JNSZML Alispáni mutatókönyv 1908. 18591.

22 MNL JNSZML Alispáni mutatókönyv 1908. 19109.

23 MILEV Izraelita Országos Iroda Iktató Naplója 1911–1914. 31581.

24 Jászapáti és Vidéke 1913. augusztus 24. XII. évf. 34. sz.

25 Jászapáti és Vidéke 1913. augusztus 24. XII. évf. 34. sz.

26 Jászapáti és Vidéke 1914. február 1. XIII. évf. 5. sz.

„Nagyméltóságú és Főtisztelendő Érsek Úr!

Jászladány község közel másfélszáz tagot számláló zsidó hitfelekezete rozoga és életveszéllyel fenyegető imaházából kilakoltatott és ezen ősei rajongó vallás szeretetétől áthatott hithű kisfelekezet vallásgyakorlatában részben szegénysége, részben alkalmas hely hiányában, akadályozva lett. A hitközség, mely ötven éve már fennáll, minden követ megmozgatott, hogy Istentiszteletének ősi tisztaságához a nagyságához méltó imaházat építhessen... Bizalommal és reménységgel fordulunk Nagyméltóságodhoz, s alázattal esedezünk, hogy áldást a jóságot osztó kezét mitőlünk se fordítsa el, anyagi támogatásban részesíteni kegyesen méltóztassék.

Jászladány, 1913. május 6.

Flamm Lajos hitk. Jegyző   Lusztig Adolf hitk. Elnök²⁷

Gaál István közli, hogy az érsekség 100 koronát adományozott számukra. Ferenc József esetében a helytörténész 50 korona adományt említ.²⁸

Az építéssel Varga Lajos jászladányi építőmestert bízták meg, aki a korabeli sajtó megemlékezése szerint egy „csinos, ízléses” imaházat épített a közösség számára.²⁹ Az avatást követően az esti banketten további felajánlások történtek a templom javára: Sugár Jenő 40, Salgó Mór a szolnoki hitközség nevében 30, Normann Ignác 25, a jászalsószentgyörgyi hitközség 20, Czigler N. tiszasülyi lakos 20, Fischer N. ceglédi lakos 10 és Steiner N. 10 koronát ajánlott fel.³⁰

Az avatóünnepség

A templom avatásának időpontját Szent István ünnepére tűzték ki. Meghívóikat szétküldték a vidéki és vármegyei meghívottak számára. Utóbbiak augusztus 6-án kapták kézhez a meghívót.³¹ Az imaegyesület augusztus 13-ig (a Szolnok újság 12-ét említi) várta a részvételre a visszajelzéseket, ugyanis a meghívottak az imaegyesület vendégei voltak, és gondoskodtak a vendégek elszállásolásáról is,³² akik az imaegyesület vendégszeretetét élvezhették.³³ E célra a Nagyvendéglő és a „Korona” szálló álltak a vendégek rendelkezésére abban az időben.

Az ünnepség részletes és magasztos leírásáról a korabeli sajtó tudósított. 1913. augusztus 20-án délután 3 órakor kezdődött az ünnepség Lusztig Adolf házában, amely az imaház elkészültéig ideiglenes imaházként is funkcionált, s az ünneplők itt gyülekeztek. A vendégek (akiknek felsorolását azért is tartom fontosnak, mert személyük ékes bizonyítéka, hogy nemcsak a helyiek számára volt nagy esemény, hanem a hitközségek közötti kapcsolatot is jól mutatja) a következők voltak: Bodnár Sándor járási főszolgabíró; Heves Kornél szolnoki, Spira Salamon miskolci és Breuer Soma nagykátai rabbik; Friedmann Bernát szolnoki kántor; Büchler Pál járási főorvos; Vajda Soma és Krémer Gyula jászapáti ügyvédek; ceglédi, abonyi, szolnoki, jászapáti, jászárokszállási izraelita hitközségek kiküldöttjei és elnökei,

27 Gaál 1999, 134.

28 Uo.

29 Jászapáti és Vidéke 1913. augusztus 24. XII. évf. 34. sz.

30 Uo.

31 MNL JNSZML Alispáni mutatókönyv 1913. 16382

32 Jászapáti és Vidéke 1913. augusztus 10. XII. évf. 32. sz.

33 Szolnoki Újság 1913. augusztus 2. II. évf. 177. sz.

valamint Bornemissza Jenő jegyző és Mészáros G. József főbíró, helyi testületek, bankok, társulatok és „*az intelligencia színe-java*”. Miután a vendégek megérkeztek, a menet elindult az új templom felé, melyet Lusztig Adolf és Adler Miksa hitközségi alelnök vezettek virágokkal díszített tórákkal, őket pedig a járás előkelői követték. A templom előtt a jászladányi önkéntes tűzoltó csapat sorfalat állt Drávcuz István szakaszparancsnok vezetésével. A templom bejáratánál Lusztig Adolf a templom kulcsát átadta Bodnár Sándor főszolgabírónak, aki szép beszéd kíséretében megnyitotta az imaház főbejáratát, ahová ünnepélyes csendben bevonultak. A tórák elhelyezése alatt Friedmann szolnoki kántor gyönyörű éneke töltötte be a teret, majd Grünbaum Vilmos meggyújtotta az örökmécsest, mely után Breuer Soma magyar nyelvű imát mondott a királyért és a magyar nemzetért. Ezt követte Hevesi Kornél hazafias és lelkesítő beszéde, Friedmann újabb éneklése, majd Spira Salamon miskolci főrabbi magasztos és mélyen vallásos szónoklata. Beszéde végén a templomot felavatta. Egy újabb dalt követően Breuer Soma mondott beszédet, majd az ünnepélyt a Himnusz zárta. Ezt követően este folytatódott az ünneplés a fogadóban 120 főre terített bankett keretében.³⁴ A vacsora az Ipartestület nagytermében zajlott.³⁵ A közönség előtt a pecsenyénél köszöntőt mondott Spira Salamon a királyra, Breuer Soma Jászladány község tagjaira, Rados újságíró Lusztig Adolfra, Lusztig Adolf pedig a megjelent rabbikra és jelenlévőkre. Ezt követte Bornemissza Jenő beszéde, melyet az újság teljes terjedelmében idézett:

„Mélyen tisztelt hölgyeim és uraim! Ha végig megyünk községünk keleti főutcáján, egy impozáns épület köti le figyelmünket, mely mintegy parancsszóra emelkedett ki a földből s amely ma már elnyerte igazi betetőzését, mikor egy kisdéd, de lelkes csapat ugyyszólván vér-áldozatának Isten dicsőségére felszenteltethetett. A mai tulságosan reális világban nagy szó ez! Mert a létért való küzdelem nehéz munkájában görnyedő vállak több terhet már nem igen bírnak s ha a páratlanul súlyos pénzügyi és gazdasági viszonyok mellett egy kis gárda ilyesmire is képes, fényes bizonyítékát szolgáltatva hitéhez való ragaszkodásának, amely tettében a zsidó nép mindig első volt s őseitől öröklött hithűséggel vallásosságát ez uttal is bebizonyítani s az ember s Isten közötti kapcsot ez által is megszilárdítani igyekezett. Mennyi küzdelem, mennyi fáradság kellett ahoz, hogy ez az évek óta biztató álom valósággá válhasson s mennyi meghiúsult remény s mennyi érzékeny áldozat fűződik a ma felszentelt imaház megvalósulásához. S most, amikor az új templomban elhangzott első áldozat akkordjai még élénken visszhangoznak lelkünkben, érdemes visszapillantani arra a csaknem egy századot magába ölelő hitközségi életre, fejlődésre, mely a zálogba vett kis rozoga háztól a mai magasztos templomig vezet. Mintegy 80 évvel ezelőtt az alig pár családot kitevő zsidóság vezetői: Adler Farkas, Lusztig Márton, Gunszt Mór egy kis rozoga házat szereztek, ahol áldozatukat a Jehovának bemutathatták. Tulajdonképpen innen kezdődik a hitközség eredete, ami fokozatos fejlődéssel annyira erősödött, hogy a nyolcvanas években már egy nagyobb házat szerezhettek, amelyet átalakítottak s benne istentiszteleteket tartottak. Az idomtalan, hosszú sárga ház s a modern fejlődés azonban csakhamar ellentéteket váltott ki a vallásukat rajongásig tisztelő hívekben s így történt, hogy mintegy hat évvel ezelőtt, – a hitközség fejlődésétől el nem választható agilis elnök, Lusztig Adolf úr arcképének a hitközségi tanácssterem részére történt leleplezése alkalmával – Sugár Adolf indítványában szárnyra kelt az új templom létesítésének ígéje, mely hogy testet öltött s hogy megvalósulhatott, oroszlán része van benne

34 Jászapáti és Vidéke 1913. augusztus 24. XII. évf. 34. sz.

35 Jászapáti és Vidéke 1913. augusztus 10. XII. évf. 32. sz.

Grünbaum Vilmosnak, aki az indítványozás után azonnal 100 koronát felajánlott, továbbá Jászladány községnek, amely 1000 koronát utalványozott s Frank Jakabnak, aki eredményes s megbecsülhetlen fáradsággal történt gyűjtésével a költségekhez nagyban hozzájárult. De sok volna mind névszerint felemlíteni azokat, akik koronáikkal, fillérjeikkel e magasztos cél eléréséhez hozzájárultak, hisz úgy lehet, hogy épen ezek a szerény fillérek voltak a legnagyobb áldozatok, de egyuttal a legbecsesebbek is a megvalósítás nehéz munkájában. De mit ért volna a nemes cél, mit ért volna az áldozatkészség, ha nem lettek volna lelkes férfiak, akik fáradságot, áldozatot nem kimélve, minden alkalmat, minden eszközt megragadtak, hogy a nemes eszme szolgálatában fellobbantott Vesta lángot kialudni ne hagyják s a siker reményében kétkedőket újabb tettekre serkentsék. Ezek a férfiak a hitközségnek jelenlegi vezetői, akik Lusztig Adolf elnökkel az élen emberfeletti munkát végeztek a csekély hivat számláló hitközség anyagi erejét jóval felülmúló örök mű megteremtésével s bajos volna eldönteni, hogy közülök melyiké volt a nagyobb érdem: azé-e, aki többet adott, – vagy aki azt gyümölcsötetni s a szent célnak megfelelően felhasználni igyekezett. Jutalmuk s fáradságuk édes gyümölcse meg is van, mert az Isten tiszteletére mai napon, a keresztény egyház s Magyarország törvényes nagy ünnepén felszentelt imaházban maguknak is maradandó emléket állítottak s Jászladány község nevében én is örömmel nyujtom nekik a legnagyobb elismerés babérágát s biztosíthatom őket, hogy nemes tettük nemcsak a hitsorsosaik szívében élő hála, de az egész község osztatlan becsülése övezi. Én tehát, midőn Lusztig Adolf urra s a zsidó hitközség vezetőire ürítem poharamat, kívánom az Istentől, hogy adjon nekik hosszú, megelégedett életet, hogy áldásos munkájok után felépített új imaházukban hatalmas Istenüket még soká, boldogan imádhassák s szépen fejlődő hitközségi életüknek s Jászladány község társadalmának még továbbra is hasznos polgárai lehessenek.”³⁶

A sakter

„Még a zsidó templomot nem mondtam. Háború után bontották el, magyar épített oda. Olyan fain templom volt, hogy a Ceizleréknek mikor hordtam a vizet, a tejet, erre a helyre elküldtek, kacsá vót e vagy tyúk, beletették a kosárba. Mondta a Giza néni, akkor majd elmész, hát mondom el, de úgy féltem, mint a csuda, mert szintes háznak mondjam. Nagyon fain kis templom volt, széles ablakokkal ellátva, de bent én nem voltam, csak gyött a kántor, mer mindig az vágott nekik, mer a zsidó hölgyek, azok nem vágtak. Be kellett vinni a kántorho. [...] Sakter, az volt a neve, de hogy a neve mi vót, nem voltam én csak egyszer-kétszer iskolaszünetkor, mer úgy megijedtem mikor hozta ki azt a nagy kést, oszt a fölürü olyan, mint a csatorna csak nem kerek vót, csak ilyen fél kerek, oszt ott vágta fent, oszt folyt lefele a vér mer azok a vért meg nem ették, se nem vágtak se kacsát, se libát, semmit úgyho.”³⁷

„Meg vót nekik templomjuk is, [...] nagy épület vót az a izé, zsidó templom. Na meg sakternek hívták még a izét, a kántort. Mer kántorjuk is volt nekik. Meg tartottak misét, meg minden rendesen. De az meg libával foglalkozott. Itt ugye sok környék volt, azután meg tömtek a libát a népek. Hát olyan szerződésel, hogy nem csináltak még akkor abbó nagy szerződést, becsületes emberek voltak, elég volt a becsület ugye, hogy na töm húsz vagy harminc darab libát, meg tömi osztan neki adja. Osz az szedte fel a sakter, sakternek hívták.

36 Jászapáti és Vidéke 1913. augusztus 24. XII. évf. 34. sz.

37 Bagi Kálmán Drávcuz Margit (szül.1928) beszélgetés ideje: 2012. december 17.

Vette meg a libát osz, ű meg autóval szállította el, tudja fene hova. De vót, hogy mikor itten levagdosta a libát, nyakát elvágta a libának, máskor meg ilve szállította nem tudom hát hova, emlékszem, hogy monták, vágta a liba nyakát, egybő el kellett a nyakát vágni a libának, az vót kóser, az vót a jó. Egybű kellett elvágni a liba nyakát. Osz népek, ilyen napszamos emberek meg akarmik, ősszel foglalkoztak vele, vették a libákat, tanyasi libákat, mer tanyán igencsak volt liba. Mindenütt tartottak húsz-harminc darabot, tizenötöt vagy akarmennyit. Osz ősszel tudod hazahajtották a piacra, oszt itt talpon megvették a libatömök, osztán megtömté, oszt jó pizt kapott érte, mer háromszor³⁸ kész vót a liba, hát jó pénzt kapott érte na, megérte neki megtönni, mer jó pizt kapott érte. Aszt ez a sakter ez megveszegette, hát vehetett itt más is libát.”³⁹

Elbontása

A háborút követően a ladányi hitközség tagjai közül csak néhányan tértek vissza a településre. A holokauszt túlélőinek zöme már nem Jászládányon telepedett le. A háború után kiadott iparendedélyek és a közigazgatási iratok révén kaphatunk némi képet arról, kik tértek vissza Ladányra: Garami Lajos,⁴⁰ Erdődi Ernő,⁴¹ Hönig Pál,⁴² Reich Miklós.⁴³ A négy személy közül azonban Erdődi⁴⁴ és Hönig⁴⁵ már a háború előtt valamely keresztény felekezethez tartoztak, míg Reich Miklós a 40-es évek végére már Budapestre költözött.⁴⁶ Garami Lajosról keveset tudni, a Garami család és hozzátartozóinak holttá nyilvánítását Garami Lajos végezte. A család síremléke ma is megtalálható a temetőben.⁴⁷ 1949-ben a zsinagóga még állt erősen megrongálódott állapotban.⁴⁸ Az áttérések és a holokauszt miatt a hitközség tagjainak és egyben a hit megtartóinak száma – a helyi izraelita hitközség életben maradásához – végzetesen lecsökkent. A zsinagóga sanyarú és becestelen pusztulását jellemzi egy visszaemlékezés: „Szalóki⁴⁹ bontatta a zsinagógát, és mindenfélét elhordtak az emberek. Akik Istenfélő katolikusok voltak, azok hangoztatták, hogy nem szabad, mert az Isten megbünteti őket. A zsinagóga anyagából építettek a TSz-be istállót.”⁵⁰

Záró gondolatok

Mint láthattuk, a régi parasztháztól a hitközség egy jóval impozánsabb épületet kívánt emelni. Ez pedig az első világháború előtt létre is jött, ami azért is árulkodó, mert ha figyelembe vesszük, hogy a templomépítési kezdeményezés már 1886-ban elkezdődött,

38 Naponta háromszor-négyszer tömték a libákat.

39 Türi Ferdinánd (szül.1926) beszélgetés ideje: 2012. március 27.

40 MNL JNSZML Jászládány és vidéke ipartestületi ir. Ipartestületek és kereskedők igazolási nyilatka. 1945.

41 MNL JNSZML Jászládány és vidéke ipartestületek segédek ki- és bejelentő 1947. 55.

42 MNL JNSZML Jászládány közigazgatási iratok 1947. 1708/1947

43 MNL JNSZML Jászládány közigazgatási iratok 1947–1949. 3504/1948

44 MNL JNSZML Hol. Gy. 3639/1944.

45 MNL JNSZML Jászládány házassági anyakönyv 1919. 119.

46 MNL JNSZML Jászládány közigazgatási iratok 1947–1949. 2427/1949

47 Vincze 2013, 46–47.

48 Gaál 2000, 86.

49 Szalóki János 1950–1952 között V.B. elnök volt a településen.

50 Bágyi Mihályné Muhi Petronella (szül.1940) Beszélgetés ideje: 2012. február 20.

igazolja azt, miszerint egyfajta emancipációs és asszimilációs törekvéstről is szó volt a közösségen belül. E folyamatnak ékes bizonyítékai Breuer Soma és Hevesi Kornél beszédei, valamint Breuernek a ladányiakhoz intézett köszöntő szavai. A magyarság részévé válást jól jellemzi, mint ahogyan az is, hogy a következő évben kirobbanó világháború során a zsidó közösségek buzdító gondolatokat intéztek híveikhez, hiszen egy nemzethez tartozónak érezték magukat.⁵¹

De ez csak a zsidók oldaláról való megközelítés. Esetünkben azonban jelen van a másik oldal is Bornemissza Jenő képviselőjében. Szavaiból kitűnt, hogy abszolút közösséget vállalt a helyi zsidósággal, és örömtelnek látta fejlődésüket. A jegyző zsidókról alkotott véleménye rövid távon nem módosulhatott jelentősen, szimpátiája régebbi keletű kellett legyen. 1919. május 14-ig bizonyára nem változhatott meg a gondolatvilága, ám Berncz vörös parancsnok fehérnek minősítette, elfogatta és agyonlővette. Bornemissza a település érdekeit nézte, mikor a rend fenntartására alkalmas személyeket összeírtatta.⁵² Jól látható, mennyire összetett a helyzet, hiszen az avatáson elhangzott beszédek is hazafias jelleget öltöttek, valószínűleg a beszédet mondók meggyőződése sem változott jelentős mértékben. A zsidó hitközség összeformni látszott a helyi katolikus közösséggel, ám a nagypolitikai befolyás később más, szomorú irányba terelte a helyi lakosokat is.

Források

Jász-Nagykun-Szolnok Közlöny X. évf. 5-457. sz.

Jászapáti és Vidéke XII. évf. 32, 34. sz. és XIII. évf. 5. sz.

Jászság II. évf. 6. sz.

MILEV Izraelita Országos Iroda Iktató Naplója 1911–1914.

MNL JNSZML Alispáni mutatókönyv 1908.

MNL JNSZML Alispáni mutatókönyv 1913.

MNL JNSZML Jászládány közigazgatási iratok 1947–1949.

MNL JNSZML Jászládány és vidéke ipartestületek segédek ki- és bejelentő 1947.

MNL JNSZML Holokauszt gyűjtemény

MNL JNSZML Jászládány házassági anyakönyv 1919.

Szolnoki Híradó IV. évf. 4. sz.

Szolnoki Újság II. évf. 177. sz.

Visszaemlékezések

Bagi Kálmánné Drávucz Margit (szül.1928) beszélgetés ideje: 2012. december

Türi Ferdinánd (szül: 1926) beszélgetés ideje: 2012. március 27.

Bágyi Mihályné Muhi Petronella (szül.1940) Beszélgetés ideje: 2012. február 20.

51 Vincze 2012, 4–5.

52 Váry 1993, 70–71.

Felhasznált irodalom

- Csósz 2007: Csósz László: Jász-Nagykun-Szolnok megye. In: A magyarországi holokauszt földrajzi enciklopédiája. I. kötet. Abaúj-Torna vármegye–Máramaros vármegye. (szerk.: Randolph L. Braham) Park Könyvkiadó, Budapest, 565–584.
- Gaál 1999: Gaál István: Jászládány története. A szabadságharctól Trianonig. II. kötet. Jászládány Önkormányzata, Jászládány, 1999.
- Gaál 2000: Gaál István: Jászládány története. 1920–1999. III. kötet. Jászládány Önkormányzata, Jászládány, 2000.
- Gerő 1989: Gerő László: Magyarországi zsinagógák. Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 1989.
- Kálmán 1916: Kálmán Ödön: A zsidók letelepülése a Jászságban. Függetlenül 44 kiadatlan oklevél. Múlt és Jövő, Budapest, 1916.
- Klein 2011: Klein Rudolf: Zsinagógák Magyarországon 1782–1918. Fejlődéstörténet, tipológia és építészeti jelentőség. Terc kft., Budapest, 2011.
- Váry 1993: Váry Albert: A vörös uralom áldozatai Magyarországon. 3. kiadás. Szeged, 1993.
- Vincze 2012: Vincze János Farkas: A jászládányi zsidók és a Nagy Háború. In: Redemptio XIX. évf. 3. sz. (2012. május.) 4–5.
- Vincze 2013: Vincze János Farkas: A jászládányi zsidó temető. Underground Kiadó, Budapest, 2013.

Fodor István Ferenc

JÁSZJÁKÓHALMA 80 ÉVVEL EZEDELŐTT

Kálmán Kata fotói

Kálmán Kata fotóművész 1909-ben született Korponán (ma Krupina Szlovákiában). Férje – volt tanára – Hevesy Iván fotóesztéta. Mivel a jákóhalmi főjegyző – Paray Imre – feleségének, Hevesy Jolánnak Hevesy Iván testvére volt, így a '30-as évek nyarain gyakran megfordultak Jáköhalmán, és természetesen fotóztak is. Így történt, hogy a híres szociofotóssá fejlődött Kálmán Katának 3 albuma is megjelent (Tiborc, 1936; Szemtől szemben, 1938; Tiborc új arca, 1954), melyekben több jákóhalmi is szerepel, pl. a Deszpoth család.

A Tiborchoz Móricz Zsigmond írt előszót, akivel jó barátságban voltak. A híres író viszont nem tudták a faluba lecsalogatni, mert azt mondta, hogy ő egy ilyen pápista helyre nem utazik. Kálmán Kata képei a Kis magyar néprajztól a Képes Földrajzig a legkülönbözőbb könyvekben szerepelnek. 1966-ban kapcsolatba lépett a művésznővel a honismereti szakkör, aki látogatása alkalmával 56 képet a községnek ajándékozott, melyből akkor egy kiállítást rendeztünk.

Abban az időben már túl volt egy agyérgörcsön, és 1978-ban meg is halt Budapesten, 69 évesen. A Népszabadság úgy búcsúztatta április 1-jei számában, hogy Jáköhalmán láthattuk utoljára a képeit. Addig még csak 40 év telt el, máig pedig 80, hiszen a képek nagy része 1935-ben készült, ma már megismételhetetlen munkákról, objektumokról. 1991 óta utca őrzi a nevét a faluban. A napjainkra már digitalizált képekből mutatunk be egy csokrot.

„Az utolsó betyárivadék” A 100 éves Kovács Cseho István

Berényi köcsögáros a vásárrban

*Loítálás a Tarnán**Deszpothék a tüzelős istállóból átalakított lakóház előtt*

A még gái nélküli Tarna háttérben a Mátrával

Aranyat mosnak a Tarnában

Készül a „nyárfa tekenő” a Malom erdőben megtelepedett cigányok keze alatt

Deszpothné a marokszedő

Indulás az aratásra

Alkony a Tarnán

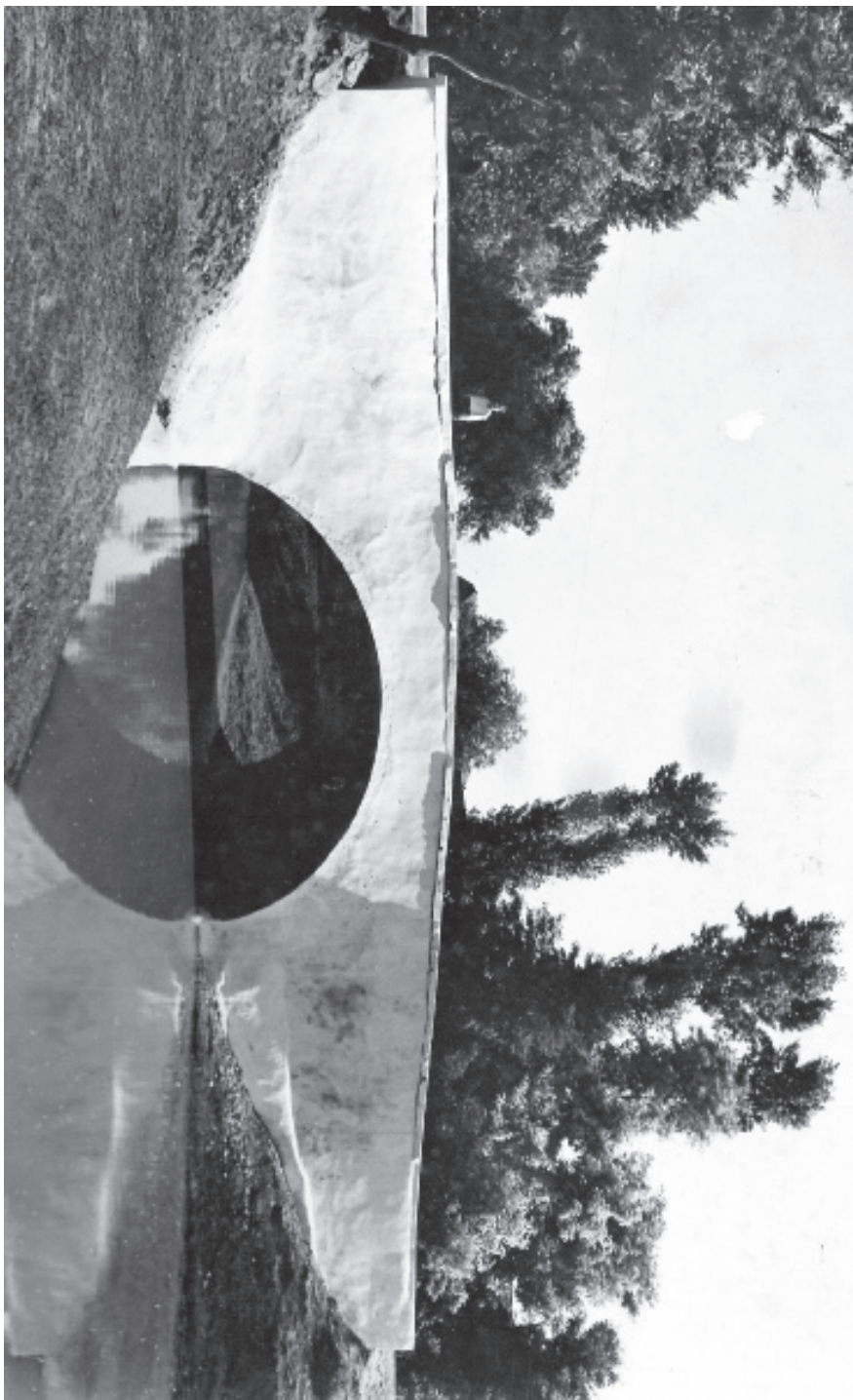

Kaszafenés

Az aratóknak ebédet vivő asszonyok

Az 1944-ben felrobbantott Tarna-híd

Kármán Antal–Pethő László

JÁSZBERÉNY, AZ OLAJ ÉS A PÁLINKA, MINT SIKERFORRÁSOK

Interjú Pap Gézával, az Olajterv Zrt. nyugalmazott elnök-vezérigazgatójával

Interjúalanyunkat 1996-ban Gábor Dénes-díjjal tüntették ki. A laudációban a következő olvasható: „Irányításával az OLAJTERV Közép-Kelet Európa egyik legkorszerűbb műszaki tervező és engineering vállalatává fejlődött. Az 1993-ban bevezetett 3D-s Komplex Létesítménytervező Rendszer világszínvonalú, méreteit tekintve egyedülálló a térségben. Több tudományos egyesület és szakmai érdekvédelmi szervezet tisztségviselője, szakkikkek és egyetemi jegyzet szerzője. Az Eötvös Lóránd-díj tulajdonosa.”. Pap Gézával, Jászberény díszpolgárával „második otthonában”, az etyeki Czimeres Pálinkaházban beszélgettünk.

– *Induljunk el a kezdetektől: hol születél, hogyan került a családod Jászberénybe?*

– Szüleim mindketten erdélyi származásúak voltak, ahonnan – ahogy Magyarország határai változtak – áttelepültek, majd a második bécsi döntés (1940) után visszamentek. Így én a Nagyvárad melletti Élesden születtem 1942-ben. Majd 1946-ban került a családom Budapest és Áporka (Budapest mellett) után Jászberénybe, amikor ide helyezték édesapámat járási tisztii főorvosnak. Ő sajnos nagyon korán, 1953-ben meghalt. Édesanyám óvónő végzettséggel édesapám haláláig otthon volt velünk, bennünket – a hat (3 fiú, 3 lány) gyermeket – nevelt, majd óvónőként helyezkedett el. Jászberényben a Táncsics Mihály utcában, a múzeummal szemben, az Ősze-féle kocsmá mellett házban laktunk, édesanyám a Kiss Ernő utcai, majd a zárdával szemben lévő óvodát vezette.

– *Mire emlékszel, milyen volt a város, az élet Jászberényben a háború utáni években, a Rákosi-korszakban?*

– Ami általánosan jellemző volt, hogy mindenki szegény és mindenki megfélemlített volt. A szegénység mutatói: a gyermekek rossz minőségű, általában a nagyobbaktól örökölt ruházata; az egyetlen foltozott, lyukas térdű melegítő, a klott-nadrág, a rongylabda; sorban állás lóhúsért a hatósági húsbolt előtt; a rosszfajta, hidrogénezett zsírral megkent zsíros kenyér; a Hitler-szalonnának nevezett, mindenféléből készített, késsel vágható gyümölcslekvár; a beszolgáltatás; az ún. feketevágások; a megszegyenítések, a büntetések. Két példa: A családban volt egy Dancsa-féle bunda, melyet egymás után végighordtunk, a nővéremnél kezdte, az öcsémnél fejezte be a pályafutását. A Táncsics Mihály utcában lakott egy Katona nevű ügyvéd, akinél az 50-es évek elején – valószínűleg valamelyik „jó szándékú” szomszéd vagy ismerős bejelentése alapján – több kilogramm csokoládét találtak, melyet elkoboztak. Kiürítették a főtéren a volt rendőrség melletti Népbolt (Fábián-féle üzlet) egyik kirakatát, s ott a csokoládét kiállították, „Így járnak a felhalmozók, a nép ellenségei!” felirattal látták el.

– *Hogy alakult a család élete ezekben az években?*

– Különösen nehéz volt az életünk édesapánk halála után, amikor édesanya egyetlen óvónői keresetéből tartotta el a hat gyermeket. Magam évekig tanítottam gyengébben tanuló gyerekeket, ezzel is kicsit segítve, kiegészítve a családi kasszát. Úgy emlékszem, hogy 2 Ft volt az órabérem. Az egyik gyerek év végén nem bukott meg, akkor kaptam az apjától egy ötvenest, ami akkor nagy pénz volt.

– *Hol zajlottak a jászberényi iskolás éveid?*

– Az általános iskola alsó tagozatát a posta melletti iskolában (később Leányiskola, majd Székely Mihály Iskola), a felső tagozatot a régi zárda, akkor Fiúiskola elnevezésű tanintézetben végeztem. Ezután a Lehel Vezér Gimnáziumban érettségiztem 1960-ban.

– *Én! a gimnáziumban 2 évvel alattad jártam, Laci öcséddel egy évfolyamon. Mint ahogy az természetes, mi jól ismertünk, figyeltünk benneteket, felnéztünk rátok. Tudom, hogy jó tanuló, jó sportoló voltál, több tanárnak, köztük Szántai Öcsi bácsinak is a kedvence.*

– Igen, jó tanuló voltam, az érettségiig nem is volt a bizonyítványomban más jegy, mint 5-ös (az általános iskola első éveiben 7-es). Érettségi után ezért külön kitüntetést is kaptam. A mai Nádor utcai emeletes házak helyén, a csirkepiac mellett volt a gimnázium tornakertje, min-

den szabad időnket ott töltöttük. Nagy divat volt a kosárlabdázás, Simon Laci, Főző Jancsi magas srácok voltak, ők voltak a legjobbak. Asztaliteniszben középiskolás koromban, korosztályomban, az országos rangsorban benne voltam az első tízben, a megyei bajnokságokon évekig taroltunk, párosban Patkós Zsigával. A tanáira jó szívvel emlékszem. Leginkább a kiemelkedő tudású Szikszai József matematika tanárt kedveltem, de Schuk Lajost, Simon Andrást, Varga Imrét is sokra tartottam. Petrics Józsefhez angol különórára jártam, Balog Jánosra – aki nagyon szépen, választékosan beszélt – is szívesen emlékszem. Sokat köszönhetek nekik, mind kiváló szaktanárok voltak, igen magas szinten oktattak.

– *Hogyan alakult kapcsolatod egykori osztálytársaiddal? Rendszeresen találkozotok?*

– Az érettségi találkozókhoz az kell, hogy valaki, lehetőleg helybéli, élére álljon az ügynek, és megszervezze az eseményt. Érdekes, hogy mi 50 évig nem találkoztunk, onnan kezdve viszont minden évben összejövünk a még élő volt osztálytársaimmal, 5 évenként Jászberényben, a közbenső években pedig itt Etyeken. Ezek megszervezése Oláh Jancsi érdeme.

– *Térjünk vissza fiatalabb éveidre. Gimnázium után következett a pályaválasztás, a továbbtanulás. Miért választottad a vegyész-mérnöki pályát?*

– Pályaválasztásomban vegyész-mérnök nagybátyám példája hatott rám. Ő nagyon okos, ügyes és találékony ember volt. A háború alatt és után az akkor hiánycikknek számító rézgálic és krumplicukor gyártására állt rá. A rézgálicot például réz lövedékhüvelyekből állította elő. Vagyonos ember lett, később is magánvállalkozóként dolgozott.

– *A kiváló előmenetel alapján könnyen bejutottál az egyetemre?*

– Nem mondhatnám. Először a veszprémi egyetemre jelentkeztem, ahová helyhiány miatt nem vettek fel. (Ez volt azokban az időkben a hivatalos indoklásban, ha valakinek a felvételi kérelmét – bár a felvételi vizsgákon sikeresen megfelelt – származási vagy politikai okból elutasították.) Nem tehettem mást, a Kőbányai Gyógyszergyárban helyezkedtem el. Segédmunkásként dolgoztam, és a későbbiekben is hasznosítható ismeretekre tettem szert. Megismertem a centrifugát, az autoklávot stb., és elsajátítottam működésüket. Ráadásul ettől kezdve – egy 1957-ben született új rendelet értelmében – munkásszármazásának számítottam. Másodjára már a Budapesti Műszaki Egyetem Vegyész-mérnöki Karára jelentkeztem, ahova – az egyéves fizikai munka eredményeként kapott 3 plusz pont jótékony hatására, a megszerezhető maximális 20 ponttal szemben elért 22,5 ponttal – így már „simán” felvettek. Az egyetemi évek alatt a társadalmi ösztöndíjként kapott havi 500 Ft jól egészítette ki az édesanyámtól kapott 100 Ft-ot. Diplomámat 1966-ban szereztem.

– *Benn is maradtál az egyetemen?*

– Nem. Mivel a híres kémia professzor, Varga József által alapított és évekig általa vezetett jó nevű kutatóintézet, a Nagynyomású Kísérleti Intézet társadalmi ösztöndíjasa voltam, a diploma megszerzése után tudományos munkatársként náluk helyezkedtem el. 1975-ben a

Nagynyomású Kísérleti Intézet kiköltözött Százhalombattára. Ezt nem vállaltam, mert éppen megszületett a harmadik gyermekünk.

– *A szakmai életpályád a következőkben is szerencsésen, sorsszerűen alakult.*

– Szerencsére éppen hívtak a Budapesti Műszaki Egyetemre, ahol tanársegédként, majd adjunktusként dolgoztam, a műszaki doktori címet 1978-ban szereztem meg. Tehát haladtam az egyetemi „számárlétrán”, mégsem tudtam elfogadni a gyakran mondvacsinált, karriercentrikus követelményeket: publikációk írását, konferenciaszerepléseket. Végeredményben nem egyetemi karriert akartam befutni, hiszen sokkal jobban érdekelt a kutatóintézeti munka, a gyakorlati élet, az ipar, azon belül is a fejlesztések megvalósítása. Így azután néhány év elteltével megváltunk egymástól.

– *Hol folytattad, milyen irányban váltottál?*

–1980-ban meghívtak a Magyar Szénhidrogénipari Kutató-Fejlesztő Intézetbe főosztályvezetőnek, ahol utóbb, 1989-ben tudományos igazgatóhelyettesnek neveztek ki. Akkoriban már új szelek fűjdogáltak, így 1990-ben megpályáztam és elnyertem az akkor legnagyobb magyar tervező vállalat, az Olajterv vezérigazgatói posztját.

– *Ez már a rendszerváltás s a vele párhuzamosan zajló privatizáció időszaka. Mi a véleményed a multinacionális cégek magyarországi szerepéről, illetve a privatizációról?*

– A privatizáció elkerülhetetlen volt, és feltétlenül szükségesnek mutatkozott. Természetes dolognak tartom, és egyáltalán nem tartom hátrányosnak, ha a tőkeérzékeny vállalkozások megjelennek valahol. Fontos és hasznos, hogy eladható termékeket produkáljanak, munkahelyeket teremtsenek és adót fizessenek. A tőke mozog a világban, annak csak előnyei vannak, ha beáramlik egy országba, például a mi országunkba is. Persze lényeges, hogy az állam közben tartsa és bizonyos korlátok közé tudja szorítani a folyamatokat. A fejlődéshez befektetésekre van szükség, a magyar gazdaság egy eladósodott gazdaság volt, ennek az érdemi támogatására nem volt képes és ma sem képes. A privatizáció véleményem szerint abszolút pozitív hatású, a privát tőke eredményeket akar produkálni, a nyeresége egy részét visszaforgatja a gazdaságba, így a gazdaság motorja.

– *Hogyan reagált erre a vállalat, és nyíltak-e új lehetőségek előtted?*

– Az Olajtervnel ezt több lépcsőben valósítottuk meg. 1991-ben az Állami Vagyonügynökség az Országos Kőolaj és Gázipari Trösztöt átalakította, majd a hozzá tartozó vállalatokat egyenként privatizálta. Az Olajterv részvénytársasággá alakult, melynek én lettem az elnök-vezérigazgatója. Különböző megoldási változatok merültek fel, a privatizálásunkra el akarták adni a céget. Az Olajtervre akadt volna vevő, mivel azonban esetünkben a munkatársak tudása képviselte az igazi, a legfőbb értéket, nem igazán volt értelme eladni bennünket. (Meg is mondtuk, hogy új tulajdonos esetén azonnal elhagyjuk a céget.) Ehelyett az látszott a legcélszerűbbnek, ha a saját vezetők lesznek a társaság tulajdonosai. Hosszú tárgyalások után 2002-ben lettünk önállóak. Addig, sőt azután is – fővállalkozással és tervezéssel fog-

lalkozó tőkehiányos társaság lévén – sok gazdasági nehézséggel küszködtünk. Hitelekből gazdálkodtunk, létszámunkat a korábbi 900-ról 300-ra csökkentettük. Fennmaradásunkhoz és eredményességünkhöz szükség volt néhány, kemény versenyben elnyert nagyobb, sikeres projektre. Ilyen volt a MOL igényeinek kiszolgálása a 2000-es évek elejétől, 2004–2005-ben a százhalombattai benzinkéntelenítő üzem fővállalkozása, továbbá gáz- és kőolajvezeték építési fővállalkozások elnyerése. Azt vallottuk, hogy „legyen a bankban pénz”, és a MOL is a munkáira pályázók közül az első helyen vegyen számításba bennünket. Emlékszem, hogy az első osztalékfizetésre csak 2010-ben került sor.

– *Meddig voltál a cég aktív munkatársa?*

– Formálisan mindmáig az vagyok, hiszen szinte naponta bejárok. Azt viszont már előre elhatároztam és megmondtam, hogy 60 éves koromban átadom a helyem a fiatalabbaknak, így az operatív vezetésről saját akaratomból le is mondtam, de munkatársként ott maradtam, és a részvénytársaság igazgatóságának elnöki posztját is megtartottam. Jelenleg az ADVOIL Vagyonkezelő és Tanácsadó Zrt.-ben vagyok érdekelt, mint tulajdonos. Az ADVOIL az OLAJTERV Csoport egyik (többségi) tulajdonosa volt, jelenleg is tulajdonos, de kisebbségben (15%), miután 2014-ben a részvények egy részét az LMH Holding Zrt. részére értékesítettük. A többséget szerzett részvényesek javaslatára 2014. november 1-től OT Industries néven, új arculattal folytatja tevékenységét az Olajterv Csoport. Az öttagú igazgatóság tagja vagyok, mint a tulajdonosok egyik képviselője.

– *Mindemellett gyakorlati projekt munkát is menedzselteél?*

– Az utolsó nagy munkám a mintegy 37 milliárd forint értékű magyar–szlovák gáz tranzit-vezeték kivitelezésének irányítása volt, mely 2014-ben fejeződött be. Ezt az EU-s támogatással megvalósult beruházást – elsősorban politikai oldalról – többen támadták, pedig Magyarországon a gazdaság és a háztartások is nagyon függenek a gázellátástól, és – mint volt is rá példa – Ukrajnában el lehet zárni a gázcsapot. Ez a vezeték növeli az ország és a régió ellátásbiztonságát, erősíti Magyarország tranzitszerepét, és hozzájárul a hazai gáztárolók előnyösebb kihasználtságához. Az észak–déli korridor a sok kockázatot, egyirányú függőséget jelentő keleti, orosz–ukrán irányú gázellátástól teljesen független, be tudunk kapcsolódni egy olyan észak–déli rendszerbe, amely a horvátországi kikötőkbe pl. Afrikából, tengeri úton, hajón érkező cseppfolyós gáz és az északon kitermelt gáz szállítását és így felhasználását is lehetővé teszi. A vezeték készen van, működőképes, most már „csak” meg kell állapodni a partnerekkel, gázt kell bele tenni.

– *Jászberényt soha nem felejtetted el. Rendszeresen látogattad édesanyádat, illetve látogattad feleséged ma is itt élő családját, a mai napig teszel is a városért, ahol felnevelkedtél. 2001-ben a gimnazisták számára pályázatot hirdettél a jászberényi '56-os események felkutatására, feldolgozására. 2011-ben a Lehel Vezér Gimnázium diákjai javára díjat alapítottál. Jóvoltodból a diákok szavazatai alapján „Az év Lehel Vezér gimnazista diákja” címet adományozzák minden évben. 2014-ben avatták fel az általad adományozott Lehel vezér szobrot, Melocco Miklós és Párkányi Raab Péter alkotását a főtéren.*

– Nagy megtiszteltetés számomra, hogy 2014-ben, a Város Napján Jászberény Város Díszpolgára kitüntetésben részesültem.

– *A díszpolgári cím és Lehel vezér főtéren felállított szobra nem függetlenek egymástól. Beavatnál bennünket néhány kulisszatitokba?*

– Jászberényben nagyon sok mindent neveztek el Lehelről, a Főtértől a Gimnáziumon és a Hűtőgépgyáron át a futballcsapatig. Lehel kürtjét is a múzeumban őrzik. Ha hazajöttem, mindig úgy éreztem, hogy régen hiányzik a városból, a Lehel vezér térről egy Lehel vezérre emlékeztető szobor. Arra gondoltam – most már meg is engedhettem magamnak –, hogy segítek ezt a hiányt pótolni. Beszéltem a város vezetőivel, rákérdeztem, mit szólnak az ötletemhez. Lelkes támogatást tapasztaltam és elindultam. Melocco Miklós szobrászművész jó barátom, láthatjátok itt a kertben is van egy szobra. Felvettem neki, hogy szükség lenne egy Lehel szoborra. Rögtön elég hevesen tiltakozott, hogy ne kérjek tőle lehetlent. Fogalma sincs, hogy hogyan nézhetett ki Lehel vezér, a Lehel kürtje története, annak hitelessége is vitatott. Nem engedtem, többször jártam a nyakára, beszélgettünk, vitatkoztunk. Alkalomadtán megemlítettem, hogy bár a kürt csorbasága nem történelmi tényeken alapul, hanem „csak egy legenda”, de akkor is fontos a város számára. A legenda szónál megragadt a mester, és kezdett barátkozni az ötlettel. Tovább beszélgettünk, előkerült a Székely Himnusz példája is („... Csaba királyfi csillagösvényen...”), és így született meg a szobor ötlete, a felhők között lovagló Lehel vezér allegóriája a kürttel.

– *Ez a pálinkafőzde, ahol vagyunk, számodra üzlet vagy hobbi?*

– Számomra egyértelműen hobbi. Családi vállalkozás, a Pap és Pap Kft. tulajdona, mindössze 1 % üzletrészem van benne. Egy nyugdíjasnak nagyon jó kikapcsolódás az etyeki pincesor végén elhelyezkedő, parkosított, nagy kertben, szép természeti környezetben elhelyezkedő pincevendéglő, panorámás terasz és az élenjáró, modern technológiákat alkalmazó pálinkafőzde. Az utóbbira azért is büszke vagyok, mert nemrégiben egy nemzetközi versenyen, a World-Spirits Awardon 21 érmet nyertünk (21 mintával indultunk), és a kiemelkedő Master-Class minősítést szereztük meg. Az olaj után mára a pálinka is sikerforrás lett.

– *A szüleiddel, testvéreiddel kezdtük a beszélgetést, befejezésül kérjük, mutasd be a jelenlegi családodat.*

– Házasságom ún. diákszerelme volt, a jelenlegi, első feleségem egy évvel fiatalabb nálam, gyógyszerész a végzettsége. Három gyermekünk született, egy lány és két fiú. Nem szakmabeliek, nem befolyásoltam őket a pályaválasztásban, csak azt kívántam, hogy a választott szakmájukban legyenek kiválóak. Mindhárman egyetemet végeztek. Hét unokánk van, a legidősebb, Joó Laura 17 éves, műkorcsolyázó, szerepelni fog a jászberényi jégpályavavatón október 15-én. Nézzétek meg, nagyon ügyes és csinos kislány.

– *Azt gondoljuk, hogy ennél jobb zárszót keresve sem találhattunk volna. Köszönjük a beszélgetést.*

Kármán Antal

TOP 10 JÁSZSÁG (2014)

A Jászországban 1.736 társas vállalkozás végzett tevékenységet 2014-ben, számuk az előző évhez képest 33-al növekedett. Jász-Nagykun-Szolnok megyében a Jászország társas vállalkozásai realizálták az összes *nettó árbevétel* 63%-át, 1.381 Mrd Ft-ot. A megyei legnagyobb 50 között 20 a jászorsági, ugyanúgy, mint 2013-ban. Ezek a vállalkozások 89%-ban, 1.229 Mrd Ft-tal járultak hozzá a kistérség összes árbevételéhez. A TOP 50-ben szereplő vállalkozások közül – ahová most a tavalyi 4,2 Mrd Ft-tal szemben 4,3 Mrd Ft feletti nettó árbevétellel lehetett bekerülni – a legnagyobb 10-ből 5, azon belül az első három továbbra is jászorsági vállalkozás.

Új belépő a Jászorságból a megyei TOP 50-ben 2014-ben 2013-hoz képest a Palmi-Top Kereskedelmi Kft. (47.) és a MÁTRAMAG Mátravidéki Olajosmag Termelők Mezőgazdasági Szövetkezete (49.); a Darázs Keverő Kft. és a Metálpaszt Kft. helyett. A jászorsági TOP 10-ben szereplőkön és az előzőeken kívül tagja még a megyei TOP 50-nek a Jászorságból:

- a Rosenberger Magyarország Elektronikai Kft. (23.),
- a Kód Műszaki és Kereskedelmi Kft. (27.),
- a Szatmári Malom Termelő és Kereskedelmi Kft. (29.),
- a Jászapáti 2000. Mezőgazdasági Zrt. (31.),
- a Fortaco Zrt. (39.),
- a Dometic Hűtőgépgyártó és Kereskedelmi Kft. (40.),
- a Bundy Hűtéstechnikai Kft. (44.) és
- a Trend Szerszám Cél gép Műanyagipari és Kereskedelmi Kft. (48.).

Mindig külön kell szólni a Samsungról, mely árbevételével és a többi gazdasági mutatójával alapvetően meghatározza a megye, azon belül a Jászország, a feldolgozóipari ágazat, azon belül a gépgyártás teljesítményét. A társaság árbevétele 2014-ben 704,6 milliárd Ft volt, amely a megye összes nettó árbevételének 32,2%-át jelentette, és ez is és egyéb mutatói is a 2013-as visszaesés után ismét megközelítették a 2012. évi csúcstérteket (akkor az árbevétele 713,5, az exportja 621,7 Mrd Ft volt).

A jászorsági *nettó árbevétel* listán csak a 7-8. és 10. helyen történt változás. A Carrier és a Cop Star helyet cserélt, 10. helyre bekerült Samyang, a Kód helyére. A Samyang 48, a Jász-Plasztik Autócentrum 24, a Szatmári 13%-kal növelte az árbevételét, míg a MÁV FKG és a Faurecia árbevétele 13-13%-al csökkent, a többieké alig változott. A megyei TOP 50-ben a jászorsági első 10 helyezései: 1-3., 9-11., 13-14., 16. és 20.

Több ágazat és alágazat megyei árbevételi listáját vezetik jászorsági cégek (a TEÁOR besorolást figyelembe véve). Így a mezőgazdaság, vad- és erdőgazdálkodás ágazatban a Jászapáti 2000. Mg. Zrt. (9,2%-os ágazaton belüli részarányal); a gépgyártás alágazatban a Samsung Electronics Magyar Zrt. (58,0%); az építőiparban a MÁV FKG Kft. (24,6%); a vegyi-, gumiipar, műanyaggyártásban a Samyang EP Magyarország Kft. (27,4%) az első.

Az ágazatokon belüli rangsorokban a megyében:

- a gépgyártás területén a Samsungot az Electrolux követi, 3. a Jász-Plasztik, 5. a Faurecia, 7. a Carrier, 10. a Rosenberger;
- a kereskedelemben 3. a Szatmári, 4. a Coop-Star, 6. a Jász-Plasztik Autócentrum, 10. a Mátramag;
- az élelmiszeriparban 3. a Szatmári Malom, 7. a Palmi-Top, 8. a Darázs Keverő.

TOP 10 JÁSZSÁG		Árbevétel (M Ft)		
			2013.	2014.
1.	Samsung Electronics Magyar Zrt.	Jászfényszaru	682.265	704.593
2.	Electrolux Lehel Hűtőgépgyár Kft.	Jászberény	286.800	267.631
3.	Jász- Plasztik Kft.	Jászberény	65.067	66.303
4.	MÁV FKG Felépítménykarbantartó és Gépjavító Kft.	Jászkisér	25.808	22.377
5.	Faurecia E.C.T. Hungary Kft.	Jászárokszállás	24.721	21.631
6.	Szatmári Kereskedelmi és Szolgáltató Kft.	Jászberény	19.080	21.488
7.	Carrier Magyarország Hűtőberendezéseket Forgalmazó és Gyártó Kft.	Jászárokszállás	16.670	17.324
8.	Co-op Star Kereskedelmi Zrt.	Jászberény	18.255	16.955
9.	Jász-Plasztik Autócentrum Kereskedelmi és Szolgáltató Kft.	Jászberény	11.179	13.871
10.	Samyang EP Magyarország Kft.	Jászberény	7.363	10.898

A megyei társas vállalkozások által foglalkoztatottak létszámából 23.812 főnek (155 fővel többnek, mint 2013-ban) a járszági gazdálkodók, ezen belül 61,7%-nak, 14.694 főnek a 20 kiemelt társas vállalkozás adott munkát. A megye 10 legnagyobb foglalkoztatójából 6 a Jászágban működik, ezen belül is az 5 legnagyobb az Electrolux, a Jász-Plasztik, a Samsung, a Rosenberger és a MÁV-FKG; 9. a Coop-Star. A megyében az évek óta legnagyobb létszámot foglalkoztató Electrolux közel 500 fővel csökkentette a létszámát, míg a Rosenberger (16%-kal) és a Jász-Plasztik (8%-kal) 200-200 fővel növelte az alkalmazottainak számát. Ezzel a Rosenberger eggyel előbbre lépett a járszági listán. Itt a 7-10. helyen történt további helycserék nem jelentősek, 200 és 400 fő között változó létszámokat takarnak.

TOP 10 JÁSZSÁG		Létszám (fő)	
		2013.	2014
1.	ELECTROLUX Kft.	3.595	3.099
2.	JÁSZ-PLASZTIK Kft.	2.558	2.758
3.	SAMSUNG Zrt.	1.807	1.802
4.	ROSENBERGER Kft.	1.318	1.534
5.	MÁV FKG Kft.	1.509	1.484
6.	CO-OP STAR Zrt.	1.023	949
7.	SZATMÁRI Kft.	392	400
8.	CARRIER Kft.	405	384
9.	FORTACO Zrt.	361	352
10.	FAURECIA Kft.	394	324

Az export tekintetében a megyében: 1. a Samsung, 2. az Electrolux, 5. a Faurecia, 6. a Jász-Plasztik, 8. a Carrier. A járszági sorrendben annyi változás van, hogy az első 10-be a 7. helyre bejött a Samyang; a Fortaco és a Dometic 1-1 hellyel visszaesett; a Kód pedig kiesett az első 10-ből.

TOP 10 JÁSZSÁG		Export (M Ft)	
		2013.	2014.
1.	SAMSUNG ELECTRONICS Zrt.	554.965	573.580
2.	ELECTROLUX LEHEL Kft.	242.069	226.385
3.	FAURECIA Kft.	24.622	21.576
4.	JÁSZ-PLASZTIK Kft.	20.866	20.198
5.	CARRIER MAGYARO. Kft.	16.417	17.052
6.	ROSENBERGER Kft.	7.628	9.363
7.	SAMYANG Kft.	4.697	7.846
8.	FORTACO Zrt.	6.653	5.911
9.	DOMETIC Zrt.	5.877	5.537
10.	BUNDY Kft.	1.391	1.850

Összefoglalóan elmondható:

2014-ben az előző évhez képest viszonylag kevés a változás a sorrendekben és a számadatokban is. Ez a TOP 10 Jászág-ban – illetve a megyei TOP 50-ben – szereplő cégek stabilitását mutatja. Viszont a fejlődés is megállt, általános a stagnálás, sőt több helyen és több mutatóban látszik csökkenés, mint a korábbi években (pl.: a 20 jászági cégből 11-nek csökkent az árbevétele, 7-nek az exportja, ugyancsak 7-nek a létszáma).

A gazdálkodás eredményessége (üzemi tevékenység eredménye, adózás előtti eredmény, hozzáadott érték) sajnos az előző évekhez hasonlóan most sem ítéhető meg teljes körűen. A 20-ból 10 jászági cég ezeket az adatokat „nem nyilvános”-nak minősítette, a további 10-ből mindössze kettőnek (a Rosenbergernek és a Dometicnek) nőtt a hozzáadott értéke, a többieknek csökkent vagy stagnált.

2014-ben minden mutatót figyelembe véve csak a Samyang (48%-os árbevétel-, 67%-os exportnövekedés, létszámnövekedés) és a Rosenberger (23%-os árbevétel- és exportnövekedés, 16%-kal több létszám, hozzáadott érték növekedés) elért eredményei mutattak egyértelműen jelentős fejlődést. Az előbbi 9, az utóbbi 4 helyet lépett előre a megyei árbevételi listán. Véleményem szerint a fentiek figyelemre méltó és nem pozitív tendenciák.

A számadatoknál a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Kereskedelmi és Iparkamara és a Nemzeti Adó- és Vámhivatal Észak-alföldi Regionális Adó Főigazgatósága évenként elkészített közös kiadványának, a TOP 50-nek az adatait vettük alapul (engedélyükkel).

Metykó Béla

RÉSZLETEK A TEHERFUVAROZÁS JÁSZBERÉNYI TÖRTÉNETÉBŐL

Talán sokan vannak, akik e cikket elolvasni szándékozzák, de hirtelen nem tudják minek is a rövidítése a MATEOSZ, azaz Magyar Teherfuvarozók Országos Szövetkezete. Akik nem hallottak erről a szövetkezetről, csak előzetesen annyit, hogy kiemelkedően fontos szerepet játszott a magyar teherfuvarozás országos megteremtésében. Másrészt Jászberény XX. századi első felének gazdasági történetéhez is hozzátartozik. A szövetkezet 1933-ban történő megalakulásától az 1950-ben államosítással való megszűnéséig mindössze 17 esztendő a története. De szemléletes példa arra, hogy sok kisvállalkozó munkáját hogyan tette tönkre és „ölte” meg a vállalkozói szellemet az 1945 utáni (sztálinista) kommunista diktatúra. De talán kezdjük a kialakulásával.

Magyar Teherfuvarozás országos kialakulásának története

Magyarországon a tehergépkocsival történő fuvarozás, akkor kezdett ismertebb lenni és az iparszerű foglalkozás eszközévé válni, amikor a Nagy Háború – azaz az I. világháború - befejezése után a hadseregből felszabadult tehergépkocsik magánkezekbe kerültek. Különösen a Mackensen¹ hadseregből itt maradt gépkocsik jutottak a magyar tulajdonosok kezébe, főleg a műszaki foglalkozású kisiparosok kezébe, akik azonnal iparszerű árufuvarozást kezdtek végezni. Ez a történet része a magyar automobilizmus nehéz és göröngyös fejlődésének. Természetesen itt csak teherfuvarozásról beszélünk és nem az akkori idők sport automobilizmusáról, amely vitathatatlan tény, hogy ez az akkori időkben ez csak a felső tízezrek kiváltsága volt.

Trianon után a meggyengült ország talán túl korán, de tény, hogy elsők között a világon az 1922. évi XII. törvénycikk² megalkotásával az iparszerű gépjármű-fuvarozást már engedélyhez kötötte. A magyar törvényhozók korán felismerték és teljes mértékben-tisztában voltak a gépkocsi forgalom jövőbeli fontosságával, de az 1920-as évek elején a teherfuvarozók forgalma az államvasutak fuvar volumenének még 1 %-át sem érte el. Ez a törvény, amely 1923. okt. 1-én lépett életbe és attól kezdve az addig egyszerű iparigazolvány alapján üzött tehergépkocsi fuvarozás engedélyhez kötött ipar lett. De utólagosan megállapítható, hogy ez törvény még nem tudott rendet teremteni. Az első, országos hálózattal rendelkező céget, a Magyar Vasutak Autóközlekedési Részvénytársaságot (MAVART)³ a MÁV hozta létre 1927-ben. A társaság személyszállítással és árufuvarozással foglalkozott, és elsősorban a vasúti hálózathoz kapcsolódott. Létrehozásának elsődleges célja az volt, hogy versenyben forduljon szemben a magán teherfuvarozókkal és igyekeztek azt gazdasági vonalon lehetetlenné tenni.

¹ http://mtdportal.extra.hu/books/barkoczy_klopsch_bela_mackensen.pdf

² 1922. évi XII. törvénycikk az 1884. évi XVII. törvénycikkbe iktatott ipartörvény módosításáról szól, amelyben engedélyhez kötötte a gépkocsival való iparszerű árufuvarozást. <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3&param=7523> (Utolsó lekérdezés 2015.03.31)

³ Ez a cég monopóliumot kapott az ország távolsági személy- és teherautó-közlekedésének lebonyolítására. De ennek ellenére a cég ráfizetéssel dolgozott és veszteséggel zárta a mérlegeit. Népszava 1934. II.11-i száma.

Korabeli kép Budai József teherautójáról és dolgozóiról

A vasút-autó közötti gazdasági harc⁴

Az 1930-as évek elejéig erős növekedési lendületben lévő gépkocsik szaporodása hirtelen megtorpant – ez egyértelműen a nagy gazdasági világválság hatása - és ettől az időtől kezdve már visszafejlődés és erős megtorpanás következett be.

Miután a MÁV-nak monopol helyzete volt első perctől a teherfuvarozásban, a tehergépkocsik megjelenése erősen zavarta a vasút érdekeit, ekkor a vasúti lobby nyomására alkották meg az 1930. évi XVI. törvénycikket⁵, amely a közhasználatú „gépjárművállalatok”⁶ működését tovább szabályozta illetve főleg korlátozta⁷. Az említett törvény sok kisember előtt vágta el egyelőre a teherfuvarozás vállalkozási lehetőségének útját. A világválságban a kereslet esését a vasút érezte meg a legjobban. Ebben az időben nemcsak Európában, hanem az egész világon ez akut problémává vált. Ekkor el is indult egy országos autó ellenes propaganda, amely a közvélemény széles rétegeibe utat talált.

Európa fejlett országaiban a 1930-as évek elején mindenütt a közlekedéspolitika fő problémájaként a *közlekedési eszközöknek a koordinációja* volt a nagy kérdés. Például 1934-ig Németországban az a felfogás volt az uralkodó, hogy a vasutak érdekében az automobilizmus fejlődését korlátozni kell.⁸

4 A Népszava 1934. II.11-i száma nagyon részletesen tárgyalja ezt a kérdést.

5 <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3&param=7828> (Utolsó lekérdezés 2015.03.31)

6 Ebben az időben, ez volt a hivatalos névhasználat.

7 A törvényben az áruforgalmat csak 30 km-es távolságokon belül engedélyezte.

8 <http://www.huszadikszazad.hu/print.php?id=23289&mode=article>

A vasút monopolhelyzetének csökkentésére indult el a teherautó-fuvarozók mozgalma, amely akkor kezdett komolyabb formát ölteni, amikor Visegrády József⁹ kezdeményezésére megalakult a Teherautó-fuvarozók Közös Intézőbizottsága. Ekkortól vehetjük, hogy elindult a „teher-autófuvarozók” forradalmi mozgalma és ennek egy kiemelt fix pontja volt a Lónyai utcában lévő „Fuvarosok Szövetkezete”.

A parlamentben Bródy Ernő és Szilágyi Lajos országgyűlési képviselők interpellálták a kereskedelmi minisztert,¹⁰ aki 1932. okt. 16-án értekezletet hívott össze a Kereskedelmi Minisztériumba. Magyarországon is sokan – hasonlóan Németországhoz - úgy vélekedtek, hogy nagy távolságokon belül az autónak a vasúttal szemben nincs keresnivalója. Eredménytelenül ért véget ez a megbeszélés az autófuvarozókra. A korábban már említett új törvény szigorú szankcióit a hatóságok kíméletlenül kezdték alkalmazni. Ennek az lett az eredménye, hogy a szabálysértések tömege indult meg az autófuvarozók ellen.

Fontos fordulópontot jelentett gróf Teleki Jánosnak¹¹ a bekapcsolódása az autómozgalmába illetve a mozgalom élére való állása. 1933. január 7-én alakult meg a Közhasznú Gépjármű Vállalatok Országos Egyesülete az akkori rövidítésben ismertebb volt KÖGE néven. Ennek eredménye volt, hogy Fabinyi Tihamér miniszter május 8-án utasította az Államvasutak Igazgatóságát, hogy a teherfuvarozókkal kezdjék meg a tárgyalást.¹²

A befolyásos kapcsolatokkal rendelkező Teleki János gróf kihasználta az alkalmat és 1933. május 13-án József királyi herceg elnöklete alatt tartott autós értekezleten – amely a KMAC¹³ szervezte - az autófuvarozás ügyét a széles nyilvánossággal ismertesse a Budapesti Vigadó nagytermében. „Az 1930 évi törvény sok kisember előtt vágta el az életlehetőségek útjait. ... Ezen a helyzeten változtatni kell” fogalmazott élesen gróf Teleki.

Felszólalásának eredményeként most már elindult egy komoly tárgyalássorozat az államvasutakkal. Tovább lendítette az eredményes tárgyalást, hogy igen jó személyes kapcsolat volt gróf Teleki János és Senn Ottó¹⁴ MÁV akkori elnökhelyettese között.¹⁵

MATEOSZ megalakulása

A tárgyalások eredményesek voltak és egy nagyon fontos javaslat született, amelynek eredményeképpen az országban szétszórta teher-autófuvarozókat egy szövetkezetbe tömörítette és egy közös szakmai irányítást alakított ki. A megalakulást elősegítő tárgyaláson az autófuvarozás problémáját igen jól ismerő emberek vettek részt.

Az 1933-ban megindult országos szervezés eredményeképpen augusztus 23-án megalakult a MATEOSZ, azaz Magyar Teherautó Fuvarozók Országos Központi Szövetkezete. Az országot 6 körzetre osztották fel, ezek központjai Budapest (Jászberény ide tartozott), Szeged, Miskolc, Debrecen, Győr és Pécs voltak.

9 Korabeli ismert autóipari szakíró és számos szakkönyv szerzője

10 Fabinyi Tihamér volt az akkori ker. miniszter

11 1933-tól 1938-ig a MATEOSZ elnök-vezérigazgatója volt

12 A MATEOSZ megalakulásának 10. évfordulóján elhangzott beszámolóból

13 Királyi Magyar Automobil Club (KMAC) amely 1911-ben jött létre, ezt 1945-ben a Köztársasági Magyar Automobil Club (KMAC) névre változtatták

14 Korának egyik legjobb közlekedéspolitikai szakembere volt. Elsők között ő ismerte fel, hogy a MÁV monopóliuma örökké nem tartható fel.

15 MNL 1. tétel Közgyűlési iratok 1938-1939

Az alapító szerződésnek volt egy szigorú versenyt korlátozó pontja. Az egyes körzetek területén résztvevő tagoknak csak a saját körzetük területén volt fuvarozási lehetősége. Ez az intézkedés az első időkben rontotta a vasúttal való versenyt.¹⁶

A MATEOSZ számára tisztességgé tette a magyar államvasutakkal való versenyt a magyar kir. belügyminiszter 1933. évi 162.300 számú rendelete, amely újra szabályozta a „tehergép-jároművel” való fuvarozás ellenőrzését. Komoly verseny alakult ki fokozatosan a teherszállításban az államvasutak és a közúti fuvarozás között.

Megalakulásakor 1933-ban a szövetkezetnek 339 tagja volt, akiknek tulajdonában 72 db magyar gyártmányú és 303 idegen gyártmányú tehergépkocsi volt, legnagyobb részét 1,5 és 2 tonna súlyú Ford és Chevrolet. Ezek akkor még nem rendelkeztek azzal a megbízhatósággal, amit egy közhasznú fuvarozó vállalkozótól el lehetett várni.¹⁷

Első fontos intézkedése a szövetkezetnek, hogy a tagok gépkocsi vásárlási ügyét teljes erkölcsi erejével segítette és támogatta és ez példaképpül áll a magyar szövetkezetek történetében. A tagok a szövetkezet garanciájával csekély előleg lefizetése után kézhez kapták az új magyar gyártmányú kocsijukat. (lásd Melléklet I. pontjában „Részletek a hazai teherautó-gyártás induló hőskorából”.)

Az 1933-tól 1942-ig jelentősen emelkedett a tehergépkocsi állomány és a futott kocsi kilométer teljesítmény alakulása. Az 1. táblázat adatai jól mutatják azt a nagymértékű fejlődést, amely ebben a közel 10 éves időszakban lezajlott.¹⁸

A szövetkezet minden részletre odafigyelt és egy neves iparművésszel még külön emblémát is tervezett a cégnek.¹⁹

Részletek a jászberényi MATEOSZ szervezet történetéből

Megalakulás nehézségei és a boldog békeidők (1933-1938)

A jászberényi MATEOSZ tagok közül Strompf Pál volt, mai értelemben véve is egy igazi nagy vállalkozó, aki döntően autóbusszokkal végzett személyfuvarozást. Jászberényben ő teremtette meg az autóbussz közlekedést. Strompf Pál természetesen foglalkozott teherfuvarozással is, hiszen a MATEOSZ törzskönyvi száma 59.-es volt és a levéltári adatok alapján 2 teherautó is volt a tulajdonában. Vállalkozásának történetét nagyon részletesen feldolgozta és publikálta Kiss Erika újságíró.²⁰ A többi jászberényi MATEOSZ szövetkezeti tagok – ahogy az országban döntően közel 90 %-ban – 1 vagy 2 teherautóval rendelkező kisvállalkozók voltak. Felmerülhet rögtön az a kérdés, hogyan jutottak tehergépkocsihoz. Miután az indulásnál nem voltak vagyonos emberek, éltek azzal a kedvező lehetőséggel, hogy a szövetkezet garanciát nyújtott a felvett hitelekhez.²¹

¹⁶ Erdős Andor: A MATEOSZ útja a fasiszmustól a demokráciáig Budapest 1948; továbbiakban

Erdős: MATEOSZ_1948 (Köszönet a Jászberényi könyvtár helytörténeti részleg munkatársának Gulyás Erzsébetnek, akinek az Országgyűlés könyvtárában sikerült felkutatnia a könyvet.)

¹⁷ 1942. évi ünnepi közgyűlés anyagából MNL Közgyűlési iratok 1942 (Ebben az évben ünnepelte a szövetkezet a 10. sikeres üzleti évét)

¹⁸ Erdős: MATEOSZ_1948

¹⁹ A MATEOSZ emblémáját Berán Nándor iparművész tervezte.

²⁰ Kiss Erika: Jászberényi múltidéző Jászberény, 2006 (123-130 old.)

²¹ Így a szövetkezet a gépkocsi beszerzések ügyét a maga részéről a teljes erkölcsi erejével elősegítette és példaképpül áll a magyar szövetkezetek történetében. A tagok a szövetkezet garanciájával csekély előleg lefizetése után

A jászberényi tagokat is ugyanúgy támogatta a szövetkezet az új hazai gyártmányú gépkocsi megvételében. Említsünk erre egy konkrét példát.

Budai József jászberényi MATEOSZ tag, aki édesapja révén kb. 20 hold földet örökölt Jászszentandrásán. 1936-ban sikerült megvásárolni a győri Magyar Waggon és Gépgyártól a RÁBA 3,5 tonnás tehergépkocsit. A teherautó megvásárlása után a földjüket a bank jelzáloggal terhelte és egy éves szinte éjjel nappali munkával sikerült a teherautó részletét időben törleszteni. A tét nagy volt, ha nem sikerült volna időben a hitelek visszafizetése, akkor a családi örökség – a föld és a tehergépkocsi is elúszott volna.²²

Sokakban jogosan merül fel az a kérdés milyen típusú tehergépkocsi típusokat használtak a jászberényi MATEOSZ tagok? Négy tagnak a levéltári adatokban, megtaláltam, hogy milyen gyártmányú, teherbírású és rendszámú tehergépkocsik voltak a tulajdonukban.

MATEOSZ Jászberényi szervezetének tehergépkocsival rendelkező (üzletrészes) tagjai				
No.	Név	Mateosz törzskönyvi szám	Üzletrész	Szavazati jog
1	Strompf Pál	59	10	10
2	ifj. Budai József	122	1	1
3	Nyitó József	265	1	1
4	Deutsch Pál	291	1	1
5	Kiss József	674	1	1
6	Bakky Árpád	692	1	1
7	Mizsei Árpád	n.a		
8	Fónagy Dezső	n.a		

Forrás: Magyar Nemzeti Levéltár 1. tétel Közgyűlési iratok 1938-1939

A szövetkezet nagy gondot fordított arra, hogy a tagok legfontosabb vagyontárgya a tehergépkocsi(k) be legyenek biztosítva. Ezért ezt kötelezővé tették minden tag számára. Két korabeli képet tudunk mellékelni egyrészt Budai József (1. kép), másrészt Nyitó József teherautójáról és dolgozóiról.

A szövetkezet döntése alapján az országot 6 körzetre osztották fel, úgymint Budapest, Szeged, Miskolc, Debrecen, Győr és Pécs. A létrehozott szerződésnek az volt az egyik legszigorúbb pontja, hogy az egyes körzetek területén működő tagoknak csak a saját körzetük területén volt fuvarozási lehetősége. Az induláskor ez az intézkedés rontotta a vasúttal való

kézhez kapták az új magyar gyártmányú kocsijukat. Forrás: MNL 1938 évi r. közgyűlés dosszié

22 Budai Józsefné Osztraticzki Piroska (felesége) szóbeli közlése

versenyt. A későbbiekben azonban bebizonyosodott, hogy a szövetség által bevezetett ún. „telephely védelem”, nagyon bevált és a békeévek alatt a fuvarozó tagok anyagi megerősítését eredményezte. Ez így történt a jászberényi MATEOSZ szervezetnél is, amely a budapesti körzethez tartozott. Természetesen a legtöbb szállítás Budapestre oda-vissza irányult. A fuvarvállaló irodájuk a Bercsényi út 52. számú helyen volt.

A frissen szövetségbe (szövetkezetbe) tömörült jászberényi teherautósok megbeszéléseket szerveztek a fuvaroztató közönséggel. A Jász Hírlap 1933. október 21-i száma írja: „a jászberényi Kereskedelmi egyesületben tervezik a megbeszélést és felkérlik a kereskedőket és a fuvaroztató embereket, hogy jelenjenek meg ezen az értekezleten, amelyen az őket érdeklő ügyeket fognak megtárgyalni.”. Később a hetilap novemberi számában írja, hogy a minisztérium újból szabályozta a teherautókon történő személyszállítást. Erre azért volt szükség, mert a vásárra járó kereskedők és iparosok sérelmezték, hogy nem volt szabad utazniuk teherautón a vásárra. „Az új rendelet kimondta, hogy a vásárra menő vagy onnan jövő kereskedő és iparos utazhat, de ezek részére az autó utasterében kell helyet biztosítani”.

Jászberényi MATEOSZ tagok tgg. típusai

Sorsz.	Név	Rendszám	Gyártmány	Teherbírás
1	Budai József	CZ 403	RÁBA	3,5 tonnás
2	Bakky Árpád	JS 021	RÁBA	2,0 tonnás
3	- " -	JS 013	MÁVAG	2,5 tonnás
4	Mizsei Árpád	JS 004	RÁBA	2,0 tonnás
5	Nyitó József	CZ 222	Opel	3,0 tonnás

Forrás: MNL Z-1560-9.d.32.t

A jázsági MATEOSZ autósok díszfelvonulása köszöntötte gróf Teleki Jánost – a szövetség alapító országos elnökét – amikor 1934 áprilisában a kormány képviseletében meglátogatta a jászberényi körzeti kirendeltséget adta hírül a Jász Hírlap április 7-i száma. Teleki gróf elévülhetetlen érdemeket szerzett a szövetség megalapításában. Jászberényi látogatására elkísérte Visegrádi János a MATEOSZ főfelügyelője. A neves vendégek az autós szemle előtt látogatást tettek Friedvalszky Ferenc polgármesternél. „A hősök szobra előtti téren katonás rendben felállított teherautók előtt üdvözölték a vendégeket. Itt Strompf Pál mérnök a szövetség jászberényi kirendeltségének vezetője fogadta a kormány képviseletében megjelenteket és rövid beszédében megköszönte Teleki gróf hathatós támogatását, amelynek eredményeképp a mai nehéz viszonyok között kenyeret tudott biztosítani a teherautósoknak.

Nyító József teherautója és dolgozói

Majd külön köszönetet mondott, hogy a Teleki közbenjárására a kormányzó kegyelmi úton elengedte az autósok büntetését.²³ Végül a vendégek előtt díszfelvonulást tartottak a jászberényi, jászapáti, nagykáta- és tápióbicskei teherautósok kocsiparkja. Teleki külön megköszönte Friedvalszky Ferencnek, hogy ő volt az országban az első polgármester, aki megértéssel fogadta az autós ügyeket és a körzeti kirendeltséget erkölcsi támogatásban részesítette.”

Országosan az 1933-as évek elejétől az 1938-ig számszerűleg háromszorosára emelkedett a tehergépkocsi állomány. Természetesen ehhez a nagymértékű növekedéshez hozzájárult Felvidék, Erdély és Délvidék magyarlakta területeinek a visszacsatolása, amellyel a MATEOSZ számára új üzleti területek nyíltak meg. 1938-ban a tehergépkocsik száma elérte országosan az 606 db-ot.²⁴ De nemcsak a gépkocsi számának emelkedése volt a fontos, hanem a minőségi csere, amellyel döntően magyar gyártmányúak kerültek többségbe.

²³ A szövetség tagjaira súlyos teherterhelésként nehezedtek a közigazgatási hatóságok engedély nélküli kirótt büntetések. A vezetőség a Kormányzó úrhoz fordult, aki 1934-év elején kegyelem révén kedvezően bírálta el, - a büntetéseket törölték -, a büntetések következményeitől mentesültek. Ez a döntés vissza adta a kisemberek önbizalmát és további ösztönzésül szolgált, hogy munkájukat immár törvényes alapon végezve becsületesebb egzisztenciát teremthessenek. Forrás: MNL MATEOSZ közgyűlési iratok.

²⁴ Erdős: MATEOSZ_1948

Fontos még megemlíteni, hogy az tény a fővárosban volt a legtöbb tehergépkocsi, de a futott kilométer és a tonnatartalom tekintetében a vidékieknél (59 %) volt nagyobb arányú.²⁵ A jászberényi tagoknak ekkor összesen 11 db tehergépkocsijuk volt.

A MATEOSZ tagok egyrészt saját tehergépkocsijukat is vezették, de voltak sofőrjeik is és alkalmaztak kocsikísérőket. Arra konkrét adatunk nincs, hogy hány embert foglalkoztattak, de ha országos statisztikát „vetítjük le”, akkor közel 30-40 családnak tehát több mint 100 embernek biztosították a megélhetését.²⁶

1936-ban egy pesti baleset miatt az egyik legnagyobb példányszámú fővárosi napilap a Pesti Hírlap augusztus 1-i száma részletesen beszámolt a jászberényi teherautó karamboljáról. „Az Erzsébet körút és a Dob utca sarkán péntek délelőtt a MATEOSZ egyik jászberényi teherautója összeütközött a 6-os villamossal, majd Modiano²⁷ gyár egyik teherautójához ütdődött. Az autó sofőrje Hajós László és a mellette ülő Szalóky Imre megsérült. Mindkettőjüket a Rókus kórházba vitték. A karambol után olyan nagy tömeg gyűlt össze, hogy rendőri készültségnek kellett kivonulnia a rend fenntartására.” A kezdeti időszakban a szövetkezeti tagoknak 92 %-ban egy kocsival rendelkező tagjai voltak, és a szövetkezet állandóan ösztönözte a tagokat több kocsit beszerzésére, mert így nagyobb és több család eltartására is volt lehetőség. A tanulmány végén a II. melléklet táblázatában látható országos adat a MATEOSZ tagok száma és gépkocsik számszerű tulajdonjogának megoszlása 1934, 1936 és 1942-es években.

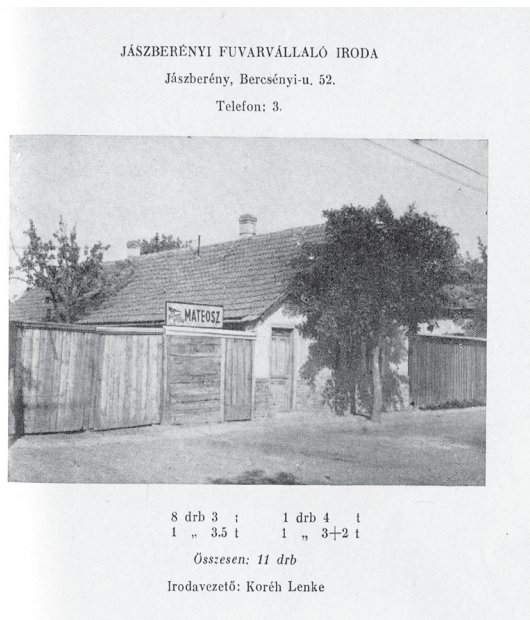
Háborús helyzet (1939-1944)

A MATEOSZ történetének második szakasza már a háború jegyében telt. Mit jelentett a háborús helyzet, hány gépkocsit vett „kölcson” a honvédség, a háborús károkból az autók is igen sok sérülést szenvedtek. Egyre nehezebb lett a benzinnel való ellátás, különösen problémás volt a gumikkal való ellátás, javítás és a kocsik szervizelése. A háborús helyzet minden terüle-

²⁵ Csak összehasonlításképpen 1933-ban a szövetkezetnek 339 tagja volt, akik 72 db magyar gyártmányú és 303 idegen gyártmányú kocsija volt, legnagyobb részét 1,5 és 2 tonna súlyú Ford és Chevrolet. Ezek a tehergépkocsik még nem rendelkeztek azzal a megbízhatósággal, amit egy közhasznú fuvarozó vállalatnál el lehetett várni. Forrás: MNL 1938 évi r. közgyűlés dosszié

²⁶ Családtagokkal, gépkocsivezetőkkel, árukísérőkkel és ezek családtagjaival valamint a szövetkezeti alkalmazottakkal a MATEOSZ szervezete közel 20.000 embernek adott kenyeret. MNL. Jelentés a MATEOSZ 1942 évi működéséről.

²⁷ Egykori Modiano Szivarka-papírgyár

ten súlyos ellátási nehézségeket okozott. Csak egy szemléletes példa, amikor a tagok levélben a MATEOSZ vezetőjéhez Hegedűs Tibor vezérigazgatóhoz fordulnak: (Idézet a levélből)

„Az orosz gumikérdésre vonatkozólag feltétlenül sürgős intézkedést kell alkalmazni, mert a gumik állapota napról-napra romlanak és ma ez az egyedüli vásárlási lehetőség, hogy tagjaink valahonnan gumit szerezzenek.”²⁸

A kocsik szervizelését viszonylag gond nélkül oldották meg, hiszen a tagok nagy része ügyes műszaki szakember volt és a jól értettek a javításhoz. De a nagyobb javításokhoz²⁹ vagy az esetleges alkatrészellátáshoz a szövetkezet beszerzési forrása jelentős segítséget tudott nyújtani.

„Ha valaki szabálytalanságot követett el, akkor a benzinjegyének kiutalását 30 napos időtartamra letiltották.” Ez volt az egyik legszigorúbb büntetés a szövetkezeti tagok számára.

Sok MATEOSZ tag gépkocsiját átszerelte a gázolin hajtására - ez finomított petróleumot jelentett³⁰. Ennek a beszerzése némileg könnyebb volt, mint a benziné, ezért aki tehetett és olyan volt a motorja, ezt a hajtóanyagot használta. Viszont a tagoknak szigorú jelentési kötelezettsége volt, amelyet heti rendszerességgel kellett végezni. Minden változást, amely az átállított tehergépjárművel összefüggött, jelenteni kellett a MAORT Gáz Értékesítő R.T.³¹ cégnek.

Ennek az időszaknak szomorú története, hogy a zsidó vallású MATEOSZ tagok engedélyét visszavonták. A jászberényi MATEOSZ tagok közül ilyen sérelmet senki nem szenvedett el.

A háborús időszak csúcán a szövetkezet 1400 tehergépkocsijából közel 430-at vett igénybe a honvédség és közel 10 %-a (150 jármű) állt gumihány miatt.³²

Út a hamis vádaktól az államosításig (1945-1950)

A II. világháború borzalmas háború pusztításai nemcsak az országot, hanem a MATEOSZ-t is szinte megsemmisítette. A tagok gépkocsiállományának nagy része roncs lett és nagyon sok teherautó teljesen megsemmisült. A szövetkezet egész felszerelésének számot tevő része elpusztult, székházát kifosztották és súlyos károkat szenvedett.

A háború után a szövetkezet országos vezetőségének első legfontosabb intézkedése roncsgyűjtési engedélyt adott ki a saját tagjai részére, hogy azok mielőbb a saját teherautójukhoz újra hozzájussanak, mert az országnak közlekedési eszközökre volt szüksége. Ebbe a munkában tulajdonos kisuvarozók, sofőrjeik és a szerelők végeztek közösen emberfeletti munkát. Ezért volt olyan fontos a MATEOSZ tagjainak munkája, a roncsokban heverő teherautókat talpra állítani és üzemképpessé tenni és a közlekedés szolgálatába állítani.

²⁸ MNL Z 1560 2/1. tétel Igazgatósági ülések iratai 1939-1942

²⁹ A pesti Haller utcai garázs komoly segítséget tudott nyújtani a jászberényi tagoknak is. Erdős: MATEOSZ_1948

³⁰ A kitermelt földgázból a gázolint (gázbenzint) állítottak elő, a propánt és a butánt le tudták választani, és a kőolajat csővezetékben szivattyúzhatóvá tették. A kőolaj finomítása során nyers benzin mellett, állították elő a finomított petróleumot, amelyet gázolin-nak is neveztek.

³¹ A MAORT a Magyar-Amerikai Olajipari Rt.-nek volt a rövidítése. A magyar szénhidrogén-bányászat 20. századi fellendülése idején jött létre. 1938. július 18-án alakult az amerikai Standard Oil Company leányvállalataként. A magyar kőolajbányászatban Nagykanizsa központi helyet kapott, ahol később a MAORT mérnökei, tisztviselői és munkásai számára lakóterületet alakítottak ki. További részleteket lásd: http://hu.wikipedia.org/wiki/MAORT-telep_Nagykanizsa web oldalon. A gáz értékesítő részlege 1942-1948 között működött.

³² MNL Lánglilom utca 2/2. tétel Igazgatósági ülések iratai 1943-1945 Bizalmas jelentés a MATEOSZ 1942. évi működéséről

Kimutatás gépkocsi roncsok bevonatására kiadott igazolványokról.						
Sorszám	Tulajdonos	Rendszám	Gk. típusa	Típus	Gépkocsi vontatandó	
					Honnan	Hová
205	Strompf Pál	JN 008	autóbusz	n. a	Jászberény környéke	Autóbusz buszgarázs
206	- " -	JN 009	autóbusz	- " -	Jászberény környéke	Autóbusz buszgarázs
207	- " -	JN 011	- " -	- " -	- " -	- " -
208	- " -	JN 013	- " -	- " -	- " -	- " -
209	- " -	JN 016		- " -		
276	Budai József	CZ 403	tehergépkocsi	3,5 tonnás Rába 1407	Jászberény környéke	Jászberény
277	Baky Árpád	JS 021	tehergépkocsi	2,0 tonnás Rába 1908	Jászberény környéke	Jászberény
278	- " -	JS 023	tehergépkocsi	2,5 tonnás MÁVAG 2041	- " -	- " -
279	Mízsei Árpád	JS 004	tehergépkocsi	2,0 tonnás Rába 1689	- " -	- " -
280	Nyitó József	CZ 222	tehergépkocsi	3,0 tonnás Opel 13-336	- " -	- " -

Forrás: MNL Z-1560-9.d.32.t 1941-1945

A levéltárban megtaláltam a kimutatást a jászberényi tagok részére a gépkocsi roncsok bevonatására kiadott igazolványokról, amelyet Budapesten 1945. április 27-i dátummal adtak ki.³³

A roncsgyűjtési engedélyek megvoltak, de a jászberényi MATEOSZ tagok saját autóikat nem találták, de az engedély birtokában sikerült minden tulajdonosnak egy-egy autót helyreállítani, felújítani és üzembe állítani.³⁴

Minden városban a kiéhezett lakosság számára a közlekedés az élet kérdését jelentette. A felszabadulást követő 3 hónap után már tekintélyes számú üzemképes gépkocsi állott a MATEOSZ tagok rendelkezésére. Ez így volt a jászberényi szövetkezeti tagok számára is. Országos szinten 1945-ben már 649 gépkocsival fuvaroztak a tagok, amely szám megközelítette az 1938-as gépkocsiállományt. Ezzel párhuzamosan egy nagyon fontos kérdést is sikerült országosan rendezni, a felépített-felújított teherautók tulajdonjogának újbóli elismerése és törvényesítése, amely végül megnyugtató rendezést nyert.³⁵

Az 1946-47-es erős télben a jászberényi MATEOSZ tagok jelentős feladatot vállaltak a tüzelőanyag fuvarozása terén. További növekedő fuvarozási munkaalkalmat teremtett az egész ország területére kiterjedő dohányfuvarozások.

Államosításuk és a TEFU vállalatok kialakulása

1946 decemberében a tagok már érezték a kommunista pártnak a szövetkezetre háruló nyomását és bomlasztó tevékenységét. Tiltakozásul a MATEOSZ több ezer dolgozója nagygyűlést tartott a Nemzeti Sportszarnokban. A politikai pártok egységesen teljes mértékben támogatták a szövetkezetet.³⁶

33 MNL Z-1560-9.d.32.t 1941-1945

34 Bakky Árpád fiának szóbeli közlése.

35 Ebben a munkában Seres Tibornak az akkori miniszteri tanácsosnak van elvülhetetlen érdeme.

Erdős: MATEOSZ 22. old

36 Marosán György a Szociáldemokrata Párt nevében egységre és fegyelemre szólította fel a szövetkezet tagjait.

Népszava 1946.12.17-i száma. (lásd a VIII. mellékletet.)

Év:	Kocsiszám:	Tonnatartalom:	Kocsi km.:
1933.	513 drb	1.157	1,829.000
1934.	524 „	1.224	9,526.000
1935.	551 „	1.520	11,890.190
1936.	565 „	1.694	13,732.855
1937.	604 „	1.969	15,186.000
1938.	606 „	1.616	15,114.435

1948-ban elindult államosítással megkezdődött a közúti közhasznú teherautó közlekedés állami központosítása. Először létrehozták a MÁVAUT Autóbusz-közlekedési Nemzeti Vállalatot, majd a Teherfuvarozási Nemzeti Vállalatot (TEFU NV). Először még a MATEOSZ tagok saját járműveikkel – külső telephelyesként a TEFU vállalat keretei közt vállalhattak fuvar. Később 1949-ben a MATEOSZ lehetetlenné tételével, meghatározóvá vált az állami TEFU vállalatok szerepe. 1950-ben pedig elvették a tehergépkocsijukat. Ezzel a szomorú ténnyel végérvényesen megszűnt az 1933-ban alapított és közel 17 évig virágzó nagyműlttel rendelkező szövetkezet.

Példamutató szponzori tevékenysége a sportban és kultúrában

Példamutató volt a szövetkezet sportot érintő anyagi és szellemi támogatása. A nagyhírű Gamma sportegyesület³⁷-et vette át 1947-ben a MATEOSZ és 3 éven keresztül *MATEOSZ Munkás SE* (1947-1950) néven a magyar futball első osztályában játszott.³⁸ A sportklub színe a piros–fehér volt. 1948. októberében a MATEOSZ 15 éves fennállása alkalmából nagyszabású sportünnepséget rendezett a Beszkárt³⁹ pályán.

Olyan legendák játszottak ebben a 3 évben a csapatban, mint Grosics Gyula⁴⁰ és Zakariás József⁴¹ akik az aranycsapat oszlopos tagjai voltak.

MATEOSZ ma is szemléletes és tanulságos gazdasági példája a kisvállalkozók közös összefogásával milyen sikeresek lehetnek az üzleti életben.

Magyar Teherfuvarozók Országos Szövetkezete 65 éve szűnt meg. A szövetkezeten belül teherfuvarozók összefogása példaértékű volt, oda tartozni dicsőség volt. A felosztott magánfuvarozóknak komoly egzisztenciális problémáik lettek, sokakat ugyan felvett a megalakult a TEFU, de a MATEOSZ tagság több volt mint egzisztencia, talán nem túlzás azt írni, hogy egy nagy családként működött.

Ezt a cikket Budai József (apósom) emlékének tiszteletére írtam.

37 A Gamma FC, egykori labdarúgó-egyesület, melyet 1929-ban alapítottak Gammagyár néven Dél-Budán. 1939-ben egyesült a Budafok FC csapatával, ekkor kapta a Gamma FC nevet.

38 1950-ben a MATEOSZ államosításával a sportegyesület is megszűnt.

39 A BKV Előre egyesületnek a Budapesten VIII. kerületi Sport utcai pályáját hívták „Beszkárt” pályának.

40 Az Aranycsapat egyik utolsó képviselőjével, a beton-biztos kapuőr „Fekete Párduccal” készített interjúban a következőket mondta: „Dorogon születtem, ott nőttem fel, 1947 nyarán tizenkilenc éves koromban kerültem el Budapestre, az akkori MATEOSZ együttesébe (ami három esztendővel később megszűnt), s onnan aztán a Budapesti Honvédba.” Forrás: <http://www.esztergom.hu/wps/portal/erkezoeknek/buszkessegeink?menuid=&docid=IVOS-7QAFRH> (Letöltés ideje: 2015.05.07.)

41 Beceneve „Zaki” volt és az aranycsapat egyik legnagyobb szívű csapatjátékosaként emlékezünk rá.

*Melléklet**Részletek a hazai teherautó-gyártás induló hőskorából*

A pesti Röck István Gépgyár⁴² és a győri Magyar Waggon és Gépgyár⁴³ kezdett Magyarországon teher autógyártással foglalkozni. Mindkét gyárban az első modellek a Csonka János⁴⁴-féle konstrukcióra építve kezdte el a gyártást. A Magyar Waggon és Gépgyár az első világháború előtt⁴⁵ megvásárolta a cseh Praha licenc-ét. A Győrben gyártott teherautók kezdetben a Praha, majd az 1920-as évektől Austro-Fiat és Krupp licence⁴⁶ alapján készültek. 1936-ban megjelennek a RÁBA Szuper 2,5 tonnás, majd a RÁBA Speciál 3,5 tonnás tehergépkocsik és teherautók, amelyek az AFI kooperáció segítségével készülnek. Ezek a gépkocsik 5 fokozatú sebességváltóval és első ízben hegesztett acél alvással készültek. Ebből a sikeres konstrukcióból 1951-ig 2500 darab készült.

MATEOSZ tagok száma és gépkocsik tulajdonjogának megoszlása⁴⁷

	1934	1936	1942
1 gk	388 (91,=%)	355 (83,7%)	632 (75,6 %)
2 gk	21 (5% ⁹)	48 (11,4%)	164 (19,6%)
3 gk	9	13	37 (4,5 %)
5-nél több	2	2	2

Felhasznált források

1. Erdős Andor: A MATEOSZ útja a faszizmustól a demokráciáig Budapest 1948
2. MNL MATEOSZ iratok
kisdoboz 1. tétel Közgyűlési iratok 1938-1939
kisdoboz 2/1. tétel Igazgatósági ülések iratai 1939-1942

⁴²Röck István a cég alapítója a XX. század elején Csonka János autógyártási törekvéseinek elkötelezett támogatója volt. A Röck család még a XIX. század elején szita- és kaszkészítéssel kezdte ipari tevékenységét, amely a század végére öntödével és egyéb berendezésekkel felszerelt hatalmas iparvállalattá fejlődött. Később a Röck cég azonban nem kapta meg az államsegélyt, s miután 1912-ben összeolvadt egy másik gépgyárral, mindenféle autómobilokkal kapcsolatos kísérletet beszüntetett. Egy 1921-es kimutatás szerint összesen 4 Röcknél 51 db teherautó készült.

⁴³A cég története részletesen megtalálható a https://hu.wikipedia.org/wiki/Raba_Jarmuipari_Holding_Nyrt honlapon.

⁴⁴ https://hu.wikipedia.org/wiki/Csonka_Janos

⁴⁵ 1913-ban, majd 1925-ben újabb licenc szerződést kötöttek a Praha gyárral. Ennek alapján készültek az "L" jelű háromtonnás teherautók és autóbuszok

⁴⁶ 1928-ban az elavult konstrukciójú kisteherautók helyett korszerű az Austro-Fiat tervezte "AF" gépkocsik gyártási jogát vásárolták meg, amelyeket 1934-ig gyártottak.

⁴⁷Beszámoló az 1942-es üzleti tervről MNL Z-1560-9.d.32.t 1941-1945

kisdoboz 2/2. tétel Igazgatósági ülések iratai 1943-1945

kisdoboz 15. tétel Tagnyilvántartás ügyei, tagdíjfizetések 1936-1944

kisdoboz 32. tétel Kimutatás a gépkocsi roncsok bevonatására kiadott igazolványokról. 1941-1945

kisdoboz6. tétel A szövetkezet emblémája év nélkül

kisdoboz7. tétel A szövetkezet szervezeti felépítése év nélkül

kisdoboz22. tétel MÁV-MATEOSZ szerződések, tárgyalások 1935-1943

3. A vasút-autóharc új fejezete - Huszadik Század <http://www.huszadikszazad.hu/1939-februar/gazdasag/a-vasut-autoharc-uj-fejezete>
4. Népszava 1934
5. Jász - Hírlap hivatkozott számai

Stanitz Károly

HAVEL LIPÓT ÉS JÁSZBERÉNY

Havel Lipót egy, a századfordulón működő jelentős építési vállalkozó volt, aki életének és családjának jelentősebb eseményeit naplóba foglalta. Alkalmazottként, majd később önálló építési vállalkozóként részt vett az 1800-as évek második felének, valamint az 1900-as évek első harmadának legjelentősebb budapesti építkezéseiben. Havel Lipót naplója, és az abban leírtak önmagukban is érdekesek, ami azonban számunkra különösen érdekessé teszi, az az, hogy néhány mozzanat, amiről említést tesz naplójában, azt sugallja, hogy kapcsolata lehetett Jászberénnyel.

A naplót Bácskai Vera történész dolgozta fel, és jelentette meg az erről szóló tanulmányt az AETAS Történettudományi folyóirat 2001-es évfolyamának 3–4. számában „Csak saját erőmre és teljesítményemre utalva” (A „self-made man”-ek világa) címmel. A cím utal arra, hogy a szerző a naplónak arra a vonalára koncentrál, amely az önerőből felemelkedő kisember történetét mutatja be, mégpedig generációkon és családi kapcsolatokon keresztül: „A napló az anyai és apai család tagjainak felsorolásával kezdődik, kitérve azok és gyermekeik (szórványosan unokáik) életútjára. Ezután írja le részletesen saját pályájának fontosabb állomásait, házasságkötését, kitérve felesége családjának bemutatására. Csak ezt követően kerül sor a tulajdonképpeni napló megkezdésére, amely ugyan az események datálásával – főképp az első évtizedben – naplószerű benyomást kelt, bár nem napról napra vezet, hanem csak a fontosabb dátumokra szorítkozik.”

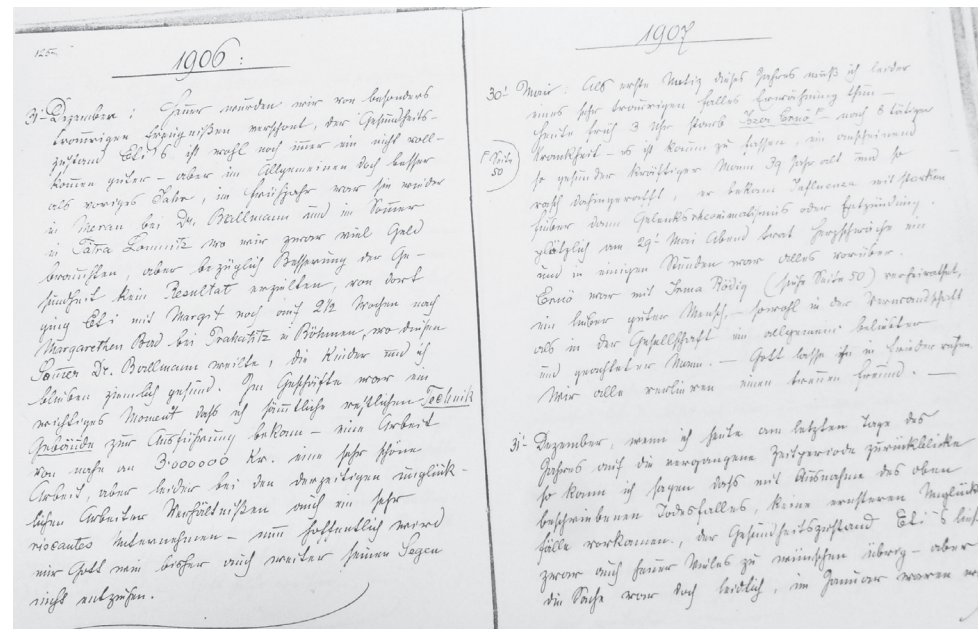
A napló német nyelven és gót betűs kézírással íródott.

Az első információ, ami közvetve lehetséges kapcsolódás Jászberényhez, a következő: „Lipót apja, János már Pesten született 1822-ben. Segédként Kasseli építőmesternél volt 10 hónapig alkalmazásban, majd Bécsben és más ausztriai városokban töltötte vándoréveit 1839 és 1842 között. Pestre hazatérve csaknem három évig másodpallérként dolgozott Kasseliknél, majd másoknál állt pallérként alkalmazásban, de önállóan is vállalt munkát.” Említés nem történik ugyan Jászberényről, azonban tudjuk, hogy Kasseliknek volt köze jászberényi építkezéshez.

Havel Lipót életútjáról a következőket írja Bácskai Vera tanulmányában:

„Havel Lipót 1858-ban, 11 éves korában maradt félárva, Károly fivére ekkor 6 éves volt. Anyjuk ruha- és fehérneművarrással tartotta el két fiát, idegeneknek volt kénytelen dolgozni, mint fia a naplóban többször is keserűen megjegyezte, ami arra vall, hogy annak ellenére, hogy maga is hosszú ideig egy építési vállalkozó alkalmazottja volt, értékrendjében az önállóság, a nem idegeneket szolgáló munka előkelő helyen állt. Anyját nővére, Schumandelné – maga is szerény helyzetű, sokgyermekes özvegy – szeretetteljesen támogatta nehéz helyzetében, de segítettek többi testvérei is, fiának elhelyezésében, taníttatásában, valamint az apai örökségre előlegként folyósított összegekkel.

A nehéz anyagi körülmények között Lipót csak a négy alsó (elemi iskolai) osztályt végezte el, de a szokásosnál hosszabb ideig és nagyobb buzgalommal látogatta a rajziskolát. Nálánál jóval idősebb unokatestvérei, a Schumandel fiúk tanították meg neki az építészethez szükséges elméleti ismereteket.

Havel naplórészlet

1861-ben inasnak szegődött Wechselmann Ignác építőmesterhez, feltehetően a már korábban ott dolgozó unokatestvérei, elsősorban a vállalati ranglétrán már magasan álló Bartek Johann cégvezető támogatásával.”

Erről az időről Havel Lipót naplójában így ír: „1865 tavaszán folytatódtak a munkálatok a Károlyi palotán (az építési munkálatokat ugyanis egy időre leállították), ahol én aztán hosszabb ideig a finom belső gipszvakolattal való vakolási munkáknál működtem közre, amelyek főleg a télikertben, az előcsarnokban és a fölépcsőn folytak.

A téli hónapokban a városi rajziskolába jártam, és szorgalmasan gyakoroltam otthon is az elméleti ismereteket, amelyekre az (későbbi) üzleti tevékenységemhez volt szükségem. Jól haladtam a rajzolásban, és ezért néhányszor díjat is kaptam ezüst és arany fokozatban – ennek ellenére lassan elvesztettem én is, és különösen jó édesanyám, a reményt arra vonatkozóan, hogy a gyakorlatban tudom-e majd hasznosítani rajztudományomat, miután még mindig nem tudtam bejutni irodába. De aztán végre ez az idő is eljött, ugyanis 1866/67 telén rajzoló állást kaptam Szabó gépésznél, aki nekem napi 1 forintot fizetett, és miután először fordult elő, hogy a téli időszakban pénzt kerestem, kimondhatatlanul boldogok voltunk.

1867. február 26-án hívatott Wechselmann úr, és munkát ajánlott az irodájában – tavasszal néhány hétre másodpallérként a Pesti Malom építkezésére kerültem –, onnan újra vissza az irodába, és ott voltam attól kezdve folyamatos alkalmazásban. Egyrészt számomra túl hosszú időnek tűnt, amíg az irodába kerültem, másrészt ennek is megvolt a jó oldala, hiszen ezáltal gyakorlati úton nagyon alaposan felkészülhettem az üzleti tevékenységemre, ami később nagy hasznomra vált.

Az irodában is nagyon nehezen boldogultam eleinte, nagyon sok fáradságba és kintartásba került, míg feltornáztam magam az önálló munkáig, természetesen a fizetség is sovány volt még, eleinte heti 8 forintot kaptam, ami lassan emelkedett, az 1869-es évben már 20 Ft-ot kaptam hetente.

Amikor Johann Bartek 1869-ben elhunyt, Wechselmann úr elmondta nekem, hogy az a szándéka, hogy a megüresedett cégvezetői állást lassan nekem adja át – Ferdinánd Bartek átugrásával, aki kb. három évvel korábban került az irodába, mint én –, amennyiben én ennek a feladatnak meg fogok felelni, így fog történni. (...)

1870-ben megkapta Wechselmann úr a M. Kir. Vámhivatal építésének megbízását a Duna-parti Sótéren (Salzplatz, ma Fővám tér), aminek irányítását teljes egészében rám bízta, az építkezésen kívül saját irodám is volt. Ennek az építkezésnek során, vagyis ebben az időben alapoztam meg főleg üzleti pozíciómat, és a vagyonom alapjait is ekkor raktam le.”

A fenti idézetben említett Schumandel név kapcsolódik ahhoz a naplóbejegyzéshez is, amely ezeknek az éveknek egy olyan eseményéről számol be, amelyben említés történik Jászberényről is:

„Első Pesten kívüli utazásomat is Schumandl Vilmosnak köszönhetem, aki engem egyszer magával vitt Jászberénybe és környékére, ahol felméréseket kellett végeznie, ez természetesen csak egy kis kirándulás volt, de mekkora öröm volt ez nekem akkor.”

A következő jászberényi vonatkozás megértéséhez elengedhetetlen Bácskai Vera tanulmányának következő részlete: „Havel Lipót számára a felemelkedés nem korlátozódott csupán az önálló egzisztencia megteremtésére, az anyagi jólét megalapozására. Házasságával életmódja is gyökeresen átalakult. Ifjúkorának a tisztességes szegénységet súroló, a jobb napokban is legfeljebb kispolgári szintű viszonyaiból kikeveredve feleségével fokozatosan felső középosztályi életstílust alakítottak ki.

A polgári életstílus kialakítására azonban csak rövid idő állt rendelkezésére, míg felesége már beleszületett a vagyonos polgári családba, és életvitelét – feltehetően – kezdettől a polgári értékrend, illem, magatartásforma határozta meg. Az is valószínűnek tűnik, hogy a Fuchs család magyarosodása gyorsabb ütemű lehetett, mint Haveléké (Lipót naplójában az öreg Fuchsloch Mihályt mindig magyarul nagypapa névvel, apósát papának titulálta), és hogy az anya honosította meg a családban a magyar nyelv uralmát.”

Az 1886-os év két bejegyzése, amely Fuchsloch Mihály halálával és temetésével kapcsolatos, bizonyítja azt a szeretetet és tiszteletet, amit Havel Lipót felesége családja iránt érzett:

„Március 30-án gyorsabban, mint ahogy mindannyian hittük, a mi »nagy papánkat« az Úr megváltotta súlyos szenvedésétől. Ma éjszaka fél 12-kor elhunyt. Az Úr adjon neki örök nyugalmat. Jó ember volt, akit mindenki szeretett és tisztelt.”

„Április 1-jén eltemettük nagy papát. Unokahúga Pécsről és unokaöccse, Szakmáry Ferenc Jászberényből jelen volt a temetésen.”

A második bejegyzés utal a feleség családi kapcsolatára a jászberényi Szakmáry családdal. Ezt pontosítja a következő bejegyzés: „1883. július 1-én a rokonságunk körében újra történt haláleset – ma este 8 órakor feleségem nagyanyját (Elisabeth Brosi, szül. Szakmáry) szélütés érte, és nem tért többé magához. Július 14-én délelőtt 8-kor 72. életévében elhunyt. Temetése július 15-én volt.”

Nem lehet említés nélkül hagyni Havel Lipót életének (és természetesen naplójának) egy fontos vonulatát: kapcsolatát Ybl Mikóssal. Ezt a kapcsolatot világítja meg a napló

azon bejegyzése, amely Ybl Miklós haláláról szól: „1891. január 2. Ma 10 évi betegeskedés után elhunyt Magyarország legismertebb építésze Ybl Miklós (Nicolaus Ritter v. YBL), ezt a gyászos esetet azért említem itt, mert én Ybl urat közel 30 évig ismertem, és vele folyamatos közeli üzleti kapcsolatban álltam, ő újra és újra bizonyítékát adta jóindulatának. ...” Sorsszerű az a tény, hogy építőmesteri pályáján is tulajdonképpen Ybl Miklós indította el: „1886. január 8. Ma volt a vizsgabizottság ülése (Ybl úr elnökletével, valamint 13 bizottsági taggal, akiknek többsége jól ismert) – akik az építőmesterségre vonatkozó kérelmemről voltak hívatva dönteni – az ügyet egyhangúlag számomra kedvezően döntötték el – ezzel, úgy gondolom, meg fogom kapni ezt a jogot a Kereskedelmi Minisztérium részéről.”

Végül egy utolsó idézet a tanulmányból, amely mutatja, milyen magasra jutott az egykori szegény sorsú, félárva kőműves inas:

„A cég fénykorának a 19. század utolsó évtizedei és a 20. század első évtizede tekinthető. Már az önállósulását követő első évben egyszerre öt építkezésre kapott megbízást, és ezekben az évtizedekben, némi ingadozástól eltekintve, sikeres üzletmenetről számol be. Több középület építése is a cég nevéhez fűződött: legnagyobb megbízása a Kúria építésének kivitelezése volt, amelyet nemcsak jövedelmező üzletnek tekintett, hanem komoly erkölcsi sikerként könyvelt el. És nem is alaptalanul: ennek jutalmául nyerte el 1896-ban a Ferenc József rend lovagkeresztjét.”

Kertész Ottó

AZ ORSZÁGBAN ITT FÉSZKEL A LEGTÖBB SAS

Beszélgetés Juhász Tibor természetvédelmi őrrrel

Valamikor ezen a helyen régi lakóépület, tehenistálló, disznóól, góré és kazlak álltak. Az Almási, később Papp tanya utolsó lakója Herczeg Károly és Papp Alajosné Aranka voltak. Ma a régi tanya helyén modern épületek állnak, melyek egyikének az országútra néző falán hatalmas kiterjesztett szárnyú sas rajzolat alatt Sasközpont felirat díszel. Beszélgetőpartnerem Juhász Tibor természetvédelmi őr, a Hortobágyi Nemzeti Park Természetvédelmi Őrszolgálatának munkatársa.

– Nem volt teljesen egyenes az utam idáig, bár a keresztapám révén gyermekkorom óta foglalkozom természetvédelemmel, állatvédelemmel és madártannal, viszont eredendően vívó-edző akartam lenni. A gimnázium után mégis az állatorvosira jelentkeztem, de 2 ponttal lecsúsztam, és így kerültem a Szent István Egyetem belső Gödöllőre. Környezetgazdálkodási agrár-mérnöki szakon végeztem, és a természetvédelem tájékológiai szakirányt választottam. Ez idő alatt már a Magyar Madártani Egyesület Gödöllői Csoportjának titkáráként dolgoztam, levizsgáztam ragadozó madárgyűrűzésből és végeztem is madárgyűrűzést.

Sasfa

Aztán innen Jászberény már nem távolság, és kellett valaki a Jászságba, aki fel is mászik a fára és meg is gyűrűzi a madarakat. Úgy kerültem erre a területre, hogy az akkori főnököm – Zalai Tamás – és a Hortobágyi Nemzeti Park igazgatója is hívott, még közvetlenül a diplomavédésem előtt, hogy végeztem-e már, van-e diplomám és van-e kedvem a Jászságban dolgozni. Válaszoltam, hogy kb. fél óra és kiderül. Tehát szinte azonos időben az államvizsgavédéssel sikerült is elhelyezkednem.

– Gyerekkorod óta éled az életed a madarakkal, a diploma megszerzéséhez milyen nyelvből vizsgáztál?

– Tudom, mire gondolsz, de madárcsicsergésből sajnos nem lehetett.

– Egyébként milyen jelzéseket lehet megérteni a madarak hangjából?

– Elsősorban azt, hogy milyen fajhoz tartozik, a nagyon „éles fülűk” azt is meg tudják különböztetni, hogy milyen fajon belül, milyen csoportba. Természetesen más-más úgymond az akcentus páráskor, vész esetén vagy revír tartó – élettér határait jelző – helyzetben. Ezeket a hangokat meg lehet megkülönböztetni. A párázás idején kibocsájtott hang akár felhívás is lehet a táncra, melyet kemény csaták követhetnek, úgy az énekes madarak mint a ragadozók között. Ez utóbbiaknál súlyos sérülések is bekövetkezhetnek, sőt láttam már olyan eseteket, amikor a madár elpusztult a küzdelemben.

– Már említettem, hogy ez egy magán gazda tanyája volt. Miért pont ide került a Sasközpont? Volt-e ennek szakmai oka, vagy csak a véletlen hozta így?

– Elég összetett, hogy hogyan is kerültünk ide, mint Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság és a Magyar Madártani Egyesület. Volt egy pályázat, ami még most is fut, ez a „Parlagi sas védelme Magyarországon” címet viseli. 2012-ben indult, és az egyik fő célja volt, hogy a Jászságban hozzunk létre egy olyan telepet, látogatóközpontot, ahol be tudjuk mutatni a nagyközönség számára az értékes ragadozómadár-fajokat. Tájékoztatást adunk arról, hogy miért is értékesek, miért kell védenünk őket, és egyben népszerűsítjük is a madárvédelmet. Tudják meg, hogy milyen veszélyek leselkednek ezekre az állatokra, ezeken belül ismerjük meg azt is, hogy maga az ember milyen veszélyes a ragadozó madarakra.

A másik cél az volt, hogy valami olyat csináljunk, amilyen még nem volt az országban, és a természetvédelemben is újat jelent. Ehhez azért volt a legjobb hely a Jászság, mert az országban itt fészkelnek a legsűrűbben a sasok. Elsősorban parlagi sasokról beszélünk, ami veszélyeztetett faj, Magyarországon fokozottan védett, és itt van a fajnak a nyugat-európai elterjedési határa. Ezenkívül Ausztriában és a cseh–szlovák határterületen van egy-egy kis populáció, de az európai állomány magja nálunk van.

Ami a központ helyének kiválasztását illeti, lényeges szempontnak számított, hogy legyen közel a Jászság centrumához, legyen jól megközelíthető, és tartozzon a Nemzeti Park kezelésében levő területhez vagy annak vonzáskörzetéhez.

A tanya kiválasztásában szubjektív tényezők is számítottak, hiszen az egykori tulajdonosok – Herceg Karcsi bácsiék – valamikor a bérlőink voltak. Segítettem nekik pl. a kaszálási

engedélyek megírásában, tőlük hordtam a házi tejet is. Ismeretségünk első évében Karcsi bácsi egyszer mondta nekem, hogy ők nagyon szeretik ezt a tanyát és nem szeretnék, ha az enyészeté lenne. Sőt, abbéli reményüket is kifejezték, hogy egyszer majd én fogok itt lakni. Ez 2008-ban volt, amikor még híre sem volt annak, hogy ilyen pályázatot akarunk készíteni. Évek múltán, amikor megjelent a pályázati kiírás, természetes volt, hogy idejöttem Karcsi bácsihoz, hiszen a legmegfelelőbb volt a hely: kellő távolságra a civilizációtól, olyan hely, ahonnan a madarak repatriációját biztonsággal meg tudjuk tenni, de közel van a műúthoz, tehát a látogatók is fogadhatók akár száraz lábbal, nekik sem kell kilométereket gyalogolni. A körülöttünk levő gyepek a Nemzeti Park kezelésében vannak, legoptimálisabb a hely. Tehát elkezdtünk tárgyalni az ingatlan eladásának feltételeiről, szóba került az is, hogy mi legyen a tanya sorsa, és végül megegyeztünk. Szerettük volna a meglévő épületeket megtartani, felújítani, de nem lehetett, mivel nem volt alapjuk. Ezért lebontottuk azokat, de megtartottuk a tanya szerkezetét, az új épületek elhelyezése megegyezik a régiakkal. Eleget tettünk a települési rendezési terv követelményeinek is azzal, hogy az alaprajzformákat megtartva építettük fel az újakat. A madárház kissé eltolva a régi szín helyén áll, ahol most ülünk az régen istálló, a főépületünk a lakóépület, a gépkocsitárolónk pedig régen a disznóól volt.

– *Milyen funkciót tölt be a Sasközpont, hiszen ennél jóval többek vagytok.*

– Elsősorban iskolás csoportokat fogadunk az ország minden tájáról, bemutatjuk az ezen a vidéken élő és költő ragadozó madarakat. Van olyan röpdénk, ahol sérült madarat tudunk fogadni, amelyeket állatorvosi kezelés és gondozás után, ha lehet, gyógyultan visszaengedünk a természetbe. Ezt a folyamatot is be tudjuk mutatni a nagyközönség számára. Van madárvédelmi kiállításunk, a fogadótermünk egyben bemutatóterem, amelynek a fala festett játékos tanösvény. A hátulsó fal festménye egy sas-családfa, a másik a „Mit eszik a parlagi sas?„ című kép. Egyik szakdolgozónk amatőr csillagász, és rendeztünk egy kis kiállítást is „Csillag madarak földjén” címmel. Szeretnénk óvodás kortól egyetemistákig csoportokat fogadni, és mindenkinek megfelelő szintű bemutatást, oktatást tartani, de cél, hogy a madarak megismertetése legyen a legfontosabb.

– *Kinek az alkotása a fali dekoráció. a freskók?*

– Lukács Albert festőművészé, aki egyébként a Fővárosi Állat-és Növénykertben dolgozik gondozóként, mellette solymászik. A madarak minden tollát ismeri, ez látszik is a festményeiben.

– *Erre a levele hullajtott fára a Jászság összes ragadozó madara egyszerre szállt le?*

– Most, hogy felveted, először gondolok bele, tehát nézzük végig, milyen fajok élnek itt a Jászságban? Érdekesképpen jegyzem meg, hogy az utóbbi héten pl. 3 faj is bekerült hozzánk sérülten. A most behozott darázsölyv, a kígyászölyv és a parlagi sas. Egyetlenegy faj van, amit még nem láttunk, csak az adatait ismerjük, az pedig a törpe sas. Tehát szinte mindegyik megfigyelhető a Jászságban, és fészkelnek is ezen a területen, de ha másképp nem, rendszeres átvonulóként jelen vannak.

– *Látom, táboroztatásra is fel vagytok készülve, két 8-10 személyes hálótok is van, tehát többnapos programokat is szerveztek. Milyen programokkal várjátok a gyerekeket?*

– A több turnusos tábor jövőre indul, minden napra más-más programokat szeretnénk mutatni külön szakvezetőkkel. Természetesen terepgyakorlatok is lesznek jócskán. A gyalogos tanösvényünk is a Sasközpontból indul, egy 100 hektáros területet megkerülve 5 kilométeres séta lesz, és a parlagi sas életét mutatja be más természeti értékek megfigyelésével, pl. szalakóták vagy a kis őrgébics életét. Volt olyan túránk, amikor 5 parlagi sást is láttak az érdeklődők. Megfelelő létszám esetén lovas kocsival is végig tudjuk vinni a látogatókat, ezzel a kb. három órás túra egy órára rövidül. A lovaktól annyira nem félnek az állatok, így közelebb engednek bennünket, és jobb megfigyeléseket tudunk végezni. A Jászberényi Állat-és Növénykerttel is van egy közös tanösvényünk, onnan indul, és nálunk végződik. Ez egy jó 35 km-es túra, természetesen nem gyalog, hanem lehet biciklivel, amit az Állatkertben lehet bérelni. Szinte végig gátakon vezet a túra, és megkerüli azt a kis zárt borsóhalmi részt, ahol majdnem minden nagyon fontos természeti értékünk megtalálható.

– *Ezek a tanösvényeken már kiépített állomások vannak, vagy pedig a túravezető dönti el, mikor és hol állnak meg, annak megfelelően, hogy éppen mi az aktuális élethelyzet?*

– Kiépített állomások vannak, táblákkal, képekkel és szöveggel illusztrálva. Tehát ha valaki nem akar vezetést igénybe venni, akkor is végig tudja járni és megfelelő információkkal gazdagodhat. Természetesen bármikor az éppen zajló eseményekhez alkalmazkodva meg lehet állni, megfigyeléseket végezni, vagy adott pillanatokat megörökíteni.

– *Gyerekcsoportokon és turistákon kívül vesztek-e részt szakmabeliek képzésében?*

– Mindenféleképpen! Nemrégiben sikerült elérni, hogy itt a Jászságban magas érzékenységű természeti terület legyen kijelölve, ez agrárgazdálkodási szempontból is fontos. Ez az idén indult, mindenkinek új, plusz támogatásokat is lehetővé tesz. Ennek az előkészítését és a tájékoztatást az agrárium felé itt kívánjuk megoldani. Szeretnénk a pedagógusok részére is ismeretterjesztő programokat szervezni.

A Szent István Egyetem Vadbiológiai Tanszékének segítségével gyűjtöttünk anyagot, hogy bizonyos kezelések hatására hogyan változik az apróvad állomány. Szeretnénk ennek a tapasztalatait is megismertetni a szakemberekkel, az érdeklődőkkel. Volt már a csapdázásról szóló fórumunk hivatásos vadászoknak. Központunk fontos szerepe, hogy az országos projektet innen irányítjuk. Mi fogjuk össze a ragadozó madarak védelmét.

– *A röpdékben vannak úgymond „szálló” vendégek és maradók is. Nézzük végig, hogy most kik a hotelvendégek és miért?*

– Most a madárházunkban egy parlagi sas pár, egy kerecsensólyom pár, illetve a másik oldalban lakik egy rétisasunk, egy kékvércse és egy öreg csonkolt szárnyú parlagi sas. Rajtuk kívül vannak olyan madaraink, akik remélhetően elengedhetők lesznek, itt van pl. egy fiatal parlagi sas, az egyik szárnyán még nem nőtt toll.

KÉPALÁÍRÁS

Mi most megteszünk mindent, hogy tollasodjon, és el tudjuk majd engedni. Van egy kígyászölyvünk, ő majd tavasszal kapja vissza a szabadságát, egyébként vonuló faj egyede. Egerészölyvek folyamatosan jönnek be, szerencsére legtöbbjük elengedhető. Augusztus 20-án például 18 gólyát is szabadon tudtunk engedni.

– *Ez azt is jelenti, hogy nemcsak ragadozó madarakat fogadtok be és ápoltok, hanem mind-egy, hogy mi, csak repüljön vagy éppen nem, mert sérült?*

– Mivel nagyon jó a kapcsolatunk a jászberényi Állat-és Növénykerttel, van közöttünk egy megegyezés: mi ugyan ragadozó madarakra vagyunk berendezkedve, de nemcsak ragadozó madarakat tudunk tartani, hanem más nagyobb testűeket is. Ha gémfélék, egyéb vízimadarak, bármilyen nagyobb testű varjúfélék sérülése történik, mi befogadjuk. Az Állatkert állatorvosai-
val mi is szerződésben állunk, és kezelik a mi madarainkat is. Az énekes madarak az állatkertbe kerülnek, mert ott jobban el tudják látni a gondozók, folyamatos felügyelet van, pl. sűrűbben is kell etetni őket, fiókájukat akár óránként.

– *Az országban máshol is működik madárkórház, pl. Góré vagy Székesfehérvár. Itt is folyik beteg állatok kezelése. Mégis miben más ez, mint az előbb említettek, és van-e velük kapcsolat?*

– Természetesen van, hiszen Górést is a Hortobágyi Nemzeti Park működteti, a górési repatriáló állomás csak madarakkal foglalkozik, a bemutatása is nehezebb, mert messze van a műúttól, rengeteget kell gyalogolni, kb. 5 km a távolság.

A Sasközpont épülete a négyszállási út mellett

Ettől függetlenül érdemes megnézni, viszont ők csak madarak befogadásával, kezelésével és elengedésével foglalkoznak. Elárulom, sok madár került már hozzánk onnan, tőlünk viszont még nem került oda madár. A madárkórház annyiban más, hogy még a műtétet is megmutatják, mi erre nem vagyunk berendezkedve. Mi itt azt mutatjuk meg, hogy mi történik az állatorvosi kezelése előtt és után. Hogyan foglalkozunk velük, hogyan gondozzuk a bekerült sérült, beteg állatokat az állatorvosok utasításai szerint. A látogató testközelből nézheti nálunk azokat a madarakat, amelyekkel a természetben is találkozhat, a nem elengedhető állatokból olyan fajkészletünk van, aminek köszönhetően be tudjuk mutatni a Jászság, illetve az ország ragadozó madarait.

– *Egy érdekes kérdés fogalmazódott meg bennem – amit úgy vélem emberi gondolkodással nem tudunk eldönteni, madárésszel pedig mi nem tudunk gondolkodni –, mégpedig az, hogy mi jó, meddig jó a madárnak, bizonyos sérülések esetén hol az életben tartás határa? Művégtagok, protézisek stb. Mi a te véleményed?*

– Nagyon egyszerű! A madárnak az a jó, ahogyan ő él! Márpedig nem rácsok között él, hanem a szabadban, repül és táplálkozik. Minden más, ami ettől eltérő, az nem lehet neki jó. Minden, ami a természetestől eltérő, az neki nehézséget okoz. Mi itt annyit tudunk tenni, hogy azoknak a madaraknak, amelyek már soha többé nem engedhetők vissza a természet-

be – van olyan is, amelyik szinte nem is élt természeti viszonyok között – folyamatosan jó minőségű és megfelelő mennyiségű táplálékot adunk. Emellett biztosítjuk a komfortérzetét is, élhessen úgy a helyén, hogy ne keletkezzenek a fogságban sérülései. Művégtagok? Ezt döntsék el az állatorvosok, hogy szakmai szempontból ez mennyire érdekes, milyen szakmai kihívás, mennyire jó és mennyire fontos. Én azt gondolom, semmi esetre sem a természet hozzátartozója. Tehát a természetes szelekcióval ilyen szinten nem kell nekünk törődni, az ember ilyen szempontból sem mindenható.

– *Sőt nemhogy mindenható, hanem tapasztalataim szerint sokszor ártó, hisz én is kezeltem nem egy mérgezett ragadozó madarat. Kerül hozzátok is szándékos emberi kártétel következtében beteg madár?*

– Beszéltünk már arról, hogy a Sasközpontban bemutatjuk a természetben fellelhető veszélyek sokaságát, amelyeknek a madarak áldozatul eshetnek. Ezek zöme sajnós emberi eredetű, tehát sok minden tőlünk eredeztethető, a legnagyobb halálozási arányt a mérgezés okozza. Mérget márpedig csak az ember rak ki. A második az áramütés, ez megint csak emberi eredetű, még ha nem is szándékos. Ezek után következik az utakon történő gázolás. Ki vezeti a járműveket? Majd pedig jön a lelövés, ami szó szerint célzott tevékenység, és a fegyver mögött is mindig ember áll. Amúgy ez már bűncselekmény, mint ahogy a mérgezések legtöbb esete is. Pozitív tapasztalatunk is van, amióta itt dolgozunk a területen csökkent a mérgezések száma és nőtt a parlagi sas populáció. Korábban ez pont fordítva volt. De még így is bőven száz fölötti a mérgezésben szándékosan elpusztított sasok száma. A szándékosságra abból következtetünk, hogy olyan mérget használnak, aminek a birtoklása is bűncselekmény. Tehát azt nem véletlenül tartja, és nem véletlenül helyezi ki az ember.

– *Úgy hallottam kutyák is közreműködnek a leselkedő veszélyek megelőzésében és elhárításában. Egy négylábú miben tudja segíteni a munkátokat?*

– Van egy kutyás kereső egysége a Magyar Madártani Egyesületnek, a pályázat adott lehetőségét az életre híváshoz. Úgy néz ki, hogy egy ember és egy kutya dolgozik azon, hogy felderítse a mérgezéses eseteket. A kutya a kitűnő szaglása révén segítség nekünk, sok más területen használják már keresőként az ebeket e tulajdonságuk miatt, de ő az első Közép-Európában, aki dögöt és toxikus anyagokat, azaz mérget keres. Megtalálja a sérült, elpusztult állatot is, és meg tudja találni a csalétket, amelyben a mérge van, és jelzi ezt. Mivel változatos terepviszonyok között dolgozik, nem a megtalált állat mellé ül, hanem hanggal, azaz ugatással adja tudunkra, hogy talált valamit. Hasonló kereső egység dolgozik Spanyolországban, de Görögország is gondolkodik ennek bevezetésén. Olaszországban részt vettem olyan konferencián, ahol gyakorlat közben mutatták be az egységüket, elsősorban belga juhászokat alkalmaztak, de volt labrador is. A mi egységünkben egy német juhász dolgozik Deák Gáborral, aki a MME mérgezés megelőzési koordinátora. Az Országos Rendőr- Főkapitányság által szervezett képzésen vettek részt mindketten, és ott szerezték meg ehhez a munkához a szükséges okmányt és tudást. A kutya nemcsak a terepi munkában nagy segítség, hanem ha kell, házkutatásnál is. Hiszen ezeknek a mérgeknek az otthoni birtoklása is bűncselekmény.

Juhász Tibor egy darázsölyvvel

– *Tehát a kereső munka során az ember lehet náthás, de a kutya egészségére fokozottan vigyázni kell.*

– Igen, nála nem lenne szerencsés, ha bedugulna az orra. Egyébként rengeteget tartózkodik szabadban, hiszen neki ez a munkaterülete. Fokozottan ki van téve a szabadban végzett munka veszélyeinek, pl. kullancsok, szúnyogok által terjesztett betegségeknek és fizikai sérülések is. Kétéves, fiatal jószág, szeretnénk, ha még sokáig velünk dolgozhatna.

– *Azért legyünk optimisták és bizzunk abban, hogy az ilyen intézmények és a bennük végzett munka azt eredményezi, hogy mégsem pusztulnak ki fajok, és megmarad a természet sokszínűsége.*

– Remélem én is, hiszen mindkét oldalon emberek állunk, csak el kell dönteni, hogy melyik oldalra állunk. El kell dönteni, hogy mi hasznos az élővilág és ezen belül az ember számára. Tény, a biológiai diverzitás csökken, ez a mezőgazdaság termelési eredményeit is befolyásolja. Angliai kutatás bizonyította, hogy ha kevés madár található egy adott területen, ott a mezőgazdasági termelés bevétele is redukálódik. Változik a táplálékállatok száma, az alacsonyabb rendű talajlakó élőlények mennyisége, és következményesen a termelési eredmények is mérséklődnek. Mindezt a madárlétszám változásával tudjuk mérni.

– *Köszönöm az ismeretterjesztéssel felérő beszélgetést, de nem kérdezlek tovább, mert újabb sérült vendéged érkezett.*

Balogh Tiborné: Gólyalesen a városban – fotósorozat

Buschmann Éva

KIS KÖZÖSSÉGEK NAGY ÖSSZETARTÓ EREJE

Riport a homoki és peresi találkozásokról

„Olyan ismerős az arca, de nem tudom hová tenni, ki lehet pontosan ő? Mikor is láttam utoljára? Egyáltalán tényleg találkoztunk már valahol, vagy csak a képzeletem játszik velem? Nézem kissé ráncoktól barázdált arcát, keze vonásait, fizimiskája jellegzetességeit, szőke lehetett, vagy talán barna? De a szeme! Igen, a szeme. Az ismerős. Tudom már! Harminc éve egy padban ültünk. De jó hogy találkozunk ismét!”

Hasonló gondolatsor cikázhatott sok elszármazott egykor Homokon élőnek is a fejében, amikor az évről évre megszervezett találkozó idei állomására érkeztek. Egykori ismerősökkel találkozhattak, s barátként üdvözölhették egymást.

Utazzon velem kedves olvasó, egészen augusztus 16-áig, és képzelje el, hogy ott van velem Homokon...

A mai kor gyermeke, milyen generáció is? X, Y vagy Z? Magam sem tudom, csak azt, hogy igencsak álmélkodva nézne rám, ha azt mondanám volt idő, amikor az ember fia télen-nyáron gyalog tett meg több kilométert azért, hogy az iskoláig eljusson. Bizony nehéz ezt elképzelni abban a modern világban, ahol a komfort életünk minden területén utat tört magának, a gyalogszert az autó helyettesíti, ami igen kényelmes, hiszen egészen a tanodáig szállítja utasát a szülők jóvoltából.

Augusztusban volt szerencsém két olyan kis közösséget is megismerni, amelynek tagjai ma már felnőttek, de még abban a világban voltak gyermekek, amikor sárban, hóban, fagyban, vagy éppen rekkenő hőségben kellett megtenni az utat az iskoláig. Imádkozva, csak a bakancs bírja ki, mert anyukának meg apukának nincs ám pénze most újat venni.

Ezek a közösségek másban is különlegesek. Sőt másban különlegesek, és elismerésre méltóak, egyediek. Az összetartásban, a kapcsolatok ápolásában, fenntartásában, egykori szülőföldjük el nem feledésében, gondozásában, közös emlékeik gazdagságában.

Mert hiába volt többüknek nehéz gyermekkor, nem dűskáltak a javakban, a szeretet, az egymás iránt érzett elköteleződés összetartotta őket és boldogok voltak.

Ez a boldogság és öröm látszott az arcokon, amikor a nyár utolsó hónapján lehetőségem volt ezekkel a közösséget alkotó emberekkel megismerkednem. ...

Emlékidzés Homokon

Augusztus közepe múltott épp egy nappal, amikor esőre ébredt Jászberény és térsége. Először szép csendesen pötyörgött ránk az égi áldás, mire a homoki egykori tanyavidékre értem kollégámmal, akkor már teljesen besimult fölöttünk az ég kékje.

Azelőtt nem jártam még ezen a tájíkon, emiatt a kirándulás különösen kedvemre való volt. Járható út vezetett a rendezett homoki kápolnáig, az egykor népesen lakott, iskolával, postahivatallal működő területre. Látszott, hogy azért van gazdája ennek a vidéknek.

A jó csapat, akik minden évben találkoznak Homokon, és akiknek még fontos a múlt emlékeinek őrzése.

A kocsiból kiszállva gyors esernyőfelkapcsolás következett, hogy teljesen ne áztassam el magam. Majd jött a lelkes fogadtatás. Kedves emberek gyűrűként vettek körbe, melynek egyik meghatározó eleme én lehettem. Mikor elújságotam, hogy számomra ismeretlen e tájék, rögtön a szárnyaik alá vettek. Beinvitáltak a környező épületekbe, egyrészt megmutatni az egykori tantermeket, ahol a homoki diákok a betű és számok világát megismerhették. Másrészt azért, mert jó volt ott meghúzódni a kellemetlen időjárás viszontagságai elől. Közben kávéval, pogácsával, aprósüteménnyel kínáltak és bevezettek a hajdani termekbe.

Érdekes volt elképzelni, hogy a ma már kissé ütött-kopott élettelen falak között egykor micsoda gyermeki zsvaj lehetett, hogyan mehetett a napi munka, a tanulás.

Közben emlékeik szépségeibe avattak be az engem körbevevők. Mesélték, hogy kicsik, nagyok együtt tanultak, a tanárnak ezért jól kellett tudni – mai kifejezéssel élve – „összpontosítani”, és nem elveszíteni a „fonalat”, hogy melyik csoporttal épp hol tart a munkában. Mégis zökkenők nélkül vették az akadályokat, persze már akkor is volt, aki kicsit jobban tanult, míg mások lassabban vették fejükbe az elhangzottakat.

Jó volt ezeket az embereket hallgatni. Úgy idézték a történetek sorát, mintha tegnap lett volna. És szeretettel.

Aztán, ahogy az esőfelhők lassan elvonultak, kimerészkedtünk a szabad ég alá, ahol előkészítették a pörköltözhöz valókat a tisztás, zöld övezettel körbevett tágas udvaron. Szorgos kezek húst daraboltak, míg más a bográcsot készítette elő, tüzet rakott, fűszereket hozott.

A jászberényi média munkatársait minden évben vendégül látják a szervezők.

A homoki találkozók rendre reggeli nyársalással szoktak kezdődni, nos, ez a rész idén oly módon változott az eső miatt, hogy a szalonnát nem forgatták a tűzben, hanem csak úgy ették, sütés nélkül. De egyébként jóízűen, a hozzá dukáló hagyma és zöldségek, meg persze friss kenyér társaságában.

Az ilyen összejövetelek, mint sejthető, nem jöhetnének létre, ha nincs néhány lelkes, csapatösszetartó „erő”. Az egyik ilyen oszlopos tagja a rendezvénynek *Bábosik Józsefné*, aki már hetedik alkalommal főszervezi az eseményt.

– Jók az ilyen találkozások, beszélgetések, amelyeket a közös emlékidézésen túl más program is színesít. Az idén mi lesz ez?

– Minden esztendőben igyekszem, hogy valami érdekesség is színesítse a találkozót. Idén Balogh Donáthoz látogatunk majd el lovas kocsin. Ő itt lakik nem messze, lovakat is tart, és struccokat, ami számunkra igazi különlegesség lesz. Visszafelé pedig a volt tőtevényi iskolát nézzük meg és a közelében található emlékművet. S mire visszaérünk, remélem a főszakácsunk, Pozsonyi Laci bácsi elkészül a finom pörkölttel. A tangóharmonikásunk adja a délutáni hangulathoz a zenei aláfestést, a nótázást megalapozva.

Kispál János is ezen a tanyavidéken lakott. Itt nőtt fel, sőt a nagyszülei is. A homoki templom építéséhez is van köze a családnak. Erről is kérdeztem Jánost.

– Úgy tudom, Önök is erre laktak és a homoki templom építésében is közreműködtek.

– Még a nagyapám is itt lakott és az ő szülei is, akik öten voltak testvérek. A templomot a homokiakkal karöltve építették. 1937-ben kezdték a munkálatokat, amit rá két évre fejeztek be. Szentháromság tiszteletére, 1939-ben avatták fel.

– A vidék mennyit változott az Ön szemével?

– Rengeteget. Szőlő- és gyümölcsstermő terület volt errefelé. Elég sokan laktak ezen a környéken. Ide jártunk iskolába, 1966-ban végeztünk. Tizenkilencen koptattuk a 8. osztály padjait. Az 1970-es években beerdősítették a környéket. A lakók pedig beköltöztek a városba. Az én szüleim azonban még itt laktak, egészen életük végéig. Mi viszont a feleségemmel 1973-ban beköltöztünk a városba. Szeretünk ide kijárni, visszajárni. Van egy kis birtokunk is. A rendszerváltozás után sikerült a régi tulajdon egy részét visszaszerezni. Megvan a tanya is még, gazdálkodunk a földeken.

– A gyermekei, a család mennyire szereti Homokot, ők is járnak ide?

– Tetszik nekik. A feleségem szintén a környékről származik. Ő tőtevényi. Annak idején még az általános iskolát együtt kezdtük, gyerekkorunk óta ismerjük egymást, szerelem alakult belőle, s férj és feleség lettünk.

Mostanság társadalmi munkában gondozom a környéket. Igyekszünk élhetőbbé tenni ezt a vidéket, ugyanis egy ideig nagyon el volt hanyagolva. A templomkertben levágom a füvet, és részt veszek a homoki búcsú szervezésében is, amelyre egyre többen jönnek, és szívesen jönnek az éves találkozónkra is.

Pozsonyi Imre fuvarozó, a nyugdíjtól már nem sok idő választja el. Gyakran határainkon túl dolgozik, de nagyon örül, hogy tavaly először végre sikerült eljönnie gyermekevei egykori szép helyszínére, Homokra. Minden élmény elevenen él még ma is benne.

Amikor a kollégáknak mesélem, hogy milyen közösséghez tartozom, el vannak képedve, hogy ilyen is létezik. Kérdezik tőlem, hogy miért járunk össze, erre a helyre? A fiatalabbak el sem tudják képzelni, hogy hajdan lovas kocsival jártunk iskolába és főként gyalog.

Azt felelem a kérdésükre: mert kötődünk mindannyian ehhez a helyhez, emlékek sokasága éled újra bennünk a találkozások alkalmával. Ma már a homoki búcsúba többen járnak, mint hajdanán, amikor lakott volt még a terület. A gyermekeink is velünk tartanak. Ha itthon vagyok, eljövünk ide. Ha nyugdíjas leszek, akkor pedig egész biztosan több időm lesz rá. Letesszük a munkát, elég volt. Jöhet az ünneplés.

Az ifjú pár: Sarolt és Kornél

Rendhagyó peresi hétvége

A homoki eseményekhez két hétre tikkasztó hőség fojtogatta a Jászságot is. A forró nyári nap perzselte bőröm, amikor a kocsiból kiszállva megérkeztem Peresre augusztus 29-én szombaton.

Peres. Igen, azelőtt is hallottam már e tájékról. Sőt könyv is jelent meg róla nemrég, Szabó Lászlóné és Velkeiné Pócz Ilona gondozásában, illetve újságban is olvastam én már a peresi búcsúról, és hallomásból ismertem. Azonban személyesen még nem jártam ezen a pusztai vidéken, ahol mindössze a fák törnek meg az egyhangúság egységes rendjét. Évtizedekkel ezelőtt tanyák sokasága vette körbe a peresi kápolnát. Ebből mára a kápolna még megmaradt, sőt nemrég felújították, gondozzák a környéket. Kasza Lajosné Gizike és segítői nem hagyják, hogy az enyészeté legyen az egykor virágzó terület.

Másnak is megtetszett a peresi környezet, a kápolna, a szomszédos

jászági fiatalembernek például, akit Fehér János Kornélnak hívnak. Ő vadőr, és erre volt a vadászterülete. Akkor szemelte ki magának ezt a csinos kis kápolnát. Kicsit később egy helybélitől azt is megtudta, hogy itt minden esztendő augusztusának utolsó vasárnapján búcsút rendeznek. Erre az eseményre Kornél is ellátogatott jász viseletben, lóháton. S, azóta megteszi ezt minden évben. A hely, az emberek, az összetartozás, a csend, a szépség, a környezet eme csodája nem hagyta érintetlenül lelkét. Megmelengette szívét, és megfogalmazódott benne egy gondolat, mégpedig az: ha ő nősülésre adja a fejét, az esküvője csakis ebben az imaházban lehetséges.

S mint a mesében lenni szokott, így is lett. 2007-ben megismerte Mártonffy Sarolt Lucát, a szép szőkésbarna leányt, hol máshol, mint egy lovas hagyományörző eseményen, akit ismerkedés és kétévi jegyben járás után nőül vett augusztus utolsó szombatján, a peresi búcsút megelőző estén. Ahogyan elképzelte, a peresi kápolnában. Rendhagyó módon, történelmi eseményként, hiszen azelőtt még abban a kápolnában nem adtak össze senkit.

A hangulat remek volt ottjártamkor, közös fotózáshoz álltak be a lovas huszárviselő öltözött ifjak, és idősebb urak, közben járműveik, vagyis a lovak nyugodtan legelésztek a zöld gyepen, az eseményektől kicsit távolabb.

A fiatal pár sem fázott, a hőségtől kipirulva, de szívesen álltak rendelkezésemre, hogy elmeséljék mikor és hol találkoztak először.

– Hol ismertétek meg egymást?

– Egy lovas hagyományörző rendezvényen találkoztunk először. Már nem emlékszem pontosan mikor, Kornél állítása szerint 2007-ben, de tulajdonképp 2012-től vagyunk együtt – kezdte Sarolt. Három éve alakult úgy a tavaszi hadjárat, hogy együtt maradtunk. Még abban az évben megkérte Kornél a kezem, és egy évig jártunk jegyben.

– Egy esküvőn mindig a menyasszony az, akit leginkább megcsodálnak az emberek, nem ok nélkül nyilván. A ruhád nagyon szép, jász motívummal díszített. Ki készítette?

– A Jászfényszaru élő Dobosné Amálka néni keze munkáját dicséri. Mindenképpen szerettem volna a jászságot megjeleníteni az öltözékemben, ezért választottam ezt a sötétzöld motívumot, jászsági hímzés mintát.

– Hol fogtok lakni?

– Jászágon lakunk majd, de erre a környékre biztos sokszor ellátogatunk – mondta a vőlegény.

A peresi búcsú elengedhetetlen része a körmenet

Paksi József, a hagyományörző lovasok egyik tagja sokat segített a rendhagyó esküvő előkészületeiben, feleségével együtt. Érdeklődésemre örömmel újságolta, hogy egyre gyakrabban résztvevői a lovasok egy-egy esküvőnek, a fiatalok körében egyre népszerűbb vendégek ők. Évente legalább három-négy felkérésük van, hogy legyenek részesei a menyegzőknek.

Kuriózum ez a jászágói lakosoknak is, hogy lóháton érkeznek a díszes ruhába öltözött huszárok, a friss házasok pedig hintóval. Nem csoda, hogy nagy érdeklődés előzte meg érkezésüket.

Az ifjú párt Greutter György káplán atya adta össze, aki ünnepi beszédében kitért arra is, hogy a fiatal pár szeresse egymást a másik hibáival együtt, legyenek kitartóak. Sokszor halljuk, tapasztaljuk, hogy nem elég toleránsak az emberek egymáshoz, néhány együtt töltött év után elválnak útjaik, holott a hosszú, boldog élethez a társ elfogadása nélkülözhetetlen kapocs.

A templomi esküvő végeztével a kápolna előtt díszes huszárok álltak sorfalat a fiatalok tiszteletére, sőt még puskák is dörrentek ennek megkoronázására.

A jó hangulat bizonyára tovább folytatódott a későbbiekben. A lakodalom helyszínén, amely Jászágón a kultúrházban volt. Oda sokan a násznépből hintókkal, lovas kocsikkal mentek. Elöl az újdonsült párral!

Egyre népszerűbb a peresi búcsú

Az a hétvége elképzelhetetlen lett volna anélkül, hogy másnap ki ne látogattam volna a már oly sokat hallott peresi búcsúba. A búcsúba, amely évről évre egyre nagyobb népszerűségnek örvend, több százan látogatják ma már. A hőség sem riasztotta el a látogatók népes táborát, melynek örömmel voltam én is részese.

Az odafele úton az járt a fejemben, hogy vajon a tegnap esti lakodalom meddig tartott, és milyen hangulatban zajlott. Azzal nyugtáztam aztán magamban a dolgot, hogy egy mulatságnak csak jól szabad véget érni, és a kellemes társaságról magam is meggyőződhettem szombaton délután az esküvő színhelyén. Tehát rossz biztos nem lehetett...

No, de vissza a búcsúba. ... A kis kápolnát teljes napsütés világította be, mint ahogyan a körötte lévő zöld gyepek sem fázhattak a nyárvégi forró napsütésben. Sátorok is voltak felállítva egy kis árnyat adni a nézőknek. És búcsú lévén, úgy illett, hogy az elmaradhatatlan „cukros néni” se maradjon otthon. Portékáit kedvesen árulta, volt ott minden, ami ilyenkor szokásos: gumi- és égetett cukor, kakastaréj nyalóka és egyéb finomságok.

Elsőként *Oláhné Kövér Csillával* ismerkedtem meg, aki a peresi templom gondnokságához tartozik. Elmondta, tizedik éve annak, hogy részt vesz a peresi búcsú szervezésében, az imaház előkészítésében a nagy napra. Ezen a vidéken – mivel szinte lakatlan, ugyanis már nyomokban sincsenek tanyák a környéken – a peresi kápolna értékeire különösen oda kell figyelniük. Gyakran ellátogatnak ide.

Azt is megtudtam Csillától, hogy a szervezőket örömmel tölti el a búcsú népszerűsége. Az, hogy minden esztendőben növekszik a hívek száma, akik megjelennek a szentmisén. Ezenkívül egyre több gyermeket keresztelnek meg Peresen. S, ha már a keresztelésnél tartunk, egy kuriózum tanúi lehetnek a megjelentek. Ugyanis nem mindennapi esemény, hogy

valakit felnőttként locsolnak meg szentelt vízzel. Nos, *Róth József* ezek közé a felnőttek közé tartozott. Közte volt annak a négy keresztelésre várónak, akiket aznap áldott meg az atya. Annyi különbséggel, hogy a többiek „kicsik” voltak.

– *Miért kellett várnod ilyen sokáig azzal, hogy megkeresztelkedjél?*

– Annak idején a szüleim sajnos nem kereszteltek meg. Akkor még más rendszerben éltek, elmaradt. Most úgy gondoltam, hogy épp itt az ideje.

– *Miért pont erre a kápolnára esett a választásod?*

– Részt vettem a felújításában, az épület burkolásában, betonozásában. Annyit tudtam róla, hogy nagyon sok emlék köti ide a helyi embereket.

Az ünnepi szentmisét – a szintén erről a vidékről származó – Szántó József címzetes apátplébános celebrálta. A szokásokhoz tartozik, hogy a misét követően a hívek körmentet tesznek, amely nem maradt el ezúttal sem. Az idei búcsú is nagy találkozásokkal, emlékidézésekkel ért véget.

Dél tájban nekem is véget ért a búcsún való részvétel, ahonnan élményekkel telve tértem haza. Otthon elmeséltem boldogságom: azt, hogy augusztus hónapban két olyan kis közösséget is volt szerencsém megismerni, amelyeknek nagysága összetartó erejükben rejlik.

Gurzó K. Enikő

AZ ALSÓSZENTGYÖRGYI WEISZMÜLLEREK IGAZ TÖRTÉNETE TARZAN-KULTUSZ A JÁSZSÁGBAN

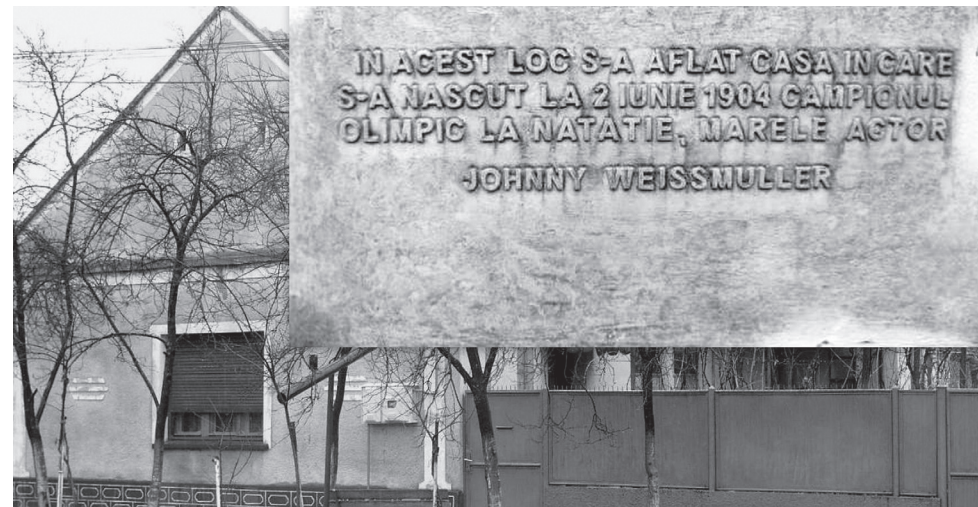
Szülővárosában nem kapott múzeumot, Jászsálszentgyörgyön viszont tisztelettel adóznak Johnny Weissmüller emlékének. A községben úgy tudják, az úszózseni nagybácsija volt a helyi borbély-dinasztiának.

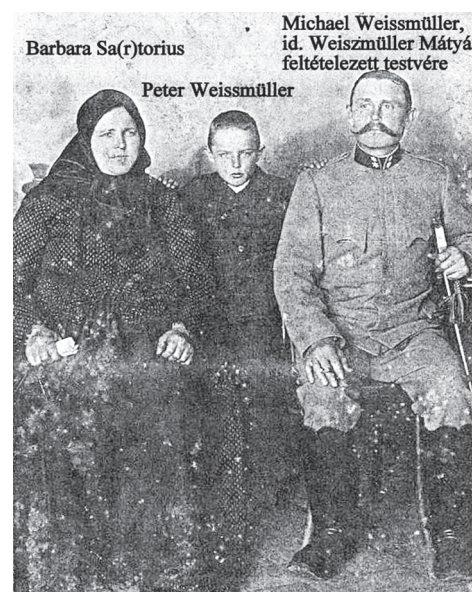
Id. Weismüller Mátyás (alsó sor első jobbról) és Johnny Weissmüller úszózseni, filmszínész

Tarzan a Bánságban

Egészen megható, hogy a Szolnok melletti községben, Jászsálszentgyörgyön helytörténeti gyűjtemény keretében ápolják az egykori úszózseni, ötszörös olimpiai bajnok Johnny Weissmüller emlékét, a filmszillagét, akinek emléktábláját nemrég távolították el a szülőháznak kijelölt temesvári ingatlanról. A városvezetés által kihelyezett plakettet elrejtő férfi, az épület jelenlegi lakója arra hivatkozott, hogy a kíváncsiskodó turisták folyton bekopogtatnak hozzá, bekérezkednek az otthonába, annak ellenére, hogy tájékoztatja őket: az általuk keresett sportfenomén és színészi örökös tulajdonképpen két házzal arrébb született.

Johnny Weissmüller feltételezett temesvári szülőháza, s az ingatlanról eltávolított emléktábla

Barbara Sartorius, Peter Weissmüller (Johnny, azaz Tarzan édesapja) és Michael Weissmüller, id. alsószentgyörgyi W. Mátyás feltételezett testvére az 1880-as évek elején Temesváron

Az történt ugyanis, hogy a múlt század elején emelt sváb parasztházat néhány évtizede lebontották, helyére pedig felhúztak egy emeletes villát, így amikor Johnny Weissmüller egyik fia, John Scott 2004-ben, apja születésének centenáriuma hazalátogatott, egy másik portához vezették, ahol meg is ejtették az ilyenkor szokásos ceremóniát. Scott urat amúgy is csak az ünnepség megrendezésének szándéka érdekelte, az elődök előtti őszinte főhajtás, az ingatlan hitelessége nem.

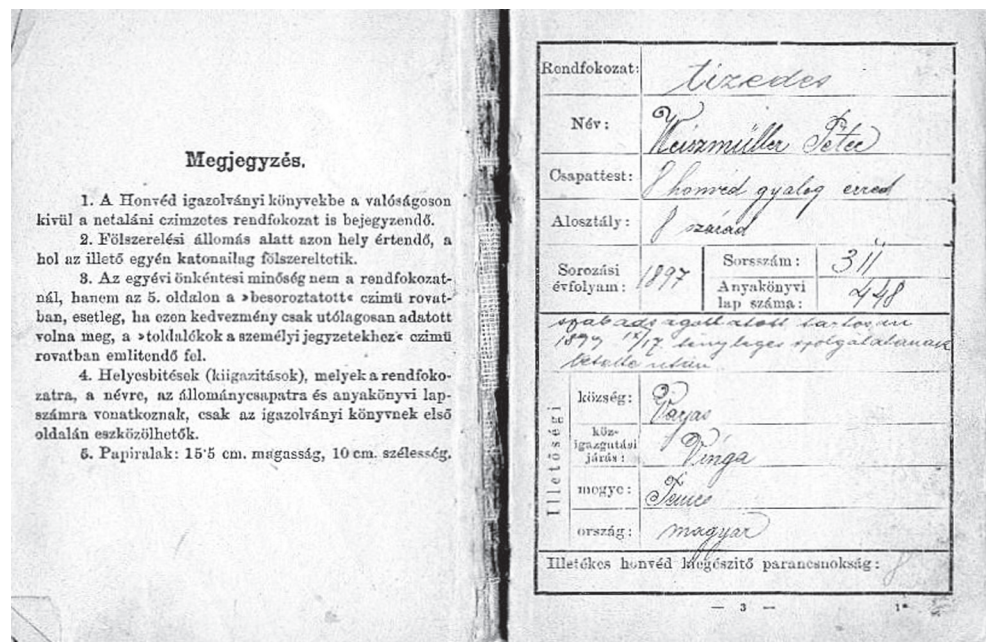
Temesváron tehát, ahol a legtöbbször által Tarzanként ismert Weissmüller János 1904. június 2-án Elisabeth Kersch (szül. 1879, Freidorf) és Peter Weissmüller (szül. 1876, Varjas) fiaként világra jött, máig nem sikerült megadni a kellő tiszteletet a hírességnek, leszámítva, hogy 2012-ben díszpolgárrá választották. Persze az igazsághoz az is hozzátartozik, hogy a jobb érvényesülés érdekében Johnny gondolkodás nélkül letagadta származását, windberinek vallotta magát, sőt, ahhoz, hogy amerikai állampolgársággal nem rendelkező emigráns szülők gyermeke-

ként részt vehessen a párizsi olimpián, identitást cserélt öccsével, aki két évvel fiatalabb volt nála, s már az USA-ban született. Ilyen háttérrel állított fel 67 alkalommal világrekordot (az egyiket ezek közül csak tizenkét évvel később döntötték meg), aratott abszolút győzelmet 5 olimpiai versenyszámban (1924–1928 között), hogy aztán (1932-től kezdődően) sikerrel szerepeljen 34 játékfilmben, tizenkétszer Tarzanként, 13 esztendőn át Jungle Junkként, végül bevonuljon a művelődéstörténetbe. S bár üzletemberként megbukott, életrajzába már csak a leszármazottai foglalták bele, hogy a német anyanyelvű Weissmüllerek téglá- és dohánygyári alkalmazottakként szálltak fel 1905 januárjában az Ellis Islandba tartó S. S. Rotterdam fedélzetére. Nem sok sikerrel, hisz a kelet-európai bevándorlóként kezelt apa a Pennsylvania állambeli Windberben is csak szénbányászként tudott munkába állni. Később a családját is elhagyta, nem csak a hazáját, bár Temesvárra időnként visszatért.

Tarzan a Jászságban

Az alsószentgyörgyi helytörténeti gyűjtemény vezetője, Lukácsi László szerint ezzel a távolba szakadt familiával állt rokonságban az a fodrászmester, Béla (szül. 1920, †2003) és Mátyás (szül. 1906, †1985) édesapja, aki már félig-meddig magyarul, vagyis Weissmüllerként írta a nevét. Egészségügyi feladatokat is ellátó borbélyműhelyt tartott fenn a községben, azaz nemcsak hajat vágott, hanem fogat is húzott, és határozottan állította, hogy a Torontál (ma Temes) megyei Grabácból (vagy Garabos, ma Grabaț, németül Grabatz, Románia) került a Jászságba a 20. század elején.

Johnny édesapja, Peter Weissmüller honvédigazolványa 1897-ből

Weissmüller Mátyás és Béla
Alsószentgyörgyön

A levéltári források ezt alá is támasztják: Weissmüller Mátyás (szül. 1876) feleségével, a vele egyidős vingai (1921-ig Temes megye, azóta Arad) Schüsler Teréziával költözött be a Jászságba a 20. század első esztendőiben, ahol 1904 és 1923 között tizenegy gyermeket nemzett. Hiteles okmányokkal igazolt származásuk persze még nem egyértelmű igazolása annak, amit az idősebbik Mátyásról az utókor állítani kezdett, éspedig azt, hogy testvére volt az Amerikában befutott Johnynak (bár ma már az is ellentmondásos, mit tartott magáról a férfi, s históriáját mivel egészítették, színezték ki a leszármazottai).

A pfalzi sváb Weissmüllerek Vérteskozma érintésével érkeztek meg Grabácsba a 18. századi betelepítések idején: innen rajzoltak ki a környező településekre. A Temes-Freidorfra beházasodott varjasi Weissmüller Péter tégelavetőnek, Johnny édesapjának három fivére volt, Jakab (Jacob), Vilmos (Wilhelm) és Mi-

Béla fodrász Alsószentgyörgyön

hály, a legidősebb. Utóbbi Varjason (ma Varias, németül Warjasch) maradt, ott is hunyt el 1935-ben, míg a három fiatalabb már 1890 körül átköltözött Varjasról (anyjuk, Barbara Sartorius/Satorius varjasi volt) Freidorfra, Temesvár külnegyedébe. Információink szerint innen egyikük sem került vissza Grabácra (noha Vilmosról egyelőre nem sokat tudunk) édesapjuk, Mihály (Michael, 1845–1915) családi fészkebe, hogy onnan továbbroppenjen Szolnok megyébe. Az alsószentgyörgyi idősebbik Mátyás tehát nem lehetett a fivérük, amiként ezt néhány újságcikk az 1980-as esztendőkből elhintette a köztudatban. Érdeemes viszont megfontolni, hogy Johann Peter Weissmüllernek, a világhírű sportolónak már a dédnagyapja, József (Joseph/Josef, 1806–1857) is grabáci lakos volt, miután a szépnyagya, a harsbergi János (Johann, 1749–1831) Mihály (Michael, 1754–1790) öccse kíséretében itt telepedett le, s adott életet tíz gyermeknek. A Magyarország területén szétszóródott Weissmüllerek és Weismüllerek tehát leginkább velük, illetve az ő leszármazottaikkal hozhatók rokoni kapcsolatba.

Fiatl grabátzi pár az 1920-as években (készült Kossák József temesvári műhelyében)

Egyáltalán nem kizárt viszont, hogy a nagyapák voltak testvérek, amiként ezt az 1980-as években a fiatalabbik Mátyás állította, hisz ez idáig nem sikerült kideríteni, voltak-e testvérei Johnny Mihály nevű nagyapjának. A családtörténet többi fejezetére ellenben rosszul emlékezett a borbélymester. Weissmüller Péter ugyanis nem Perjámoson (ma Periam, németül Perjamosch) született, ott csupán az édesanyjának, Barbarának voltak rokonai. Ugyanígy té-

vedett a színész édesanyjának eszéki eredetét illetően is: Erzsébet felmenőit az első telepések hulláma sodorta Temesvár mellé, Freidorfra az 1700-as esztendőkből.

Ennek ellenére az Alsószentgyörgyön megőrzött fotók alapján szinte fenntartások nélkül elfogatható Weismüller Mátyás és Béla családtörténete, a tény, hogy ez nem csupán a két bohém borbély szárnyaló fantáziájának szüleménye. Amennyiben nem tudnánk, hogy a képeken a jázsági Johnnykat örökítették meg a fotográfusok, könnyen elhíhetnénk, Tarzan állt be pózolni a szentgyörgyiek közé.

id. Weismüller Mátyás

Weismüller Mátyás (alsó sor jobbról az első) a 20. század elején: le sem tagadhatná a rokonságot

Mindent egybevetve: a hely tárgyi örökségét lelkiismeretesen összegyűjtő helytörténeti kör kiállítótermét nem csupán a kuriózumnak számító Weismüller-féle borbélyműhely miatt ajánljuk az érdeklődők figyelmébe, hanem a hagyományörző tagság azon igyekezetének elismeréseképpen is, hogy olyan értékek ápolására is vállalkoztak, amelyekhez oldalágon kötődnek, és amelyekről mások könnyen és felelőtlenül lemondtak. A gyűjteményt a régi iskolaépületben keressék, a férfifodrászatnak ugyanis itt, a Jázság alsó határán sem akadt fenntartója, ezért most eladó, kiadó.

Leslie Laszlo

JÁSZMAGYAR VAGYOK KANADÁBAN

„Jászok, kunok, avarok
Mindannyian magyarok.”
(Jászmagyarok együttes)

1956. december 7-én két szintén jászkóhalmi katonatársammal, de valójában sokadmagammal átléptem az osztrák határt. Vasutasok segítségével jutottunk át hetvenketten egy leplombázott vasúti kocsiban. A határon – Répcevisnél – az ÁVH-sok¹ erősködtek, hogy nyissák ki, de a vasutasok nem engedtek, mondván, hogy élelmiszer van a kocsiban, és nekik nincs arra felhatalmazásuk, hogy felnyissák. Mi eközben izgatottan hallgattunk odabent és imádkoztunk. A déli harangszó elhangzása után elmentek, aztán az embercsempészek, két holt részeg orosz katona társaságában, a falubeliek példás segítségével gyalog átjuttattak órák múlva a határon. Mielőtt átléptük a határt, utoljára megcsókoltuk a magyar földet. Érdekes volt visszaemlékezni rá, hogy 5 évvel korábban azt mondta nekem egy öreg jákóhalmi bácsi (Terjéki Márkus), hogy én valahová nagyon messzire fogok elkerülni. Érdeklődő kérdésemre azt válaszolta, hogy ő azt megérzi. Öt évvel később 21 éves voltam. Nem akartunk a kommunizmusban élni. Igen vallásos volt a családjunk, Erzsébet testvérem apáca lett, tavaly halt meg 90 éves korában, Szécsényben. Néhány hónapos kalandozás után én Kanadában kötöttem ki, az egyik társam maradt Bécsben, a másik pedig szintén Kanadában telepedett le, miután Ausztráliában nem sikerült neki. Ők már mind a ketten meghaltak. A Bécsben maradt társam soha nem mert hazajönni², mert ő aktívan részt vett a forradalomban, én akkoriban Kecskeméten mentőautót vezettem. A nevem egyébként magyarul László László. Ezt a kettős névkapcsolatot sokan használták és használják a faluban még ma is. Mivel sok László család van, mi a Bakonyi megkülönböztető nevet viseljük, mert nagyanyánk a jásztelki Kisbakonyi családból származott, és amikor ment a nagy szoknyájával a piacra – mi unokák meg körben csimpaszkodtunk bele – mondták az emberek, hogy „gyűnnek már a Bakonyi gyerekek”. A családnév nincs lefordítva, csak ékezet nélkül írva.

Kanada a világ második legnagyobb országa, de ez csak a területre érvényes, mert ahhoz képest a lakosság száma igen kevés. Én az Ontario állambeli Londonban telepedtem le, amely nem tartozik az igazán nagy városok közé. A nevéből is következik, hogy valamikor az angolok alapították, de a szomszédos államot – Quebec-et a franciák. Időnként szavazást is rendeznek különböző szeparatista³ szervezetek a Kanadától való leszakadás érdekében, de ez eddig egyszer sem sikerült. Ebből is látható, hogy nagy méretekben is milyen vegyes a lakosság, de ha a kisebb nemzeteket hozzávesszük, akkor tarka igazán a kép. A magyarok is több hullámban érkeztek ide, már a huszadik század elejétől, ahogyan József Attila is írta, hogy „kitántorgott Amerikába hárommillió emberünk”. Munkát, megélhetést keresni jöttek.

¹ Államvédelmi Hatóság. Az ötvenes évek elejének erőszakos szervezete.

² Ő azonos azzal a Muhari Gyulával, aki tavaly a Jászsági Évkönyvben Fodor István Ferenc cikkében szerepelt.

³ Függetlenséget akaró.

56'-os emlékmű

Aztán jöttek a háborúk elől. Hol többen voltak, hol kevesebben. Hallottam, hogy Budapest, meg hasonló nevű magyar települések is voltak, amelyek aztán elnéptelenedtek. Úgy, mint az angoloknak a mi Londonunk, de ők nagyobb számban vetődtek ide. Az utolsó ilyen nagy magyar kivándorlás a miénk volt '56-ban.

A mi Londonunk az ország legdélebb részén található, a Nagy-tavak vidékén. Kellemes az éghajlat, de északról nincsenek hegyek, így ha elindul egy sarkvidéki áramlat, az végig is söpör rajtunk.

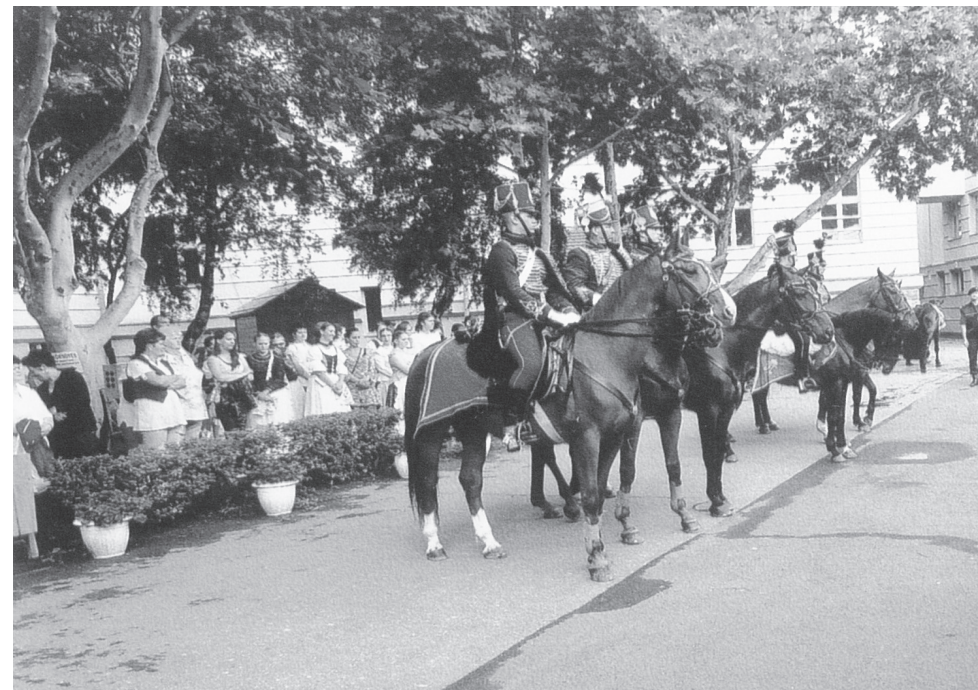
Néha megkérdezik tőlem, hogy mostanság miért nem telepedek haza, akkor egyértelmű a válaszom. Ha nehéz volt is megszoknom az itteni életet, ma már nem tudnék Magyarországon élni. Egyrészt azért nem, mert ideköt a család, másrészt a korom miatt, hiszen már nyolcvanéves vagyok. Először 9 év múlva jártam otthon 1965-ben, azóta pedig voltam legalább tíz alkalommal. Elfognak a rokonok, a barátok. Amire büszke vagyok: évekkel ezelőtt az egyik otthonlétem idején beléptem szülőfalum gazdakörébe, melynek ma is tagja vagyok,

és szorgalmasan fizetem a tagdíjat. Ez egy olyan kapcsolat, amire nem gondoltam volna, amikor elhagytam a hazámat, hogy még részem lesz ilyesmiben.

A beszélgetések alkalmával arra is rákérdeznek, hogy egyáltalán milyen itt magyarnak lenni, vannak-e kapcsolataink egymással, vannak-e szervezeteink. Én most az élettörténetemet inkább ebből a szempontból szeretném leírni, hogy hogyan is alakultak a környezetemben ezek a kapcsolatok, hogyan lehet Kanadában magyarnak maradni.

Az első tíz év volt természetesen a legnehezebb. Nemcsak a honvágy miatt, hanem azért is, mert én egyszerű, kapitányréti, tanyai gyerekként a magyaron kívül semmilyen nyelven nem tudtam folyékonyan beszélni. Sokat jelentett viszont az – főleg Ausztriában –, hogy még Jákóhalmán Gonzáles Béla tanár úrtól némi német tudást elsajátítottam. Volt szakmám: géplakatosnak és villanyhegesztőnek tanultam. Az első évben állandó munkám sem volt. Egy évre szerveztek nekünk angol nyelvtanfolyamot, ami nem jelentette azt, hogy tökéletesen meg tudtam volna a nyelvet tanulni ez alatt az idő alatt. Többet segített az egymás közötti érintkezés, mint a szervezett tanulás. Ma már inkább az fordul elő, hogy az újabb szavak magyar változatát nem ismerem, és rá kell kérdeznem.

A magyarok számára a két legfontosabb helyszín a magyar klub és a magyar templom volt. Én is ezekben ismertem meg a feleségemet, akivel 1972-ben keltünk egybe. Akkor én 37 éves voltam, nem kapkodtam el a házasságot, odafigyeltem arra, hogy a feleségem is magyar származású legyen, és ezáltal a gyerekeim is beszéljenek magyarul. Akkor már 16 éve éltem kint. Iluska – a feleségem – harmadik generációs volt, még a nagyszülei mentek ki

Jászapáti a huszárokat fotóztuk

Magyarországról, de értette a magyar szót, és bizonyos szinten tudott is beszélni. Mellettem aztán újra visszaszerezte a már kissé megkopott magyar nyelvtudását.

Az széles körben ismeretes – mi is tudjuk –, hogy kétszázezer ember hagyta el 1956-ban az országot, akiknek a nagyobb része fiatal volt, mint én is. Akármerre kerültek a világban, keresték egymás társaságát, ahogy mi is. Ma is azt mondják, hogy Torontóban – mely milliós város, nincs messze tőlünk – rengeteg magyar él. Ott még ma is van legalább ezer család. Amikor mi kikerültünk, akkor itt Londonban is volt anyyi.

A magyar klub még ma is létezik, de mivel a magyar ajkúak ma már jóval kevesebben élnek itt, mint fél évszázaddal ezelőtt, már nem a mi tulajdonunk, hanem a lengyeleké. Érdekes módon a lengyelek sokkal többen vannak, mint mi. Ennek persze az is lehet az oka, hogy ők egyébként is többen vannak otthon a saját országukban, és a vallásosságuk miatt is többen elmenekültek a kommunizmus elől. Itt jegyzem meg, hogy a lengyel pápa megválasztása nagyon szerencsés döntés volt, mert rengeteget tett a baloldali világrendszert összeomlásáért. Másrészt az is oka lehet az ő nagyobb kivándorlásuknak, hogy náluk később következtek be azok a változások, melyek Amerikába üzték az embereket. Az 1980-es évekre gondolok, és az első generációs lengyelek is nagyobb számban élnek itt, mint a mi ötvenhatosaink. Korábban magyar ház is létezett, de azt a mi „kiöregedésünk” miatt eladtuk, nem volt már, aki odajárjon.

A magyarok itt a városban kb. a tizedére fogytak, a hajdani ezer családból jó, ha száz vallja még magyarnak magát. Mi – akik még élünk – továbbra is összetartunk és eljá-

runk oda, de már csak kb. 75 család. Nemcsak beszélgetünk, hanem színházi és ismeretterjesztő előadásokat is tartunk, nézünk, hallgatunk. Sokszor érkeztek Magyarországról is vendégek. Nem felejtettem el, amikor Tarnai Kiss Lászlóval énekeltem együtt magyar nótákat.⁴

Kicsit csapongok, de itt jegyzem meg, hogy a magyar hírek hiteles közvetítésében nagy szerepe van a Duna Televíziónak, amelyet most már én is tudok fogni. Régebben nagy odafigyelést igényelt tőlünk, hogy a magyarországi információk honnan származnak, és rendszerint kritikával kezeltük. Az pedig nyilvánvaló volt, hogy a hivatalos magyar sajtó nem a valós helyzetről tudósít. Korábban ilyen szempontból is nagyobb szerepe volt a magyar klubnak. Ha valaki otthon járt, akkor hitelesen tudott beszámolni arról, hogy mit látott, hallott. Itt a városban is tudunk egy másik jászról, aki jászkiséri származású, de közelebb-távolabb jákóhalmi származásúak is vannak. Olyanok is, akikkel régebben, illetve ma is tarjuk a kapcsolatot.

A magyarok számára a másik nagyon fontos hely a templom, amelynek természetesen Szent István a védőszentje. Ez a kis templom 1963-ban épült fel nekünk, 100 fő számára van hely a hajóban, és további 100 fő elfér a szuterénben. Ma már csak 100 család jár ide, ennek 15-20 százaléka erdélyi. A templom sem a magyaroké már, nem tudnánk fenntartani, így az íreknek adtuk át a tulajdonjogot. Az ír nemzet egyébként hatalmas számban mindenhol jelen van. Engem személyes érzés köt a templomhoz. Korábban ugyanis több mint tíz évet dolgoztam a szakmában villanyhegesztőként, mérnökökkel együtt, de 1982-ben egy súlyos autóbaleset után más munka után kellett nézmem. Jelentkeztem templomgondnoknak. A plébános úr azt mondta, hogy egyéves tevékenységem után majd leülünk és megbeszéljük, hogy csináljam-e tovább. Nem ültünk le csak 15 évvel később, amikor nyugdíjba mentem, úgyhogy ezek szerint meg volt elégedve velem. Ő nem szólt, én sem szóltam korábban. Ott ezermesternek kellett lenni, mindent meg kellett javítani, ki kellett találni.

Az egyik legfontosabb magyarságunkat megtartó erő a magyar nemzeti ünnepek méltó megünneplése. Nekünk különösen kedves ünnepünk az ötvenhatos forradalom ünnepe, amit természetesen akkor is megtartottunk, amikor még Magyarországon ellenforradalomnak mondták. Sokan annak köszönhetjük az új hazát. De nem feledkezünk meg soha március 15-ről sem, hiszen Kossuth Lajos még Amerikában is járt. Széles körben megismertette az amerikai néppel a magyar forradalmat. Szent István ünnepét – augusztus huszadikát – pedig a név miatt is ünnepejük, mert mint írtam, akkor van a templomunk búcsúja is. Mint államalapító nagy királyunk ünnepe a nemzeti ünnepek közül az óhazában is ez lett a legrangosabb, az állami ünnep. Nekünk ezeken kívül sok más ünnepünk van: az egyháziakat is jobban tartjuk, mint Magyarországon. Nemcsak a templomban, hanem a mindennapi életben is.

Az én korosztályom 15-20 éve kiöregedett, a második, harmadik generáció már más utakon jár. A fiaim öt napon át angol nyelvű iskolába jártak, szombaton azonban volt egy magyar iskolai napjuk, amikor magyar nyelvvél, irodalommal foglalkoztak, magyar pedagógusokkal.⁵ A vasárnap mindig a vallásé volt. A mise mellett egyházi témákkal, hittannal foglalkoztak a pappal. Tehát értették, beszéltek a magyar nyelvet. Sajnos az ő párjuk már nem tud magyarul, így az unokák sem.

⁴ Magyarországon ma is az egyik legismertebb nótáénekes.

⁵ Akkoriban egyébként még ott is hatnapos volt a munkahét

Feleségemmel, mint Kolumbusz lovag

Én igyekszem velük minél többet beszélni, és biztosan értenek is valamennyit belőle, de a beszéd már nehezebben megy. Ehhez a környezet is hozzájárul, mert az egyik fiam a feleségével és a három (egy fiú, két lány) unokámmal itt lakik Londonban, gyakran találkozunk. A másik fiam tőlünk 1400 kilométerre, az USA⁶ North Carolina⁷ államában él a feleségével és egy lányunokánkkal. Velük természetesen kevesebbet találkozunk, de ha elmegyünk, akkor néhány hetet ott töltünk.

Én Kolumbusz lovag is vagyok, ami nemzetközi segélyszervezet, szeretetszolgálat, olyasmi, mint a Máltai Szeretetszolgálat.

Arra nagyon készültem, hogy ebben az évben az egész családdal hazajöjjenek Magyarországra, szerettem volna megismertetni őket az óhazával. A fiaim már futólag jártak itthon, de az unokák még nem. Nem volt könnyű összeegyeztetni a programokat, nem is teljesen sikerült, mert az Amerikában élő fiam kevesebb szabadságot tudott intézni magának, így a Jászásra már nem jutott elég ideje. A jászberényi Sóllyom panzióban laktunk, kereken tízen voltunk. Három házaspár és négy unoka. Először a távolabbi helyeket kerestük fel, megmutattam nekik Budapestet, Egert, a Balatont. Elmentünk Szécsénybe is, ahol a 90 éves nővérem élt, mint apáca. Megható volt látni, ahogy kézzel-lábbal magyarítottak egymásnak az unokákkal. Ott értettem meg, hogy a szeretetnek is van nyelve. Úgy éreztem, hogy az a találkozó volt a magyarságuk szempontjából a legmeghatározóbb. A legkisebb lányunokám

⁶ Amerikai Egyesült Államok

⁷ Észak-Karolina.

– megkockáztatom – egy hónap alatt szót tudott volna érteni a magyarokkal. Szinte az utolsó órában érkeztünk, az utolsó pillanatokot töltöttük együtt, mivel idén nyáron az idős nővérem meg is halt. Úgy időzítettem, hogy a Jászapáti rendezett jász világtalálkozó beleférjen a programba, hiszen azért világtalálkozó, hogy ott legyünk, ha tudunk. Sajnos ott már csak hatan voltunk, de igen nagy élmény volt. Az unokák szerintem el sem tudták képzelni azt a sok csodát, amit láttak. Különösen nagy hatással voltak rájuk a huszárok. Rám pedig az, hogy legalább röviden szót válthattam a város polgármesterével, Pócs Jánossal, aki egyben a jászok országgyűlési képviselője is.⁸

Felmerülhet a kérdés: érthető-e az a szó, hogy jászmagyar. Egyáltalán tudják-e értelmezni. Kanadában rengeteg náció⁹ van. Nem nemzetállam, mint az európai országok, hanem a világ minden részéről érkező emberek leszármazottai élnek itt. Így aztán, ha valaki olyan nemzetnek hallja a nevét, amelyet még nem ismert, nem lepődik meg rajta. Annál inkább nem, mert a németeknek is vannak sváb, szász, fríz meg egyéb változatai, és mi magyarok is jászokból, kunokból, palócokból stb. tevődünk össze. Itt Kanadában is igen vegyes a kép – hiszen mint már említettem Erdélyből is sokan jöttek –, tehát székelyek is vannak közöttünk.

A kapcsolatot még ma is tartom szülőfalummal, de egyre kevesebben vannak a hajdani rokonok, barátok. Közülük Tóth Gáspárral, Bella Józseffel, László Leóval szoktam gyakrabban beszélni, de nem mindig tudunk szót érteni. Egyrészt azért nem, mert nincs mindegyiküknek vonalas telefonja, mobilon bonyolult a kapcsolatteremtés, másrészt meg a hallásuk is romlik. Persze, ha összehasonlítom a Kádár-kor telefonálási lehetőségeivel, akkor azért ég és föld a különbség. Leggyakrabban Fodor István Ferencsel szoktam érintkezni az éter hullámhosszán, aki a gazdakör vezetője, és egyben éjjeli bagoly is, ahogy ő mondja. Ha felhívom Kanadából délután négy órakor, otthon már este 10 óra van, mivel mi 6 órával vagyunk „lemaradva” Magyarországhoz viszonyítva. Vele e-mailen – magyarul villámpostán – is tartjuk a kapcsolatot.

⁸ Azóta a két pozíció elvált egymástól. A tavalyi őszi választáson már más indult polgármesternek, és Pócs képviselő úr csak a képviselői helyet tartotta meg.

⁹ Nemzet

Szerző Dorina

A MAGYAORSZÁGI ÉS ERDÉLYI MAGYAROK

IDENTITÁSÁNAK VIZSGÁLATÁRÓL

2014 tavaszán kezdtem el kutatásomat, amelyben magyarországi és erdélyi magyarokat kérdeztem meg nemzeti identitásukról, nyelvhasználatukról, és egymásról alkotott véleményükről. A kutatás végül egy tudományos diákköri dolgozatban öltött testet. A kutatásom során Magyarországon 161 darab kérdőívet töltöttem ki, Székelyföldön pedig 105-öt. A magyarországi kérdőívek nagy részét, 60%-át a Jászságban töltöttem ki (Jászárokszállás, Jászberény, Jászapáti, Jászágó), a maradék 40%-ot pedig Budapesten és környékén töltötték ki a válaszadóim. Az erdélyi kérdőívek kitöltésében két székelyföldi lány nyújtott számomra nagy segítséget. Nekik köszönhetően Székelyföldön 5 településen, azon belül is 11 helyszínen töltötték ki a kérdőíveimet.

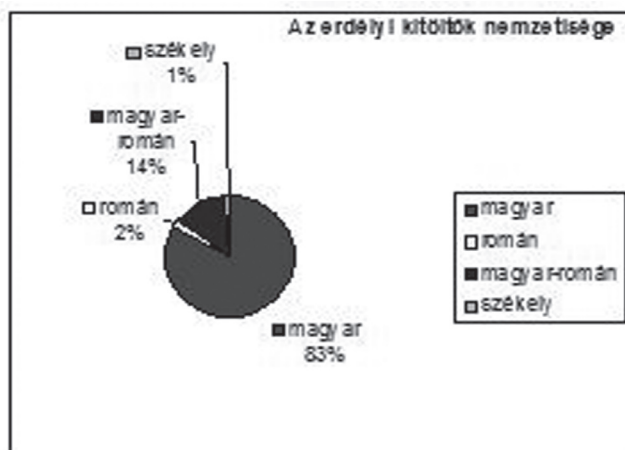
Ez a kutatás 2014 márciusában fogalmazódott meg bennem, amikor a Szent István Egyetem Alkalmazott Bölcsészeti és Pedagógiai Kar erdélyi hallgatókat fogadott egy cserediák programmal. A Kollégiumi esték II. „C” tantárgyon ezek a cserediákok is részt vettek, és egy 52 perces kisfilmet néztünk meg, amely a romániai magyarságról, az őket érintő negatív diszkriminációról szólt. Különösen érdekesnek találtam, hogy az erdélyi cserediákok ehhez a témához saját tapasztalatokat fűztek hozzá, és egyre érdekesebbé vált számomra ez a téma. Az egyik lány e témával kapcsolatban mondott egy példát, amely az volt, hogy az ő testvére az iskolában rászóltak, hogy ne telefonáljon magyarul. Személy szerint nekem is, és véleményem szerint az összes Magyarországon élő magyarnak nehéz elképzelnie, hogy valaki magyar, magyar az anyanyelve, és mégis rászólnak, hogy ne használja ezt a nyelvet. Véleményem szerint sok magyarországi magyar elképzelni sem tudja, hogy milyen egy másik országban magyarként kisebbségben élni, és ez is ösztönzött arra, hogy a kutatásomat elkészítsem és bemutassam Magyarországon, hogy a székelyek nap mint nap milyen problémákkal küzdenek, főképp magyarságuk miatt. A kutatásom során az erdélyi mintával kapcsolatban ki kell emelni, hogy a kérdőívek kitöltése Székelyföldön történt. Az erdélyi magyarok vonatkozásában egy speciális esetet említhetünk meg, hiszen az erdélyi magyar kisebbség Székelyföldön egy tömbben él, ezen belül is két megyében. Ez a két megye Hargita és Kovászna. Hargita megye lakosságának 82,9%-a, illetve Kovászna megye lakosságának 71,6%-a magyar. Ez egy speciális helyzet, mert jelentős többségben vannak itt a magyarok, ami a hétköznapjaikat is megkönnyíti. A jelentős többség miatt – hiába telt el már közel száz év a trianoni döntés óta – a magyarok meg tudták őrizni magyarságukat, és csak nagyon kismértékben jellemző rájuk az asszimiláció.

Kutatásomban dr. Sebők Balázs főiskolai docens konzulensemként sokat segített. Munkám során vizsgálom a magyarországi magyarok és az erdélyi magyarok identitását, ismereteit és véleményeit egymásról, ezenkívül nagy hangsúlyt fektetek még arra is, hogy a magyarországi magyarok és az erdélyi magyarok milyen véleménnyel vannak egymásról. Bemutatom továbbá azt, hogy az erdélyi magyarokat milyen gyakran éri negatív diszkrimináció magyarságuk miatt, illetve a magyarországi magyarok véleményét is kikérem erről a témáról. Végül pedig egy igazán fontos és igazán magyar témával szeretném zárni munká-

mat. Bemutatom, hogy az általam megkérdezett erdélyi magyarok éltek-e a magyar kormány 2010. évi döntésével, és magyar állampolgárok lettek-e. Ebben a kérdésben természetesen kikérem a Magyarországon élő magyarok véleményét is.

Kutatásomban kvantitatív kutatási módszert alkalmaztam. Két kérdőívet készítettem, amelyből az egyiket a magyarországi magyarokkal töltöttem ki, a másikat pedig az Erdélyben élő magyarokkal. Mindkét kérdőív 47 kérdésből áll, felépítésük egyforma, viszont a kérdések nem teljesen egyeznek meg. A kutatásomban átlagos emberek véleményére voltam kíváncsi. A teljes reprezentativitás elérése a kutatás során számomra szinte lehetetlen volt, de törekedtem a véletlenszerű mintavételre. A helyszíneket önkényesen választottam meg, de a helyszíneken az emberek megkérdezése véletlenszerűen zajlott. A helyszín mellett az időpontokra is figyeltem, volt ahol hétköznap, volt ahol hétvégén jártam a kérdőíveket kitöltetni, illetve figyeltem arra is, hogy kb. délután 2 órától este 6-7 óráig töltessem ki a kérdőíveket, hogy aki délután 4-ig vagy este 6-ig dolgozik, az is a mintámba kerülhessen. Ezzel a lépéssel is próbáltam esélyt adni mindenkinek arra, hogy kifejtse véleményét az általam kutatott témában. Az egész országos lefedettséget nem tudtam elérni – és ez szerintem egy főiskolai hallgató számára szinte lehetetlen –, de az Észak-Alföld régióból kilépve a Központi régióban is töltöttem ki kérdőíveket (pl.: Budapest). Magyarországon én töltöttem ki a kérdőíveket 8 településen, (Jászapáti, Jászágó, Jászárokszállás, Jászberény, Budapest, Gödöllő, Kistarcsa, Szolnok) és 12 helyszínen kértem fel embereket, akik válaszoltak a kérdéseimre. Erdélybe nem tudtam kiutazni, de szerencsémre két egyetemista lány, akik Székelyudvarhelyen tanulnak, elvállalták a kérdőívek kitöltését. Erdélyben a két lány 5 településen (Brassó, Csíkmadaras, Csíkszereda, Marosvásárhely, Székelyudvarhely) és 11 helyszínen töltötte ki a kérdőíveket. Őket is kértem arra, hogy az időpontok kiválasztása is változatos legyen, hogy minél több ember tudjon a mintámba kerülni és a kérdéseimre válaszolni. A kérdőív mellett a kutatásomban szerepel a vonatkozó szakirodalmak ismerete is.

Magyarországon összesen 161 értékelhető kérdőívet kaptam vissza, a 161 főből 97 fő nő és 64 fő férfi, vagyis a kérdőívek 60 %-át nők, 40%-át férfiak töltötték ki. Erdélyből 105 értékelhető kérdőívet kaptam vissza. Itt a kitöltők 82%-a nő (86 fő) és 18%-a férfi (19 fő). Mindkét országban a 18-30 év közöttiek töltötték ki legtöbbször a kérdőívemet, Magyarországon 34%, Erdélyben 72%. Utánuk következnek a 31 és 46 év közöttiek. Ebből a csoportból a kérdőívemet kitöltötte Magyarországon 30%, Erdélyben 15%. A 46 és 60 év közötti kategóriába Magyarországon 30% tartozik, míg Erdélyben csak 11%. A 61 és 75 év közötti kitöltőm már jóval kevesebb, Magyarországon 5%, Erdélyben pedig 2%. 75 évnél idősebb kitöltőm Erdélyben nem volt, Magyarországon pedig 2 fő.

Az életkorokat tekintve a fiatalok vannak többségben, illetve az aktív korúak. Elsősorban az ő véleményükre voltam kíváncsi, valamint arra, hogy az erdélyi magyarok, hogy élik meg kisebbségi helyzetüket, és a magyarországi magyarok ezt hogyan és milyennek látják.

A kutatásomban nagy hangsúlyt fektettem a nemzetiségi kérdésre. A magyarországi kérdőívben a kitöltő nemzetiségére külön nem tértem ki, mert ebben az esetben a nemzetiség szinte egyértelmű. Az erdélyi válaszolók nagy többsége, 83%-a magyar identitásának vallja magát, csak 2% tartja magát románnak, ahogy a lenti diagrammon is jól látszik. A magyar-román kettős identitás a válaszolók 14%-ára jellemző, amely nem túlzottan meglepő, hiszen közel száz éve élnek magyarokként Romániában, illetve a szocialista időszakban több asszimilációs lépést is tett az állam a magyarok beolvasztására. Például: támogatták a vegyes házasságokat egy román és egy magyar között, szerették volna elérni, hogy az iskolákban csak románul lehessen tanulni, a Romániában élő magyarokat román lakta területekre sorozták be sorkatonának, és a Ceausescu-rendszerben azokat a magyar neveket, amelyeket tükörfordítással át lehetett ültetni románra, már románul anyakönyvezték. A magyarok ez elleni tiltakozásként eredeti magyar neveket adtak gyermekeiknek (pl.: Előd, Hunor), mert ezeknek nincs román megfelelőjük, és nem tudják a nevüket „elrománosítani”. Ez csak néhány példa volt, de ennél sokkal több intézkedés irányult a magyarok ellen, így csoda, hogy az elmúlt 90 évben csak ennyi magyart jellemez a kettős, magyar-román identitás.

A következő kérdésben a házastárs nemzetiségére kérdeztem rá. A magyarországi kitöltők közül 67% válaszolta azt, hogy magyar a házastársa, és 32%-nak még nincs. Egyetlen kivétel egy férfi volt, aki azt válaszolta, hogy az ő felesége székely-magyar. Az erdélyi kitöltők körében sem eltérőbb a helyzet. A kitöltők 56%-ának még nincs házastársa, 41%-nak magyar, illetve 1 csángó és 1 székely házastársat említettek még, de ők is a magyarokhoz sorolandóak. Az erdélyi válaszolóknál, ha csak azokat vesszük figyelembe, akiknek van házastársa, akkor a válaszolók 98%-ának magyar házastársa van, ez az adat nagyon hasonló Csepeli és társai 1999. évi kutatásához, amelyben ők azt kapták eredményül, hogy az erdélyi magyarokra inkább jellemző a homogén házasság (96%).¹ Román házastársa csak egyetlen nőnek van. A kutatásom is tükrözi azt, amelyet többen is megfogalmaztak már, most én Thuróczy János krónikástól szeretném idézni: „*Azt is fontosnak tartom leírni, hogy más nemzetségekkel sem keverednek, és őrzik szigorú erkölcsüket.*”² Ez az idézet is alátámasztja kutatásomat, hogy az erdélyi magyarok leginkább csak magyar párt választanak, nem szívesen házasodnak románokkal (persze ma már, a XXI. században léteznek kivételek).

A szülők nemzetiségét tekintve mindkét esetben magasan a magyarok állnak. Az erdélyi kitöltők 95%-ának magyar az édesapja és az édesanyja is, a magyarországi kitöltők még ezt is túlszárnyalták, itt 97% válaszolta azt, hogy édesapja és édesanyja is magyar. Az erdélyi kitöltők esetében a felmenőket tekintve 2 román édesapa és 3 román édesanya található.

A nyelvhasználat elsősorban az erdélyi válaszolók esetében fontos. Itt az első kérdésem az volt, hogy: „*Ön magyar anyanyelvűnek tartja magát?*”

¹ Csepeli Gy. et al. (1999.) A nemzeti- etnikai identitás változatlanlansága és átalakulása. Kisebbségkutatás. 8. évf. 4. sz. 499–514 o.

² Hermann G. és mások (2012.) A székelység története. Székelyudvarhely

Ennél a kérdésnél 1 nő válaszolta azt, hogy „nem”, a többiek igennel feleltek, tehát az általam vett minta szinte 100%-a magyar anyanyelvűnek tartja magát.

Fontosnak találtam beletenni az erdélyi kérdőívekbe, hogy milyen tanítási nyelvű iskolában tanultak a válaszolók. Az általános iskolai tanulmányaikat a válaszolók 98%-a magyar tanítási nyelvű általános iskolában végezte. Csak 2 fő tanult román általános iskolában. A kérdőívet kitöltők 94%-a középiskolai tanulmányait is magyar nyelvű iskolában végezte. Középiskolai tanulmányoknál 5 fő tanult román nyelven, és 1 fő tanult román–magyar kétannyelvű középiskolában. A magyarországi kérdőívben is volt egy kérdés arról, hogy a magyarországi magyarok szerint az Erdélyben élő magyarok hány százaléka tanul magyar nyelven az iskolában. Fent már említettem az erdélyi adatokat, hogy az erdélyi magyarok 98%-a magyarul tanult az általános iskolában, illetve 94%-a középiskolában is.

Ehhez képest a magyarországi kitöltők közül, csak 10% válaszolta azt, hogy az erdélyi magyarok több mint 76%-a magyarul tanul. A legtöbben (32%) azt választották, hogy az erdélyi magyarok 26-50%-a tanul magyar nyelven. Már itt rögtön megmutatkozik, hogy mi, magyarországi magyarok nem rendelkezünk kellő ismerettel társainkról, és igazából konkrét ismeretünk nincs is arról, hogyan élnek a magyarok Romániában. Szerettem volna választ kapni arra is az erdélyi kitöltőimtől, hogy önbevallás alapján milyen szintűnek érzik magyar nyelvtudásukat. Erre a kérdésre a válaszokat az alábbi táblázat tartalmazza:

a.) Magyarul beszédben és írásban is jobban fejezem ki magam, mint románul	91%	96 fő
b.) Magyarul beszédben jobban fejezem ki magam, mint románul	3%	3 fő
c.) Magyarul is tökéletesen beszélek, de románul jobban fejezem ki magam	1%	1 fő
d.) Nagyon jól beszélek magyarul, de a román nyelv sokkal jobban megy	2%	2 fő
e.) Elég jól tudok magyarul, de nyelvtudásom nem tökéletes	3%	3 fő
f.) Csak keveset tudok magyarul	0	0 fő

1. számú táblázat

Kíváncsi voltam arra is, hogy a kérdőívet kitöltők közül hányan beszélnek románul. A válaszolók 85 %-a beszél románul és 15 %-uk nem. Gereben Ferenc 1999. évi kutatásában a válaszadók 98%-a beszéli a román nyelvet.³ Ez a két adat jól tükrözi, hogy a magyarok nagy többsége rá van kényszerülve arra, hogy megtanulja és használja a román nyelvet. Ez után következett az a kérdés, hogy hol tanulták meg a román nyelvet és miért? Itt nem is kevesen 73 fő (70%) óvodában, iskolában tanulta meg a román nyelvet. Második helyen áll az, hogy román barátoktól, ismerősöktől sajátították el a román nyelvet, harmadik helyen áll az, hogy otthon, a családban. Ezen kívül az „egyéb” kategóriában még különbözőbb variációkkal ta-

lálkoztam: 2 fő a katonaságnál tanulta meg a román nyelvet, volt, aki az egyetemen vagy diákmunka során, és volt olyan is, aki a televízióból sajátította el a román nyelvet. A válaszolók 67%-a érzi úgy, hogy kötelezték a román nyelv megtanulására, és 31% mondta azt, hogy a saját döntése volt. Ennél a kérdésnél kaptam egy egyéb választ. Az illető azt válaszolta, hogy „Beleszülettem, már az utcán is ragadtak rám a román szavak.” Vagyis ő úgy gondolja, hogy ebben az élethelyzetben, amikor az ember magyarként Romániában él, kisebbségi sorban, nem tehet mást, kénytelen elsajátítani a román nyelvet és ez véleményem szerint is így van. Itt szeretnék Gereben Ferenc könyvéből idézni egy részletet, ahol ő azt kérdezte interjúja alanyától, hogy üzletben, vagy hivatalban milyen nyelvet használ. „Magyarul és románul. Románul abban az esetben, ha román anyanyelvű a beszélgetőpartnerem. Például egy ügyvédnövel ügyeim intézése során kölcsönösen kedveskedtünk egymásnak: ő román lévén én románul beszéltem, ő pedig magyarul szólt hozzám.” Ezek nagyon szép sorok, azt tükrözik, hogy egy többnemzetiségű területen milyen jól meg tudnak férni a nemzetiségek egymás mellett. Itt a békét, és a kedvességet a kölcsönösség adja. Mind a két fél megtanulta az ott élő másik nemzetiség nyelvét. Nem egyszerűbb lenne ez, mint az örökös harcok, viták és sértegetések?

A magyarországi kérdőív következő részében arra a kérdésre, hogy: „Ön szerint a székelyek is magyarok?” 89% válaszolta azt, hogy igen, ők is magyarok, ami egy jó eredmény. A szakirodalmakban többen azt fogalmazták meg, hogy a székelyek a hunokkal rokon türk nép utódai, akik a honfoglaló magyarokkal érkeztek a Kárpát-medencébe. Más vélemény szerint a székelyek egyszerűen magyarok.

Ezt alátámasztani látszik az a tény, hogy nem ismerünk semmilyen forrást, mely azt igazolná, hogy a székelyek valaha is más nyelven beszéltek mint a magyarok. Továbbá az is különös, hogy egységes székely nyelvjárás nincs. Itt említeném még meg azt is, hogy a régészek arra figyelmeztetnek bennünket, hogy a kora középkori székelyföldi leletek, építkezési, temetkezési szokások semmiben sem különböznek a magyarokétól. Szeretném még megemlíteni László Gyula régész kettős honfoglalás elméletét. Szerinte a székelyek azok a magyarok, akik jóval a honfoglalás előtt, 670 táján érkeztek a Kárpát-medencébe. Több elmélet is született a székelyek eredetével kapcsolatban, és ez a kérdés még maig vitatott kortárs tudósok körében, de véleményem szerint a székelyek is magyarok, mert csak emellett szólnak bizonyítékként régészeti leletek, és ez ellen semmi. A magyarországi magyarok közül 155 fő gondolja úgy, hogy az erdélyi magyarok ismerik a magyar himnuszt, ami egy jó adat, mert az erdélyi magyarok százszázalékosan azt választották erre a kérdésre, hogy igen, ismerik a magyar himnuszt. Ezzel ellentétben a magyarországi magyaroknak csak 68%-a ismeri a székely himnuszt, de csak a válaszolók 45%-a tudná elénekelni, ha szükség lenne rá. Ezt az erdélyi magyarok jól megéreztek, mert legtöbbször azt válaszolta (39%), hogy a Magyarországon élő magyarok 26-50%-a ismeri a székely himnuszt. Véleményem szerint ez alacsony szám, és szerintem a magyarok 75%-ának legalább ismernie kellene a székely himnuszt, amely szintén a magyarokról szól.

A következő kérdés megegyezett mind a két kérdőívben, amely az volt, hogy van-e különbség az erdélyi magyarok és a magyarországi magyarok között. Az erdélyi magyarok

³Gereben F. (1999.) Identitás, kultúra, kisebbség. Budapest: Osiris kiadó (127–131.o.)

egyöntetűen (86%) azt válaszolták, hogy igen, van különbség a két csoport között, és közülük 73% szerint az erdélyi magyarok javára. A magyarországi magyaroknál már megoszlott a válasz. A válaszolók 50%-a szerint van különbség és 50%-uk szerint nincs különbség a két csoport között. Akik azt mondták, hogy van különbség, azok közül is 76% szerint a magyarországi magyarok javára szól ez a különbség.

Ez esetben a két csoport véleménye eltérő, amely eltérő szemléletmódjuknak és eltérő élethelyzetüknek tudható be. A következő kérdés is ehhez hasonló volt. Így hangzik: „Ön szerint van-e különbség a magyarországi magyarok viselkedéseiben, megnyilvánulásaiban a külföldön élő magyarokkal kapcsolatban? Az erdélyi magyarok 76%-a és a magyarországi magyarok 56%-a szerint van, vagyis a többség úgy érzi, hogy van különbség. Ennél a kérdésnél a válaszolók kifejtették véleményüket. Most ezekből szeretnék idézni néhányat:

- „Vannak, akik sajnálják az anyaországtól elszakadtakat, vannak, akik semlegesek, és vannak, akik azt hiszik, hogy a határon túl élő magyarok megszállják, kihasználják Magyarországot.”
- „Szerintem a kisebbségben élő magyarok jobban értékeli a magyarságot.”
- „Vannak, akik nem látják különbséget magyar és magyar között. Vannak, akik többre tartják a határon túli magyarokat, és vannak a „tahók”, akik nem tudják, hogy a határon túl is beszélnek magyarul.” (erdélyi magyarok véleményei)

A fentiekben, az Erdélyben kapott válaszokból idéztem, a következő részben pedig a magyarországi magyarok véleményeiből szeretnék idézni.

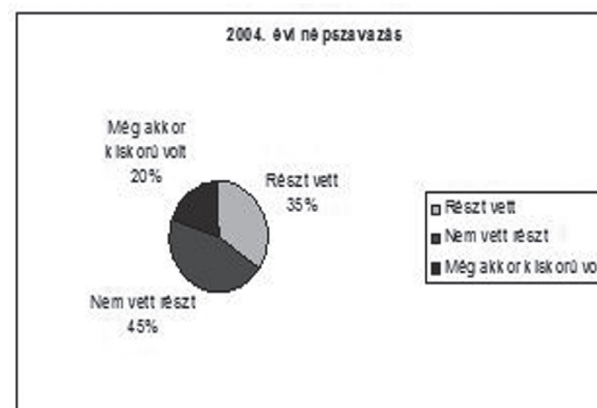
- „Van, aki a külföldön élő magyarokat teljesen a másik országhoz sorolja.”
- „A magyarországi magyaroknak minden természetes, a külföldön élő magyarok sokkal büszkébbek magyarságukra.” (magyarországi magyarok véleményei)

A fenti részben néhány olyan idézetet emeltem ki, amelyek igazán szépek, rátapintanak a lényegre. Már a fenti idézetekben is jól érzékelhető, hogy átlagosan két-három csoportot különböztetnek meg a kérdőív kitöltői a magyarországi magyarok viselkedésével kapcsolatban.

Átlagosan ez jellemző három csoport:

- *Elfogadók*
- *Elutasítók, lenézők*
- *Zárkóztak, tájékozatlanok*

Az első csoport az „elfogadók”, megértik és elfogadják, hogy külföldön is élnek magyarok, és ők is ugyanolyanok, mint mi, akik az anyaországban élnek. Az „elutasító, lenéző” csoport véleményét valószínűleg a kevés háttérismeret, esetleg előítéletes vagy sztereotip nézetek alakítják. Ők az a csoport, akik nem ismerik kellően a külföldön élő magyarokat, illetve a külföldi magyarok élethelyzetét, de mégis ítélkeznek felettük. A „zárkóztak, tájékozatlanok” csoportja pedig azokat foglalja magába, akik elzárkóznak e téma elől, közömbösek a külföldi magyarok iránt, és véleményem szerint ők is kevés háttérismerettel rendelkeznek a külföldi magyarokkal kapcsolatban. Ennél a résznél kérdeztem meg az erdélyi magyarokat arról, hogy véleményük szerint őket Magyarországon érné-e megkülönböztetés erdélyi magyarságuk miatt. A megkérdezettek 24%-a válaszolta azt, hogy igen, érné őket megkülönböztetés erdélyi magyarságuk miatt, és a kérdőívet kitöltők 24%-ának már volt is ilyen ta-

pasztalata. A válaszolók 33%-a szinte biztos benne, hogy érné megkülönböztetés magyarsága miatt, 30%-uk pedig csak kis esélyt lát erre. Sajnos csak a válaszolók 8%-a érzi és gondolja úgy, hogy őket a magyarországi magyarokkal egyenértékűnek kezelnék Magyarországon. Itt is látszik, hogy a magyarországi magyarok közül sokan különbséget tesznek magyar és magyar között, azért mert máshol született, vagy mert a

magyar nyelv másik nyelvjárását használja. Ebben az esetben is csak azt tudom mondani, hogy sok magyarországi magyar kellő ismeret hiányában vagy esetleg tévesen berögzült sztereotipikus téveszmék ismerete miatt nézi le az erdélyi magyarokat.

Az erdélyi magyarok állampolgárságával kapcsolatban két nagy mérföldkő volt Magyarországon. Ezt a témát a Magyarországon 2004. 12. 05-én megtartott népszavazással szeretném kezdeni. Ezen a népszavazáson Magyarország lakosaiból 8 millió fő volt szavazásra jogosult, de csak 3 millió fő vett részt a szavazáson. 52%-uk igennel, 48%-uk nemmel szavazott, így a népszavazás eredménytelenül zárult, mert sem az igen, sem a nem szavazatok száma nem érte el az érvényességhez szükséges 25%-ot.⁴ Az általam választott mintától is megkérdeztem, hogy ki vett részt a 2004. évi népszavazáson.

A fenti, 1. számú diagramm is jól mutatja, hogy az általam vett minta kedvezőbb eredményt mutat, mint az országos adatok, mert országosan a szavazóképes lakosság 62,5%-a nem vett részt a népszavazáson, nálam ez csak 45%.

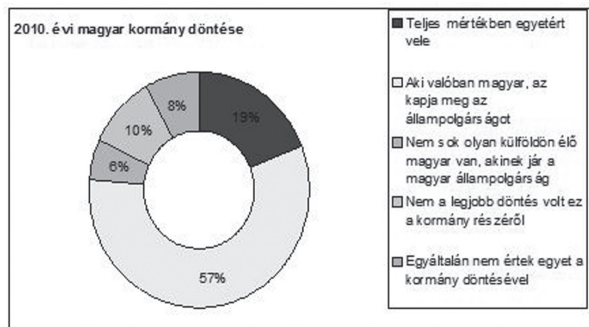
Már ez egy nagy csapás volt az erdélyi magyarok számára, ugyanis a magyarországi magyarok igazából nem is érezték szívügyüknek a külföldön élő magyar kisebbség sorsát. Kérdőívemben rákérdeztem, hogy a kitöltők közül ki vett részt ezen a népszavazáson. A kérdőívet kitöltők 45%-a szavazhatott volna, de mégsem ment el szavazni a külföldön élő magyar kisebbséggel kapcsolatban. Az általam vett minta még kicsit jobb eredményt is mutat, mint az országos, mert országosan a szavazóképes lakosság 62,5%-a nem vett részt a népszavazáson, nálam ez csak 45%. Ezek után rákérdeztem arra is, hogy ha most lenne egy népszavazás ugyanebben a kérdésben, ki menne el szavazni, és miként szavazna. Itt már kicsit jobb eredményt kaptam, mert a kitöltők 60%-a mondta azt, hogy: „Igen elmennék, és a külföldön élő magyarok magyar állampolgársága mellett szavaznék”. Csak 12% válaszolta azt, hogy: „Igen elmennék, de a külföldön élő magyarok magyar állampolgársága ellen szavaznék”, viszont 28% közömbös e témával kapcsolatban, ők azt válaszolták, hogy nem mennének el szavazni, mert annyira nem érdekli őket ez a téma. Ennél a kérdéskörnél is látszik, és jól elhatárolódik az a három csoport, amit a fentiekben már leírtam.

⁴ http://www.hhrf.org/kisebbssegkutatas/kk_2005_01/cikk.php?id=909

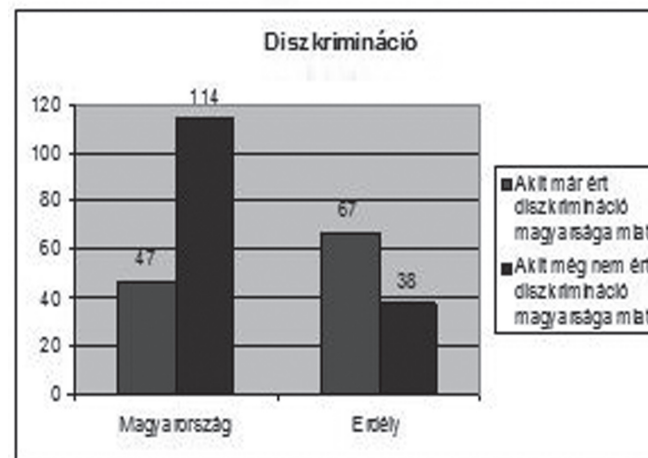
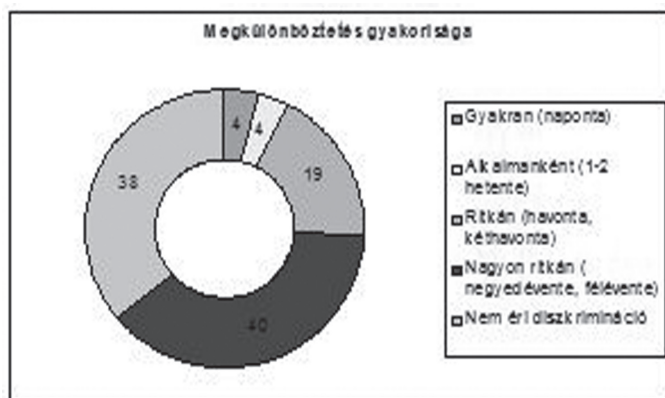
Az elfogadók csoportja szavazna a külföldi magyarok mellett, az elutasítók, lenézők csoportja szavazna ellenük, és van a zárkózottak, tájékozatlanok csoportja, akik nem mennének el szavazni.

A 2004. évi népszavazás kudarcára ellenére 2010-ben a magyar kormány meghozta azt a döntést, hogy azok a magyarok, akik tudják igazolni magyar gyökereiket, megkaphatják a magyar állampolgárságot. Ez a döntés megosztotta a magyar társadalmat, nem mindenki értett vele egyet. Ez a téma kapcsolódik dolgozatom témájához, ezért én is rákérdeztem a kérdőívben, hogy kinek mi a véleménye a kormány 2010. évi döntéséről. A magyarok többsége 76%-a nem ellenzi a kormány döntését. Csak 19% ért teljes mértékben egyet ezzel a döntéssel, de 57%-uk is adna a valóban magyaroknak magyar állampolgárságot. Csak 8% ellenzi teljesen ezt a döntést, illetve 10% elégedetlen vele. Az alábbi diagramm nagyon jól szemlélteti a magyarországi magyarok véleményét a kettős állampolgárság kérdésével kapcsolatban.

Dobos Ferenc kutatásában, 2011-ben az erdélyi magyarokat kérdezte meg a kormány döntéséről. Az erdélyi magyarok 90,4%-a ért egyet a kormány döntésével és tartja helyesnek. Csak az erdélyi magyarok 1,8%-a válaszolta azt, hogy ez nem volt jó döntés a kormány részéről.⁵ A következő kérdésem is még ehhez kapcsolódik, amelyben azt kérdeztem, hogy: „Ha az Ön kezében lenne a döntés, adna-e magyar állampolgárságot a külföldön élő magyaroknak?” A válaszolók 74%-a itt is azt felelte, hogy adna magyar állampolgárságot, és csak a kitöltők 26%-a felelte azt, hogy nem adna ilyen lehetőséget. Ehhez a kérdéshez kapcsolható a következő kérdésem, ami így hangzott: „A 2011-es romániai népszámláláson 1 234 746 fő, a lakosság 6,5%-a vallotta magát magyarnak. Ön szerint az 1 234 746 főnek hány százaléka érdemli meg valóban a magyar állampolgárságot?” A legtöbben azt válaszolták, hogy az ott élők több mint 76%-a megérdemli a magyar állampolgárságot, ezzel is egyetértve a magyar

kormány döntésével, és megadva a kisebbségben élő magyaroknak azt a lehetőséget, hogy ők is igazi magyarként élhessenek. Szerettem volna azt is megtudni, hogy az általam vett minta tagjai éltek-e a magyar kormány döntésével és magyar állampolgárok lettek-e. Az erdélyi válaszadók 66%-a (69 fő) már magyar állampolgár,

viszont 34% (36 fő) még nem. A következő kérdés erre irányult. Így szólt: „Szeretne-e Ön magyar állampolgár lenni?” Ennél a kérdésnél a 36 főből 34 fő válaszolt igennel, vagyis az általam vett mintából szinte mindenki szeretne élni a kormány ezen intézkedésével, ha még nem tette meg, és szeretne román–magyar kettős állampolgár lenni.

A következő fontos témában az erdélyi magyarokat érő diszkriminációról

kérdeztem a kérdőívet kitöltőket. Az erdélyi magyarok esetében 67 főt (64%) már ért negatív megkülönböztetés magyarsága miatt. Ez egy várható adat volt véleményem szerint, és a magyarországi kitöltők is így gondolták, ugyanis 99%-uk azt válaszolta a következő kérdésben, hogy az erdélyi magyarokat éri diszkrimináció.

A következő kérdés is ide kapcsolódik, amelyben az erdélyi magyaroktól azt kérdeztem, hogy milyen gyakran éri őket negatív diszkrimináció, és megkérdeztem erről magyarországi magyarokat is.

Erdélyben nem túl gyakori a magyarokat érő diszkrimináció, mint ahogy ezt a fenti diagrammon is látni lehet.

Az általam vett mintából a legtöbb embert (40 fő) csak nagyon ritkán, negyedévente, félévente éri negatív diszkrimináció. A magyarországi magyarok kicsit kritikusabbnak látták ezt a helyzetet, mert a legtöbb kitöltő (33%) azt válaszolta, hogy havonta, kéthavonta éri diszkrimináció az Erdélyben élő magyarokat. A magyarországi válaszok közül második helyen pedig 32%-kal áll az, hogy az erdélyi magyarokat hetente- kéthetente éri negatív megkülönböztetés. Szerencsére az általam vett minta ettől kedvezőbb eredményeket mutat.

A következő két kérdés ebben a témában csak az erdélyi magyarokra vonatkozott, amelyben konkrét példákat hoztam diszkriminatív élethelyzetekre. Az első kérdés így szólt: „Előfordult-e már, hogy pl. tömegközlekedési eszközön rászóltak Önre, hogy ne beszéljen magyarul?” A válaszolók 23%-ával (24 fő) már előfordult ez az eset, amely szerintem egy magyarországi magyar számára egyenesen elképzelhetetlen. A következő kérdés is a fent említetthez hasonló volt: „Előfordult-e már Önnel, hogy valahol, például boltban, nem szolgálták ki, mert magyarul kérte a megvásárolandó terméket?” Itt is hasonló az arányszám, a válaszolók 24%-a (25 fő) járt már így. Ehhez a kérdéshez egy erdélyi nő írt egy rövid kommentárt, amit most szeretnék idézni is. „Nem fordult még elő, mert ha tudom, hogy románok vannak a boltban, akkor románul kérem a terméket.” Ez egy egészen picit szintén megdöbbentő, hogy a magyarok Erdélyben

⁵ Dobos F. (2011.) Szociológiai kutatások a határon túli magyarság körében: Értékrend és életmódváltozások az erdélyi, felvidéki, kárpátaljai és vajdasági magyarság körében. 1997–2011

jobbnak látják a román nyelvet használni, ezzel is elkerülve a konfliktushelyzeteket. Véleményem szerint ez egy elég ritka dolog, és egyetlen magyarországi magyarnak sem kell azon gondolkodnia, hogy ha bemegy egy boltba, akkor ott használhatja-e az anyanyelvét, vagy más nyelven kell kérnie valamit.

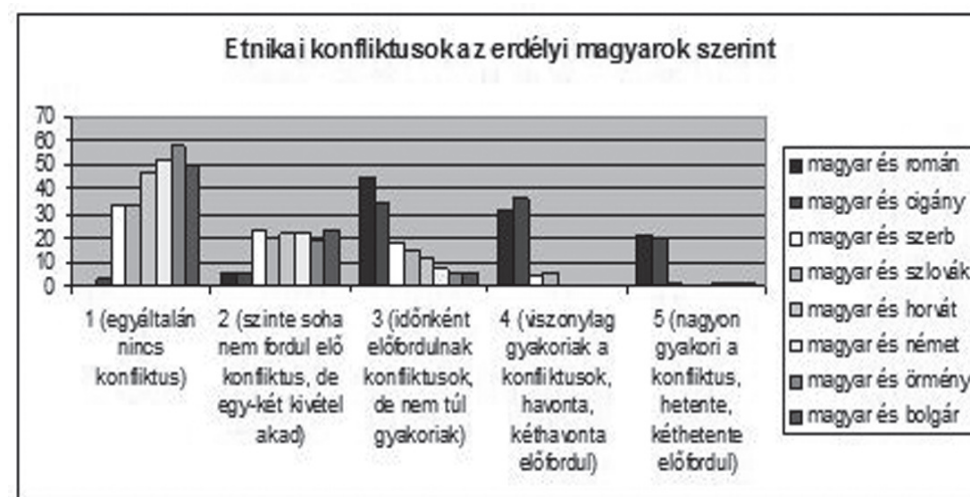
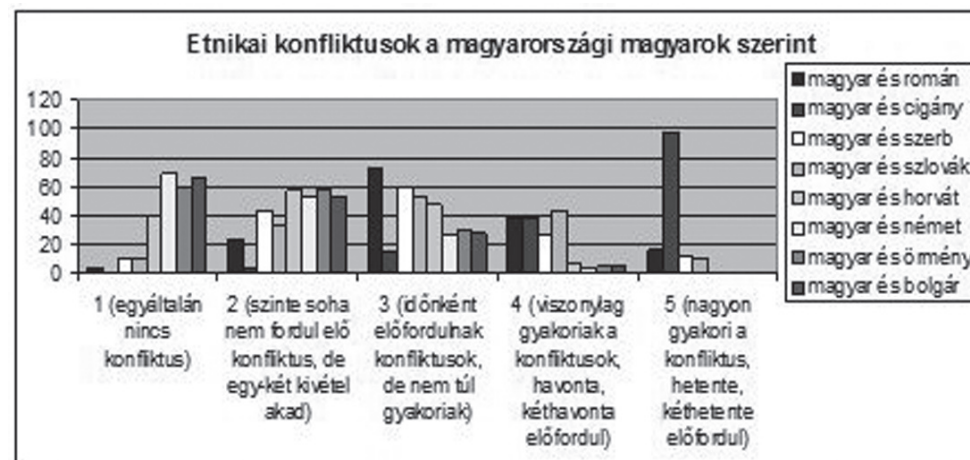
A kutatásomban kíváncsi voltam még arra is, hogy az erdélyi magyarok szerint Románia melyik városában vagy területén éri a legtöbb diszkrimináció a magyarokat. Én személy szerint Bukarestet, a román fővárost véltem annak a területnek, ahol leginkább megkülönböztetik a magyarokat, de az erdélyiek szerint Bukarest csak a 2. helyet foglalja el.

1. Kolozsvár	31%
2. Bukarest	23%
3. Marosvásárhely	22%
4. Brassó	18%
5. Nagyvárad	6%

A fenti táblázatban is jól látható, hogy a válaszolók szerint Kolozsvár az a város, ahol a legtöbb megkülönböztetés éri a magyarokat, csak ezután jön Bukarest, Románia fővárosa, harmadik helyen pedig Marosvásárhely, a negyedik helyen Brassó, és az ötödik helyen Nagyvárad található. Kolozsváron a 2011-es népszámlálás adatai szerint csak a lakosság 16%-a magyar, így valóban nehéz lehet ott magyarként élni. Bukarestben a magyarok aránya 0,18%, ami elenyésző. Marosvásárhely az a székelyföldi nagyváros, amely az erdélyi magyar tömb legnyugatibb határán fekszik. Az évtizedek alatt folytatott román etnikum betelepülésének, illetve betelepítésének köszönhetően éppen a rendszerváltást követő években változtak meg az etnikai arányok. Ekkor volt az a pont a város történetében először, hogy a románok nem sokkal, de enyhe többségbe kerültek a magyarokhoz képest. Nem véletlenül ebben a városban alakult ki a nemzetiségek között összecsapás (1990. fekete március). Az általam a fentiekben említettek is jól bizonyítják, hogy Marosvásárhely egyfajta érdekes színtere a Székelyföldért folyó etnikai játszmáknak. Marosvásárhelyen a magyarok aránya 45%, Brassóban 7%, míg Nagyváradon 23%. A fenti adatok összehasonlítása során nem jelenthetem ki, hogy a diszkrimináció és a magyarok száma egyenesen arányos, inkább a korábbi konfliktushelyzetekre, a politikai lázításokra vezethető vissza. (Pl.: a marosvásárhelyi fekete március)

A kérdőívek végén még öt kérdést tettem fel, amelyeket külön szeretnék elemezni. Az első kérdésben a magyarok és egyéb, a Kárpát-medencében élő etnikumok közötti konfliktus gyakoriságát vizsgáltam. A válaszolók egy ötfokú skálán értékelték a népcsoportok közötti konfliktusokat 1-től (egyáltalán nincs konfliktus) 5-ig (nagyon gyakori a konfliktus, hetente, kéthetente előfordul). Ebben a kérdéskörben eltér a magyarországi magyarok és az erdélyi magyarok véleménye, ezért is szeretném két diagrammon ábrázolni.

A diagrammokon is jól látszik, hogy a magyarországi magyarok szerint a leggyakrabban a magyarok és a cigányok között van konfliktus, ezt jól mutatja a diagramm is, illetve szeretném megemlíteni, hogy a válaszolók 60%-a azt válaszolta, hogy a magyarok és a cigányok között nagyon gyakori a konfliktus, hetente, kéthetente előfordul.

Ezen kívül még a magyar és szerb, illetve a magyar és szlovák közötti konfliktusokat írták a magyarok, de ez már ritkább. A kitöltők 37%-a mondta azt, hogy a magyarok és szerbek között időnként előfordul konfliktus, de nem túl gyakori. A magyarokkal és szlovákokkal kapcsolatban is a fenti választ adták a legtöbben, de már csak a válaszolók 33%-a jelezte a két nép közötti időnkénti konfliktust. A fent már említett etnikumokon kívül még a magyarországi magyarok a magyar és horvát nép között látnak feszültséget, valószínűleg tévesen. Ebben az esetben a többség, 36% felelte azt, hogy szinte soha nem fordul elő konfliktus a két nép között, de egy-két kivétel akad. A magyarországi magyarok szerint a németekkel, az örményekkel és a bolgárokkal egyáltalán nincs konfliktus. A magyarországi magyarokkal ellentétben, a 12. és a 13. számú diagrammok is jól tükrözik, az erdélyi magyarok békésebbek. Ők is a magyarok és cigányok között látják a legfőbb konfliktust. A válaszolók 34%-a felelte azt, hogy magyarok és cigányok között viszonylag gyakoriak a konfliktusok, havonta,

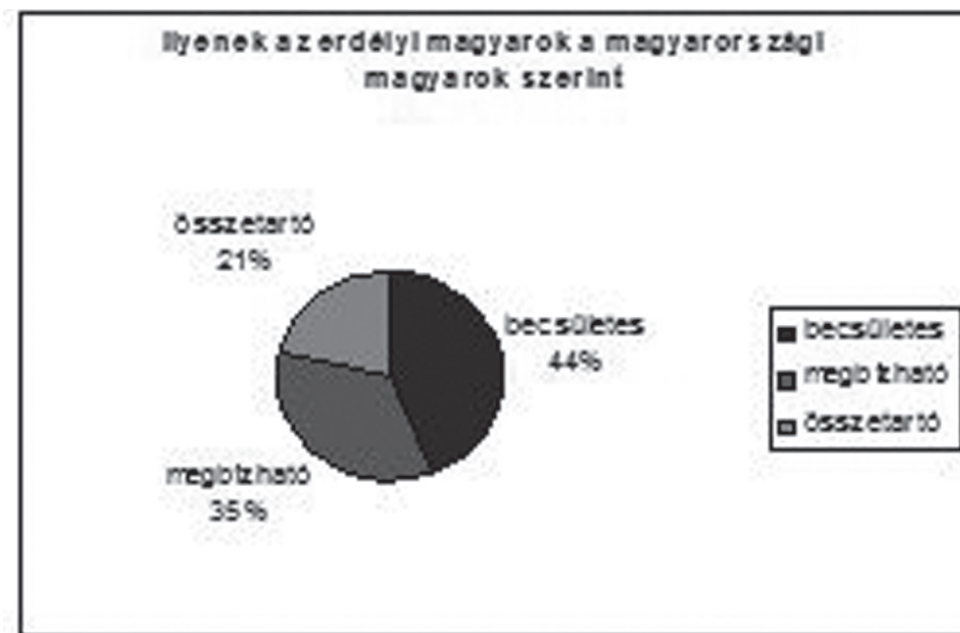
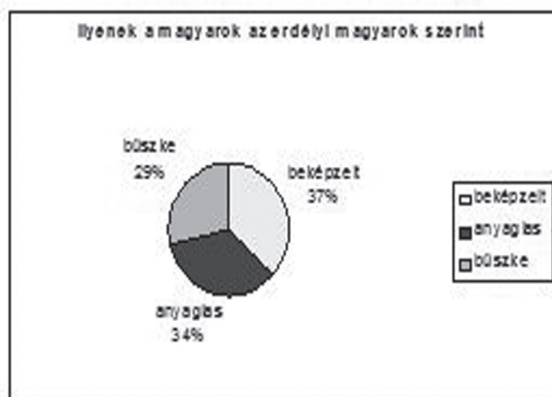
kéthavonta előfordulnak. A magyarok és románok közötti viszonyt már ettől békésebbnek ítélte meg a többség. Ebben az esetben 43% felelte azt, hogy a magyarok és románok között időnként előfordulnak konfliktusok, de ez nem túl gyakori. A fent említett két csoporton kívül az erdélyi magyarok és más népek között a többség szerint egyáltalán nincs konfliktus.

Mint a fentiekben már írtam, a magyarországi magyarok és az erdélyi magyarok is egyaránt a cigány etnikummal látják leggyakoribbnak a konfliktusokat. Ezt alátámasztja Gereben Ferenc kutatása is, amelyet az 1999-ben kiadott könyve tartalmaz. „Olyan etnikum egy sem akadt, amelyikkel a magyarok kapcsolata minden országban egyértelműen negatívan alakult volna. Legközelebb ehhez a helyzethez a cigányság áll: róluk minden régióban negatív értékeket kaptunk. A legnegatívabbat épp Magyarországon, ahol nemcsak a romákkal, hanem a románokkal való kapcsolat is a legnagyobb negatív értéket mutatja.”⁶ Gereben kutatása és az én kutatásom is hasonló eredményt ad, hiszen mindkét kutatásban a magyarok és cigányok közötti konfliktushelyzetet tartják leggyakoribbnak a válaszadók. Az én kutatásomban a magyarországi magyarok szerint viszont nem olyan negatív az eredmény a románokkal kapcsolatban, az én válaszadóim szerint nem túl gyakori a magyarok és románok közötti konfliktus, csak időnként fordul elő.

Mind a két kérdőívemben a 44. kérdés így szólt: „Ismeri Ön a „bozgor” kifejezést?” A „bozgor” kifejezés jelentése: hazátlan, hontalan, a románok használják ezt a kifejezést az erdélyi magyarokra gúnyosan, lenéző értelemben. Aki a bozgor kifejezést használja a magyarokra, az szándékosan akarja tiporni, megalázni az ott élő magyarokat.⁷ Az erdélyi magyarok 84%-a ismeri ezt a kifejezést, de a magyarországi magyaroknak a negyede sem, csak 24%-uk. Véleményem szerint ez tényleg egy igazán sértő kifejezés a magyarokra nézve, de valójában nem igaz. Igaz, hogy Románia főképp a románok országa és a magyarok ott kisebbségben élnek, de nem hontalanok, mert pár száz kilométerre fekszik anyaországuk, Magyarország.

Végezetül a kérdőívemben 16 jó és rossz tulajdonságot soroltam fel. A magyarországi magyarokat és az erdélyi magyarokat is arra kértem, hogy jellemezzék egymást az általam felsorolt tulajdonságokkal.

Az erdélyi magyarok közül a legtöbben azt válaszolták, hogy beképzelt vagyunk (37%), ezt követi második helyen az anyagias (34%) és harmadik helyen a büszke (29%) tulajdonság áll. Az első kettő teljesen negatív tulajdonság, de tapasztalataim szerint jellemző a Magyarországon élő magyarokra, főleg az anyagiasság. A büszke, mint tulajdonság lehet pozitív is, és reméljük, hogy az erdélyi magyarok itt a magyarok büszkeségére gondoltak, és pozitív jelentést tartalommal használták ránk a büszke jelzőt. Ezzel ellentétben a magyarországi magyarok nagy többsége első három helyen csak pozitív tulajdonságokat írt az erdélyi magyarokról. Első helyen a becsületes áll 44%-kal, ezt követi a megbízható 35%-kal és végül az összetartó 21%-kal.

Úgy gondolom mind a két csoport véleménye valós. Bennünk, magyarországi magyarokban lehet, hogy több hiba van, de könnyebb is megtalálni bennünk a hibát, főleg ha az ember egy-egy rossz tapasztalatra hagyatkozik.

Dolgozatom témájának kiválasztásakor még nem tudtam, hogy ennyi kérdésre választ fogok kapni a két csoport tagjaitól. A dolgozatom elején felállított hipotézisekre választ kaptam. Az első hipotézisem az volt, hogy a Magyarországon élő magyarok nem tekintik magukat egyenértékűnek a Romániában élő magyar kisebbséghez. Ezt alá is tudom támasztani a kutatásom eredményeivel, hiszen a magyarországi kérdőívet kitöltők 75%-a válaszolta azt, hogy van különbség a két csoport között a magyarországi magyarok javára. Véleményem szerint ez elgondolkodtató, mert lehet, hogy különbözik a két csoport, de szerintem nem lehet azt mondani, hogy az egyik jobb, mint a másik. Itt szeretnék még szólni arról, hogy az erdélyi magyarok 76%-a szerint az erdélyi magyarok javára van különbség, ha a két csoportot említjük, és ezzel a magyarországi magyarok 25%-a is egyetért. Szeretnék is idézni egy gondolatot egy magyarországi kitöltőtől: „A magyarországi magyaroknak minden természetes, a külföldön élő magyarok sokkal büszkébbek a magyarságra.” – írta egy Magyarországon élő magyar. Ehhez hasonló egy erdélyi magyar véleménye is, őt is szeretném idézni: „Szerintem a kisebbségben élő magyarok jobban értékelik a magyarságot.” A két vélemény két országból származik, de mégis tartalmilag megegyezik. Aki Magyarországon él, annak minden természetes, nem kell más nyelvet megtanulnia ahhoz, hogy a hétköznapjaiban boldogulni tudjon. Egy magyarországi magyar akármennyi ismerettel rendelkezik, csak elképzelni tudja

⁶ Gereben F. (1999.) Identitás, kultúra, kisebbség. Budapest: Osiris kiadó

⁷ https://www.youtube.com/watch?v=Rvwl_I51LAK

egy Erdélyben élő magyar sorsát, de ezt csak akkor lehet megtudni, ha az ember személyesen tapasztalja meg. Itt meg kell említeni, hogy a szocialista időszakban hiába volt Magyarország és Románia baráti szocialista ország, ennek ellenére a két állam magyarsága – főleg a Ceausescu-rendszerben – el volt szeparálva egymástól. 1989-től, a rendszerváltástól megnyíltak az országhatárok, és folyamatosan közelebb kerülhettek a két országban élő magyarok egymáshoz. Az 1990-es években több kutató is foglalkozott a határon túl élő magyarokkal helyzetével. Úgy gondolom, hogy akár iskolákban, akár más programok keretei között is szorgalmazni kellene, hogy az általam vizsgált két csoport közelebb kerüljön egymáshoz, és mélyebb ismereteket szerezzenek egymásról. 2010 óta a magyarországi kormány is támogatja a cserediák programokat a magyarországi és a határon túli magyarok között a közoktatásban, hogy minden magyarországi diák megtudja, megismerje és megtapasztalja, hogy hol és hogyan élnek a határon túli magyarok. Emellett meg kell említeni a felsőoktatásban meglévő pályázati lehetőségeket a hallgatók számára. Az Erasmus és a Campus Hungary ösztöndíj-programokkal a felsőfokú tanulmányaikat végző hallgatók is kiutazhatnak külföldre, akár a határon túli magyarokhoz is. Sportesemények szempontjából is próbálják közelebb hozni a magyarokat a határon túli magyarokkal. Egy nagyon szép kezdeményezést tett Kú Lajos, az Aranycsapat alapítvány elnöke és a Kárpátia Sport Polgári Társulat közösen. Minden évben az Aranycsapat Alapítvány támogatásával megrendezik a Kárpát-medencei Összmagyar Nemzeti Diák bajnokság felvidéki fordulóját labdarúgás, kézilabda, sakk és asztalitenisz sportágakban. A verseny célja, hogy a magyar nemzetet egyesítsék hittel, sporttal és kultúrával, valamint a legendás Aranycsapat emlékéit ápolják. A verseny lehetőséget ad arra, hogy a felvidéki magyar diákok a sporton keresztül minden évben találkozzanak. A verseny érmesei továbbjutnak Magyarországra, ahol a Kárpát-medencei Összmagyar Nemzeti Diák bajnokság döntőjében lehetőségük van felvenni a versenyt a többi határon túli magyar diákkal.

„A magyarok nem szívesen látnának vendégül egy erdélyi magyar családot, de az erdélyi magyarok szívesen látják a magyarországi magyarokat.” Így szólt a második hipotézisem, amelyben arra utaltam, hogy az erdélyi magyarok vendégszeretőbbek. Ezt az álláspontomat a kutatásom eredményei megerősítik, mert a magyarországi magyarok és az erdélyi magyarok is egyaránt vendégszerető, szívesen látnák vendégül a másik csoportot, szívesen menének vendégségbe a másik csoporthoz, illetve, ami a legfontosabb, jó véleménnyel vannak egymásról. Mindkét csoport azt felelte, hogy a másik csoport szívesen látná őket vendégül, vagyis vendégszerető, kedves csoportnak tartják a válaszolók egymást.

A harmadik hipotézisem szerint gyakran éri diszkrimináció az erdélyi magyarokat magyarságuk miatt. Ezt a hipotézisemet is meg kell cáfolnom, mivel az általam vett 105 fős mintából 40 fő (38%) azt válaszolta, hogy csak nagyon ritkán éri negatív megkülönböztetés, fél évente, évente egyszer fordul elő ilyen. Ez egy pozitívum, és számomra egy megnyugtató eredmény is, mert én arra számítottam, hogy gyakran éri diszkrimináció az erdélyi magyarokat. Ezzel a véleménnyel nem voltam egyedül, hiszen a magyarországi kitöltők 80%-a is úgy gondolta, hogy gyakoribb az erdélyi magyarok hátrányos megkülönböztetése, mint fél évente, évente egyszeri alkalom. Itt szeretnék megemlíteni egy cikket, ami nemrég, 2014. 09. 04-én jelent meg az *origo* internetes portálján. A cikk röviden arról szól, hogy székelyudvarhelyi kisdíjakok (10-12 évesek) asztalitenisz tornára érkeztek Budapestre, ahol kiemelkedően teljesítettek. A jó szereplésük miatt, és a jó teljesítményükből történő kiközösítés céljából a lelátók közönsége és az ellenfelek is románokká titulálták őket. Edzőjük el-

mondta, hogy Magyarországon máshol nem, csak Budapesten szokott ez előfordulni, hogy lerománozzák őket. Ezt az esetet csak azért említettem meg, hogy ugyan Romániában nem éri az erdélyi magyarokat gyakran diszkrimináció, de itt a negatív ellenpélda. Nem kell messzire menniük, csak az anyaországba, hogy lerománozzák őket. Véleményem szerint ettől bántóbb dolog nem érhet egy erdélyi magyart, főleg egy erdélyi magyar sportolót. A sportban nincsenek ellenségek csak barátok, de mi magyarok a magyarokat is magunk ellen tudjuk hangolni. Itt tennem fel a kérdést, hogy ebben az esetben hol van a „fair-play” magatartás?

A negyedik hipotézisem kapcsolódik a harmadikhoz. Ebben azt fogalmaztam meg, hogy az erdélyi magyarokat rendszeresen érheti negatív megkülönböztetés magyarságuk miatt. Ezt a hipotézisemet alá tudom támasztani a kutatásom eredményeivel, ugyanis az erdélyi magyarok szerint ilyen terület Kolozsvár, Bukarest, Marosvásárhely, Brassó és Nagyvárad is, vagyis főleg azok a területek és települések, ahol románok és magyarok élnek együtt, de a románok vannak többségben. Ebben az esetben, amikor magyarok és románok élnek egy területen együtt, nehéz elkerülni a konfliktust. Itt meg kell említeni a történelmet is. A románok úgy tudják, és az iskolákban is azt tanítják, hogy ez az ő területük, évszázadok óta ott élnek. A magyar történelem ezzel ellentétben a magyarok területének tartja Erdélyt, amelyet 1920-ban, a trianoni békediktátum értelmében csatoltak el Magyarországtól Romániához. Itt máris ellentét merül fel a két nép között. Emellett a nyelvkérdés is igen érdekes. Az Erdélyben élő magyarok évszázadok óta ott élnek és magyar nyelven beszélnek. 1920. június 4-én született egy döntés, hogy ez a terület már nem Magyarországhoz tartozik, hanem Romániához, de ezzel az ott élő magyarokban semmi sem változott. Nem lehet elvárni, hogy egyszerre elfelejtsék a nyelvüket, a kultúrájukat, a hazájukat, nem lehet őket arra kényszeríteni, hogy egy új, mindaddig ismeretlen nyelvet tanuljanak meg, és használják anyanyelvükként. Ebben az esetben már az iskolai oktatáson is kellene változtatni. Mindkét népnek meg kell tanítani a valós történelmi eseményeket, azt, hogy egyik nép sem szerette volna ezt a sorsot, de mégis így alakult. Ha ez már sikerült, utána következhet csak a békés együttélés a két nép között.

Az utolsó hipotézisem így szólt: „Az erdélyi magyarok többsége élt a magyar kormány 2010. évi döntésével, amely szerint a külföldön élő magyarok megkaphatják a magyar állampolgárságot.” Ezt a hipotézisemet is alá tudom támasztani, mert a 105 fős erdélyi mintából 69 fő már magyar állampolgár is, és 34 fő válaszolta azt, hogy még nem magyar állampolgár, de szeretne élni ezzel a lehetőséggel. Ez szerintem egy nagyon jó dolog, ugyanis majd száz éven keresztül ez a csoport is meg volt fosztva magyar állampolgárságától. Az igaz, hogy a szocialista rendszerben (1949–1989 között) erre nem volt lehetőség, mert ott tilos volt nemzetiségi kérdésekről, problémákról beszélni is, de véleményem szerint a rendszerváltás után rögtön megérdemelték volna ezt a külhoni magyarok. Ennek ellenére 90 évet kellett várniuk a külföldön élő magyaroknak, hogy megkaphassák a magyar állampolgárságot, amely szerintem jó döntés volt a kormány részéről, és meg is illeti a határon túl élő magyarokat.

Végezetül szeretném elmondani, hogy dolgozatom megírása után eltűnt belőlem az a kép, miszerint az erdélyi magyarokat folyamatosan sérelmek és megkülönböztetések érik Erdélyben magyarságuk miatt. Ők egy idegen országban élnek, magyar kisebbségként, ezért szinte lehetetlen, hogy ne érje őket semmilyen sérelem, de minden megpróbáltatás

ellenére ők az elmúlt száz év alatt is büszke magyarok maradtak. Magyarságtudatuk igen erős, néha némelyik Magyarországon élő magyarnak is példát tudnának mutatni, hogyan is kell magyarnak lenni, és azt is, hogyan kell értékelni, ha az ember magyarnak született. Ezekhez a gondolatokhoz kapcsolódik dolgozatom mottója is, és ezzel a mottóval szeretném zárni írásomat:

„... *Nagyon nagy baj, ha valaki nem ismeri, vagy elfelejti gyökereit, akkor koronája se lesz neki*”⁸

⁸ Gereben Ferenc: *Identitás, kultúra, kisebbség* című könyve. Részlet egy vajdasági interjúból.

Csibi László

KOCSIS GYULÁRA EMLÉKEZVE

*Homo totiens moritur,
quotiens amittit suos*

„Az ember annyiszor hal meg, ahányszor elveszíti övéit” Publilius Syrus gondolatát idézem, hogy megpróbáljam érzékeltetni azt a hiányt, amit Kocsis Gyula elvesztése okozott a közvetlen munkatársai és a néprajztudományt művelő kollégái körében.

Kocsis Gyula néprajzkutató, az ELTE BTK Néprajzi Intézetének nyugalmazott docense, a ceglédi Kossuth Múzeum volt igazgatója, a Jászság jeles kutatója 2015. április 19-én, életének 66. évében elhunyt. Halála mélyen megrendített mindenkit, aki ismerte, szerette és kapcsolatban állhatott vele.

Budapesten, iparos családban született 1949. július 12-én. Szülei Bubcsó Iona és Kocsis Gyula, mindketten sokgyermekes falusi családból kerültek a fővárosba, ahol a szabómesterséget sajátították el. Gyula az általános- és középiskolát a szülővárosában végezte és itt érettségizett 1968-ban. Felsőfokú tanulmányokat az Eötvös Loránd Tudományegyetemen folytatott, ahol 1973-ban kapott etnográfus és történelem szakos tanári diplomát. Tálas István, a Tárnyi Néprajzi Tanszék professzora volt szakdolgozatának témavezetője, amelynek címe: „Jászkóhalma településtörténete – településnéprajza”. Kiváló tanárai voltak még a néprajz szakon Barabás Jenő, Dömötör Tekla és Ortutay Gyula személyében, akik mindhárman megkapták a híres Herder-díjat. Az egyetem elvégzése után a jászberényi Jász Múzeum munkatársa lett, majd 1974-től a ceglédi Kossuth Múzeum igazgatójává nevezték ki. Muzeológusként néprajzi kutatásokat végzett, gyarapította a gyűjteményt és szerkesztette a *Ceglédi füzetek*-et. Ebben a sorozatban neki is sok tanulmánya és önálló kötete is megjelent Ceglédről és környékéről. Kedvenc témái voltak az anyagi kultúra történetének a vizsgálata, társadalomnéprajzi kutatások, ezen belül is a családstruktúra kutatása. Műveiben mindig forrásokra támaszkodott, amelyeket a levéltári anyagok alapos tanulmányozása során gyűjtött össze. Kutatói igényességére jellemzően azért tanult meg törökül, hogy a 16–17. századi oszmán–török nyelven írt forrásokat eredetiben olvashassa. Kiemelten vizsgált időszaka a 16–19. század, földrajzilag Pest megye és az Alföld északi része, különös tekintettel a Jászságra. Kiemelten foglalkozott a Jászsággal, számos tanulmánya mellett – amelyek folyóiratokban és évkönyvekben jelentek

meg – a szakdolgozata után a doktori disszertációját is erről a tájegységről írta. „A Jászság társadalma, népessége, gazdálkodása a XVI–XVII. században” című dolgozatát 2002-ben védte meg. 2005-ben ugyanezzel a címmel adta ki az Akadémiai Kiadó a *Kultúrakutató*s című új sorozata első köteteként. A sorozat szerkesztője Barna Gábor többek között a következő szavakkal méltatta a művet: „... a történeti néprajz és a társadalomtörténet kimagasló eredménye.”

Tizenöt év múzeumi munka után, 1989-ben Barabás Jenő az ELTE Tárgyi Néprajzi Tanszék vezetője visszahívta a régi tanszékére oktatónak adjunktusi beosztásban. Az egyetlen fő feladata volt a magyarság anyagi kultúrájának oktatása. Levéltári forrásismeret és társadalomnéprajzi kurzusokat is tartott. A hallgatók kötelező múzeumi gyakorlatának szervezése és irányítása is az ő feladata volt. Kocsis Gyula nagy szorgalommal és felkészültséggel végezte oktatói tevékenységét. Szakdolgozatok és két sikeresen megvédett doktori disszertáció témavezetője volt. 2007 és 2011 között tanszékvezetői megbízást kapott az ELTE Néprajzi Intézetének Tárgyi Néprajzi Tanszékére. 2010-ben habilitált az Eötvös Loránd Tudományegyetemen. Kutatási eredményei alapján is elismert és megbecsült szakember volt. Megtisztelő felkérés volt, hogy a „Magyar Néprajz”, a néprajztudomány nyolckötetes összefoglaló munkájának szerzői közé beválasztották. Paládi-Kovács Attila főszerkesztő – aki disszertációjának témavezetője is volt – felkérte a „Társadalom” című kötet két fejezetének megírására. Hallgatói körében is népszerű volt, akik 60. születésnapjára saját tanulmányaikból kötetet szerkesztettek „Jászberényi huszár” címmel. Ebben, időrendi sorrendben, fontosabb publikációi is helyet kaptak.

Még ceglédi éveit alatt a Kossuth-kultusz megőrzésében is részt vett, a Turini Százasküldöttség Múzeumbaráti Kör titkáráként. 1988-ban a VEAB Kézművesipar-történeti Munkabizottságának tagja lett. 1990-től az ELTE Európai Etnológia Doktori Program titkári teendőit is ellátta. Ezen feladatok mellett a Magyar Néprajzi Társaság titkára volt 1991-től 1994-ig, utána bekerült a választmányi tagok közé. Néprajzkutatói munkásságáért 1984-ben Jankó János-díjjal, 2014-ben Györffy István-émlékéremmel jutalmazták.

Gyulát 1989 óta ismerem. 2012-ig – nyugdíjba vonulásáig – kollégák voltunk az ELTE Néprajzi Intézetében. Kedves és közvetlen egyénisége már az ismeretségünk elején szimpatikus volt számomra. Az évek során egy bensőséges, baráti viszony alakult ki közöttünk. Ő volt számomra az igaz emberség megtestesítője. Vele bármikor lehetett egy jót beszélgetni, és ha segítségre volt szükségem, mindig önzetlenül megtette. Hobbija volt a barokk zene és a kenuzás. Nyaranta több alkalommal szervezett vízitúrát a hallgatóinak is a Tiszán. A hivatalos temetési szertartása után néhány nappal kollégái, hallgatói és akik szerették elzárándokoltak a sírjához a Farkasréti temetőbe. Gyászbeszédet mondott az ELTE Néprajzi Intézetének képviselőjében Mohay Tamás igazgató, Bárth Dániel tanszékvezető és Bali János egyetemi adjunktus. Megemlékezésükben Kocsis Gyula szép pályafutásának méltatása mellett kiemelték a rá jellemző humánus és segítőkész személyiségét. Akkor ott mélyen megrendülve elbúcsúztunk tőle, és végezetül elénekeltük a *Jászberényi huszárt*. Egyik kedvenc darabja volt Tomaso Albinoni d-moll oboaversenye. E barokk remekmű gyönyörű hangjainak felidézésével emlékezem kedves kollégámra. Nyugodjék békében!

Kocsis Gyula fontosabb publikációi a Jászságról

1974

Jászfákóhalma gazdaság- és néptörténetéből. In: Tóth János szerk.: Jubileumi Évkönyv a Jász Múzeum Alapításának 100. évfordulójára. 43–70. p. Jászberény

1975

Jászberény települése a XVIII. században. In: Tóth János szerk.: Néprajzi gyűjtőúton a Jászságban. 5–13. p. Jászberény

1978

A jákóhalmi szérűskertek élete a 18–19. században. In: Kaposvári Gyula szerk.: A Szolnok Megyei Múzeumok Évkönyve. 183–202. p. Szolnok

1989

A Jászság adózása a XVI. században. In: Botka János szerk.: Zounuk. A Szolnok Megyei Levéltár Évkönyve. 4. évf. 9–26. p. Szolnok

1993

Pusztabéletek a Jászságban a XVI–XVII. században. In: Ethnographia. 104. évf. 292–404. p. 1994

A jászsági kiváltságok tartalmának változása a török hódoltság alatt. In: Kisbán Eszter szerk.: Parasztkultúra, populáris kultúra és a központi irányítás. 129–138. p. Budapest

2001

Gazdálkodás a Jászságban a 16–17. században. Szántóművelés. In: Bali János, Jávora Kata szerk.: Merítés. Néprajzi tanulmányok Szilágyi Miklós tiszteletére. 153–177. p. Budapest
Jászságiak migrációja a 16–17. században. In: Hála József, Szarvas Zsuzsa, Szilágyi Miklós szerk.: Számadó. Tanulmányok Paládi-Kovács Attila tiszteletére. 249–261. p. Budapest

2002

Elvándorlás a Jászságból a XVI–XVII. században. In: Pethő László szerk.: Jászsági Évkönyv. 98–121. p. Jászberény

2005

A Jászság társadalma, népessége, gazdálkodása a XVI–XVII. században. Budapest

2014

Kocsis Gyula: A város a török hódoltság idején (1526–1699). In: Pethő László szerk.: Jászberény története a kezdetektől a reformkorig. 77–134. p. Jászberény

Ézsiás Adrienn–Horváth Brigitta–Kalló Brigitta

A JÁSZJÁKÓHALMI TEMETŐ

Előzmények

Az első temetők mindenhol a falu temploma körül, illetve alatta voltak. Így volt ez Jákóhalmán is, melyet igazolt az 1996-os ásatás, amikor Selmeczi László megszondázta a templom halmát és XV. századi őseink ruházatának foszlányait találta.¹

Amikor Mária Terézia az 1770-es években elrendelte, hogy a temetőket a templomtól, illetve a falutól távol kell kijelölni, akkor 300 év után itt is megszűnt a templom köré temetkezés, és közel egy km-rel távolabb, a falu szélén jelölték ki a temető helyét. Ez azonos volt az 1963-ban megszüntetett öreg temetővel.² Amikor itt a temetkezés zajlott, a sűrűn lakott belterület még messze volt, mivel a környező területeken a kétfeltes településekre jellemző istállókat tartalmazó kertek voltak. Az éppen akkoriban alakuló honismereti szakkör kérésére az egyik fuvaros néhány sírkövet megmentett az utókor számára. Ezek ma a helytörténeti gyűjtemény udvarán láthatók.

Ezzel a temetővel egy időben a mai Kakasos Jézus mögötti kápolna körül is gyereksírok voltak.

A mai temető

Mivel a lakosság száma is egyre növekedett és a különböző járványoknak is egyszerre sok halottja volt, így a XIX. század közepére már szükségessé vált egy új temető nyitása. Az egyik legnagyobb kolerajárvány 1831-ben volt, mely néhány hónap alatt több száz áldozatot szedett. Talán ez is meggyorsította az új temető helyének kijelölését, mivel abban már 1853-ban eltemették az első halottat: Pataki János káplánt, akinek az volt az utolsó kívánsága, hogy az új temetőben helyezték örök nyugalomra.

Ez már a mostani – tehát harmadik – temető. Mai értelemben véve nagyon messze jelölték ki a falutól, hiszen közel egy km-re került megint távolabb, egészen a tanyára, mivel az öreg temető után – ahol ma a sportpálya van – dögkert volt, utána pedig legelő. Akkor még tanyák sem voltak a közelben, de később épült néhány, mely ma már a belterület része, amiképpen a temető is. Akkor még azt a magaslatot Szőkehalomnak hívták világos színű talaja miatt. Mondták az öregek, hogy „majd megpihenünk a Szőkehalmon”. Mára persze ez a földrajzi név teljesen eltűnt, a mai *temető* név miatt már senki nem használja, sőt nem is ismeri.

Mai képét a temető 1884-re nyerte el, amikor a korábbi Kálváriát a mögötte lévő kápolnával lebontották és kivitték az új temetőbe.

¹ A szondázás része volt Fodor István Ferenc akkori polgármester, honismereti szakkörvezető több éves tervének, melynek keretében saját költségére bizonyította a határban található volt lakott helyek valódiságát, illetve korát.

² Ma a helyén épült házak közti Öregtemető utca őrzi az emléket.

A kápolna a Kálváriával

A régi temető nagyon kis területű volt – ezért is telt meg gyorsan. Az új temető kijelölésekor viszont már annyira bíztak a község további növekedésében, hogy két oldalról még egy L alakú területet is tartottak fenn, mely ma is megvan, de bizonyos, hogy arra már soha nem lesz szükség. A lakosság növekedése az 1920-as években ötezer főnél megállt, mivel a születések száma is erősen lecsökkent. Nem beszélve arról, hogy a nagy járványok is megszűntek, mely a védőoltások mellett az artézi kutak fűrésésének is köszönhető. Sok járványnak a Tarna szennyezett vize volt az okozója, hiszen addig abból ittak, korábban rengeteg gyerek halálát is okozta. Napjainkban viszont sok a hamvasztásos temetés is, mely lényegesen kisebb helyet kíván.

Mivel az első sír csak 162 éves, így néhány környező temetőhöz viszonyítva sokkal kevesebb a különlegesebb sírok és egyéb emlékek száma.

Látnivalók

A temetőbe két kapun át lehet bejutni, az egyik csak nagy ünnepeken van nyitva, a másik – a főkapu – állandóan. Onnan egyenes – 1991 óta kikövezett – út vezet a központba, ahol a kápolna áll.

Ha belépünk a nagykapun, mindjárt jobbról a második sír a már említett kápláné, aki tüdőbajban halt meg 30 évesen, 1853 januárjában.

A bejárat másik oldalán az ötödik sír az első sorban egy jeles személyiségé.

A Ficzek kriptája

Róza bácsi – azaz Hauser Rozália –, a község hermafrodita hajdani postamestere 1933-ban halt meg 66 éves korában. Legendás személyiség volt, aki férfikalapban, kislajbiban, alul pedig szoknyában járt. Bószén szivarozott és ivott, aktívan részt vett a társasági életben. Legendák maradtak fenn róla, hiszen még a nemrégiben meghalt legidősebb szakköri tag is ismerte személyesen.³ Ő is valahonnan menekültként érkezett Trianon után az új határokon túlról. A sírjára Rozáliát írtak, az anyakönyvből⁴ viszont kiderül, hogy valójában Róza volt a neve, de ezt a nevet valószínű, hogy a községben nem ismerték el külön névnek.

Innen befelé indulva a temetőbe, a fő út két oldalán a keresztút 7-7 stációja⁵ található. Tég-lából emelt négyszögletes mértani alakzatok, kétfelé nyitható vasajtóval, melyek már nem zárnak, így egy erősebb szél is kinyithatja. Ezeket egyébként csak jeles alkalmakkor nyitották ki. Mögötte az adott stáció képe látható. Dokumentum maradt fenn arról, hogy amikor ezeket elhelyezték, sok lakost félrevezettek. Többen

ugyanis kifizettek 1-1 stációt abban a hitben, hogy megépítésüket követően az ő sírjukhoz kerül. Amikor viszont elkészült az új terv, csalódnuk kellett, mert a mai formában helyezték el ezeket. Az érintettek perre mentek, és nekik lett igazuk, mert jóhiszeműen fizettek egy ígéret teljesítésének reményében, ami nem valósult meg.

A stációk között szép oltott akácok álltak mindkét oldalon, 130 éven át. Sajnos hiába volt a korábbi önkormányzat 1992-es helyi rendelete a fák védettségeről, a következő önkormányzat az új pappal egyetértésben 2014-ben kiirtatta azokat.

Balról egy olyan út menti kereszt látható, amely eredetileg a kapitányréti iskolánál állt, így ott mutattuk be tavalyelőtt az évkönyvben.⁶

A kereszt után jobbra, az úttól számítva két sírt követően egy régi fészület áll, mely vélhetően a Szőkehalom legmagasabb pontjára készült 1853-ban. Ez a dátum egyben az első sírhantolásának ideje is az új temetőben. A rendelkezésre álló hely és a nagy méretű betűk miatt a szöveg sokszor tördelt, illetve elválasztott:

AZ/ISTEN/DICSŐS-/SÉGÉRE/ÁLÍTAT-/TA/SZÖLLŐ-/SI DÁ-/VID/1853.

Mellette – a másik oldalon – is neves személy sírja látható, noha ezt sokan nem tudják Jákóhalmán. Zámbo István (1926–2002) a Magyar Rádió bemondója volt, s élettársa

³ Farkas László (1921–2012)

⁴ Községi önkormányzat, halotti anyakönyv 1933.

⁵ Állomása. Krisztus keresztútjának 14 jeles pontját a latinos stáció szóval jelölik.

⁶ Külterületi szakrális emlékek Jászfákóhalmán.

Jákóhalmi. Mögötte pedig a Vallent család sírjai közt Váradi Zoltán (1897–1983), a honismereti szakkör alapítójának sírja található.

Kb. az út felénél, ha balra letérünk, a sor végén két második világháborúval kapcsolatos sírt találunk. A közelebbi egyszerű sír felirata:

ITT NYUGSZIK
22 NÉVTELEN HŐS
1944

22 ANONYM
DEUTSCHE UND
UNGARISCHE HELDEN

Szakkörvezetőnk – Fodor István Ferenc – elmesélte a történetét. 1944 őszén – a novemberi front⁷átvonulása után – a mindenfelé heverő áldozatokat, illetve azok maradványait humánus okokból az akkori temető gondnoka⁸eltemette egy kisebb és egy nagyobb koporsóba, közös sírba, magyar felirattal. Ezt ő még személyesen mesélte el a szakkörvezetőnek, aki viszont később kapcsolatba lépett az NSZK-beli Kassel német áldozatokat nyilvántartó irodájával. Később, amikor polgármester lett – 1990–2002 között – ő íratta rá németül is a sírra a szöveget. A sírban többféle nemzet fiai voltak. Most már múlt időben, mert a kassieliek megbízásából később exhumálták.

A gondnok elmondása szerint magyar, német, szovjet vegyesen volt az eltemetettek között. Hivatalosan azonban nem volt köztük szovjet, mert az ő maradványaikat a háború után összeszedték, és a Jászberényi Fehértói temető melletti szovjet parcellában helyezték el. Ez azonban az akkori állapotok között egyáltalán nem biztos, hogy pontosan megoldható volt. A 22 névtelen hős mellett áll viszont annak a szobornak a torzója, mely kötelezően minden magyar településen ott állt a szocialista évtizedekben. Ez a szobor a dicsőséges felszabadítókat köszöntötte, az viszont nem bizonyított dolog, hogy oda valóban temettek szovjet katonákat. A honismereti szakkör már 1989 eleje óta gyűjtötte a második világháborús hősök és áldozatok neveit, azzal a szándékkal, hogy emléket állítson nekik. 1990 végére konkretizálódott, hogy a szovjet emlékmű helyére állítják fel. Így annak az orrmóltan alaprézét elbontották, a szöveges obeliszket pedig elhelyezték itt a temetőben. Így is a „felszabadítók” dicsőségét zengi, de a temetőben már jogosan emlékeztethet az elhunyt szovjet katonákra, mert a halott katona nem ellenség.⁹ Az egyik oldalán a magyar szöveg:

A MÁSODIK
UKRÁN HADSEREG
HŐS KATONÁI ÉS TISZTJEI
EMLÉKÉRE,
AKIK A FASISZTÁK ELLEN
VÍVOTT HARCOKBAN ESTEK EL

⁷ 1944. november 15. után, amikor a szovjetek átvonultak a falun a németek nyomában.

⁸ Bárdos István

⁹ Több falugyűlést hívtak össze az ügyben, mire a döntés a politika előre haladtával megszülethetett. A szovjet emlékmű elbontását még az utolsó tanácselnök végeztette el.

JÁSZJÁKÓHALMA KÖZSÉG
FELSZABADÍTÁSÁÉRT.

1944. NOVEMBER 15.¹⁰
ÖRÖK EMLÉKÉRE
ÁLLÍTTATTA
JÁSZJÁKÓHALMA
DOLGOZÓ NÉPE

A másik oldalán – mely a fő oldala volt – ugyanez a szöveg ciril betűkkel, oroszul.¹¹ Utólag ráhelyeztek egy táblát két szovjet katona nevével, akik vélhetően itt haltak meg, kilétüket a családjuk derítette fel.

Visszatérve a temetői főútra, egyenesen a Szent Kereszt Felmagasztalása temetőkápolnához érünk, amely előtt Krisztus-szobor áll a két latorral: a Kálvária, mely befejezi az idevezető temetői út stációinak történetét. Ez az a kápolna, mely eredetileg a Kakasos Jézus mögött állt a belterületen, de 1884-ben lebontották és itt építették fel. Búcsúja minden évben szeptember 14-én van. Ez a temetői búcsú. Másik alkalommal Mindenszentekkor van itt szertartás.¹² A középen álló feszület talapzatán az alábbi felirat olvasható:

AZ ISTEN
DICSÓSÉGÉRE
S A JÁMBOR KER. HÍVEK
ÁJTATOSKODÁSÁRA
EMELTETTE
A JÁSZ JÁKÓHALMAI
RÓM. KATH. HITKÖZSÉG
1884

A kápolna körül körparcellák találhatóak, a temető távolabbi részén pedig sorba rendezve a sírok. Az első körben a község több jeles személyiségének sírja látható. Balról elindulva az elsőt mindjárt egy végtelen fájdalmú ifjú férj állította fiatalon elhunyt nejének. Több mint egy évszázada állja az idők viharát a letört oszlop, rajta a név: Bolgár Emilné Farkas Terézia, aki 21 évesen halt meg. Valószínű, hogy a hölgy lehetett jákóhalmi, a férj viszont mint újságíró volt ismert, aki korabeli helyi és országos lapokban publikált.¹³

¹⁰ Ezen a napon vonult át a front a községen és foglalták el a szovjetek.

¹¹ Az eredeti szobrot 1956-ban ledöntötték, a mostani 1957-ben készült azok pénzéből, akik a ledöntésben részt vettek és büntetést kaptak.

¹² Amíg nem volt külön ravatalozó, addig ezt a szerepet a kápolna töltötte be, és annak előterénél történt a temetési szertartás. Az ezt megelőző években a községben a halott lakásánál volt a szertartás, és utána vitték ki a temetőbe.

¹³ Korábban egy évszázados olasz nemes borostyán csavarodott fel az emlékoszlopra, majd terült szét ernyőszerűen. Sajnos ez is az emberi önzés áldozata lett: aki meg akarta szerezni a sírt, rögtön elpusztította a szép növényt, de ennek ellenére nem sikerült megszereznie a síremléket.

Ugyanebben az oldalsó Tolonich József községi főjegyző szüleinek családi sírja mutatja, hogy milyen nagy volt akkoriban a gyermekhalandóság. Nevezett szinte egyedülként élte meg a felnőttkort, s noha ő sem volt hosszú életű, négy testvére 1 és 7 év között halt meg.

A kápolna mögött a falu egyik leggazdagabb redemptusának – a Lukácsi családnak – egyszerű kriptája áll téglából, palatetővel 1914-ből.

Ezt követően a község jeles szülőtte, Gubicz András feltaláló, ekegyáros (1820–1869) és felesége, Poldermann Júlia óvodaalapító (1826–1874) sírja, két különálló egyforma műkö obeliszk, a tetején kereszttel, vaskerítéssel körülvéve, mellettük szülei: Gubicz János és Poldermann Mihály.

Hogy a férj halt meg előbb, az a rajtuk lévő terjedelmes szövegből is kiderül.

A férj sírkövén található magasztos szöveg:

*Az elválás megtörtént,
A legszentebb kötés megszakadt,
De remény van a vallásban,
Hogy viszontlátást ad egy jobb hazában.*

A feleség sírkövén is hasonló szellemben írt szöveg olvasható:

*Élete olyan volt, mint a nap pályafutása
Mely még hűnytan is visszaragyog, melegít,
Sírja fölött kebelének fényes lángja világol,
Jótett őrzi nevét és az igaz szeretet.*

Csik Péter (1843–1909) a XIX. század végének egyik legismertebb helyi tanítója volt.

Kovács István (1824–1909) 55 évig volt a község kántora, melyet feltüntettek a sírkövön is. Dédunokája, Norbert Revas belgyógyász Németországban élt, rendszeresen hazalátogatott és gondoztatta az ősi emlékhelyét. Már e században halt meg.

A temető kápolna utáni legrangosabb épülete Ficzek Károly és családjának kriptája. Az 1903-ban elhunyt nemes lelkű pap két iskolát építtetett a saját költségén Utca is őrzi a nevét. A kripta az ő halálakor épülhetett, mivel az itt eltemetett családtagjai később hunytak el. Fent a négy timpanonban felirat.

A kápolna felőli oldal fő felirata:

E SÍRBAN NYUGSZIK (félkörben egy máltai kereszt körül)
FÖTISZTELENDŐ FICZEK KÁROLY
CZÍMZETES KANONOK GYÉMÁNTMISÉS ÁLDOZÓ PAPA E KÖZSÉGNEK
38 1/2 ÉVIG VOLT LELKIPÁSZTORA ÉLT 86 ÉVET MEGHALT 1903 JÚL. 14-ÉN
IMÁDKOZZATOK ÉRETTEM!

A bal oldali timpanonban (nehezen olvasható):

ITT NYUGSZIK
ISTENBEN BOLDOGULT
FICZEK ALAJOS¹⁴
ÉLT 98 ÉVET MEGHALT 1918. OKTÓBER 25-ÉN
IMÁDKOZZATOK ÉRTEM!

A jobb oldali timpanonban:

ITT NYUGSZIK FICZEK ALAJOSNÉ¹⁵
SZÜLETETT DÉKÁN ESZTER
ÉLT 82 ÉVET MEGHALT 1907 ÁPRIL 17-ÉN
IMÁTKOZZATOK ÉRETTEM!¹⁶

A hátsó timpanonban:

E SÍRBOLTBAN NYUGSZIK (félkörívben)
ISTENBEN BOLDOGULT (a szavak között egy kereszt)
FICZEK JULIANNA¹⁷
ÉLT 56 ÉVET MEGHALT 1905. JÚL. 16.
IMÁDKOZZATOK ÉRETTEM!

Itt a kápolna körül található még néhány rangosabb személy sírja. Már nincs itt viszont Rónay József főjegyző kis kocka alakú sírköve, melyet néhány éve még láthattunk, de itt áll Darázs Pál 19. századi képviselő családi sírboltja.

Távolabb is akad még néhány jeles sír. László Gergely 1848-as honvéd sírjára az egyházi testület hívta fel a honismereti szakkör figyelmét. A szív alakú műkőről leolvasható, hogy egy '48-as tizedes nyugszik alatta, ahová minden év március 15-én és október 6-án a szakkörösök vezetésével gyertyás felvonulást szervezünk.

Egy tragikus esemény emlékét őrzi kilenc sír egy sorban:¹⁸ 1944. október 30-án, két héttel a háború frontjának átvonulása előtt szovjet repülők lőttek a községre, válogatás nélkül azokra, akiket éppen az utcán találtak. A 9 civil áldozatot egy sorba temették el mindenszentekkor. Nem volt lehetőség akkor külön szertartással és igényekkel foglalkozni. A 9 sírban nyugszik:

ELEK IMRE
HEGEDŰS ISTVÁN
KISS MIHÁLYNÉ PALCSÓ ROZÁLIA

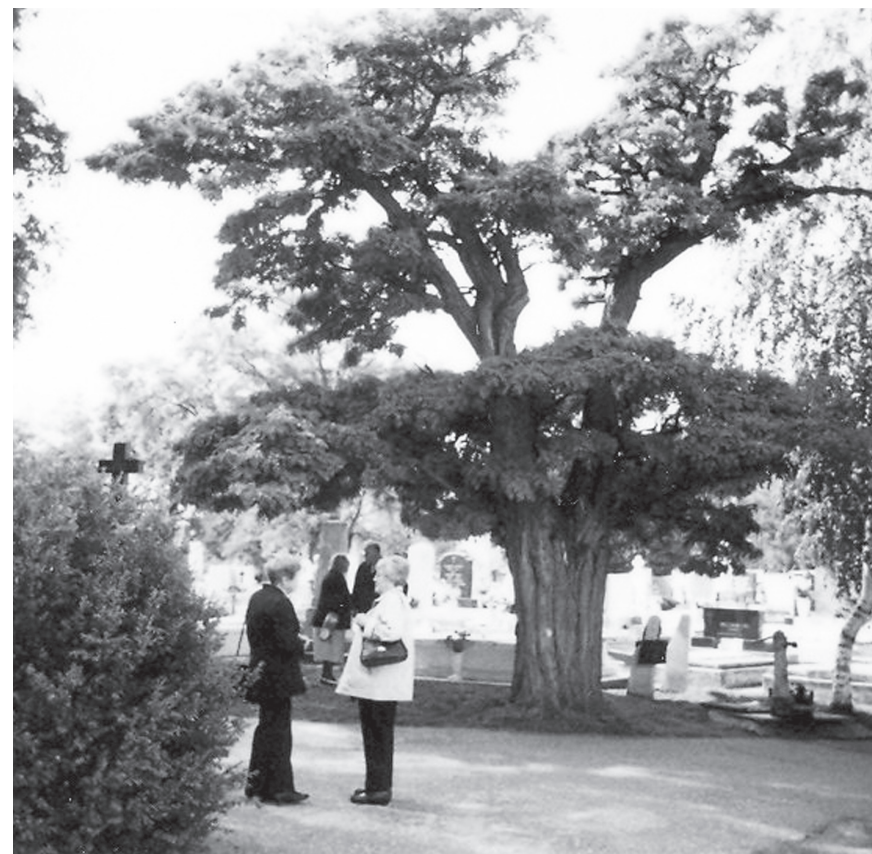
¹⁴ Ő valószínűleg a testvére volt a kanonoknak, mivel csak pár év különbség volt köztük.

¹⁵ Ő pedig a testvérenek a felesége volt.

¹⁶ A betűhiba ezen az oldalon az eredeti helyén is megvan, tehát nem másolási hiba.

¹⁷ Ő pedig valószínűleg az előbbieknél a lánya. Vélhetően a kanonok úrral együtt élt a család a plébánián.

¹⁸ Egy tragikus nap címmel Farkas Kálmán (a községből elszármazott történelemtanár) írt egy könyvet 2004-ben az esemény 60. évfordulójára. A JÁKOB (elszármazottak szervezete) emléktáblát helyezett el a községháza falán, mert a közelben is többeket ért a halálos támadás.

Az egyik védett 130 éves fa

LAJKÓ ISTVÁN
LENDVAI BERTALANNÉ BORICS MÁRIA
SIMON JÓZSEFNÉ FÜLE MARGIT
SZABÓ MIKLÓS
TERJÉKI JÓZSEFNÉ SIPOS ILONA
ZSÓTÉR JÁNOSNÉ SZÉNÁSI VERONIKA

A kilencből hiányzó néhány fakeresztet a JÁKOB¹⁹pótolta és rendszeresen látogatja a sírokat. A temetőnek ez a – fő út felőli – része olyan, mint egy dzsungel, hiszen nagyrészt fél évszázaddal ezelőtt temettek erre a részre. Ott található a közelben a legidősebben elhunyt jákóhalmi polgár sírja is. Zsidó Ferenc 103 éves korában halt meg az 1970-es években.²⁰

¹⁹ Jákóhalmiak Baráti Társasága. Az elszármazottak alapították 2000-ben.

²⁰ A sírkövön nem található évszám, de szakkörvezetőnk – Fodor István Ferenc – még személyesen ismerte.

Természetesen a temetőben még számtalan jeles személy sírja van, akik valamilyen szempontból megérdemelnék az említést – tanítók, igazgatók és mások –, róluk azonban egy egész könyvet lehetne írni.

Megemlítendő még, hogy a kápolna mögött hajdan gyerektemető volt, mivel akkoriban szinte mindennapos volt a gyerekhálozás, nem temették őket a felnőttek közé. Ma is áll az az épület a temető sarkában, amely korábban boncház volt: hetente járt ki a boncorvos. Ma már ez egészen másként történik. Végezetül még egy keresztről kell szólni, amely a 31-es út és a temetőbe vezető út sarkán – és egyben a temető sarkában – áll. Semmilyen szöveg, vagy évszám nincs rajta, de nem tartozik a legrégebbiek közé.²¹

²¹ Ez a cikk is jutalmazott volt egy korábbi megyei honismereti pályázaton. Természetesen az aktuális módosításokat elvégeztük rajta.

Gledura Lajosné

DIÁKÉVEINK A TANÍTÓKÉPZŐBEN

Hosszú életemből diákkorom éveire emlékszem legélénkebben s legrészletesebben, amelyet a Jászberényi Tanítóképző Intézetben töltöttem. 1947–1952-ig tartott ez az időszak, ha az érettségi utáni képesítőig tartó gyakorlóévet is beleszámítom. A korosztályomnak talán legjelentősebb életélménye a II. világháború átélése volt. Az 1945 utáni változások meghatározó, sorsformáló jelentőségűek voltak. Az ifjúkor küszöbén sokak számára a szellemi felemelkedés lehetőségét jelentette az, hogy megnyílt előttük a tanulás lehetősége. Közéjük tartozhattam én is.

Képzésünk folyamán a sok-sok kulturális „első hatás” kitörölhetetlen emléknyma szellemi fejlődésem indítója, alakítója lett, egész életemre irányt szabott. Visszaemlékezésemre az alma materben töltött idő, az akkori Jászberény egyes eseményei, főleg tanárain bennem nyomot hagyó, feledhetetlen emléke inspirált.

Tanulmányaink kezdetén

Az 1947/48 tanévre visszaemlékezve a Tanítóképző épülete kívülről mit sem változott az évtizedek folyamán. A II. világháború idején egy ideig hadikórház volt az iskola. Ezt 1947-ben már csak emlegették, de a háború nyomait még sok minden jelezte. Például az épület város felőli szárnyán, az előkert felőli részén még látható volt egy falikép, ami nagy felületet borított. Erős, fekete festésű kép volt, Hitlert gúnyolta ki. A domborzati műveken Eötvös, Pestalozzi, Széchenyi és Herbart domborművű arcképét s nevét láthattuk, mint ahogyan ma is. Az 50-es években azonban Széchenyi és Herbart nevét eltüntették. Az épületbe belépve az előtérben jobbról, balról boltíves mélyedés van, ami ma is látható. Akkor azonban a mélyedésben modern, fehér szobrok álltak. Szent Erzsébet és Szent Imre herceg szobra. A lányok és fiúk védőszentjeiként tiszteltük. Nagy kultusza volt mindkét szentnek az ifjúság körében az egész országban, így a képzőben is.

A földszinten a folyosóra belépve, jobbra haladva nagy, tágas terem volt a tanári szoba. Mellette egy kisebb terem, ami akkor könyvtárként működött. A folyosó fordulóján balra haladva volt a gyakorlóiskola három osztályteremmel és egy kis szertárral, ami akkor majdnem üres volt. A háborúban tönkrement pedagógiai szertárat Tóth Gyula tanár úr lelkes buzdtítására hamarosan feltöltötték, és használhatták a berendezéseit, tárgyait a tanítójelöltek. A tanár úr szava nem parancs volt, hanem kérelem, de egyetlen tanuló sem tért ki előle. Mindenki olyan tárgyat, vagy eszközt vitt, amilyen foglalkozású egyén volt a családban. Én egy méterrudat és egy köbcentiméter makettjét, mert apám asztalos volt, meg tudta csinálni.

1947-ben 44-en kezdtük a tanévet az I. b osztályban, közülük 6-an – velem együtt – az Országos Falusi Tehetségmentés Járulékalapja ösztöndíjasaként. A tanulók mintegy harmada berényi volt, a többiek vidékiek. Ők a városban laktak házaknál, néhányan zárdai internátusban, amíg az fennállt, majd a Tanítóképző kollégiumában.

Osztálykép 1947–48

Egyszerű családok gyermekei voltak, földműveseké, munkásoké, iparosoké. Volt közöttük hadiárva, és volt tanító gyermeke is. Az igazgató Jantsky Béla, osztályfőnökünk Szombathy Miklós tanár úr, pótosztályfőnökünk pedig Simon Andrásné tanárnő volt.

1947-ben vezetésével megünnepeltük a Képző alapításának 30. évfordulóját. Ősszel megindult a színvonalas kultúra széles körű terjesztése a József Attila Szabadegyetem keretében. A tanításon kívüli kultúrelmények színhelye a díszterem volt, ami csaknem a mai napig őrzi akkori arculatát. A korunkbeliek azonban mást is „odalátanak”. Akkor még a karzat magasságában lévő négyszögletes falkérekben márványtáblák voltak, amelyeket aranybetűs Széchenyi-idézetek díszítettek. Hiányukat csak azok érzik, akik valaha látták.

Így emlékszem tanáraimra

Osztályfőnökünk Szombathy Miklós tanár úr volt. A mennyiségtant is ő tanította. Pótosztályfőnökünké Simon Andrásné tették meg. Hivatalos ügyeinket, a hiányzást, kirándulás lebonyolítást a tanár úrral, oldottabb beszélgetést pedig Magdi nénivel bonyolítottuk le.

A hit- és erkökcstan tantárgyat Sindel Ferenc tisztelendő úr tanította. Óráin problémákat is fel lehetett vetni. Ekkor még a Mária Kongregáció volt az ifjúság egyesülete. Azt is ő irányította. Hitbuzgalmi szakosztályok is működtek. A magyar nyelv és irodalmat Kiss József tanár úr tanította. Ekkor még volt tankönyvünk. Megkövetelte a verstanulást. A későbbi években történelmet tanított osztályunkban. Akkor még nem tudhattuk, hogy az a sok kulturális háttér, kiterő, széleskörű magyarázat amiket órákon tett, valamikor tudományos, értékes könyvekbe torkollik majd.

Kossuth Zsuzsanna szövetkezet

Történelemtanárunk a fiatal, pályakezdő Wittman Tibor volt. Az ismétlés, a tömörítés az összefoglalás, a lényeges összefüggések megláttatása, a logikus érvelés jellemezte óráit. „Dióhéjban” mindig összefoglalta a már tanult anyagot, arra épített. Tanév elején az érdeklődő diákoknak a latin nyelv tanítását is vállalta. Köztük lehettem. Különböző osztályokból verbuválódtunk, az érdeklődés tartott össze bennünket. Sajnos hamarosan megszüntették a lehetőséget, pedig milyen lelkesen tanultuk a nyelvet. Tanítási órái emlékezetesen újszerűek voltak. Egy alkalommal egyetlen szóért beírt egy jó jegyet: az a szó a következtetések láncolatában a „pápa” volt, amit én hirtelen, a felismerésből fakadó hangerővel bementem. A következő évben már nem tanított bennünket. Eltávozott az intézetből, sőt Jászberényből is.

Földrajztanárunk Blénessy János volt. Lenyűgözően tanította az anyagot. Az volt az érzésünk, hogy ő ott volt minden tájegységen, amiről csak beszélt, olyan szemléletesen, élményszerűen tudta megjeleníteni. Nagyszerű, egyszerű, csupaszív ember. Megérezte, felkeltette a tudásszomjunkat. Emlékszem, hogy értékes könyvet adott át a saját könyvtárából. A Jászságról szól a vaskos könyv. Első alkalommal élhettem át, hogy kutatómunkára ösztönöz valaki. A kiolvasott könyvet a lakására vittük vissza. Olyankor a felesége, Dócika néni bőségesen meguzsonnáztatott. Blénessy tanár úr a Jász Múzeum igazgatója is volt. 1947-ben ő mutatta meg először az osztályunknak a Lehel kürtöt, amelyet a háború idején elástak, s a szárítás, tisztogatás után újra a múzeumba kerülhetett.

A francia nyelv oktatása Varga Imre tanár úrral kezdődött, aki a gimnáziumban tanított. Óradóként járt ki a képzőbe. Egy használt könyvet ketten tudtunk megvenni a társammal. A nyelvet könnyen tanultam, megkedveltem. A kis dalokra, versekre máig emlékszem, amit a tanár úr tanított képzős koromban. Őneki köszönhetem azt az életre szóló motivációt, amit a tanításával keltett bennem. A későbbi években is minden tárgy tanulása közül legnagyobb örömmel és lankadatlan érdeklődéssel a francia nyelvet tanultam.

Legeza Pál Dénes tanár úr a természetrajzi ismereteket tanította, később pedig vegyi ismereteket és az ember egészsége tárgyát. Nagy nyugalommal, szigorú következetességgel adta át tudását. Tankönyv híján gyakran diktált. A kifejezéseket a címekben latinul éppúgy kellett tudni, mint magyarul: alaktan vagy morfológia, rendszertan vagy szisztematika stb. Ezek az ismeretek később más területeken is aktivizálódtak a tanulásunkban. Emlékkép villan: egyik alkalommal vártuk őt a nagy előadóban, hogy belépjen a már megszokott, nyugodt, sőt derűs arcával. Ehelyett azonban haragtól feszülő, feldúlt arccal lépett be. Közölte velünk, hogy Szent-Györgyi Albert professzornak el kellett hagynia az országot. Tanárunk megváltozott viselkedéséből megsejtettük, hogy valami zavar, tudományos katasztrófa történhetett az országban, a tudományos életben. Legeza tanár úr ugyanis Szent-Györgyi professzor tanítványa volt.

A gazdasági-háztartási ismeretek, a kertben folyó gazdasági gyakorlatok szerves része volt az oktatásnak. Az intézet kertészetében töltöttünk beosztás szerint egy-egy napot minden évfolyamból. Versegi Sándor kertész irányításával végeztük a munkát, s a folyamatot meg is tanultuk. Így kapcsoltuk össze az elméletet a gyakorlattal. A megtermelt növényeket a konyha felhasználta, ahol szintén voltunk gyakorlaton. Ott azonban nem a főzésben, hanem az egyéb konyhai munkában segédkeztünk. Törlőruhát is kellett vinnünk, mert nem volt készlete a konyhának. Teremtakarításba is bevonták a diákságot, pl. a nevelői szoba ablakait mi, diákok tisztítottuk.

Kézimunkaórákon mintakendőt készítettünk, amelyen különböző varrás- és öltéstípusokat tanultunk. Kötés, horgolás technikával babaholmikát készítettünk. A hímzések tanulásakor a tájegységek kulturális életéről is szó volt, színes előadásokat hallhattunk Simon Andrásné tanárnőtől.

A rajzot Fejér Mária tanárnő tanította. Rajzeszközünk és felszerelésünk nagyon gyéren volt, óráink nagy részét a II. emeleti rajzteremben tartottuk. A későbbi években ő tanította a kézimunkát, nevét ma díszítőművészeti kör őrzi a városban.

Darázs Árpád énekszakos tanárunkra is élénken emlékszem. Nagyon fiatal volt még, de nagyon türelmes. Több mint 60 év után is felidéződik egy óramozzanat a tanításából, amint a „*Meghozta az Isten*” kezdetű dalt tanította velünk. Apró technikai lépésekre bontva, kitartó-

Bóna Éva

Gledura Lajos fiatal kori arcképe

an gyakoroltatta, hogy ne Is-ten szótagokat énekeljünk, hanem nyújtsuk az i-t, utána hirtelen mondjuk a sten-t. Alaposan megtanította! Darázs Árpád is rövid ideig tanított bennünket.

Berzátzy László idős zenetanárunk volt. Az első, az 1917-es tanítóképző tantestület tagja. Emlékeztetek a vasárnapi szentmisék előtt tartott egyházi énekpróbák, amikor minden évfolyamból együtt voltunk. Néhány felsős lány csodálatosan szép hangú adottságokkal bírt, élmény volt hallgatni.

Bihari Sándorné tanárnőnk testnevelést tanított. Kedvessége, empátiája miatt már ekkor megszerettük, később pedig felejthetlenné vált. Ebből az időből emlékeztetek, hogy az egész képzős diákságot magában foglaló sokaságnak türelemmel betanította a seregszemlére a dalos néptáncot. A „*Kispiricsi faluvégen*” dallamra táncoltunk együtt az akkori salakpályán. Ma a kollégium áll azon a helyen. Szinte minden időnkre kaptunk elfoglaltságot. Kezdtünk ösz-

szeszokni, bár ez nem volt egyszerű. Az egyensapka viselése kötelező volt. Este 6 óra után az utcán tartózkodni, késői moziba menni csak engedéllyel lehetett. Órközi tízpercben a képző előtti előkert útjain sétálhattunk, külön a fiúk, külön a lányok. Ebben az időszakban a Zárdában laktam, internátusban. Délután 4 órakor kezdődött a szilencium, addigra igyekezni kellett, hogy a képzőből beérjünk, még akkor is, ha előtte növénygyűjtő úton voltunk. Esténként az apáccal lelkiismeret-vizsgálatot kellett tartani.

Új szelek fújnak

A tanév második felében kezdtük érezni, hogy valami változásban van. Az országban döntő gazdasági, társadalmi, politikai változások zajlottak. Néhány osztálytársunk kimaradt az iskolából, nem tudtuk miért. Egyre több kérdés „függött” a levegőben, nem találtuk rá a választ. A felsős diákok közül néhány félelemkeltő lett. A NÉKOSZ-ról egyre többet hallottunk, jót, rosszat egyaránt. A konkrét változást akkor éreztük, amikor Jantsky Béla igazgatót 1948 februárjában leváltották az igazgatói posztról. A szolgálati lakásból, ami az intézetben volt, elköltözött családjával együtt. Mi, diákok nem tudtuk miért. Helyette új, megbízott igazgatót neveztek ki Vaczek Béla személyében, aki szintén a képző 1917-es alakuló tantestületének tagja volt.

A városban készültek az 1948-as centenáriumi megünneplésére. Ezeken a rendezvényeken mi, képzősök is részt vettünk. Közülük legemlékezetesebb a Petőfi-szobor felállításának és leleplezése volt. A dalos felvonulások idejét éltük. Ilyenkor mindig valamilyen eufórikus hangulat kerítette hatalmába az együtt menetelőket. A képzőből a május 1-jei ünnepség végén elindult a menet a főúton a város főtere felé. Az akkori Apponyi-szobor kb. a mai Lira

Könyvesbolt előtt volt. Oda tartottunk az időközben megnövekedett örömteljes, vidám se-
reggel. Közben a kimenő időpontjáról elfeledkezve kimaradtunk egy kicsit. A daloló, táncoló
forgatag közé álltunk, amiért később nagyon nagy árat fizettünk. Komolyabb következménye
is lett a megdölgötlan vidámságunknak. Fegyelmet kaptunk, ami esetemben azt jelentette,
hogy az egyébként szép bizonyítványomban nem lehetett példás a magaviselet jegyem és az
általános tanulmányi eredményem.

Az 1948/49-es tanév

Díjmentes tanuló lettem. A tanév első felében albérletben laktam a képzővel szemben lévő
Kóréh-házban, harmadmagammal egy kis szobában. Az értesítőnkben változást jelentett,
hogy az eddigi *magaviselet* rovat *magatartásra* változott. A rendszeret rovat megszűnt. A
tantárgyak osztályozása hetes skálájú lett. Új tantárgyunk lett az ember teste és egészsége
című tárgy, amelyet Bihari Sándorné tanított. A kézimunkát Fejér Mária tanárnőtől, a rajzot
új tanárunktól, Vuics Istvántól tanultuk.

A francia nyelvet is új tanár úr, Simon András tanította. Ebben a tanévben is az I. osztá-
lyos tankönyvből tanultunk. Heti három óránk volt, mint az előző évben.

Változatlanul legkedveltebb tantárgyam volt a francia nyelv. Simon tanár úrnak nagyon
sokat köszönhetek.

Tőle tanultam meg és vettem át, hogyan lehet a tantárgyon kívül a látókört kiszélesíteni.
Óráit áthatotta a tananyagot kívüli, a világirodalom nagyjaira történő kitekintés, mintha ma-
gyar irodalom tanárunk is lett volna. A diákok az egymást segítés időszakában éltek, tanuló-
körök, tanulópárok alakultak. Rájöttem az autodidaktikus tanulás ízére is.

Az emberi test és egészsége tárgyhoz úgy emlékszem nem volt könyvünk, sokat rajzoltunk.
Bihari Sándorné tanárnőt a jóságát cselekvően kimutató, nagyszerű egyéniségnek is-
mertük meg. Mind a négy évben tanított bennünket, ismert, mint anya a gyermekét. Emléke-
zetemben nemcsak kiváló szaktanári munkája hagyott nyomot, hanem más is, ami felejthe-
tetlen. Kollégisták voltunk néhányan az osztályból. A falujárás ideje volt, ami azt jelentette,
hogy gyakran vittek bennünket vasárnaponként falura, különféle kultúrfeladatok ellátására.
Olyankor éjszaka kerültünk haza teherautóval, másnap pedig tanítás. Néhány álmoságtól
kókadó fejű lányon szemlátomást látszott a fáradtság. Bihariné – nagyon bátran – megenged-
te, hogy óráján szunyókáljunk, ha úgy érezzük. Ezt nem lehet elfelejteni.

A kézimunkát ettől az évtől Fejér Mária tanította. A hőveji hímzéssel ismerkedtünk.
Minden öltését szigorú technikával varrva gyönyörű, ovális terítőt készítettünk. A „póko-
kat”, a fő díszítőelemet azonban saját fantáziánk alapján alkothattuk, így az egységes szép
kis terítők egyedivé váltak. Ezekre az órákra gondolva más emlék is felbukkan A kötele-
ző olvasmányok körében egyre jobban tért hódított a szovjet irodalom. Maxim Gorkij *Az
anya* című regényét mindenkinek el kellett olvasni, de nem volt elég könyv. Rugalmasan
megoldottuk. Kézimunkaórákon Mária néni megengedte, hogy folytatólagosan egyik tár-
sunk felolvassa a regényt, a többiek pedig megcsinálták az ő darabját is. A pókok ugyancsak
változatosak voltak ...

Új tanár is került a képzőbe, Vuics István, aki átvette Mária nénitől a rajztanítást osztá-
lyunkban. Első tanítványai lehettünk. Szokatlan volt a módszere.

Egyéni bánásmódja emlékezetes. Mindannyiunkhoz odajött és alkotó módon irányította

Fegyverneki gyakorló éveim 3. osztályosai

rajzolásunkat. Akkor még nem gondoltuk, hogy Baja és Jászberény nagy festőjének kezei
alatt születnek rajzaink.

Az ének-zene tárgyakat Kopácsyné Ernőffy Lilla tanárnő tanította. Ha visszaemlékszem
képzős koromra, talán a legdominánsabb emléke, hogy milyen sokat énekeltünk. Nemcsak
az órákon, hanem azon kívül is. Kopácsyné tanárnőt sok mindenért csodáltuk. Bánásmódja
titkait próbáltuk megfejteni. Nagy műveltségét finom leheletnyi iróniával átszótt stílusban
közvetítette számunkra. Halk, tudatosan visszafogott hangjával szigorúság nélkül is biztosít-
totta a figyelmet, s példát mutatott, hogyan lehet megkímélni egyik legfontosabb pedagógiai
eszközünket, a hangerőnket, hangszínünket. A kórusműveket hosszú ideig gyakoroltuk, de
soha nem volt unalmas. Egy-egy fellépés lehetősége célként lebegett előttünk.
Kaszás Gyula ének-zene tanár a vegyes kórus énekpróbaiban tanított, amely a párhuzamos fiú
osztállyal együtt történt. Gyakran emlegette, hogy az Operaházban Gyurkovics Máriát ve-
zényelte. A *Szép könyörgést* és a *Hét jó nótát* énekeltük legtöbbször. Sőt, már orosz népdalt
is tanultunk.

Keleti szél fújása

A társadalomban nagy változások zajlottak, folyt az államosítás. A vallásos érzelmek és a
központosítás terén rémhírek kezdtek terjedni. Ez sokféle formában nyilvánult meg. Az is-
kolák államosításának időszakára úgy emlékszünk, mintha az csak az idealista-materialista
világnézet ellentéte lett volna. Egyik nap még fent volt az iskolák osztályainak falán a feszü-
let, másnap már hiányzott. A Jantsky család távozása után a megüresedett lakás átmenetileg

leánykollégiumként funkcionált. Oda költöztem. A szobákból hálók, egy nagy teremből pedig tanulószoba lett. Egy-egy hálószoba közössége szövetkezetté vált. A miénk a Kossuth Zsuzsanna szövetkezet nevet vette fel.

Összetartottunk, segítettük egymást. Tanulópárokat szerveztünk. Az ideológiai harc erősödött. Egyre jobban érzékeltük. A díszteremben tartott ifjúsági gyűléseken nyíltan ki kellett mondani hovatartozásunkat, pl. fiúk-lányok közötti magázódás, tegeződés terén. Az ilyen egyszerűnek látszó szavazások abban az időben azt képviselték, hogy a dekadens burzsoá ideológia talaján állunk-e, vagy a szocialista erkölcs útját választjuk. A felszabadultság érzése és a lelki furdalás érzelmeit naponta váltakozva megéltük. A tegeződést némi tépelődés után megszavaztam, de a nagybajtban való táncolás lehetőségét nem. Tánciskola is volt esténként a díszteremben. A társastáncok sorában a szvingig jutottunk el. Az volt akkor a legmodernebb tánc, amit tanítottak. De hamarosan jártuk a lovacskát is, amit egymástól tanultunk el. Öt-hat lépéssel végigszeltük a termet. Szinte szálltunk a táncpartnerünkkel. Bálok alkalmával még divat volt a gardedám. Kísérőink a falak melletti székeken ültek s gyönyörködtek a vidám forgatagban.

Az iskolák államosítása zajlott az országban. Az országgyűlésben a közoktatási bizottság vezetője Bognár József volt, a képzőben tanító Bognár Gyula tanár úr testvére. Rácsodálkoztunk, hogy az ablakból kinézve, bizonyos napokon, nagy sereg ember vonult a város központja felé. Lehajtott fejjel, komoran mentek. Jászberényben börtön is volt abban az időben. Elejtett szavakból hallani lehetett egy-két kimaradt tanuló falubelije sorsáról. A léghőrt a lelkesedés és a bizalmatlanság egyszerre jellemezte. A Népfront keretében gyakran kellett szerepelni, műsort adni, sőt összeállítani. A csasztuskát mulatságosnak tartottuk, minden alkotóképességünket beleadtuk. Tanév végi értesítőnkben érdemjegyeinket még az Állami Líceum és Tanítóképző Intézet pecsétjével kaptuk jún. 5-én, de beiratkozáskor már Pedagógiai Gimnázium lett az iskolánk új neve, szeptember 6-án András Béla igazgató úr került az intézet élére.

Az 1949/50-es tanév

A III. osztályban, az 1949/50-es iskolai évben változott az intézmény neve, s természetesen a tanterve is. Jászberényi Állami Pedagógiai Gimnázium lett az elnevezés. Változott az iskola pecsétje is, az eddigi Kossuth-címeres pecsét helyett az ötágú csillagos, szovjet példát követő címet nyomtatták az értesítőnkbe. Tantárgyaink közül megszűnt a hit- és erkölcsstan. A természettudományok közül a vegyi ismeretek és a természettani ismeretek léptek be, amelyeket Legeza Pál és Szombathy tanár urak tanítottak. A neveléstant Kétszery Margit, a módszertant Kopácsy Béla, a történelmet Kiss József tanította.

András Béla közvetlenül nem tanított bennünket, de óralátogatáson sokszor volt az osztályunkban. Szigorú, nagy tudású, nagy tekintélyű tanár volt. Óra végén gyakran megkérdeztem a latin szavakat, kifejezéseket, szállóigéket, amelyeket használt a beszédében. Mindig szívesen válaszolt. Azt hiszem, kölcsönösen örültünk. A magyar történelem, földrajz tantárgyakat más tanároknál tanultuk mint eddig, s beléptek a pedagógiai tárgyak is. Ez utóbbiak maradtak meg legjobban emlékezetemben ebből az időszakból, főleg a pedagógiai gyakorlatok, az ének-zene órák és a francia nyelv tanulása. A pedagógiai tárgyak tanulásához és tanításához nem volt könyvünk. *Az ember lelki világa* című tárgyat hivatalosan ebben az

évben sem tanították. Kiváló tanáraink azonban tankönyvön kívül sok lélektani ismerethez juttattak bennünket. Ezek nagyrészt későbbi életünkben tudatosodtak, amikor már tanítottunk. Kétszery Margit tanárnőnk sokszor mondogatta: politikamentes iskola nincs. Ezt saját bőrünkön tapasztaltuk. Rövid időn át kötelező volt pl. sajtóbeszámolóra járni. Reggel fél hétre kellett menni. A becsületfal és a szégyenfal a napi teljesítményünket adta hírül.

Fontos változás volt, hogy az eddigi díjmentes státuszomat megszüntették, s 75 %-os díjkedvezményrel tanulhattam. A tanulók szüleit kategóriákba sorolták, és én szerencsétlenségemre az „egyéb” kategóriába kerültem, pedig apám nagyon szerény keresetből tartotta fenn a családot. A négy gyermek taníttatása nagy gondot, anyagi kiadást jelentett. Osztályzatainkat ebben az évben is a hetes skála szerint jegyezték.

Sztálin-fal, Rákosi-fal dekorációt kellett készíteni az osztálynak. Mulatságosnak tartottuk, de aztán inkább félelem vett erőt rajtunk. Ezeket emlékezetem szerint nem tanárok, hanem felsőbb évfolyambeli diákfunkcionáriusok kezdeményezték, ellenőrizték, akiknek egyre nőtt az aktivitása. A hurrá-optimizmus jelszavaival lelkesítették az ifjúságot minden újdonságba és munkába. Ebben az évben szabályozták a Zagyvát, megépült a strand. Dolgozó kezek százai kellettek a kubikos munkához. Mi, diákok is mentünk s lelkesen dolgoztunk. Nem éreztük robotnak, hiszen az ifjúságunk megszépítette a munkát, elűzte a fáradtságot. A fiúk versengtek, hogy melyik lány telerakott talicskáját tolhatják. Így aztán haladt a munka. 1950. júl. 9-én átadhatták a városi strandot, amelyben az akkori képzős diákok lelkes munkája is benne volt.

A francia nyelvet ebben az évben is Simon tanár úr tanította. Azonban új tankönyvből tanultunk, ami nélkülözött mindenféle taníthatóságot, fokozatosságot. Néhányan az osztályból nehezen, de megbirkóztunk Molière és Voltaire írásaival. Megtanultuk a Magyar Népköztársaság Alkotmánya idézeteit franciául. Az osztály nagy része azonban kétségbeesve gondolt arra, hogy majd érettségizni kell. Tanár és diák egyaránt kínlódott. Lelkesen énekeltük: „Dalolva könnyebb az élet, az alkotás ... Miénk a Föld s a világ sem bír velünk.” Tudtunk örülni minden kis sikernek. Makarenkóról tanulva a „holnap öröme” töltött el bennünket. Sok mindenről nem tudtunk, amiről azóta vaskos köteteket írtak. Ifjúságunk, amely visszahozhatatlan, abban a korban zajlott, „amelyben odatartottuk hamvas, fiatal, szép arcunkat a tavaszi fényes szellőknek” – írja Fekete Gyula *Tengeresepp* című könyvében.

A régi, amatőr fényképeken, amelyek ebben az időszakban készültek, szinte mindig vidámság látszik az arcokon. Az aggteleki kirándulás alkalmával pajtában, szalmán aludtunk, de nem sopánkodtunk, mert mindezt feledtette a gyönyörű látvány, amiben részeseülhettünk a cseppkőbarlangban. Az Operába is vittek bennünket. Leírhatatlan élmény volt oda belépni. Lakatos Gabriella csodálatos táncában gyönyörködhattunk a *Párizs lángjai* című balettben. Osztálytársaimnak és nekem is felejthetetlen élményt jelentett. A politika egyre jobban behatolt az iskolai életbe. 1950 telén nagy tanácskozás volt a tanítóképzőben. Bemutató tanításra is sor került. Új olvasástanítási módszert akartak bevezetni. Kibontó módszer volt az elnevezés. A pedagógusok mellett mi, diákok is ott voltunk. A tanítónő, vagy tanító az *L* betűt tanította, a szemléltető eszköz egy Lenin kép volt, amelynek a bal alsó széléről választották le az *L* vonalát. Nagyon erőltetettnek tűnt, nem is terjedt el az új módszer. Az előadást egy Szolnokról jött férfi tartotta. Pedagógiai műveltségnek a nyomát sem lehetett benne felfedezni. Nagyon sajnáltam akkor az igazgatónkat és tanárainkat. Abból

az időszakból másik tanácskozára is emlékszem. A Dohánybevéltő nagytermében volt. Ezen diákképviseletben voltam jelen. A dermedt légkörre emlékszem, utasították a tanügyi embereket.

Kétszery Margit tanárnő nem csak a nevelés alapelveit tanította, kollégiumi nevelőtanárunk is volt. Éltre szólóan belénk nevelte: „*A jót mindig fel kell tételezni az emberben. Ez a pedagógus legfőbb kötelessége.*” Kopácsy Béla tanár úr a módszertant tanította és benne sok didaktikát, amit akkor nem így neveztek. Módszertanon kívül tanítási gyakorlatot is vezetett. Hozzá tartoztam, csoportvezető tanárom volt. Füzeteim őrzik a sok konkrét, az egész pályámra érvényes jó tanácsait, útmutatásait. Comeniusról – akit akkor Komenszkinnek nevezünk – különösen szívesen tanított. A tanítási gyakorlatok előkészítő és megbeszélő óráin együtt voltak a pedagógia szakos tanárok és a gyakorló iskolai tanítók. Tóth Gyula tanár úr az akkori képzőben szinte jelenség volt, a „tanárság” jelképe. Állandó tanítás, a tudás átadása áradt belőle, s végtelen szeretet. Szinte mindenki a büvökörébe került, még azok is, akiket közvetlenül nem tanított. Legemlékezetesebb számomra vele kapcsolatban a bizalom. Az akkori idők kezdődő bizalmatlan légkörében, kollégista koromban ideadott nekem a könyvtárból egy tiltott könyvet. Az ősi kínai kultúra, a Jin-Jang, a két öserő, az *univerzizmus* filozófiájáról szólt. Címe, ha jól emlékszem: *Férfi lélek - női lélek*. Nem fűzött kommentárt a könyvhöz, nem is kérte, hogy rejtve olvassam, csak ideadta. Lenyűgöző hatással volt rám maga a könyv és a bizalom is. Igyekeztem gyorsan elolvasni, bár vaskos kötet volt.

Tanítási gyakorlatok

A füzetek vezetése

Háromféle füzetet vezettünk: látogatási napló, tanítási napló, tanítási tervezetek. A látogatási naplóba jegyeztük az óraleírásokat, amelyeket a gyakorlóiskolában láttunk. A tanítási napló füzetbe a saját és minden társunk tanításának rövid leírását, a táblaképet és a bírálatot írtuk. Ezeket a pedagógia szakos tanárok rendszeresen ellenőrizték, tanulságos megjegyzéseket írtak rá. A tanítási tervezetbe a bemutató tanításokat és a saját tanításainkat írtuk, részletes kidolgozással. Ezt a füzetünket mind a pedagógia szakos tanáraink, mind a gyakorlóiskolai tanítóink javították, útmutatásokat, gyakorlati tanácsokat írtak bele.

Egyéni hospitálásként 1949. szept. 15 – 1950. máj. 5-ig 56 órát látogattam, s bizonyára a társaim is. Az egész tanítási idő alatt jelen voltunk, de kidolgozni csak egy órát kellett, speciális megfigyelési szempont szerint, amelyek zöme didaktikai, módszertani jellegű volt. De nem néven nevezve sok lélektani szempontot is kaptunk. A látogatási naplóban szeptemberben még nyomát sem lehetett látni, hogy a politika behatolt az iskolába. Hittan tantárgy a képzőben már nem volt, de a gyakorlóiskolában még tanították. Az új olvasókönyvben azonban már nyoma sem volt a vallásosságnak. A karácsonyi témakör csak az ajándékozást emeli ki, s természetesen a tanítási órák is mellőzik a Jézuskát, a szent családot. Az énekórák mentesek voltak a politikától. Önfeledt öröm jellemezte mind a tanító, mind a gyermekek részéről. A relatív szolmizáció nekünk is újdonságot jelentett, a gyermekek pedig könnyen tanulták.

Az 1950/51-es tanév

Újra díjmentes tanuló lettem. Tanítóvá képzésünk folyamán ismét változás történt. Jászberényi Állami Tanítónőképző lett az iskolánk neve. Földrajz helyett alkotmánytant tanultunk. Természettudományi ismeretek közül természetrajzi ismeretek és természettani ismeretek szerepeltek. Nevelési ismeretek közül az ember egészsége az új tantárgy, amelyet Legeza Pál tanár úr tanított. Az ember lelki világa tantárgy még ebben a befejező évben sem szerepelt. A gyakorlóiskolai tanítókkal egyre sokoldalúbb kapcsolat alakult ki. Emlékezetem szerint tankönyvvel még ebben az évben sem voltunk teljesen ellátva, de a pedagógiát az év folyamán már a Jeszipov–Goncsarov könyvből tanulhattuk. A legnagyobb változás az volt a tanévben, hogy áttértünk a francia nyelv tanulásáról az oroszra. Mindezt „saját kérésünkre” tettük. Emlékezetes, mert a kérelmet nekem kellett megírni, mivel osztálytitkár voltam. Ambivalens érzelmektől áthatva írtam a kérvényt. A legkedvesebb tanáromtól való elválást, a legkedvesebb tantárgyamról való lemondást jelentette.

A készségi tárgyak terén összegeztük a tanultakat. Pl. rajztanmenetet kellett készíteni, ami azt jelentette, hogy egy osztály valamennyi órájának anyagát miniatűr formában el kellett készíteni. Ezenkívül a legjellegzetesebb táblai rajzot is tudni illett. Ezeket be kellett adni, vagy legalább be kellett mutatni. Kézimunkából az egész négyévi anyagot, valamint a növény stb. gyűjteményeket szintén be kellett adni, az ének-zene órákon szokatlan volt a szerepváltás. A vezénylest is elsajátítottuk. Kopácsyné tanárnő nagy türelemmel mindenre megtanított, amire leendő tanító korunkban szükségünk lesz. Zeneórán a zongora mellett harmóniumon is játszottunk. Ma már mosolyogni való, hogy az „*Amuri partizánok dalát*” játszottuk. Szinte sírta a harmónium a dallamot.

Az osztályunk összetétele nem nagymértékben, de változott. Néhányan kimaradtak, akiknek a sorsáról nem sokat tudtunk meg. Voltak, akik harmadikban, év közben jöttek. Egyik osztálytársunk a helyi gimnáziumból jött át. Azt hiszem, jó érzéssel megsejthette, hogy jobb, ha a képzőben érettségizik, mint a gimnáziumban. Osztályunknak kedvelt tagja lett.

A párhuzamos osztály sorsa azonban elég meghökkentően alakult az új tanévben. A kezdetektől nagy létszámú fiúosztály jó néhány tanulója nem kezdte velünk együtt a tanévet, hanem vagy kimaradt, vagy más városban lévő tanítóképzőben folytatta tanulmányait. Ugyanakkor jó néhányan más képzőből jöttek ide, pl. 5-en az egi képzőből, és néhány érettségizett diák a jászapáti gimnáziumból. András Béla igazgató úr osztályt nyitott nekik, amely eléggé speciális volt. Így a IV. a osztály kb. fele érettségire készült, másik fele – egyazon osztályba járva – képesítőre. Nem lehetett könnyű a tanári karnak sem. Év végén az osztályuk fele érettségizett, másik fele képesítőzött. Az egi diákok érettségizők voltak, ezért egy tablóra kerültek velünk, a képesítőzők külön tablóra. Az 1950/51. tanév végzős diákjai tehát két tablón szerepelnek más-más végzettséggel. Így kerültünk mi egy tablóra a későbbi férjemmel, Gledura Lajossal, noha két különböző osztályba jártunk. A tablót Bábel Gyula és ő készítette.

Nem nagyon tudtuk, hogy az egi diákokat miért bocsájtották el előző iskolájukból. De hamarosan kedvelté váltak még a mi osztályunkban is speciális képességeikkel, önzetlen segítőkészségükkel. Sok, iskolán kívüli munkában együtt léptünk fel. Műsoros szerepléskor egyikük zenei tudásával, másikuk bontakozó festői tehetségével segítette a fellépéseket. Így pl. Gledura Lajos együtt festette a kulisszákat Vuics tanár úrral. A szindarabban, amit előadtunk, anyós és vő szerepünk volt. Aztán az élet, a nagy rendező, más szereposztást kínál:

anyósból feleség, vőből férj lett idővel, amit ennek a zűrzavaros, gyötrelmeiben is szépséges korszaknak köszönhetünk.

Tanáraink törődése áthatotta mindennapjainkat tanórákon és azon kívül is. Falujárások vagy más iskolán kívüli elfoglaltság alkalmával leggyakrabban a Kopácsy házaspár kíséretével mentünk. Ezek az időtöltések azonban nemcsak csasztuskák énekléséből álltak, mint gondolják sokan arról az időszakról, hanem minden szavukból, cselekedetükből a kultúra áradt felénk. Ha pl. várni kellett egy járműre, olyan kitalálós játékot játszottak velünk, amely az általános műveltségünket növelte, vagy viselkedésbeli rejtett illemtant tartalmazott. Mindezek kellemes érzelmeket keltettek bennünk, s a ragaszkodás, a bizalom légkörében jól éreztük magunkat.

A gyakorlóiskolában egyre otthonosabban éreztük magunkat. Dudás István az I–II. osztályt tanította, legtöbbször az ő osztályában voltam. Nagyon rugalmas, kreatív egyéniség volt, szinte művésze a pedagógiai eljárásoknak. A kor követelménye szerint tanított, az új tankönyveknek megfelelően belevitte az ideológiát is a tananyagba, főleg a magyar és a beszélgetés tantárgyakba, de a számtan- és énektanítás mentes volt a frázisoktól. Táblai rajzait mind összegyűjtöttük. Az énekórákat a Kodály-módszerrel tanította. Élmény volt valamenyny. Dudás tanító úr gyakran bízott meg bennünket ad-hoc feladatokkal, pl. mesét mondatott velünk olyankor is, amikor nem szerepelt a felkészülésünkben. Szép hegedűjátékával a tanári kar együttesében játszott. Gyakran hallhattuk, gyönyörködhattunk benne.

Galambos János tanító úr a IV. osztályt tanította. Ő is tanítói példakép volt előttünk, bár más egyéniségű, mint Dudás tanító úr. Pedánsan megtervezve minden szava, eljárás-mozzanata. Már a közelébe érve is szinte kialakult bennünk a lelkiismeretesség. Egyformán precíz órákat tartott. Sok-sok tapasztalati ismerethez juttatta a tanulóit. Főleg a földrajzi jellegű órái emlékeztetések számomra. Nagy gondja volt minden tanuló felkarolására. Az adminisztrációs munkájába is beletekintettünk. Csak az ő osztályában láttuk, hogy az egész évi tanmenete az osztály falán kiterítve rendelkezésünkre állt. Böngészthettük, láthattuk, hogy a tanítandó anyagot mi előzi meg és milyen ismereteket készít elő. Minden magyarázatnál többet ért.

Miközben egyre több pedagógiai ismeretre és tapasztalatra tettünk szert, osztályunkban mégis előfordultak megtorpanások. A jövőkép olykor zavaros lett, homályosult, különböző utak délibábjai játszottak velünk. Néhányan az osztályunkból hirtelen váltással továbbtanulásra gondoltak. Intézkedtek. aztán visszatáncoltak. Engem is motivált a magyar–francia szak elvégzése. Gledura Lajossal a sors egyre jobban egymás mellé sodort. Mindketten továbbtanulást terveztünk. Neki ugyan ez a tanév különösen nehéz volt. Édesapja fél évre börtönbe került „feketevágásért”, aminek az árából ruhát vett a három fiának. Édesanyja hihetetlen körülmények között taníttatta ebben az időben a három tanuló fiát.

Az időnként nyomasztó terhek mellett azonban éltük a vidám diákéletünket a Tanítóképzőben, hiszen akkor voltunk 19–20 évesek. A sok iskolán kívüli munka is összehozta a hasonló sorsú vagy gondolkodású diákokat.

Bognár tanár úr hívó szavára lelkesen részt vettünk kulturális rendezvényeken. Emlékezetes a *Különös házasság* filmbemutatóján tartott elemzése, amelyre a Lehel mozi termében került sor. A magasröptű eszme-futtatásokat nagyon le tudta egyszerűsíteni. Máiig megmaradt bennem, ahogyan a realizmus irányzatait magyarázta. Mindenki egyből megértette, megjegyezte, s a művek elemzésénél tudtuk alkalmazni. Így tanította: „Látják azt a fát a képző előtt? ... Ez a fa beteg.” – mondja a realista. ... „Ez a fa beteg, féreg rágja a gyökerét.” –

mondja a kritikai realista. ... „Ez a fa beteg, féreg rágja a gyökerét, le kell ásni, a férget el kell távolítani.” – mondja a szocialista realista író. Jellemző, hogy milyen sok időt együtt töltöttünk a tanárainkkal. Műsoros estre készültünk, amelyben még Berzátzy tanár úr is segédkezett, pedig már elég idős volt.

Edelényi Béla tanár úr a párhuzamos osztályban tanított. Mi csak egy-két helyettesítési óráról ismertük. Nagy tudású, kissé szigorú, tekintélyes. Emlékezetem azonban más oldalról őrizi, s kissé glóriát von lénye köré. Az igazgatói lakásban laktak, amely az átmeneti kollégium után ismét szolgálati lakás lett. Így emlékszem: az erkély alatt virágoskert, abban rózsák pompáztak. Kora reggelenként az egyik diák naponta leszakított egyet belőlük. Gondosan megszabadította néhány tüskéjétől, védte, óvta. A tanár úr látta, vagy láthatta ezt, de nem róttá meg érte a diákokat. ... A rózsák naponta nálam illatoztak tovább.

Kollégiumi elfoglaltságaim

Betartottuk a szilenciumot. Naponta 16 órától egy nagy teremben voltunk az első emeleten, készültünk másnapra. Felső diákokból került ki a felügyelő. Így én is betöltöttem ezt a tisztséget. Örültem, ha segíthettem a fiatalabbaknak. Láthattam, hogy az általunk falujáráson beiskolázott lányok is ott vannak köztük. Azt is láthattam, hogy az államosítás után kiadott könyvek némelyike nagyon maximalista. Legjobban a földrajz-könyvre emlékszem. Vaskos, nagyon tudományos, nehezen tanulható. Az alsó osztályosok alig tudtak vele megbirkózni. Kollégiumi könyvtáros is lehettem. Egy kis teremben a második emeleten rendezték be a könyvtárat. Bútorzat nem volt benne. A kölcsönözhető könyvek a padlón heverték. Zömében az akkori realista vagy szocialista realista művek, de klasszikusok is. A terem egy oldalán szintén a padlón sorjázva pedig indexen lévő művek, pl. Ferenczi S., Déry T., Bölöni Gy. Azt hiszem, a gyorsolvasásra akkor szoktam rá ...

Ballag már a vén diák

Év vége közeledett. Ballagási hangulat töltött el bennünket. Már kezdtük volna szervezni, de felsőbb utasítás jött, hogy a régi hagyományok szerint nem lehet ünnepelni. Az életbe való kilépés nem sírivaló, hanem örömteljes, tehát nem rendezhetjük úgy, mint eddig. Ezen keseregünk, de aztán röviddel az időpont előtt mégis engedélyezték a ballagást. Könnyeimmel küszködve mondtam a búcsúbeszédet.

Az érettségi jól sikerült, mindketten érett diákok lettünk. A Gledura Lajos bizonyítványába idézőjel közé tették: „Az érettségi vizsgát megkezdte. Andrási Béla.” Ez akkor fel sem tűnt. Felvételi vizsgát tettem Budapesten a Pedagógiai Főiskolán. A magyar–francia szakra azonban nem sikerült jelentkezni. Népgazdasági érdekből földrajz-rajz szakra irányítottak.

Váratlan fordulat

Érettségi után vártam az értesítést a főiskoláról. Lajos elhalasztotta a továbbtanulást. Várta édesapja szabadulását. Júliusban, mint derült égből villámcsapás, a mi családunkat is elérte a sors keze. Apám „feketén vásárolt” deszkából akarta fellendíteni az ipart, hogy négyünket taníttathasson. De balul sikerült, a deszkát elkobozták, apámra rázúdult a sok adósság. Be

kellett látnom, hogy nem tanulhatok tovább, kenyérkeresetet kell vállalnom. Gyorsan döntöttem. Gyakorlóévre megyek. Intézkedtem a Tanítóképzőben, nem volt egyszerű visszacsinálni. A nyár kételyek között telt el. Végül majdnem egyszerre mindkét helyről kaptam az értesítést: felvételem sikeréről és kinevezésemről a gyakorló évre. Ezt választottam. Így erre a tanévre is a Tanítóképző keretén belül maradtam. Mindketten gyakorló évre mentünk. Lajos Kisorosziba, én Fegyvernekre.

A tanítóképzés folyamán a mi évfolyamunk volt a második, amelyik gyakorlóévre mehetett. Jó pedagógiai tapasztalatszerzés volt számunkra, ugyanakkor országosan enyhítette a tanítóhiányt. Az elmaradt falvakat, tanyákat ellátta friss gondolkodású, a kornak megfelelően képzett pedagógus gárdával. A gyakorlóév egyik fontos célja volt, hogy az elméletet a gyakorlattal ötvözzük, majd a képesítővizsgán számot adjunk róla.

Készülés a képesítőre

Fegyvernek községben, osztott iskolában taníthattam, 3. osztályt kaptam. Tanítási eljárásaim újszerűnek tűntek, a nevelés azonban sokkal nehezebben ment. Rácsodálkoztam naponta idősebb kartársaim apró taktikáira, s próbáltam ellesni, utánozni azokat. Első tanítványaim és köztem nagyjából tízévesi korkülönbség volt. Lajossal levelezés útján cseréltünk tapasztalatokat. Ő Kisoroziban 1–3. osztályt tanított, azon kívül 5–6. és 8-ban földrajzot, 7-ben rajzot. Jó mély vízbe dobták akkor országos szinten a gyakorlóéveseket! Még karácsony előtt behívták katonának, nem kapott felmentést. A képesítőre a honvédség kemény kiképzése mellett tudott készülni, úgy-ahogy.

1952 februárjában már megkaptuk az értesítést, hogy mikor lesz a képesítő. Lajos nem kapott. Tankönyv csak a Jeszipov–Goncsarov kötet volt és a Tanterv. Igazi forrásanyagot az élet iskolájából merítettünk. A kiskatonának levelekben számoltam be sikereimről, küszködéseimről. Vázlatot minden órára kötelező volt írni. Ezt ellenőrizték is. Minden tanításba bele kellett vinni az ideológiát. Az én felkészülésemet segítette az, hogy kiváló pedagógus családnál lakhattam, így tanórán kívül is gyarapíthattam ismereteimet. Első tanítványaim szívemhez nőttek, máig bennem él emlékük.

Vasárnaponként a gyerekeknek természettudományos előadásokat kellett tartani. Ugyanabban az időpontban, amikor a mise volt. Máskor MNDSZ-rendezvényen segédkeztünk, amikor a teadélután valami agitációs eseménnyel is össze volt kapcsolva. Előfordult, hogy békekölcsön -jegyzés miatt jártuk a falu utcáit. Ilyenkor mi, fiatal tanítók csak kísérők voltunk a falubeliek mellett, viszont a felvilágosító munkánkra számítottak. A tanítással az időnk nagy része eltelt. Vázlatírást egyszer sem hagytunk ki. Ellenőrizni nemcsak az igazgató feladata volt, hanem a felügyeleti szervek visszamenőleg is kérhettek valamely óravázlatot. Igyekezünk jól tanítani, legnagyobb részt kedvvel, érdeklődéssel.

Eljött a képesítés ideje

1952. június 24-re tüzték ki a képesítő napját. A honvédségnél a sűrű levélváltásunk jelentette a felkészülést. Kétségek után, de engedélyt kapott a képesítőre Gledura Lajos honvéd is. Újra az alma materba kerültünk. Egyévesi felnőtt élet után ismét diákként kellett számot adni arról, hogy mit tanultunk az élet iskolájában. Gyakorlóiskolai tanítóinknak is

meg kellett mutatni, kiálljuk-e a próbát a náluk töltött időt ötvözve a kinti tapasztalatokkal. Dudás István és Galambos János tanító uraknak már a látványa is bizalmat árasztott. Az ő osztályaik tananyagaiból képesítőztünk. Összeszedtük magunkat, minden szellemi erőnket, és mindketten jeles írásbeli dolgozatot írtunk.

A kézzel írott dolgozataink évtizedekig a Tanítóképző iratai között heverték 1952–1975-ig. Ekkor kerültek hozzánk, amelyekből idézünk:

A Jászberényi Tanítóképzőben 1952. július 2-án tanító képesítő vizsgát tettek:

1/a – fiúosztály:

1. Balázs Győző
2. Baranyi Tibor
3. Bábel Gyula Mihály
4. Bolyki János
5. Gledura Lajos
6. Járomi Béla
7. Juhász János
8. Keresztesi József
9. Kiscsatári József
10. Kohári András
11. Ladányi Lajos
12. Legeza György
13. Papp Béla Mihály
14. Tihanyi György
15. Tóth László
16. Turi László
17. Zöld András
18. Friedvalszki Gyula
19. Sz. Nagy Sándor

1/b – lányosztály:

1. Bárány Irén Erzsébet
2. Bóna Éva
3. Cseresznyési Mária
4. Ézsias Magdolna
5. Faragó Mária
6. Fodor Zsuzsanna
7. Gál Gizella
8. Gyenes Terézia
9. Gyurkovics Klára
10. Hagyó Erzsébet
11. Hornyák Ilona
12. Kakuk Rozália

13. Mizsei Ilona
14. Ócsai Mária
15. Pap Erzsébet
16. Szarka Margit
17. Szurovecz Margit
18. Tóth Ágnes Erzsébet
19. Töröcsik Mária
20. Varga Edit

Epilógus

Képesítő után mind a ketten Fegyverneken tanítottunk, már házastársként. Akkor még nem gondoltuk, hogy 8 év kitérő után újra visszakerülünk a Jászberényi Tanítóképzőbe. 1959-ben Andrási Béla egykori igazgatónk hívott a Felsőfokú Tanítóképzőbe bennünket. Számunkra pedig mintha folytatódott volna a permanens képzés, élethosszig tartó tanulás.

Egykori tanáraink közül Szombathy Miklós, Simon András, a Kopácsy házaspár, Fejér Mária, Vuics István kartársai lehettünk. A sors jutalmaként élhettük át a velük való munkálkodást. Gyakorlóiskolai tanítóként tanítottam Simon András és Szombathy tanár úr unokáit. Legkisebb gyermekünket kisiskolásként kedvtelésből tanította franciára Simon tanár úr a saját unokájával együtt.

Alsó tagozatos kartársaimat munkaközösség-vezetőként irányítottam. Andrási Béla igazgatónk, később főigazgatónk elindította a tudományos pálya útján Gledura Lajost. Az egyetem elvégzése után a főiskolán oktatott. Diákkori éveinkhez hasonlóan a változó világban változott iskolánk neve, jellege. Tanítóképző Intézet, Felsőfokú Tanítóképző, Tanítóképző Főiskola. A változásoknak azonban már alkotó közreműködői is lehettünk.

1975-ben – Tóth Gyula tanár úr nyugdíjba vonulását követően – a főigazgató úr Gledura Lajost jelölte utódjaként a Neveléstudományi Tanszék vezetőjének. A tanár úr iratai selejtezésekor kerültek elő a képesítő dolgozataink, melyeket átadott nekünk. Máig őrizzük. Visszaemlékezve tanárainkra hálát adunk a sorsnak, hogy akkor lehettünk képzős növendékek, amikor ők tanítottak. Akkor és úgy tanítottak, ahogyan abban az időben lehetett, ezáltal életre szóló szellemi tartást sugároztak felénk. Nevelésük hatását máig érezzük. Példás életükből kifogyhatatlanul meríthetünk.

Lukácsi László

LEVÉL A HÁBORÚBÓL

Második világháborús történetünk iránt – különösen most a világháború befejezésének 70. évfordulója kapcsán – igen nagy az érdeklődés. A történészek nagyon sok mindent elmondtak már Magyarország II. világháborús szerepéről. Dokumentumkötetek, emlékiratok, szak tanulmányok egész sora jelent meg. Ennek ellenére ma sem tudunk biztos adatokat a háborúban elesettek, eltűntek számáról. Háborús emberveszteségünk megállapításához további kutatások nyomán lehetne csak eljutni, de pontos adatokat sohasem fogunk megtudni. A rideg számadatok emlegetése során egyébként is elsikkad maga az ember, aki átélte, résztvevője volt az eseményeknek. A háborús tragédiát megélt harcoló katonák többsége nem volt hős, csupán egyszerű ember, aki félt, aki végezte a dolgát. Katona volt, ment ahová küldték. Ezt a háborút senki sem beszélte ki magából igazán. A túlélők legfeljebb csak szűk családi körben mertek beszélni a 2. magyar hadsereg katasztrófájáról. Különösen szomorú az a tény, hogy mostanában „mennek el” közülünk a világháború utolsó túlélő katonái.

Az alábbiakban egy megrázó levél közlésével szeretném példázni a háború kegyetlen voltát. A levél Jászsalsószentgyörgyre érkezett, Sípos Károlynak szól, akit fia halálának körülményeiről értesít a tábori lelkész. Sípos Gyula zászlós csak egy volt a több mint százezer elesett magyar katona közül. Az ő sorsának felvillantása, tragikus és értelmetlen halála érzelmileg átélhetőbb teszi a ma nemzedékének a több mint 70 évvel ezelőtti történeteket.

Íme a levél:

„Kedves Sípos Úr!

1943. október 4-én keletkezett kedves levelére csak most tudok válaszolni, mivel most érkeztem vissza a támpontokról lelkészi székhelyemre. Ezért elnézést kérek a késedelem miatt.

Kedves Sípos Úr! Jól tudom mindnyájukat váratlanul érte a szomorú hír, amit a plébánián keresztül küldtem. Éppen ezért nem egyenest írtam, hanem előbb a Plébános Úrnak, aki bizonyára tapintatosan adta Önök tudtára kedves Fiuk elhunytát.

Most részletesen akarom leírni, amit a halálesettel kapcsolatban tudok. Kedves Fiuk Schepetowkától kelet felé húzódó vasúti főútvonal egyik támpontján szolgált. Parancsnokától 1943. szeptember 17-én azt a parancsot kapta, hogy járőrbe induljon az esti órákban a vasútvonal mentén. Tikász Mihály tizedes és Gázsó Albert honvéddal együtt indult el járőrbe kb. este fél 8 órakor. A vasútvonal mentén partizánt vettek észre, amint a sín alá helyezte az aknát.

Rálóttek, mire a tüzet a partizánok is viszonzták. A tüzet látszólag elűzték, elnémitották kedves Fiuk és a vele lévő bajtársai. Majd az akna keresésére indultak. Meg is találták, ami ezek után következett, teljesen kideríthetetlen. Lehet, hogy időzített akna volt, lehet hogy húzós akna, vagy olyan akna, amely nyomásra robban, vagy ki tudja milyen. Tikász Mihály tizedes felszedte és ölben felrobbant. Tikász Mihály darabokra robbant szét. Gázsó Albertnak lábát szakította le. Szegény Gyula bajtársam pedig főként két helyen szenvedett súlyos sebeket. Az első és halálos sebet a nyakon (oldalt) kapta. A carotis externa, vagyis a nyaki

főütőér sérült. Ez teljesen átszakadt, alig tartotta egy-két mm izomréteg. A seb egész a gégecsőig terjedt. Ezen a seben igen sok vért vesztett. A második nagy seb hátul a hátgerinc alsó részén esett. Kb. 25-30 cm hosszú csontokig hatoló seb. Ez nem lett volna életveszélyes.

A sebesülés Chrolin helység közelében történt. Onnan sebszállítóval hozták be kedves Fiukat és Gázsó Albert honvédet, aki útközben halt meg a mentőautóban. Orvos is volt a tragédia helyén, dr. Hess Andor orvos zls. Táb.post: F.334. Ő hozta be Gázsóval együtt kedves Fiukat. Ide a kórházba fél 1-re értek be éjjel. Akkor injekciókkal, vérsavó átömlesztéssel sikerült Gyuszi bajtársamat életre kelteni. Meggyóntattam közben. Aztán beszélni kezdett. Kávét kért és kapott. Ez látszólag életet keltett benne. Majd elmondta, hogy mi történt velük. Kérte, hogy mentsék meg. /„Mentsenek meg”- Mondd orvosom jobban leszek még? „Halálos a sebem?”/ Vigasztaltuk, de reményünk kevés volt. Majd elájult és félrebeszélte.

/"Rendben van a híd?-Ették-e a lovak estére?"/ Még akkor is ilyen dolgokkal foglalkozott. Családjára vonatkozólag azonban semmit sem mondott. Sokáig beszélt mormolva, de legjobb akarattal sem tudtam megérteni, hogy mit is mondott, mert nem tudta tagolni szavait. Összefolyt minden egy artikulálan hangban, amitől nem értettünk semmit.

A sebesülés és halál között mintegy 5 óra telt el. Szeptember 17-én este 8 óra tájban sebesült meg és szeptember 18-ára virradó éjjel fél 3-kor halt meg. Utolsó kenetben is részesült. Szüleiről valamit beszélt az agóniában, de nem lehetett érteni. Szegény annyira elvérzett, hogy két perces műtétet nem bírt ki. Az orvos bekötözte még a sebesülés színhelyén, de nem használt semmit. Halálos sebet csakis műtőasztalon lehetett volna ellátni, de azonnal! Amire nem volt mód.

A kórházba csak kincstári ruhák jöttek velem. A többi vagyonáról az illetékes parancsnoksága tud felvilágosítást adni.

Hozzám csak köpenyek, zubbonyok, nadrágja, stb. /ami rajta volt/ került, amit aláírott nyugtával tudok bizonyítani. Ezek sorsáról is intézkedni fogok. A címemre érkezett kedves levelüket továbbítom Chrolin-ba a századhoz, ahol elhunyt bajtársam szolgált és megírom, hogy magántárgyait küldjék el hivatalos úton az Önök címére.

Ez az amit írhatok. Esetleg még annyit, hogy dr. Urbányi Béla orvos zászlós operálta: Táb.post: F.334. asszisztens dr. Hess Andor orvos zászlós volt. Táb.post: F.334.

Temetése: 1943. szeptember 19. du. 5 óra. Részt vett temetésén a tiszti kar élén Ehrlich Géza ezredes, Sóváry őrnagy vezérkari főnök, egy díszszázad a huszároktól és tiszti karból mintegy 20-an. (És a katonai zenekar.)

Eltemettem: Sindel Ferenc rk.táb.lelk.

Végezetül azt írom, hogy bármennyire is, de nyugodjanak meg a jó Isten akaratán. A hősök elfolyt piros vére drága nekünk és a jó Isten magához veszi őket az üdvözültek sorába. Imádkozni nem szűnünk meg értük!

A jó Szülőkre pedig a jó Isten áldását és segítségét kérjük. Ő biztosan talál módot a szomorú szülők vigasztalására és jóságos szeretetével kárpótolni igyekszik őket, akik oly nagyot adtak áldozatképpen a haza jobb jövőjéért.

Szeretettel: Sindel Ferenc táb.lelk.

1943. október 28."

A levél elején említett Schepetowka (Sepetyivka) ma is létező település Nyugat-Ukrajnában. 1943 tavaszán német utasításra két könnyű hadosztályt állítottak fel a 2. magyar had-

sereg épségben megmaradt katonáiból, akik megszállói feladatokat láttak el a Szovjetunió területén. Egy ilyen alakulatnak volt tagja Sípos Gyula, aki súlyos sebesülésébe belehalt. Neve nem került fel a temetői emlékkereszt talapzatára, mivel szolnoki lakos volt a háború idején, de édesanyja, Budai Anna és József testvére visszaköltöztek a községbe a háború után. Az ő hagyatékukból került hozzám a levél még évekkkel ezelőtt. A levél címzettje, az édesapa még 1944-ben meghalt.

Jászsószentgyörgyön a főtéri II. világháborús emlékműre 78 név került, akiknek többsége a Don-kanyarban lelte halálát. Korábban a temetői emlékkereszt alapján 64 hősi halott-ról tudtunk, de 1992-ben felhívásunkra érkeztek bejelentések további áldozatokról, s így az ő nevük is felkerült a községi emlékműre.

Marazs Roland: Vitéz és önfeláldozó magatartásáért című könyvében három alsószentgyörgyi névre bukkantam. A könyvben a hősi halált halt és posztumusz kitüntetett katonák nevét és adatait olvashatjuk. Alsószentgyörgyről Szűcs János törzsszászlós szívlövés következtében halt meg 1942-ben, és a Magyar Érdemrend Lovagkeresztjét kapta meg. Terjéki Pál honvéd 1942-ben aknarobbanás áldozata lett, és a Magyar Nagy Ezüst Vitézségi Érdemrendben részesült. Sípos Kálmán őrvezető 1944-ben haslövésben hunyt el, és a Magyar Bronz Vitézségi Éremmel tüntették ki. Nevük szerepel a hősi emlékművön.

A rendszerváltozásnak kellett eljőnie ahhoz, hogy sok helyen az országban, így a Jászságban is felállításra vagy felújításra kerüljenek a II. világháborús emlékművek, és rájuk véssessen az utókor tiszteletre méltó kegyelete.

Rohonczy Viktor

ROHONCZY ANDREA TANÁRNŐRE EMLÉKEZVE

*„Akinek nem mindegy, mi lesz itt zenében
egy-két emberöltő múlva, nem mehet
közömbösen az iskola mellett, amikor
ének hallik ki belőle.”
Kodály*

A Jászberényi Madrigál Kamarakórus történetének írása közben (2012) jutottam arra az elhatározásra, hogy a madrigálkórus alapítójának/vezetőjének sikeres életútját megpróbálom röviden összefoglalni az emlékeim, illetve a rendelkezésemre álló dokumentumok alapján. Rohonczy Andrea 1940. július 18-án született Jászberényben. Édesanyja Kisnémet Julianna, édesapja Rohonczy Pongrác Emil. Tanulmányait a Jászberényi Központi Római Katolikus Általános Iskolában kezdte Dombó Ernőné tanítónőnél, majd a középiskolát a Lehel Vezér Gimnáziumban végezte Bartha Margit tanárnő osztályában. Az énekkultúra iránti érdeklődése, illetve szeretete inspirálta arra, hogy jelentkezzen a Pécsi Pedagógiai Főiskola ének-történelem szakára, ahol 1961-ben diplomázott, és a 233/1961 számú oklevél alapján történelem-ének szakos ált. isk. tanárrá nyilvánítták.

Jászberényi Központi Fiúiskola

Jászberényi Fiúiskola 1961/62. tanév V. zenetagozatos osztálya

A Szolnoki Népdalkör alapító tagjai

Az oktató-nevelőmunkát 1961. évben kezdte Jászberényben az ének-zene tagozatos általános iskolában kellő alázattal és nagy hivatástudattal. A következő fényképfelvétel a nagy „első osztály” látható, akikkel elindult pedagógusi pályája: 1961/62-es tanév, V. zenetagozatos osztály, középen Kluka István, az akkori Központi Fiúiskola igazgatója és Rohonczy Andrea osztályfőnök. Figyelemre méltó, hogy az osztályképen látható tanulók döntő többsége később meghatározó vezetője vagy szereplője lett Jászberény kórusmozgalmának.

A nagy múltú intézmény megnevezése valamikor Központi Katolikus Általános Iskola (Zárda) volt, majd Központi Általános Fiúiskola, 1969-től Gyetvai János nevét viselte, ma Nagyboldogasszony Kéttannyelvű Katolikus Általános Iskola. Ebben az iskolában – aminek padjait én is koptattam – volt pedagógus Rohonczy Pongrác Emil 1946-tól 1963-ig, Rohonczy Andrea 1961-től 1969-ig, és ebben az évben kezdte nevelői munkáját Rohonczy Bernadett, aki a Kecskeméti Tanítóképző Főiskolán ének-zeneműveltség szakon diplomázott. Az általános iskola befejezése után is együtt maradt a baráti énekközösség. Rohonczy Andrea vezetésével Jászberényi KISZ Kamarakórus néven elért kiváló eredmények inspirálták a kórust, hogy jelentkezzenek a IX. Világifjúsági és Diáktalálkozó tiszteletére 1968-ban rendezett Ki mit tud? vetélkedőre, ahol egyedüli vidéki kórusként kerültek az országos döntőbe. Az iskolai énekkörök, valamint a kóruspróbák nem gyötrelmek, hanem gyönyörűség volt a tanulók, illetve a kórus tagjai számára. Az énektanítás, a kórusvezetés/szervezés terén elért eredményeinek köszönhetően a mai Déryné Vegyes Kar elődjének, a Vasas Kórusnak a másodkarnagyi státuszát töltötte be 1966-tól 1970-ig, amikor a kórust Szabó Mihály karnagy, a Jászberényi Tanítóképző tanára vezette.

A Jászberényi Madrigál Kamarakórus alapító tagjai

Még Jászberényben dolgozott, amikor felkérésre 1969 októberében megalapította és vezette a fényképen látható *Szolnoki Népdalkört* az akkor népszerű pávaköri mozgalom határára. Ugyancsak az 1969-es évhez és nevéhez köthető a fényképfelvételen látható, több mint egy évtizedig sikeresen működő *Jászberényi Madrigál Kamarakórus* alapítása.

Az oktatás, népművelődés terén kifejtett átlagon felüli munkája elismeréseként a „*Szocialista Kultúráért*” kitüntetést kapta 1969-ben, amikor még szülővárosában élt és tanított. Az intézményből az eredményesen működő ének-zeneoktatás központi utasításra áthelyezésre került – ahogy valahol olvastam, „átszivárgott” – a Székely Mihály Általános Iskolába. Szeretném – a rendelkezésemre álló információk alapján – felsorolni Jászberény város felnőtt, minősített kórusait az alapításuk idejének sorrendjében:

- *Palotásy Dalkör*. 1862-ben alakult, majd Palotásy János Vegyes Kar. Karvezetők: Riszner József, ifj. Belezna Antal, Berzátzy László, Bakki József, ifj. Bakki József, Bakki Katalin. Másodkarnagy: Thormanné Husznay Mária
- *Jászberényi Főtemplom Énekkara*. Megalakulás éve nem ismert. Karvezetők: 1947-től Horváth Ottó, (a templomi énekkar/kórus mindig is működött, így lehet, hogy a legrégebbi) újrászervezve 2006-tól Beniczki Béla vezetésével
- *Munkásénekkar*. 1960-ban alakult, majd 1971-től (Jászberényi Vasas Szakszervezeti Munkáskórus) Vasas Kórus, illetve 2006-tól Déryné Vegyes Kar.

- Karvezető: Csikós Andor, Bálint Ákos, Szabó Mihály, Szücs Lajos, Bakki Katalin, Ferencz Sándor. Másodkarnagyok: Rohonczy Andrea, Tóth Béláné, Turi Márta, Csirke Béláné, Koczka Mária, Cserta Istvánné
- *Madrigál Kamarakórus*. 1969-ben szerveződött és több mint egy évtizedig lépett közönség elé. Karvezető: Rohonczy Andrea
- *Jászsági Áfész Kórus*. 1978-ban alakult, majd 1988-tól Székely Mihály Kórus. Karvezető: Ceglédi Zoltán, Cs. Nagyné Turi Márta
- *Harmónia Óvónői Kamarakórus*. 1999-ben alakult. Karvezető: Deméné Ilonka Gabriella
- *Lehel Vezér Gimnázium Férfikara*. 2007-ben alakult. Karvezető: Deméné Ilonka Gabriella
- *Cantate Nobis Énekegyüttes*. 2011-ben alakult. Karvezető: Thormanné Husznay Mária

Visszatérve az alapgondolathoz, Rohonczy Andrea jászberényi munkáját nagyon sokan elismerték és nagyra becsülték a példaértékű kivételes pedagógusi adottságait. Voltak olyan ismerősök, tanítványok, akik szóban köszönték és méltatták munkáját, és voltak olyanok is, akik később – mint Jászberény zenei életének meghatározó személyiségei, nevezetesen Cs. Nagyné Turi Márta, a Székely Mihály kórus karnagya, és Thormanné Husznay Mária, a Cantate Nobis Énekegyüttes karnagya – a Jászkiút Újság riportere által feltett kérdésre a következőképpen nyilatkoztak:

Cs. Nagyné Turi Márta karvezető. „*A szellemi örökséget tovább kell vinni, át kell adni*” című riport, részlet: „*Igen, ez a hatvanas évek közepe, s nálunk ekkor igen magas színvonalú volt a zeneoktatás. A felsőben is kiváló énektanárom volt, Rohonczy Andrea. Az iskolai kamarakórusral országos énekversenyt nyertünk Bartók-művekkel, amikor hetedikes, illetve nyolcadikos voltam. Még a tévében is szerepeltünk, sőt jutalomként Csillebércen nyaraltunk.*”

Thormanné Husznay Mária karvezető. „*Egy karnagy álmai*” című riport részlete: „*Nekem a zene és a tanítás jelenti az életemet. ... Gyerekkorom óta minden a zene felé terelgetett. Én is zenei tagozatra jártam, Bartosné Klárka néni és Rohonczy Andrea tanítványa voltam. Mindketten nagyban hozzájárultak ahhoz, hogy a zenei pályát válasszam élethivatásként. Az 1968-as Ki mit tud?-on egyedüli vidéki kamarakórusként szerepeltünk, melyet Rohonczy Andrea vezetett és alapított. Már itt én adtam meg a hangot az énekeseknek és a tekintettel „vezényeltem” őket. Ennek a kórusnak a tagjai 1969 óta minden évben találkozhatnak nyáron, Huszárné Medve Mária gondos szervező munkájának köszönhetően...*”

Szolnoki Kassai Úti Általános Iskola

A jászberényi közel egy évtizedes eredményes munka után 1970-ben áthelyezéssel került Szolnokra a Kassai úti Általános Iskolába, ahol az intézmény zenei tagozatán folytatta nyugodt körülmények között a kodályi örökség ápolását, melyet élethivatásának tekintett. Az iskolai énekkar vezetésén kívül több felnőtt szolnoki énekkarnak is aktív tagja, illetve vezetője volt, többek között dirigálta az 1969-ben alapított hívatásos Bartók Béla Kamarakórust. Átlagon felüli munkáját a Szolnok Megyei Tanács 1973-ban a „*Közművelődésért Díj*”-jal és a „*Társadalmi Munkáért*” ezüst fokozat kitüntetésekkel jutalmazta, majd kiemelkedő

művészi munkájáért 1978-ban a Szakszervezetek Szolnok megyei Tanácsa „Művészeti díj” kitüntetésben részesítette. Alkotómunkája során tanítványai százaival szeretett meg az együttéklés örömét és jutatta őket a sikerélményig. A Magyar Kodály Társaság elnöksége munkássága elismeréseként a Társaság alapító tagjának tekintette: *A Magyar Kodály Társaság elnöksége Rohonczy Andrá-t Kodály Zoltán gondolatainak érvénybejuttatásáért végzett munkássága elismerésül a Társaság ALAPÍTÓ TAGJÁNAK tekinti. Budapest, 1978. május 20. Szokolay Sándor elnök.*

A Szolnoki Török úti majd Kodály Zoltán Ének-zenei Általános Iskolában

Az ének-zeneoktatás – mai szóhasználatnál élve profilváltás miatt – a Kassai úti iskolából áthelyezésre került az új Török úti, illetve később a Kodály Zoltán nevet felvevő Ének-zene Általános Iskolába. Andrea az intézménynek 1982-ben történt megalakulása óta volt meghatározó tanáregyénisége, az iskola kórusának karnagya, kórusmozgalmának kiváló szervezője, illetve a kulturális események fāradhatatlan irányítója. Tanóráit, valamint kóruspróbáit rendszeresen látogatták a Kodály-módszer iránt érdeklődő hazai és külföldi szakemberek. Az intézmény igazgatója a Kodály Zoltán Ének-zene Tagozatos Általános Iskolában a közösségéért végzett kimagasló munkájáért a tantestület által alapított *EMLÉKPLAKETT* kitüntetést adományozta. Az elismerések, kitüntetések, gratulációk sokaságán túl az iskolai kórus minden fellépés alkalmával nyújtott kiváló teljesítménye volt az, amit igazán a legnagyobb ajándéknak tartott. A számára utolsó, 1991. júniusi osztályképen az ülő sorban balról az első Rohonczy Andrea tanárnő.

„Szeretettel a 8. a osztály tanulóitól” 1991. június 11. osztálykép

Szolnokon 1992. február 17-én visszaadta lelkét teremtőjének. A következőkben az elhangzott búcsúbeszéd szövegét szeretném emlékként bemutatni.

Petőné Balázs Erzsébet igazgató: *„BÚCSÚ ROHONCZY ANDREÁTÓL 1992. február 21. ANDREA! Halálad híre döbbenettel tölt el bennünket. Te, aki a zene csillaga voltál, egyszer csak kialudtál, megszűnt a szíved dobogni. Még itt a koporsód előtt állva sem hisszük, hogy elmentél, hisz a csillagok sokáig élnek és a fényük is messzire világít. Éppen ezért úgy gondolom, nem is érdemes Téged földi évekkkel mérni. Hiszen pedagógusi pályád alatt maradandó dolgokat alkottál: a lényedből sugárzó zenét több száz tanítványodba átültetted, akik generációkon át fogják továbbvinni örökségül. Ők és mi kollegák nagyon sokáig megőrizzük még emlékezetünkben felejthetetlen hangversenyeidet, ahol kórusoddal együtt úgy tudtad tolmácsolni a zenét, hogy szinte elvarázsolta mindenkit. Számítlan, kórusod által kiválóan bemutatott mű közül Karay József szerzeménye, a „VIRÁGSIRATÓ” háttorzongató hangjai csendülnek fel fülemben. És íme, most Téged siratunk. Kollegáid és tanítványaid nevében köszönöm Neked azokat az együtt töltött éveket, azt a lelki gazdagságot, amivel megajándékoztál bennünket. Az eszünkkel felfogtuk, de szívünkkel nem hisszük, hogy „Többé soha nem gyűl ki halvány-furcsa mosolyod.”*

Az *Összhang* zenei újság, 1992. *„Elment Andrea Tanár néni. Az egyesületünk és a zeneszerető nagy közössége nevében Rápolthy Viktor zenetanár, nyugalmazott zenei szakfelügyelő vett búcsút Rohonczy Andrea zenetanár karnagytól, aki életének teljében február 21-én hunyt el.*

A *Kórusok Országos Tanácsa* megyei szervezete nevében megrendült lélekkel veszek búcsút Rohonczy Andreától, a valamennyink által tisztelt és szeretett nagynevű énektanártól, a kitűnő karnagytól. S a búcsúnak ezekben a perceiben nyomasztó súllyal érezzük, hogy távozása óriási vesztesége nemcsak Jászberénynek, Szolnoknak s a megyének, de az egyetemes zenei kultúrának is. Ha visszagondolok ének-zenei tagozatos ének-zenei óráira, énekkari próbáira és szerepléseire, melyeket hallgathattam, akkor azt mondhatom, hogy nevelői egyéniségéről sugározva áradt a zene, s a gyermekek szeretetének fénye. Ő tudta azt a titkot, amit Bárdos Lajos a zeneszerző, a neves karnagy és zenetudós így fejezett ki: *„Az igazi énekóra és kóruspróba olyan, mintha az ablakban tündér repülne be.”* Valóban az ő nevelői személyisége olyan volt, hogy tanítványai szeméből visszatükröződött a mosoly a jókedv, a zene, az ének szeretete, s egy-egy órájáról a gyerekek szinte felvillanyozva jöttek ki. – *Hogyan tudta mindezt megvalósítani? Úgy, hogy zenepedagógusi alkotómunkájában megvolt az az eleven éltető erő és hit, ami a gyerekek jobbá és nemesebbé formálásában örömtelibbé tudta tenni az életet. Művészi karnagyi munkájára mindig iránymutató volt Kodály Zoltán üzenete: „Csak cél és eszköz legyen összhangban, ha ég a lélek tüze, mindig elérhető a művészi tökéletesség. E nélkül a legnagyobb virtuózkészség is csak hideg gépezet.”* Nehéz lenne felsorolni azokat a sikereket, melyeket Rohonczy Andrea a kitűnő felkészültségű karvezető Jászberényben, majd Szolnokon, szerte e hazában és külföldön is elért. De azt is elmondhatjuk, hogy több évtizedes énekpedagógiai és kórusvezetői munkássága nagyrészt egybeesik Kodály Zoltán zenekultúránk alkotó géniuszának, fāradhatatlan harcosának és irányító szellemének életpályájával. Ő, mint ének-zenei iskolában tanító tanár megértette Kodály Zoltán szavait: *„Akinek nem mindegy, mi lesz itt zenében egy-két emberöltő múlva, nem mehet közömbösen az iskola mellett, amikor ének hallik ki belőle.”* S irányítóje volt a kodályi jelmondatnak is: *„A lelki gazdagodás hatalmas forrásai erednek a zenéből. Azon kell lennünk, hogy minél többek számára megnyíljanak.”* Mi tudjuk, mit jelent nap mint nap azon fāradozni, hogy az ének-zene és karének óráinkat ne gyötrellem, hanem öröm és boldogság

sugározza be. Te egy csodálatos zenei „Tündérvárat” voltál a kertésze, ahol a gyermekek sokasága nőtt fel, s gazdagítottad műveltségben, figyelve a kodályi szóra: „A zene múlhatatlan része az emberi műveltségnek. Akiben ez nincs, annak műveltsége tökéletlen.” Kórusaid zengő, szép hangját mintha most is hallanánk. Kezed vezénylő mozdulatait mintha most is látnánk. Kedves Andrea, alakod lélekben most is előttünk áll, ahogy fáradságot nem ismerve lobogó lánggal dolgozol, alkotsz, s vezényled a nagy ÖSSZKART, amelynek hangja a csillagokig ér. Reád való emlékezés egyetlen módja csak az lehet, ha sohasem feledjük mivel ajándékoztad meg tanítványaidat, s velünk együtt bennünket, és ha azon munkálkodunk, hogy az általad oly magasra tűzött célokat elérjük. – Legyen csendes pihenésed! Emlékedet örökre szívünkbe zárjuk! Isten veled!”

Életműve alapján a hazai ének-zeneoktatás kiemelkedő tanáregyénisége volt. Emlékre, ROHONCZY ANDREA EMLÉKLAP adományozására kerül sor a Kodály Zoltán Ének-zene Általános Iskola és Tallinn Alapfokú Művészeti Intézményben, az iskola 20-as termét pedig Rohonczy Andrea tanteremnek nevezik, és ebben található a fényképen látható Rohonczy- emlékfal.

Ma már tudományos körökben is elismert tény – mert foglalkoznak vele tanulmányok – az ének-zene jellemre gyakorolt jótékony hatása, amely kedvezően hat a készségekre és a képességekre. Magyarországon már a népiskolai törvények is előírták a hagyományos magyar népdalok/népzene elsajátítását az elemi

Emlékfal a Rohonczy Andrea nevét viselő tanteremben

iskolások számára. A Kodály-módszer a hatvanas években – amikor Rohonczy Andrea elkezdte pályafutását Jászberényben – újdonságnak számított. Sajnos hazánkban manapság – talán a megváltozott körülményeknek, illetve oktatáspolitikának is köszönhetően – nagyon kevés iskolában művelik ezt a csodálatos, több évtizeden keresztül bevált ének-zeneoktatási módszert, melyet néhány fejlett ország tőlünk átvéve manapság is eredményesen alkalmaz a jobb készségek és képességek elérése érdekében. Nekünk – gondolom ezt a 2015-ös év derekán – is vissza kellene erre térni, amíg nem késő. A jelenlegi szomorú helyzet jó irányban való megváltoztatásához maga Kodály Zoltán adta meg a választ még 1929-ben: „Mit kell tenni? Az iskolában úgy tanítani az éneket és zenét, hogy ne gyötrellem, hanem gyönyörűség legyen a tanulóknak.”

Szántai Katalin

ÉDESAPÁNKRA EMLÉKEZVE

A 100 éve született testnevelő tanár életének fontosabb állomásai

Szántai József 1915. június 15-én született Hatvanban.

1933. június 22-én érettségizett Aszódon a Petőfi Reálgimnáziumban.

1933-ban felvették a Magyar Kir. Testnevelési Főiskolára.

1936-ban a berlini Olimpián – „A Berlini Diáktábor Magyar Diákcsoportja” tagjaként – tornász bemutatón szerepelt társaival. 1938. június 13-án a Magyar Kir. Testnevelési Főiskolán tanulmányait befejezve középiskolai tanári oklevelet kapott.

1938-ban magyar kir. áll. József Nádor Gimnáziumban óraadói állást kapott, majd

1939-ben helyettes tanár lett, 1941 decemberében pedig állami rendes tanárrá nevezte ki a magyar királyi vallás- és közoktatási miniszter.

1940-ben megnősült, 2 lánya született.

1943-tól katona volt. 1945. március 28-án Vép községben fogságba esett, 1948. augusztus 21-ig hadifogoly volt a Szovjetunióban, Perm város mellett.

Hazatérte után folytatta a tanári pályáját. Szívügyévé vált a tornakert fejlesztése. A Nádor utcai Sasos-kertben irányításával és a diákok segítségével javultak a testnevelés feltételei.

Meg kellett érnie, hogy a hatvanas évek elején felszámolták a Sasos-kertet. Helyette a Bathó családtól elvett gyümölcsöskertet jelölték ki a gimnázium sporttelepének. Itt újabb fejlesztési feladatokat kellett megoldania. Az új helyszínen a diákok 16 ezer munkaórájával atlétikai pályát, labdajátékok terét és öltözőt alakítottak ki.

Fontosnak tartotta a tanulók sportversenyekre való felkészítését.

Legbüszkébb arra a magasugró csapatra volt, amelyik 1954-ben az Országos Középiskolás Bajnokságon első helyezést ért el. Szívesen emlékezett még arra a tornászcsapatára is, amelyik az Országos Középiskolás Tornász Bajnokságon 6. helyen végzett 1972-ben.

A Városi Sportbizottság tagjaként nagy szerepe volt a városi sportélet arculatának formálásában.

Sokat tett a szabadidősportok megkedveltetéséért, korcsolyapályát alakított ki a gimnázium udvarán, diákjai részt vettek városi-járásai tornaünnepélyeken és sportbemutatókon.

1989. július 21-én hunyt el, a Fehértói temetőben nyugszik. Ugyanez év szeptemberében a Lehel Vezér Gimnázium tantestülete a Bathó-kertet róla nevezte el, és tiszteletére évente emlékversenyt rendez a jászvári középiskolák részvételével.

1998 szeptemberében a család által alapított sportdíjat az a végzős diák érdemli ki, aki jó sportoló és társait is az egészséges életmódra buzdítja.

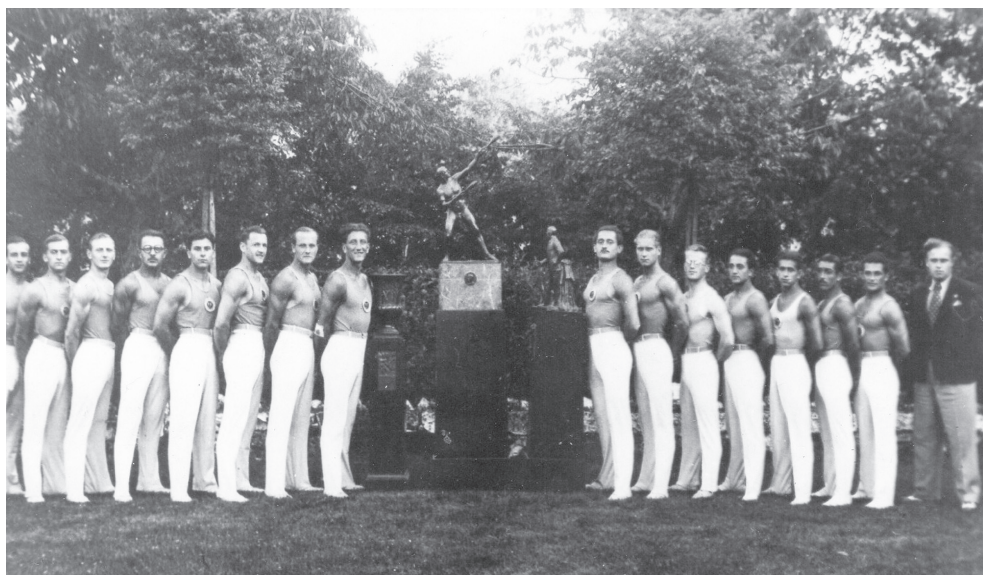
Munkáját több alkalommal kitüntetéssel ismerték el megyei és országos szinten.

2001. augusztus 20-án Jászberény Város Önkormányzata Posztumus Jászberény Város Díszpolgári címmel tüntette ki.

Az 1972-es országos 6. helyezett tornászcsapat

A berlini olimpián szerepelt főiskolai tornászcsapat, balról az 5. Szántai József

Édesapánk 1949-ben

Tornabemutató a Sasos-kertben az ötvenes években

Tóth Tibor

EGY OLIMPIAI BAJNOK ÚSZÓNŐ A JÁSZSÁGBÓL

Interjú Gyenge Valériával

Gyenge Valéria, Garai Jánosné (Budapest, 1933. április 3. –) olimpiai bajnok magyar úszónő, fotóművész, író édesapjának felmenői Jászfényszarun születtek. A Gyenge családot Jászfényszarun köztisztviselő övezte, de mára már kevesen tudták vagy csak sejtették, hogy az olimpiai bajnok édesapja, Gyenge Imre Jászfényszarun született. Itt élte gyermekkorát, és fiatalemberként került el a településünkről, majd Budapesten telepedett le és alapított családot. Vali (mert így kérte, hogy szólítsam) több mint 50 év után az elmúlt év decemberében a Fényszaruiak Baráti Egyesületének meghívására egy szűk napot töltött városunkban. Hosszabb beszélgetésre akkor nem jutott idő, így a modern technika vívmányával élve, e-mail-váltásokkal készült riportban szeretnénk bemutatni egy sikeres életút főbb állomásait.

– *Édesapja mikor került el Jászfényszaruról, mi volt a foglalkozása, hol ismerkedett meg feleségével, hol éltek, laktak mikor megszületett, volt-e testvére, ő mivel foglalkozott?*

– Édesapám, ha jól tudom, 20 éves korában került a fővárosba. Egy rokonnak, azt hiszem nagybácsinak volt egy tejtermék standja a nagycsarnokban Budapesten, és ő alkalmazta édesapámat inasként, majd segédként. Később elvégezte az ipari iskolát, és ezt követően megnyitotta saját üzletét a Bethlen Gábor utcában, a VII. kerületben. Apámnak három testvére volt: két fiú – Sándor és Péter –, valamint egy leány, Anna. Apám a második gyerek volt. Sándor Jászfényszarun maradt szüleikkel, Péter szintén a fővárosba került, ahol a fodrász szakmát tanulta ki, és később egy fodrászszalont nyitott. Anna apám kérésére jött Budapestre, segített az üzletben és vigyázott rám. Öcsém, József 1934-ben született. Apám édesanyjammal, aki egy kávéházban volt alkalmazott, Budapesten ismerkedett meg, 1931-ben összeházasodtak és együtt dolgoztak az üzletben. Én 1933-ban születtem, a Bethlen Gábor utca 12-ben volt az üzlet, ott laktunk az üzlet mellett.

– *Budapesten az 1930-as 40-es években is más lehetőségek adódtak sportolásra, mint egy vidéki városban vagy településen. Mégis úgy gondolom, akkor kevés gyermek tanult meg úszni, sőt sokan uszodát sem láttak. Hogyan került kapcsolatba a vízzel, az úszással?*

– Hatéves korom óta minden nyarat Káptalanfüreden (jelenleg Balatonalmádi) töltöttem, ahol anyám testvérének volt egy háza (anyám Veszprémben született). Ott tanultam meg úszni, senki nem tanított, csak úgy magamtól. A többi gyerektől lestem el a „csínyját”. Mindig nagyon szerettem a vizet. Talán 8 éves lehettem, amikor egy 20 körüli fiatal fiú jött a standra és messze beúszott a Balatonba, gyönyörű gyorsúszással. Csodáltam és akkor határoztam el, hogy „úszó” leszek.

– *Nyilván látszott a tehetség, a szorgalom, az úzás szeretete, hogyan lett 12 évesen a Munkás Testedző Egyesület tagja, ahol elkezdődhetett az úszó karrierje? Szülei segítették-e, támogatták-e, hogy versenyszerűen sportolhasson?*

– Erre csak a háború után, 1945-ben került sor. Az iskolában egy tehetségkutató versenyt rendeztek, és ott megakadt a szemem rajtam Jávor Magda edzőnek. Megkérdezte, hogy lenne-e kedvem belépni a klubba, a Munkás Testedző Egyesületbe (MTE). Szüleim csak abban az esetben engedték meg, ha öcsém, József is velem jön. Ők vették a fürdőruhákat, és a villamos jegyeket. A MTE-nek a Millenáris pálya mögött volt egy 33½ méteres uszodája. Minden hajnalban feltöltötték csapvízzel, ami nagyon hideg volt a reggeli tréningeken. Az esti edzésre már zöld és sűrű lett a víz, persze nem volt vízszűrő, vízfordító rendszer. Télen a fedett Széchenyi Fürdő egyik medencéjében úsztunk, ami aránylag meleg volt, de bűdös és piszkos.

– *Sorban jöttek a klubok: 1948-tól a Neményi MADISZ, 1949-től a Budapesti Lokomotív, 1955-től a Budapesti Törekvés, akkor mi befolyásolta a sportolót, hogy új klubot válasszon, hívták vagy saját elhatározásból a jobb lehetőségek reményében állt tovább?*

– Edzőm Jávor Magda 1947-ben úgy látta, hogy ő már nem tud tovább vinni, és bemutatott Sárosi Imrének, a már akkor legendás híré edzőnek, aki látott bennem fantáziát, és öcsémmel együtt átigazoltunk a Neményi MADISZ-ba. Később az egész csapat átigazolt a Lokomotív-hoz, ami az Állami Vasutakhoz tartozott, és ott sokkal jobb lehetőséget kaptunk – edzőtábor, anyagiak stb. – ahhoz, hogy nem kelljen csak a szülői segítségre támaszkodni.

– *Sárosi Imre (Budapest, 1908. december 5. – Budapest, 2006. június 20. úszó, mesteredző, az Úszó Hírességek Csarnokának tagja) lett az edzője. Milyen volt a szakmai kapcsolatuk?*

– Sárosi egy fanatikus tyrant volt, nem ismert tréfát az edzéseken. Keményen dolgoztatt mindenkint, és aki nem követte az utasításit úgy az uszodában, mint a magánéletben, könyörtelenül menesztette. Én nagyon komolyan vettem az úszást, hogy a kislánykorban tett fogadalmamat (híres úszó leszek) valóra váltsam. Sárosi ezt nagyban méltányolta, és jól dolgoztunk együtt.

– *Minek, vagy kinek köszönhette – nyilván számított az 1951-ben Berlinben a főiskolai világbajnokságon szerzett két arany és két ezüstérem –, hogy kikerült az 1952-es Helsinki olimpiára, úgy, hogy előtte egyetlen egyéni úszodai számban sem nyert országos bajnokságot?*

– Gyors fejlődésemet kizárólag Sárosi edzés rendszerének köszönhettem. Az 1951-es főiskolai világbajnokság nem volt akkoriban még egy népszerű verseny, főleg a „vasfüggöny” mögötti országok vettek részt. Sárosinál úszott a nálam hat évvel idősebb Székely Éva is, aki egy világklasszis úszó volt. Ő volt az ellenfelem a magyar bajnokságokon úgy 400 gyorsan, mint a többi számban. Nem sikerült győzőm 1952-ig. 1952-ben nagyon jó „formában” voltam. Legyőztem Évát 400-on, és a rövid távokon is jól felgyorsultam, időeredményeim nemzetközileg elegendők voltak arra, hogy biztos tagja legyek a magyar csapatnak.

– *A négyszáz méteres gyorsúszásban indították és 5:12,1 eredménnyel olimpiai bajnok lett, számított az aranyéremre? Milyen érzés volt a dobogó legfelső fokán állni és hallani a magyar himnuszt?*

– Mélyen, a szívemben reménykedtem, hogy nyerek, nem volt rajtam semmi teher, semmi nyomás, senki nem ismert, senki nem számított rám. Emlékszem, Sárosit megkérdezte Helsinkiben az amerikai edző, hogy mit gondol, ki fogja megnyerni a 400 gyorsot: Székely, Hweger, vagy Kawamoto? Sárosi rám mutatott. Az amerikai nagyon jól szórakozott Sárosi humorán. Azért nyertem, mert tartottam a saját kezdési ütememet, nem rohantam bele az első 200 méterbe, addig 4-ik voltam, aztán a fordulónál azt mondtam magamnak, hogy „most vagy soha”, és gyorsítottam, egymás után hagytam el a mezőny úszóit és olimpiai rekorddal nyertem. A dobogó legfelső fokán állni és hallgatni a himnuszt, kimondhatatlan érzés volt. Bevallom őszintén, hogy még ennyi év után is, ha hallom a himnuszt, könnyezek.

– *Mennyire változtatta meg az olimpiai siker a következő éveket, járt-e az erkölcsi elismerésen túl akkor anyagi vagy egyéb elismerés?*

– A kommunista rendszer nagy becsben tartott bennünket, hiszen mi voltunk az egyetlen hatalmas eredmény: 16 aranyérem, harmadik az országok közötti sorrendben az USA és a Szovjetunió mögött, amivel nyugat felé dicsekedni tudtak.

Fogadás volt az Országházban, Rákosi elvtárs személyesen adta át az okleveleket, és ha jól emlékszem az első helyért 10 000 Ft-os utalványt. Úgynevezett élsportolói pénzt kaptunk havonta, sok edzőtábor, ingyenes étkeztetés. A munkahely úgyszólván csak egy szimbólum volt, a sok külföldi verseny, edzőtáborok miatt hiányozhattunk, mindezt persze fizetéssel. Abban az időben, amikor az átlagember legfeljebb Albániába mehetett nyaralni, mi bejártuk egész Európát. Minden kényeztetés ellenére azt kellett csinálni, amit mondtak. Politikai szemináriumok, fellepések, nyilatkozatok. Például én kaptam azt a feladatot, hogy egy női viládkongresszuson beszédet tartsak – amit készen kaptam – a sportszarnokban több ezer ember előtt. Mondhatom jobban izgultam, mint a versenyeken. Egy másik alkalommal elküldtek „béke stafétára” Finnországba a demokratikus nőszövetség elnöknőjével. Kisebb városokban kellett előadást tartanom politikai témákról. Márványtáblára került a nevem a többi bajnokkal együtt, nem csak Magyarországon, de sok más országban is.

– *Az olimpiai arannyal elindult a sikersorozat, mind hazai, mind nemzetközi viszonylatban. Az 1954-es Európa-bajnokságon (Torino) egy-egy arany- és ezüstérem, valamint tizenhétzese magyar bajnok. Ezek közül kilenc országos csúcs és három világcsúcs. Ezen kimagasló eredmények nyilván sok munkával, szorgalommal voltak elérhetőek. Az ötvenes évek első felének minden tekintetében különös világa mellett egyáltalán volt a sportolónak magánélete, mindennapi munkája az edzésen kívül?*

– Az olimpia utáni években az úszás nagyon jól ment. Igaz, hogy nagyon keményen dolgoztunk, napi 10 km úszás, két vízi edzés, torna, futás. Sárosi sokat tanult Helsinkiben és minden tapasztalatot felhasznált. Egymás után javítottam a magyar rekordokat, gyors lettem 100 m-en, nagy harcokat vívtunk Szőke Katival, aki a 100 gyorsat nyerte Helsinkiben, megjavítottam a 800 m-es gyorsúszás 15 éve fennálló világrekordját, tagja voltam két világrekordot úszó váltónak.

Magánélet, mint olyan nem volt. Napi két, néha három edzés, a tornatermi edzések, ha nem volt edzőtábor, akkor dolgoztam a MÁV fotólaboratóriumában. Néha egy-egy mozi, vagy színház, koncert, de csak a délutániak, mert az esti programok tiltva voltak, hiszen reggel 6-kor már vízben voltunk.

– *1953-ban a Hunyady Magda, Killermann Klára, Székely Éva, Gyenge Valéria összeállítású váltó tagjaként kétszer javította meg a 4 x 100 méteres vegyesúszás világrekordját. Később, 1956 után volt kapcsolata ezen úszólegendákkal?*

– Killermann Klára a legjobb, legközelebbi barátnőm volt, szoros kapcsolatot tartottunk 2014. évi haláláig, ami nagyon megviselt. Hetente beszélünk telefonon, otthoni látogatásaim során naponta együtt voltunk. Többször volt nálam Kanadában is. Székely Éva is közeli barátnőm, még mindig kapcsolatban vagyunk, havonta felhívom telefonon. Hunyady Magda jóval fiatalabb volt, mint mi, vele elvesztettem a kapcsolatot '56 után. Szőke Katival, aki Los Angelesben él, kapcsolatban vagyunk, többször látogatjuk egymást és gyakran beszélünk telefonon. A sport életre szóló barátságokkal ajándékozott meg.

– *Magyarországon 1948 és 1956 között 29 érmet szerzett, ebből a legfényesebb a 21 aranyérem és a 8 ezüstérem, valamint számtalan serleget is kapott. Tulajdonában vannak ezek az érmek, serlegek? Ha igen, hol tarja ezeket?*

– A legtöbb érmem és serlegem kijutott Torontóba, édesanyám sokat dolgozott ennek érdekében. Van egy kis vitrinem és ott tartom ezeket az ereklyéket. Az unokáim szeretik kézbe venni az érmeket, Travis, a fiúunokám nagy büszkén mutogatta az aranyérmemet az iskolájában egy esemény alkalmával, amikor 12 éves volt. Nekem is jólesik néha ránézni és arra gondolni, hogy valamit elértem az életemben, amiért nagyon megdolgoztam.

– *A XVI. nyári olimpiai játékot 1956. november 22. és december 8. között rendezték meg az ausztráliai Melbourne-ben. Ez volt az első ötkarikás találkozó a déli féltekén. Melbourne-ben 67 nemzet versenyzői álltak rajthoz. Az 1956-os év politikai eseményei, a szuezi válság és a magyar forradalom miatt több ország (például: Hollandia, Spanyolország, Svájc,*

Egyiptom, Irak, Libanon) lemondta a részvételt, de a magyar sportolók ott voltak. Vali is ott volt a magyar sportolók között, nálunk (Európában) ekkor tél volt, ott pedig nyár. A magyarok összesen 26 érmet szereztek, ezzel az éremtáblázatban a 4. helyet értük el. Nem szerzett érmet, legjobb eredménye 4x100 méteres váltó (Gyenge Valéria, Littomeritzky Mária, Szőke Katalin, Temes Judit) 7. helyezése volt. A 400 méter gyorsban 8. helyezést ért el. Erős volt a mezőny, vagy ekkor már nem volt olyan formában, mint négy évvel korábban? Hogyan emlékszik erre az olimpiára? Ezen a földrészen először járt, biztos sok emlék megmaradt.

– 1956-ban négy év kemény munkája, reményei semmivé váltak. '56 nyarán a világranglistán második voltam 400-on és 100 gyorson. Komoly esélyem volt arra, hogy megismételjem az '52-ben elért eredményeimet. Kezdődött a kiutazással, amit hosszú viták előztek meg. Amikor megvolt a döntés, hogy megyünk, már csak egy bérelt vonattal vittek ki bennünket Csehszlovákiába, mert a reptér Budapesten zárva volt. Prága mellett rostokoltunk egy hétig, amikor ismét nagy vita volt a kiutazásról. Mindenki aggódott a szeretteiért, hallottunk az utcai harcokról, a rombolásról, és a csapat nagy része haza akart menni. De a vezetőség határozott, hogy kötelességünk részt venni az olimpián. Szerintünk ez főleg azért volt így, mert egyik vezető sem tudta, hogy mi vár rá, ha a rendszer megváltozik. Egyhetes uszoda nélküli idegfeszítő izgalom után Prágából repültünk Melbourne-be. Mivel a bérelt gépnek csak egy csoport személyzete volt, a szabályok szerint rövid időt tölthettek repüléssel, na és a gépek légtávolsága is sokkal rövidebb volt akkor, mindennap máshol szálltunk le, ahol egy egész napot kellett várakozni a következő szakaszra. Kb. 10 napig tartott, míg Melbourne-be értünk. Más körülmények között nagyon élvezetes, érdekes utazás lett volna, hiszen napokat töltöttünk Isztambulban, Karachiban, Fidjiben, ahol akkoriban még kevés magyar ember járt.

A 100-as középdöntő előtt kaptam meg a völegényem táviratát, hogy Bécsben van, útban Kanadába, és várja, hogy utánamenjek. Velem együtt sokan kaptak meg hasonló táviratot, az eredmény az lett, hogy a 150 főnyi csapatból 50-en nem térünk vissza. Az elhatározás teljesen tönkretette az idegeimet, nem voltam képes a versenyre koncentrálni, így utolsó, vagyis 8-ik lettem 400 gyorson.

Megjegyzem másoknak sem volt nagyobb sikere. Az olimpián tizenhat úszó (hat férfi és kilenc nő) képviselte Magyarországot, összesen egy-egy második, harmadik, negyedik és két ötödik helyett szereztek úszóink. Ez 16 pontot jelentett, Helsinkiben négy évvel korábban 50 pontot sikerült elérnünk.

– Az olimpia után nem tért haza, Kanadában telepedett le. Tudhatnék erről egy kicsit többet, az 1956-os forradalom is közrejátszott ebben? Mikor született meg a döntés, hogy nem tér vissza családjához, mi motiválta a gondolom nem könnyen meghozott elhatározást?

– Soha nem gondoltam arra, hogy elhagyom Magyarországot. Az én elhatározásom kizárólag érzelmi töltetű volt. 23 éves voltam és szerelmes. Mint minden fiatalban bennem is élt a kalandvágy, hogy elég merész legyek valahová elmenni, ahol egyetlen embert ismerek, és a nyelvet is csak éppen hogy értem. Természetesen anyámék hívtak, hogy jöjjen haza, és nagyon nagy érzelmi tusa után tudtam csak határozni. Éjjeleket sírtam és töprengtem, miközben nappal úsztam az előfutamokat. 100-on kiestem a középfutamban a döntőből, 400-on bekerültem, de csak 8-ik, utolsó lettem sok másodperccel a legjobb időm alatt.

– Miért döntött Kanada, azon belül is Toronto mellett? Toronto Kanada legnagyobb városa, háromszor több lakossal, mint Budapest, akik közel 100 nációból tevődtek össze. Huszonhárom éves volt ekkor, az új környezetben hogyan gondolta jövőjét? Okozott-e gondot az angol nyelv?

– Völegényemnek az első unokatestvére élt Torontóban. Ő segítette hozzá, hogy napok alatt Torontóba érkezzen Bécsből, és az én látogató vízumomat is ő intézte el. Egy újság, a Toronto Star „megvette” a sztorimat, felajánlották a repülőjegyet, a vízumot azzal a feltétellel, hogy semmilyen más újságnak nem nyilatkozhatok.

Toronto nagy meglepetés volt, mivel ezen a földrészen még nem jártam. Hideg téli idő fogadott, amikor megérkeztem egy bőrönddel, amiben főleg úszóruhák, köpeny és törülközők voltak. Az egyik kanadai úszólány adott nekem egy télikabátot, hogy ne fagyjak meg.

Tanultam otthon a gimnáziumban angolul pár évet, ismerős volt a nyelv és aránylag elég hamar tudtam beszélni, persze a mai napig is megmaradt a magyar akcentusom. Kaptam állást is egy hirdetővállalat fotó laboratóriumában, először csak mostam, szárítottam, retusáltam a fotókat, aztán később bekerültem a laborba. A férjem – aki végzett gépészmérnök volt – is talált állást. Kanada a lehetőségek országa, ha valaki nagyon keményen dolgozik, na és persze a szerencse is mellészegődik, az boldogul. Az első kislányom, Judy 1960-ban született, akkor már a férjemnek saját mérnöki irodája volt, én viszont már nem dolgoztam. Sok barátunk volt, akik szintén '56-ban jöttek Torontóba, gyakran összejártunk. Ha nem szenvedtem volna annyira a honvágytól az első években, mondhatnám, hogy megelégedett voltam az új élettemmel.

– A torontói ETO Bicoke sportklub tagjaként még kanadai csúcsot úszott, de az aktív sportolással rövidesen felhagyott. Mi volt ennek az oka?

–Az úzás nagyon hiányzott, és elkezdtem edzeni egy torontói klubban, de nem tudtam teljesen átadni magam az úzásnak, mert dolgoznom kellett, hogy megélhessünk.

– A jó úszók, mint mestere is, Sárosi Imre úszóedzőként folytatták pályájukat, Vali is próbálkozott ezzel 1963 és 1965 között. Miért tartott ilyen rövid ideig edzősége?

– Elvállaltam az edzőséget abban a klubban, ahol úsztam. Véremben volt és van az úzás, ha már nem versenyezhettem, legalább uszodában lehettem. Mivel itt a szülők szponzorálták a klubokat, nem tetszett nekik, ha egy-egy gyereket eltiltottam pár napra a viselkedésük miatt, és ezért felmondtak.

– Magyar szólásmondás: „az alma nem esik messze a fájától”. Leányai kedvet kaptak-e az úzásához?

– Igen, mind a két leányom jól úszott. Judy kanadai bajnok volt 100 m mellen, Soo ifjúsági bajnok szintén mellúzásban. Választott hívatásuk teljes embert kívánt, így a versenyszerű úzás abbamaradt.

– *A fényképezés, a fotózás sok embernek kedvenc hobbija. Életrajzából tudjuk, Magyarországon 1950-től 1956-ig a MÁV fotóosztályának munkatársaként ismerkedett meg a fényképezéssel, tanulta is a szakmát, ez egy tényleges munkahely volt akkor a sport mellett? Érzett a fotózás iránt már ekkor elhivatottságot, vagy később szerette meg?*

– Aberlini versenyen nyertem két „Pentax” fényképezőgépet, akkor kezdődött érdeklődésem. Szüleim nem éppen nagy öröme a fürdőszobánkat használtam laboratóriumnak. Amikor az olimpia után elhatároztam, hogy nem megyek egyetemre, mert minden energiámat a közvetkező olimpiára akartam fordítani, a MÁV fotó részlegét választottam munkahelynek. Ahol aztán sztahano-vista vasutasokat fényképeztem, készítettem fotókat a vonatokba magyar tájakról stb. A fényképezőgépem mindig velem volt, rengeteg fotóm van a külföldi versenyekről és az úszótársaimról.

– *Tény, hogy Kanadában fotózási ismereteit, tudását egy négyéves távoktatói program keretében bővítette, majd Torontóban fotócéget alapított. Mesélne az olvasóknak a cégről, a fotózással kapcsolatos sikereiről, kiállításairól, kiadványokról, a Magyarországon megjelent Hazám című fotókönyvről?*

– Miután a második kislányom, Soo is megszületett és iskolába került, elhatároztam, hogy megszerzem a „New York Photography School” diplomáját. Természetesen már ezt megelőzően is dolgoztam, mint fényképész. Az első években jártam magyar családoknál, akik az otthoniaknak küldték a fotókat új életükről: a lakásról, az új autóról, és a Kanadában született babákról. A képeket az otthoni nagymamák büszkén mutogatták a pesti kávézóknak. Egy „régikánadás” magyar sötétkamráját használtam.

A diploma után alakítottam a saját cégemet „Real Image Photography” néven. A férjem irodájának is dolgoztam, épületekről készítettem ún. progress riportokat minden héten. Portrékat, családi fotókat is vállaltam. A házamban volt a stúdióm és a laboratóriumom, a fotóknak minden fokozatát személyesen csináltam, a felvételtől a bekeretezett képekig. Minden otthoni (magyarországi) látogatásom alkalmával jártam az országot, legtöbbször barát-nőm, Killermann Klári társaságában, és fényképeztem. Így jött össze a Hazám című fotókönyv, amit több nyelven adott ki az akkori Széchenyi Könyvkiadó. A fénykép anyagaimból kiállításaim voltak Torontóban, Ottawában, Budapesten, Los Angelesben, Párizsban, Sydneyben.

A fotóalbum érdekessége és értéke is, hogy az itthon készült „gyönyörű” fotókhoz Illyés Gyula (Sárszentlőrinc-Felsőrácegrespuszta, 1902. november 2. – Budapest, 1983. április 15. háromszoros Kossuth-díjas magyar költő, író, drámaíró, műfordító, lapszerkesztő, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja) legszebb írásaiból, gondolataiból felesége, Kozmutza Flóra asszony válogatta a szövegeket.

– *Talán fiatalon a szülőhely, az itthon maradtok miatt nagyobb honvágya lehet bárkinek, aki elkerült hazájából egy másik kontinensre. Vali hogyan érte meg ezt, mikor jöhetett otthonról „haza”, Magyarországra, később milyen rendszerességgel tudott hazautazni?*

– Amint már említettem a honvágy sokáig gyötört, de első kislányom megszületése után majdnem eltűnt, Kanadában is gyökeret eresztettem. Az első alkalommal 1964-ben jöhettem haza, és ezután majdnem minden évben egyszer otthon töltöttem pár hetet lányaimmal. Ná-

lam az „otthon” mindkét hazámat jelenti. Ha Pestre utazom „megyek haza”, ha onnan jövök vissza, akkor is „megyek haza”.

– *Később a család, a munka, a baráti kapcsolat révén új hazát is kapott. Beszélne férjéről, családjáról? Leányainak, unokáinak magyarság tudatát segítette-e, tudnak-e magyarul beszélni?*

– Férjem sikeres üzletember lett. Nagy irodája volt, sok embert foglalkoztatott. Számtalan nagy épületet épített, és ezek közül több a saját tulajdonában volt. Keményen dolgozott, nem volt sok szabadideje. De minden évben legalább kétszer utaztunk, hol Európába síelni, hol valahová délre a tenger mellé. Lányaim privát iskolába jártak, egyszóval jó életünk volt.

Lányaimmal kisgyermek korukban csak magyarul beszélünk, hogy ne legyenek elszigetelve a távoli családtól. Mindkettő nagyon jól beszél magyarul. A fiatalabb, Soo sikeres színésznő lett. Egy alkalommal a Magyar TV-ben is szerepelt három epizódban a „Szomszédok” című sorozatban. Jelenleg is aktív, szerepel és visszament az egyetemre, két évet dolgozott a „Masters Degree”- ért, hogy taníthasson drámát az egyetemen. Hét évvel ezelőtt született kislánya, Jozefin, aki most kezdi a második osztályt. Ő tart engem nagyon aktívan, sokat segíték és vagyok vele. Soo férje zenész, így ő is sokat dolgozik.

Judy a másik leányom egy leány magániskolában tanít, 3 gyermeke van: Amy 25 éves. Két éve hat hónapot tanult a Balassi Iskolában Budapesten, és szépen beszél a nyelvet. Máskülönben fiziológia diplomája van. Lucy 23 éves, ő is elvégezte az egyetemet a „Social Study” szakon. Travis, a fiú 19 éves, a harmadik évfolyamot végzi az egyetemen „Political science” szakon. Közel lakom hozzájuk, és vasárnaponként többször ott vacsorázom. Ritkán, de előfordul, hogy mind a hárman otthon vannak. Amyn kívül csak pár szót beszélnek magyarul, mint pld. palacsinta, paprikás csirke stb. Aranyosak, ragaszkodóak, sok örömöm van bennük is.

– *Vali nagybátyja (édesapja testvére), Gyenge Péter által írt ANDIS című kisregényt 1944-ben Budapesten a Dobó Könyvkiadó adta ki. A szerző a könyv XXI. fejezeteiben jászfényszarui történeteket írt le. Egy dedikált példány jutott el hozzám, és ennek kapcsán a Fénysszaruiak Baráti Egyesülete az elmúlt év ősszén megjelentette a kiadványt. A Gyenge család még élő leszármazottai után kutatva bizonyosodott be, hogy Gyenge Valéria édesapja révén Jászfényszaruhoz is köthető. A fotózás mellett 1998-ban új tevékenység is felszínre került, elkezdett írni, talán a Gyenge-génekben írói véna is található? Hogyan születtek meg könyvei, első regénye a Két asszony élete, Ígéret majd a Barátnők. Az első regénye a holokauszt túlélő két nő életútját kíséri végig. Honnan a téma iránti érdeklődés, a regény hősei, cselekménye fikció, vagy személyes tapasztalatai, esetleg ismeretsége alapján írta meg a történeteket?*

Péter nagybátyámat nagyon szerettem, jó humorú, vidám ember volt. Élvezte az életet. Nagyon büszke voltam rá, amikor megjelent a könyve. Tizenegy éves lehettem, és vittem magammal minden nap az iskolába, és a padomon hagytam, hogy mindenki lássa.

Amikor megszüntettem a fotócéget – a digitális technika miatt már nehezen lehetett fotóanyagot kapni – sok szabad időm lett. Az első könyvemet (Két asszony élete) két olyan ember tiszteletére írtam, akik nagyon közel álltak hozzám, végigkísértek az itteni kezdéstől, és mindig a hátam mögött álltak, ha szükségem volt tanácsra vagy vigasztalásra. Nagyon

szerettem őket. Sokat beszélgettek a múltról, mindkettőnek érdekes, mozgalmas és fájdalmas élete volt. Meg akartam örökíteni emléküket.

A második könyvem az „Ígéret” egy önéletrajzi fikció-regény, amit unokáimnak dedikáltam. A harmadikban (Barátnők) a sok hűséges barátnőmből „csináltam” négy személyt, az ő történetükkel a barátság és az őszinteség fontosságát akartam hangsúlyozni.

– *Könyveit a magyar nyelven kívül más nyelven kiadták-e?*

– Mindhárom könyvem megjelent itt, Torontóban angolul és Budapesten magyarul is.

– *Maradt-e még téma, gondolat, amit szeretne megírni a jövőben?*

– Van egy félig kész regényem, amit remélem, egyszer befejezek majd. Egy nőről szólna, akinek a kivándorlásából tragédia lesz.

– *A Magyar Olimpiai Bizottság számon tartja, mint korának igen eredményes úszóját. A 80. születésnapjáról a magyar sportújságírás méltóképpen megemlékezett. A Magyar Népköztársaság Érdemes majd Kiváló Sportolója kitüntetésekben részesült 1954 és 1955-ben. Az Úszó Hírességek Csarnoka tagja lett 1978-ban, a Magyar Örökség díjat 2000-ben kapta meg. Ön mégis úgy érzem, munkásságát nem értékelték kellően, talán köszönhető ez annak, hogy 1956-ban elhagyta hazáját. Vali hogyan látja ezt?*

– Az elismerés, amit hazámtól kapok, igazán jólesik. A kitüntetésekkel örömmel és köszönettel fogadtam. Nem hiszem, hogy többet kellene kapnom. Az, hogy ’56-ban nem jöttem vissza már nem számít politikai „bűnnek”.

Még manapság is előfordul néha, hogy Pesten valaki korombeli megszólít: „ugye a Gyenge Vali?” És néha fiataloktól kapok leveleket, amikben aláírást kérnek. Ha őszinte akarok lenni, akkor egyetlen dolog hiányzik még az életemből: szeretném, ha beválasztanának a „Magyar Úszó Hírességek” közé is. A nemzetközi úszóhírességek múzeumába, az International Swimming Hall Of Fame-be, ami Fort Lauderdale-ben (USA) van, már beválasztottak 1978-ban.

– *Visszatérve a közelmúlt sport eseményéhez: Oroszországban, a Kazanyban megrendezett vizes világbajnokságot biztosan figyelemmel kísérte. Hogyan értékeli Hosszú Katinka két arany és egy bronzérmét, a 200 m vegyesúszásban felállított 2:06,12 új világcsúcsát? Mi változott az úszósportban az utóbbi 60 évben, hogy sorra új csúcsok születnek?*

– A kazanyai világbajnokságot, mint minden úszóeseményt, természetesen figyelemmel kísértem. Az időeredmények elképesztőek, Hosszú Katinka egy ritka tehetség. Tiszta szívemből kívánom, hogy így sikerüljön neki a következő olimpia is.

Mint minden más, a sport is nagyon megváltozott az én időm óta. Hogy csak egy pár dolgot említsek: a víz és az uszoda minősége, a pályaválasztó kötelek, a hullám elvezetők, a „második bőr”, vagyis az úszóruhák stb. Az edzés technikáját teljesen tudományos alapokra helyezték. Az edzések a túlfeszített munkán alapulnak. És mostanában már a siker, az első he-

lyezés, rekordok komoly pénzt is jelentenek. Nem irigylem a mai sportolókat, valahogy nem tudom elképzelni, hogy annyi örömük van a sportban, mint az én korosztályomnak volt.

– *Hogyan maradt meg a mai napig a sport, az úszás szeretete az életében? Fiatalos, fitt, nyilván a sportnak is van ebben szerepe?*

– Igyekszem „formában” tartani magam. Nyáron minden nap sokat úszom. Sajnos a fedett uszodák klóros vizét már nem bírja a bőröm, télen napi tornával és sok gyaloglással „edzek”.

– *Személyes találkozásunkkor elmondta, hogy 1963-ban járt utoljára Jászfényszarun, nyilván csak emléktöredékek maradtak meg. Bár decemberben itt járt, de nem tudott megnézni mindent. A látottak és a kapott könyvek alapján hogyan ítéli meg településünket?*

– Jászfényszaruról valóban csak nagyon halvány emlékeim vannak. Egy kis falura emlékeztem, amiből most egy szép, nagy fejlett város lett. Tiszta, rendezett és barátságos. Érdeklődéssel és köszönettel olvasom az általa küldött magazinokat és könyveket.

– *Mik a tervei a következő évekre?*

– Úgy fogadom, ahogy jönnek, remélem, még jó pár évig hasznos tudok lenni, figyelhetem a kicsi unokám és a nagyok fejlődését, életük alakulását. Egy-két utazás, sok olvasás, és szeretném befejezni a negyedik könyvem.

– *Végezetül, mint sokat látott és tapasztalt, kicsit magunkénak is érzett híres személy mit üzen az olvasóknak, mi a fontos az életben, a mindennapok során?*

– Tapasztalataim az életben arra a tanácsra késztenek, hogy nem szabad az életet túl komolyan venni. Vannak dolgok, amik teljesen a mi személyes hatáskörünkön kívül állnak, semmit nem tudunk tenni ellenük, nem szabad előre aggódni, hogy mi lesz! Élvezzük az életet, amíg lehet!

– *Köszönöm a kérdéseimre adott válaszait. Sikerült egy sikeres életutat jobban megismerni, mint amit a világhálón Valiról össze lehet gyűjteni. További jó egészséget, családjá körében boldogságot, a negyedik könyvének befejezését kívánjuk! Reméljük, mielőbb olvashatjuk nevét a Magyar Úszó Hírességek Csarnokában, mert erre rászolgált!*

Wirth Lajos

IN MEMORIAM DR. FARKAS FERENC

A Jászsági Évkönyv negyedik oldalán – miként az első megjelenés óta mindig – idén is olvasható a szerkesztésben részt vevők névsora, amely – immáron huszadik alkalommal – dr. Farkas Ferenc nevével kezdődik. Sajnos, idén utoljára. Farkas tanár úr, Jászberény és a Jászság tudományos, kulturális és közéletének kiemelkedő és elismert személyisége eltávozott közülünk. Életútja és életműve méltán vívta ki sokunk tiszteletét.

Jászapáti született 1931 novemberében. Gyermekkorát a jásziványi tanya-világban töltötte, ott járt elemi iskolába is. A jászapáti gimnáziumba 1944 őszén írták be, az érettségi vizsgát 1952-ben tette le. Volt iskolájáról és tanáiról évtizedek múltán is nagy szeretettel és ragaszkodással beszélt, köztük egykori osztályfőnökéről, dr. Győry Gyuláról, és a néhány évig Jászapáti működő, későbbi debreceni matematika professzorral,

tudománytörténészről és jeles Bolyai-kutatóról, dr. Szénássy Barnáról. A szegedi egyetem magyar–német tanári szakán szerzett diplomát, azt követően 1956 decemberétől 1972-ig volt iskolájában, a Mészáros Lőrinc Gimnáziumban tanított. Ekkor hívták meg a később főiskolai rangra emelt felsőfokú tanítóképző intézetbe, Jászberénybe. Nyugdíjba vonulásáig, sőt óraadóként még egy évtizedig utána is, a magyar nyelv és irodalom tantárgyi blokk különböző tárgyait oktatta, amelyekhez kollégáival jegyzeteket is írtak. Főiskolai oktatóként módja nyílt rendszeres tudományos munkára is. Évtizedeken át végzett névtani kutatásokat, főként a földrajzi és a ragadványnevek területén, és kutatta a jászsági nyelvjárásokat is. Eredményeit rendszeresen publikálta, és számtalan előadást tartott. Neki köszönhető, hogy három alkalommal (1985., 1991., 2003.) olyan országos névtani tanácskozást rendezhetett a főiskola, amelyen a hazai névtanosok mellett jelentős számban vettek részt külhoni kutatók is.

A főiskolán folyó oktató munkán túl Farkas Ferenc élénk figyelemmel kísérte a kollégái tudományos és kulturális tevékenységét is. Ha csak tehetett, nem hagyta ki a kollégák által a városban, bármely témában tartott előadásokat, és ha valamelyikünknek könyve, cikke jelent meg a kutatási eredményéről, arról a Jászkürt Újság hasábjain mindig hírt adott, önzetlenül népszerűsítve a tevékenységünket.

Az elmúlt két évtizedben nemcsak a Jászsági Évkönyvhöz beérkezett írások nyelvi lektorálásában, a cikkek stílusának csiszolásában vett részt, hanem segített a szerzőgárda bővítésében is. Hogy csak egy közismert nevet említsek: neki köszönhetjük, hogy az évek során dr. Győry Gyula több írását is közölhettük. A szerkesztésben való részvételen túl Farkas Ferenc szerzőként is kötődik az évkönyvhöz. Írásai nemcsak témaválasztásukban, hanem műfajukban is sokszínűek, de mindegyiket magas fokú igényesség jellemzi, és valamennyi magán viseli a szerzőjük személyiségét jellemző vonásokat: a szülőföld szeretetét, a múlt és az anyanyelv tiszteletét, a minden értékre való fogékonyságot, a sokoldalú érdeklődést, és azt a – minden igazi pedagógust jellemző – belső késztetést, hogy aminek ismerete és megértése számára örömet okozott, vagy amiről úgy vélte, hogy illendő tudni róla, azt igyekezzen másokkal is megosztani.

A mai középkorúaknak már alig van, a fiataloknak pedig nem is lehet személyes emlékükről, hogy a hetvenes évektől a múlt század utolsó évtizedéig milyen élénk és gyümölcsöző kapcsolat létezett több jászsági és kelet-német termelőszövetkezet között. Farkas tanár úr, mint német szakos, tolmácsként ennek közvetlen résztvevője volt, *Tapasztalatsere és üdültetés* (1998) című cikke ma már fontos kortörténeti dokumentum. Tanulságos életutat ismerhetnek meg mindazok, akik fellapozzák a Jászsági Évkönyv nyomtatott példányait, vagy a technika adta új, kényelmes lehetőséggel élve az Elektronikus Periodika Archivumban a <http://epa.oszk.hu/html/vgi/boritolapuj.phtml?id=02295> webhelyen rákeresnek az évkönyvünk elektronikus változatára: *Különös életpálya – Csatai Béla* (2011). Farkas Ferenc egész élete során szívén viselte, hogy a szülőföld, a Jászság életét, természeti és kulturális értékeit bemutató kiadványokról az itt lakók minél szélesebb körben tudomást szerezzenek, kedvcsinálóként gyakran vállalkozott könyvismertetések írására. Ilyen volt az *Adósai vagyunk szülőföldünknek* (2000) című írás, amelyik a Jászok Egyesülete és „A Jászságért” alapítvány első évtizedét bemutató *A magunk útján* című kiadványt, és a *Látható történelem* (2001), amelyik Kornis Péter: *Jászság. Tájak, korok emberek* című munkáját ismerteti.

Különösen lebilincselőek azok az írásai, amelyek szerzőjük pedagógusi, kutatói vonásait és munkásságának eredményeit egyaránt felvillantják, nem nélkülözve az érzelmi töltetet sem: *Nyomdanevek a Jászságban* (2008) és *Csíksszereda–Jászberény, egy távoktatási akció néhány tanulsága* (2005).

Az utóbbi írással kapcsolatban személyes élményeim is vannak, részben azért, mert magam is tagja voltam a távoktatásban részt vevő oktatói csapatnak. De vannak három évvel korábbi emlékeim is, amelyekre nagyon jóleső érzéssel gondolok vissza. 1991-ben, aki a minisztérium felkérésének eleget téve vállalta, annak módja volt rá, hogy előadóként részt vegyen a helyi RMDSZ által szervezett pedagógus továbbképzésen, a Partium és Erdély különböző városaiban. Jászberényből hárman vállalkoztunk a feladatra. Két kítűnő kollégám csak Nagyváradig merészkedett, én viszont elvonatoztam Székelyudvarhelyre, ahol a helyi (nem csak székelyföldi) kollégákon kívül vajdasági, kárpátaljai, felvidéki résztvevőknek két hétig beszélhettem arról, hogy szerintem hogyan érdemes a kémiát és a fizikát magyar nyelven oktatni. Máig büszkén őrzöm a helyszínt adó Benedek Elek Övönöképző igazolását az előadásokról, a Tamási Áron Liceumban kapott iskolajelvényt, és a Romániai Magyar Szó cikkét arról, hogy ott képviseltem a Jászberényi Tanítóképző Főiskolát.

Dr. Farkas Ferenc írásaiban példát mutat arra is, hogy hogyan érzékeltesse a mester a tiszteletét azok iránt, akiké a tanítványai majd válni fognak, átvéve a stafétát az előző generációtól.

A főiskola hallgatói 1981-től jelentették meg az előbb Tótumfaktum, majd 1988-tól Zsebzsiráf című diákújságot, amelynek (jobb híján) én voltam a felelős szerkesztője. Farkas tanár úr maga ajánlotta fel, hogy ha megkérjük, szívesen segít abban, hogy a kiadvány stílus és nyelvhelyesség szempontjából megfeleljen annak a színvonalnak, amely egy főiskolai kiadványtól elvárható. Néha, amikor minél több hallgatóhoz szeretne volna eljuttatni a közlendőjét, írásaival is megtisztelte az újságunkat. Évekkel korábban a tanítóképző főiskolák országos anyanyelvi-nyelvtudományi vetélkedője Jászberényben zajlott le, ő írta meg a versenyről tudósító cikket.

Az alábbiakban közölt írása – amelyik ugyancsak megjelent a Zsebzsiráfban, és amelynek közlésével a Jászsági Évkönyv most elköszön tőle – azt hiszem, mindennél jobban érzékelteti a tanítványaihoz fűződő viszonyát.

Görögországi levél

Kedves fiatal Barátom!

Ha teheted, indulj el ide! Ifjan, erőd teljében. Amikor még egészen frissek, s talán részben pontatlanok az ókori és a jelenkori Hellászra vonatkozó ismereteid. Járd be Makedónia napszitta, -száritotta tájait, a zsúfolt és ideges Szalonikit, a fővárost, majd miután átélted a tengerben mártózás örömet, csodáját, menj tovább!

Vedd be magad azok közé a szeszélyes hegyek közé, amelyek csúcsaikon kolostorokat mutatnak az ég felé, szerzetesek és apácák részben múltbeli, részben jelenlegi lakhelyét, ahol a kemény munka és az aszkézis volt és van otthon, s a teremtett csodás imaházakat, zsúfolt bizánci pompát a hit, a túlvilág elérésének reményében. Megdöbrent és lenyűgöz az emberi akarat és tehetség, nemkülönben az, hogy mindez ma is elérhető, látható, tapasztalható. Ezeket hívják meteoráknak, levegőbe épült kolostoroknak.

Ha Delphoiba mész tovább, csodás romegyüttesre bukkansz. Az istenek háza, a jósa, a kincsek háza, a színház és a sportpálya egyetlen együttesként adja tudtodul, hogyan kellett és lehet az ősi görög életformát megélni és elképzelni. A megszerzett ismeretek maradványokkal való szembesítésén érzett öröm mellett a mai ember is nemesebb, gazdagabb lesz. Érdemes figyelned arra is, hogyan hat a teljes egység a sokféle látogatóra. a döbrent csodálat cselekvésre is késztet. Láttunk francia kislányt, aki édesapjával, a még mindig meglévő startköről indulva, végigfutotta a stadiont, többször is.

Athén! Forró, fehérén izzó, izgalmas város. A királyi palota előtti érdekes őrségváltástól a bazárokon és a modern üzletsorokon át, egészen a tiszteletet parancsoló, s magát nem könnyen adó fellegvárig. A templomok és az ott lelhető múzeum – a többi athéni múzeummal együtt – az antik görög világ egységet adó foglalat. Fenséget, áhítatot ébresztő jelenség-tömeg még akkor is, ha a rengeteg turista miatt kétes tisztaságú. A figyelő szem számára az Akropolisz vall, mert élettel telik meg, szereplői lesznek, fényt, pompát áraszt, de valószínűleg csak akkor, ha valódi alázattal vallatjuk.

Athént, Pireuszt elhagyva vedd szemügyre a Korinthoszi-csatornát is. A 19. század végén egy magyar mérnök (Gerster Pál) tervei alapján épült. Szédítő mélysége, mértani pontosság mintha a görög mitológiát idézné, mintha el kellene merülni az eget vivő ember akaraterejének a csodálatában.

Zarándokolj tovább Müikénébe! A legrégebb emlékekre lelsz itt. Az Átreidák vérgőzös világa! A romok, meg az egyetlen, viszonylag épen maradt sírkamra őrzik a múlt vérgőzös gyilkosságokba torkolló pillanatait. Az oroszlanos kapu is lenyűgöző csoda. (Hajdani tanárom, Pókász Endre csodálkozóan halk szavai keltek életre bennem.)

És Epidaurusz. A színház, a gyógyítás és a sport egyedülálló szentélye. A leejtett pénzdarab keltette zöreje csak egyetlen négyszögben él, hat a legfelső sorig. A múzeum nemkülönben csoda, és a rom együttesrel együtt (a feltárás most is folyik) igazán maradandó üzenet a ma embere számára is.

Aztán visszafelé. Délszaki növények, gyapot, narancsligetek. Országút szélén gyümölcsöt áruló férfiak, nők. Biznak az emberben, hisznek kizárólagos jóakarátában. Mindenben segítenek. Ittam Ford traktorral dolgozó parasztember kínálta hűvös vízből, kaptam vizet a felforrt motorvíz pótlására, edényt is. Láttam egy templomban férjét sirató özvegyet, s ennem kellett a „toros” ételből. Ugyanitt (Trikala) láttam bizánci keresztény esküvőt.

Tehát menj! És fiatalon lásd a múlt, az európai kultúra bölcsőjének üzenetét! Hozd haza, s legyen életed megtermékenyítője, faktora! És higgy benne akkor is, ha humán tudományokra adod a fejed, s még jobban akkor, ha más foglalkozást választottál, választasz majd!

(Farkas Ferenc, főiskolai tanár)

Bathóné Lakatos Csilla

A JÁSZSÁGI ÉVKÖNYV TÉMÁIRÓL ÉS SZERZŐIRÓL

„Élsz egy városban, azt hiszed ismered. Ó dehogyis ismered! Ha azt akarod, hogy egy város a tied legyen, nyiss be a kapukon, fordulj be az udvarokba, sétálj föl a lépcsőkön, lebbents meg függönyöket az ablakok mögött... Köszönts szíves szóval a házak lakóit, és hallgasd meg a történetüket. Ha így teszel, lassan tiéd lesz a város, ahol élsz.”
(Schaffer 2004: 53)

A kiadvány kulcsfontosságú szerepet tölt be a Jászság kulturális életében. Az érdeklődő közösség számára évről-évre biztosítja a sokszínű, de emellett tudományos megalapozottsággal készült publikációkat, tanulmányokat. A bevezetőben említett jáász identitás megőrzéséhez évente szolgál megfelelő kulturális utánpótlással.

Maximálisan azonosulni tudok azokkal a véleményekkel – amire több korábbi publikáló is kitért –, hogy az évkönyv legalább néhány száma nem hiányozhat minden magára valamit is adó jáász könyvespolcáról.

Helyismeretben elfoglalt helye szerint is meghatározó, érdeklődő olvasók mellett helytörténeti kutatók, szak- és évfolyamdolgozatot készítő diákok, továbbá pályamunkák elkészítői gyakran használják fel forrásként. A tájékoztatás során is nagy szerepet nyújt a könyvtárosok számára.

A Jászsági Évkönyv eddig megjelent kötetei azt bizonyítják, hogy megtalálta a periodikum azt a Jászsági témakört, amely hosszú távra biztosítja helyét a régió tudományos és kulturális életében.

Szakmai elismerése is jelentős, erre a legjobb bizonyíték a tudományos kutatók, helytörténészek, neves jáászberényi emberek rendszeres publikálása. Már az első kiadásban is megmutatkozott az igényesség a szerzők tekintetében. A 22 év alatt rengetegen írtak az évkönyvbe. Többen rendszeresen publikáltak és publikálnak:

Babucs Zoltán hadtörténész,
Besenyi Vendel agrármérnök,
Csomor Józsefné történelem szakos tanár,
Csörgő Terézia biológia-kémia szakos tanár,
Farkas Ferenc főiskolai tanár,
Fodor István Ferenc helytörténész,
Földi József közgazdász,
Furcsa Laura főiskolai oktató,
Frivaldszky János mérnök,
Gyurkó Miklósné tanítónő,
H. Bathó Edit muzeológus,
Kármán Antal mérnök,
Kiss Erika újságíró,

Kiss Henriett főiskolai oktató,
Kiss József, a történelemtudományok kandidátusa,
Koncsek Aranka helytörténész,
Macsai Sándor tanár,
Muhoray György mérnök,
Palla Lászlóné főiskolai oktató,
Pethő László főiskolai tanár,
Sebők Balázs főiskolai oktató,
Szabó Jánosné könyvtárigazgató,
Szarvák Tibor szociológus,
Tóth Tibor helytörténész,
Törőcsik István muzeológus,
Uferné Sárközy Ágnes vegyész mérnök,
Wirth Lajos főiskolai docens.

Ők valamennyien 5-nél több számban jelentek meg, ezért állandó szerzőnek minősülnek. Nekik abban is nagy szerepük van, hogy új szerzőket is vonzottak az évkönyvbe. Kiemelendő Fodor István Ferenc szerepe, aki nagyban segítette az új szerzők felkutatását és megnyerését az évkönyv számára. Jól érzékelhető, hogy foglalkozásuk szerint leginkább értelmiségieket és szakembereket sikerült megnyerni közreműködőnek.

Az összegyűjtött adatokból az is kiderül, hogy a szerzők közül legtöbben tanárok; nyugdíjasok vagy gyakorló pedagógusok, továbbá valamely tudományos fokozattal rendelkező egyetemi, főiskolai tanárok. Az évente megjelenő eseménynaptárak összeállításában nagy szerepük volt és van a könyvtárosoknak. Közülük Ádám Gáborné, Bujdosó Katalin, Fülöp Istvánné, Friczné Urbán Magdolna, Gulyás Erzsébet, Hasznos Rozália, Kiss Béláné, Nagy Ildikó, Sugár Istvánné és Szakál Jánosné azok, akik legalább ötször vállalták ezt a gondosságot és körültekintést igénylő munkát.

Mellettük más szakmák jelentős képviselői is megtalálhatóak: történészek, néprajzosok, helytörténeti kutatók, könyvtárosok, művészettörténészek, geográfusok, etnográfusok, környezetvédelmi szakemberek, színháztörténészek, főiskolai-, egyetemi hallgatók, újságírók, közgazdászok, polgármesterek, iskolaigazgatók, szociológusok, orvosok, atomfizikusok, településkutatók, nyelvtanárok, festők, vezérigazgatók, mérnökök, levéltárosok, régészek, gyermekkönyvtárosok, szakkörvezetők, előadók, akadémikusok, aljegyzők, nagykövetek, alpolgármesterek, országgyűlési képviselők, jogászok, politikusok, óvodapedagógusok, gyógypedagógusok, logopédusok, muzeológusok, újságírók, sportvezetők, miniszterek, tanítók, fotográfusok, zenetanárok, mérnökök, antropológusok, marketing managerek, jegyzők, szerzetesek, alezredek, külügyi szakértők, tanulók, népművelők, filmtörténészek, építészek, vegyészek segítségével ezt is nyomon követhetjük.

Témák szerint is csoportosítva az írásokat: a sokféleség jellemző, de rendszert ebben is felfedeztem. Írások alapján szemeztettem, de teljességre nem tudtam törekedni, igyekeztem azonban a legjelentősebb szerzőktől, a legfontosabb publikációikat összegyűjteni. A szubjektívítást is vállalva a következő témákat és szerzőket emeltem ki:

Rendszerváltáshoz kapcsolódó írások: A Hűtőgépgyár privatizáció után (Pázmándi, 1993). Tulajdonosváltás és kárpótlás (Zsámboki, 1994). Az Aprítógépgyár átalakulásának és privatizációjának krónikája (Kármán-Kollár, 1994).

Neves személyiségekkel készült interjúk: Sára Sándor filmrendezővel, Holló János vegyész-professzorral, Csányi Sándorral, az OTP elnök-vezérigazgatójával, Szekeres Imre politikus-sal.

Jászkun huszárok története: A jászkun huszárok a magyar hadtörténelemben (Babucs, 1994). A 12-es jászkun huszárok ezredtörténete (Babucs, 1996). Adalékok a jászkun önkéntes huszárok 1859. évi megalakulásához (Babucs, 1997).

Pedagógiai írások, iskolák története: A jázsági gyermekek testfejlődése és fizikai teljesítménye az 1980-as évek elején (Pápai, 1997). 8-12 éves jázsági gyermekek értékrendjének és iskolai közérzetének változásai (Fábián, 1997). Új kihívások, speciális igények a pedagógusképzésben (M. Kiss-Szécsi, 2004). Jázsági benyomások (Henderson, 1993). Megismerni annyi, mint újjászületni (Calvas, 1994). A kisgyermekkorai nyelvtanulás aktuális kérdései (Furcsa–Sinka–Szaszko, 2014). A boldogházi tanyavilág első iskolája (Papp, 2012). Adatok a négyzsellási tanyai iskola történetéhez (Gyurkó, 1994).

A Tanítóképzőről: Könyvritkaságok a kezdetekből (Knorné, 2007). Fejezetek a jászberényi tanítóképzés történetéből (Wirth, 2007).

Egyházi jellegű írások: Útmenti keresztetek, szobrok a Jázságban (Gulyás É., 1994). Szent Vendel szobrok a Jázságban (Bathó–Faragó, 2005). Egyház és művelődés a 17–18. századi Jászberényben (Magyar Zs., 2007). Néhány új adat a jászberényi Nagyboldogasszony plébániatemplom építéstörténetéhez (Zsolnay, 1995).

Történelmi személyiségek jázsági vonatkozásai: Adatok Apponyi Albert oktatásügyi alkotásaihoz (Kiss, 1993). Bethlen István belügyminisztere megszerette Jászapátit (Balla, 1994).

Településföldrajz, településfejlesztés, környezetvédelem témaköréhez kapcsolódó írások: A Jázság településállománya, változásai és fejlődési tendenciái (Valér, 1993). A jászberényi halmazos településrendszer szerkezetének megőrzése (Paksy, 1995). Zagyva-völgyi agglomeráció fejlődése 1970–1990 (Valér, 1994). A Jázság környezeti állapotáról (Bordás, 1993). Jászberény környezetvédelmi öröksége (Gara, 2005). A radonszennyezettség mérési tapasztalataiból (Csörgő, 1994).

Egészségügyvel kapcsolatos írások: Daganatos betegek számítógépes nyilvántartása a Jázságban (Rózsa, 1993). Gasztroenterológia három évtizede Jászberényben (Kazsuba, 1997).

A Jász Világtalálkozókról: Jász Világtalálkozó (Muhoray, 1994). Jászok Világtalálkozója, ünnepi beszédek: Magyar Levente, Göncz Árpád, Kis Zoltán, Morteza Saffari Nantazi, Csoóri Sándor, Czettler Antal.

Jász művészek, csoportok bemutatása, méltatásai: Bioritmus öröknaptár-beszélgetés Laki Ida festőművésszel (Bencsik, 2006). Darázs Árpádról többen is írtak. Vágó Pál festőművészről és művészetéről (Szió, 1998). Interjú Tóth Ernővel. A Palotásy János Vegyeskar története.

A Berényi Műhelyről: Berényi Műhely (Buna, 1996). A táj és szelleme (Kelényi, 2004). *Jászberény nagyjainak bemutatása:* Déryné (Cenner, 1993). Figus Albert munkásságának méltatása (Bajtai, 1994). A múlt század kiemelkedő operaénekes – méltató sorok Székely Mihályról (Kennedy, 2003). Rengeteg neves jázsági ember bemutatása megtalálható az egyes kötetekben.

Jászberény városrészeinek bemutatása: Felvég (Gyurkó, 1998). Alvég (Gyurkó, 1997).

Hamza Múzeumhoz kötődő események ismertetése: Hamza, a kontinensek közötti kapocs (Molenkamp-Szücs, 2004). Hamza fekete külvárosa (Gurzó, 2012).

Szociológiai tanulmányok: Szociális és mentális térkép Jászberényben (Szarvák, 2005). A szabad idő eltöltésének módjai a tizedik évfolyamra járó jázsági középiskolások körében (Magyarné, 2007).

In memoriam: Fábián Zoltán, Faragó Jánosné, Gyurkó Miklósné, Kiss József, Muhoray György, Rédei István helytörténész, Szegedi Ervin, Tóth János.

Az önkormányzat munkájának bemutatása: Jászberény legnagyobb adófizetői (B. Kiss, 1998). A jászberényi Okmányiroda működéséről (Fodor, 2000).

Helyhatósági választásokról: Területi érdekek érvényesülése az 1994. évi helyhatósági választások során Jászberényben (Szalay, 1995).

Tanulmányutak ismertetése: Magyar Levente és Horti Béla USA-beli tanulmányútjukról írtak. Kiss Henriett Kínai útjáról tartott élménybeszámolót.

Háborús visszaemlékezések: Emlékek két háborúból (Gulyás J., 1995). Szemelvények Bárdos Kálmán hősi halott leveleiből (Magyar A., 2014). I. világháborús emlékművek a Jázságban (Farkas–Fodor, 2014). Front és fogság (1915–1921) (Molnár I., 1993). Hatvan éve történt. Árokszállási gazdacsaládok kitelepítése a Hortobágyra (Földi, 2012). Kitelepítésünk a Hortobágyra (Kladiva, 2013).

Gazdasági jellegű írások: A horizontális együttműködés lehetőségei egy jázsági kistérségben (Pénzes, 2008). Ipari parkok a Jázságban (Kármán, 2011). Uniós források és vállalkozások találkozása (Tóth B., 2010).

Népszokásokról, régi mesterségekről: Adventi és karácsonyi népszokások a Jázságban (Gulyás É., 2013). Húshagyókedd Árokszálláson 1740-ben (Kiss J., 1994). A jázsági kétfestés hagyományai (Fodor D., 2000).

Jászokról, oszétékről, etnikumokról: A jászok betelepítése, a magyarországi jászok a 13–15. században (Selmeczi, 2007). Alán dinasztikus kapcsolatok a 11–12. században (Kovács Sz., 2007). Barangolások oszét földön (Szabó I., 2007). Görögök Jászberényben a 18–19. században (Papp, 1994). Cigányok a Jázságban 1786-ban (Bagi Gábor, 1996). Közép-Európa születése (Frivaldszky, 2014).

Jog világához kapcsolódó írások: A házassági bontóperekről (Nagy O., 1996). Grafológia a büntetőeljárásban (Kármán G., 1997).

Családtörténetek, családkutatások: A Goda név eredete Jászárokszálláson (Goda, 2007). Adatok a makfalvi Dósa és Sóti család történetéhez (Dózsa I.–Dózsa K., 2001).

Szocializmus időszakáról, 1956 forradalmáról: Életkörülmények a „vas és acél országában” és Jászberényben (1950–1956) (Sebők, 2005). Mezőgazdaság kollektivizálása Jászberényben 1956–1961 (Cseh, 2012). Forradalom és megtorlása Jászapátin (Csomor, 2012). Egy alsószentgyörgyi 1956-os forradalmár emlékezete (Lukácsi L., 2012). Személyes emlékeim a forradalom hétköznapijairól (Goda, 2006).

Az informatika tárgyköréből: Tradíció, elektronikus könyvtár és informatika a jászberényi könyvtárosképzésben (Koltay–Tóth E., 2005). Bibliográfiák nyomtatásban és a weben a Szent István Egyetem Alkalmazott Bölcsészeti Karán (Koltay–Tóth E., 2006).

Egy-egy számban jelentős a szerzők száma, gyakran előfordul, hogy akár ötvenen is publikálnak. Most nézzük meg a szerzők kor szerinti megoszlását: a szerzők között megtalálhat-

juk – a gimnáziumi tanulótól az egyetemi hallgatón át az akadémikusig – a különböző korosztályok képviselőit. A szerkesztőkben mindig megvolt az a fontos törekvés, hogy a fiatal szerzők számára lehetőséget biztosítsanak. A kilencvenes években ez a törekvés talán jobban sikerült, mint manapság. (Megjegyzem, hogy a szerzők életkoráról nincs pontos kimutatásom.) Gondolok itt Babucs Zoltánra, aki ekkor még az ELTE történész hallgatója volt, mára már a Hadtörténeti Intézet és Múzeum nagyhírű munkatársa. Megemlíthetem még Furcsa Laurát, aki szintén ekkor publikált először 19 éves korában, vagy Sebők Balázst, mindketten a mai napig fontos szerzői a periodikának. Az előbb említett szerzők a Szent István Egyetem Alkalmazott Bölcsészeti és Pedagógiai Kar tanárai. Szűcs Rita külügyi szakértőként dolgozik, Nagy Orsolya jogászként, Pernyész Anita történelem-magyar-angol szakos tanárként, vagy Nagy Tamás, aki rajz szakos tanárként, Cseh Dániel, Törőcsik István, valamint Szívós Anita, aki német fordításával örvendeztetett meg bennünket, ezért fontos szereplője lett a *Kitekintő* rovatnak.

A szerzők többsége kapcsolatban áll a Jászsággal. Munkájuk, témaválasztásuk vagy a lakóhelyük, szülőhelyük köti ide őket. A szerzők lakóhely szerinti osztályozásából megállapítható, hogy Jászberény-központúság a jellemző, a legtöbben itt élnek és tevékenykednek. Kevesebb szerző szólal meg a környékbeli településekről, de számuk azért jelentős Alattyan, Jászágó, Jászsalsószentgyörgy, Jászapáti, Jászárokszállás, Jászboldogháza, Jászfelsőszentgyörgy, Jászfényszaru, Jászfákóhalma, Jászkisér, Jászládány, Jászszentandrás, Pusztamonostor egyaránt szerepel a névsorban. Jelentős szerzői kört képvisel még Budapest, és Szolnok szerepe is kiemelkedő. Rajtuk kívül az ország számos települése: Aszód, Cegléd, Esztergom, Farnos, Gödöllő, Gyöngyös, Hatvan, Kaposvár, Kecskemét, Kiskunfélegyháza, Kistarcsa, Kőtelek, Kunszentmárton, Mezőtúr, Pestújhely, Sárospatak, Siófok, Szécsény, Szentlőrincskáta, Újszász is szerepel a listán. Az egyetemeket és főiskolákat a nagyvárosokból: Szegedről, Debrecenből, Egerből, Miskolcra, Nyíregyházáról is szépszámmal írással képviselik, köztük diploma- és szakdolgozatokat regisztrálhatunk. A felsorolásban nagyszámú külföldi szerző írását olvashatjuk. A testvérvárosok közül Vechta (Németország) publikálói (Axel Fahl Dreger, Helmut Gross, Andreas Kathe, Frank Kathler, Joachim Kuropka, Hermann von Laer, Holger Morawietz, Peter Nitschke, Karl-Heinz Wehry, Günther Warnken) vannak a legtöbben, de Dortmundból: Hans Joachim Hornig, Münsterből: Óhidy Andrea, Drezdából: Uferné Sárközy Ágnes jelentkezett munkáival. További országok publikálói: Belgium (Bangó Jenő), Ukrajna (Bubenok O. B.), Oroszország (Callagov Szoszlan), Svájc (Czettler Antal, Fritz Scheuer, Vass Dániel), Spanyolország (Kazsuba Attila), Ausztria (Makó Lajos), Hollandia (Molenkamp-Szűcs Rita), Románia (Szép Sándor, Tímár Zsombor), Svédország (Kertész Tamás), Franciaország (Andre Calvas), Ipolybalog (Szlovákia). Más kontinensekről is írtak a Jászsági Évkönyvbe, Amerikából, Ázsiából és Ausztráliából. Ha országokat nézzük, akkor az Amerikai Egyesült Államok, Brazília, Irán szerzői emelhetők még ki.

A szerzők betűrendes névmutatója

1993–2014 között csaknem 400 szerző írásait jelentette meg az évkönyv. Névsorba szedve listájuk a következőképpen alakult:

Ádám Gáborné: könyvtárvezető, Jászárokszállás, 1994–1997, 1998, 2000–2004.
Antall József: miniszterelnök, Bp. 2005.

Aradi Nóra: művészettörténész, Bp. 1996.
Babucs Zoltán: hadtörténész-muzeológus, Bp. 1994–1995, 1997–1998, 2005.
Bagi Gábor: történész, kandidátus, Damjanich Múzeum Szolnok, 1994–1995, 2013.
Bagi Gellértné: könyvtárvezető, Jászládány, 1996.
Balajti Attila: professzor, osztályvezető főorvos, Bp. 1994.
Balla Ferenc: főiskolai adjunktus, TKF, Jászapáti, 1994.
Balla Gábor Tamás: egyetemi docens, SZIE Tanárképző Intézete, Gödöllő, 2003.
Balláné Szabó Ilona: könyvtáros, Jászapáti, 2011–2014.
Balog János: ny. iskolaigazgató, Jb. 2011.
Balogh Tamás: Teleház munkatársa, Jászkisér; 1999.
Bangó Jenő: szociológus, Eupen, Belgium, 2002.
Bangócsné Telek Éva: nyelvtanár, Jb.
Bánkiné Molnár Erzsébet: múzeumigazgató, Kiskunfélegyháza, 2003.
Baráth Károly: fotós, Jb. 1993.
Barta Alíz: gimnáziumi tanuló, Jb. 2011.
Bartos Nándor: ny. tanár, Jb. 2001.
Bartus Pál: COOP Hungary Zrt. ny. vezérigazgató, főiskolai tanár, Jb. 2011.
Bathó Edit, H.: a Jász Múzeum néprajzos muzeológusa, Jb. 1993, 1996–1997, 1999, 2005, 2011.
Bathóné Tábori Katalin: asszisztens, Jb. 2011.
Bátori Bernadett Anett: tanuló, Deák Ferenc Gimnázium, Jászárokszállás, 1998.
Begovné Kasza Ágnes: gyermekkönyvtáros, Gyöngyös, 1995.
Bencsik Ferenc: tanár, Jászfákóhalma, 2006, 2009.
Berente Judit: Külkapcsolatok Baráti Egyesületének elnöke, Jászkisér, 1999.
Berényi István: Széchenyi-díjas geográfus, a földrajztudomány doktora, Bp. 1993.
Bernhardt Renáta: főiskolai tanársegéd, SZIE ABPK, Jb. 2008, 2010.
Besenyi Vendel: ny. agrármérnök, Jb. 1998, 2002–2005, 2008, 2010–2013.
Besenyiné Kis Enikő: tanár, LVG, Jb. 1994.
Bibókné Tomcsányi Rozália: ny. népművelő, Pusztamonostor, 2009.
Bíró János: népművelő, Jászkerület Kft., Jb. 2013.
Bíróné Fülöp Rozália: osztályvezető, Jászsági ÁFÉSZ, Jb. 1995.
Bistey András: újságíró, Szolnok, 1997, 2010.
Bodonyi Csaba: Ybl és Széchenyi-díjas építész, Miskolc, 2014.
Bogoly Magdolna: főiskolai hallgató, SZIE Jászberényi Főiskolai Kar, Jb. 2003.
Bojtos Gábor: főlevéltáros, Szolnok, 2014.
Borbély Jolán: etnográfus, Bp. 1993.
Bordás Andrea: könyvtáros, Városi Könyvtár, Jászapáti, 2001.
Bordás Anna: környezetvédelmi főmunkatárs, osztályvezető, Polgármesteri Hivatal, Jászapáti, 993, 2001.
Bordás Mariann: gimnáziumi tanuló, Jb. 2003.
Boros Dezső: alpolgármester, Jb. 1996.
Boros Imre: ny. iskolaigazgató, Kőtelek, 2001.
Bubenok, O. B.: történész, az Ukrán Tudományos Akadémia Keletkutató Intézményének igazgatóhelyettese, 2007.

Budai László: emeritus professzor, Eger, 2008.
 Bugyi Gábor: munkatárs, Jász Múzeum, Jb. 2014.
 Bujdosó Katalin: könyvtáros, Jászfényszaru, 2009–2014.
 Buna Konstantin: művészeti író, Bp. 1996.
 Buschmann Éva: újságíró-szerkesztő, Jb. 2010, 2012–2014.
 Buschmann Ferenc: a Jász Múzeum természettudományos munkatársa, Jb. 1993.
 Buzás Sándor: ny. tanácselnök, Jb. 2003, 2008.
 Callagov, Szoszlan: történész, Vlagyikavkaz, Észak-Oszétia, 2009.
 Calvas, Andre: francia lektor, TKF, Jb. 1994.
 Cenner Mihály: színháztörténész, Bp. 1993–1994.
 Czettler Antal: jogász, történész, Brugg, Svájc, 1994–1995, 1999, 2002.
 Czigány István: gépészmérnök, Jb. 2001.
 Csajbók József: tanár, Liska József Erőszakmentes Szakközépiskola és Gimnázium, Jb. 1994.
 Csanádi Árpád: Központi Sportiskola, Bp. 1997.
 Csányi Sándor: elnök-vezérigazgató, OTP, Bp. 1995.
 Cseh Dániel: egyetemi hallgató, Debreceni Egyetem, 2011, 2014.
 Csillik Ferenc: Jászkeszi SE elnöke, 1999.
 Csintalan Dóra: könyvtáros, Jászapáti 2012–2014.
 Csomor Józsefné: ny. tanár, Jb. 2006–2014.
 Csoóri Sándor: Magyarok Világszövetségének elnöke, Bp. 1995.
 Csordás Zsolt: főiskolai hallgató, JTF, 1993.
 Csőke Anita: tanítónő, Újszász, 2000.
 Csörgő Terézia: tanár, LVG, Jb. 1994, 2009–2011, 2013.
 Csósz László: történész, Bp. 2000, 2006.
 Darabos Pál: ny. könyvtáros, Bp. 2004.
 Darabosné Gál Ágota: ny. könyvtáros, Bp. 2005.
 Darázs István: sportvezető, Jb. 2006.
 Dávid Áron: egyetemi hallgató, Szeged, 2004, 2006.
 Dávid Ibolya: igazságügyminiszter, Bp. 2000.
 Dienes Dénes: teológus, könyvtárvezető, Sárospatak, 2004.
 Dobák Miklós: tanszékvezető egyetemi tanár, Közgazdaságtudományi Egyetem, Bp. 1998.
 Dobos László: közgazdász-szociológus, Bp. 1995.
 Donáth Ferenc: politikus, Bp. 2006.
 Donáth Ferenc, ifj.: kardiológus, Bp. 2006.
 Dózsa István: állatorvos, Jászapáti, 2001.
 Dózsa Katalin: amatőr családkutató, Bp. 2001.
 Dreger, Axel Fahl: múzeumigazgató, Vechta, Németország, 1997.
 Durucz Éva: iskolatitkár, SZIE Gyakorló Általános Iskola, Jb. 2006.
 Egri Mária: művészettörténész, Bp. 2002, 2013.
 Erdészné Molnár Marietta: főiskolai docens, SZIE ABPK, Jb. 2003.
 Erki Béla: ny. tanár, Jb. 2002.
 Érsek Attila: gimnáziumi tanár, Jászárokszállás, 2011.
 Ézsiás Adrienn: kereskedő tanuló, virágbolti eladó, Jászfákóhalma, 2011–2014.
 Faragó Jánosné: nyugdíjas tanítónő, Jászárokszállás, 1995, 2004.

Faragó László: a Gyermek Ház nyugalmazott igazgatója, fotográfus, Jb. 1994–1995, 2005–2006.
 Farkas Ferenc: nyugdíjas főiskolai tanár, Jb. 1998, 1999, 2000, 2001, 2005, 2008, 2011.
 Farkas Jánosné: Jászfákóhalma, 2010, 2011.
 Farkas Kálmán: ny. tanár, Hatvan, 2010.
 Farkas Kinga: egyetemi hallgató, Kecskemét, 2009.
 Farkas Kristóf Vince: muzeológus, Jász Múzeum, Jb. 2013–2014.
 Fazekas Barbara: főiskolai hallgató, Bp.-Jásztelek, 2010.
 Fábián Zoltán: nyugdíjas főiskolai tanár, TKF, Jb. 1997–1998.
 Fábiánné Kocsis Lenke: tanszékvezető főiskolai tanár, TKF, Jb. 1997.
 Fejér Andor: Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Közgyűlés alelnöke, Szolnok, 1999.
 Fodor Dénes: zenetanár, iskolaigazgató, Jászfákóhalma, 1997, 2000, 2002–2003.
 Fodor Erzsébet: csoportvezető, Polgármesteri Hivatal, Jb. 2000.
 Fodor István Ferenc: polgármester, helytörténeti kutató, Jászfákóhalma 1993–1994, 1996–2000, 2002–2014.
 Főzerné Sándor Ildikó: tanár, Jászapáti, 2002.
 Földi József: közgazdász, Kistarcsa, 2004–2005, 2007–2013.
 Friczné Urbán Magdolna: könyvtárvezető, Jászapáti, 1996–2009.
 Frivaldszky János: ny. mérnök, Bp. 2008–2012, 2014.
 Furcsa Laura: egyetemi hallgató, ELTE, tanársegéd; docens SZIE ABPK, Jb. 1994–1996, 2007–2008, 2014.
 Futó Tibor: jegyző, Siófok, 2013.
 Fügedi-Bárd Judit: pedagógus, karnagy, Bp. 2011.
 Fűkő Levente: múzeumigazgató, Mátra Múzeum, Gyöngyös, 2004.
 Fülöp Istvánné: könyvtárvezető, Jásztelek, 1994–1997, 2013–2014.
 Gaál István: helytörténész, Jászládány, 1997.
 Gál Judit: könyvtáros, Jászsószentgyörgy, 2014.
 Gál Klaudia: történész, Farnos, 2014.
 Gálkné Nagy Erzsébet: tanár, SZIE Gyakorló Általános Iskola és Gimnázium, Jb. 2014.
 Gece Mária: igazgatóhelyettes, István király Általános Iskola, Jászapáti, 2001.
 Gergely András, A.: antropológus, Bp. 2000.
 Gledura Lajos: nyugdíjas főiskolai tanár, Jb. 1999.
 Goda Zoltán: nyugdíjas gépészmérnök, Jb. 2001, 2005–2008, 2014.
 Gömöri Árpád: tanár, Klapka György Ipari Szakmunkásképző Intézet és Szakközépiskola, Jb. 1994, 2003.
 Göncz Árpád: köztársasági elnök, Bp. 1995.
 Gubicz András: mérnök, Jászkeszi, 2004.
 Gulyás Erzsébet: könyvtárigazgató-helyettes, Jb. 1998, 2002–2003, 2006–2014.
 Gulyás Éva: néprajzkutató, Damjanich Múzeum, Szolnok, 1994, 2007, 2013.
 Gulyás János: ny. szakkörvezető, Jászdózsa, 1995, 1997–1998.
 Gulyásné Csintó Etelka: könyvtáros, Jászapáti, 2010.
 Gurzó K. Enikő: művészettörténész, Jb. 2011–2012, 2014.
 Gross, Helmut: egyetemi oktató, Vechta, 2004.
 Gyárfás Eszter: főorvos, Szent Erzsébet Kórház, Jb. 2010.

Győr István: tanár, Jászapáti, 2004.
 Győri Gyula: tanár, Jászapáti, 2001, 2003–2005.
 Győri János: tanár, honismereti kutató, Jászkisér 1994, 1999, 2001–2002.
 Győri János: jogász-közgazdász, Bp. 2000.
 Győriné Czeglédi Márta: polgármester, Jászfényszaru, 1998.
 Gyurkó Miklósné: tanítónő, Jb. 1994–2002.
 Hajdú László: polgármester, Jászkisér, 1999, 2006, 2009.
 Hajek Jánosné: gyermekkönyvtáros, Jb. 1995.
 Halász Péter: a Honismereti Szövetség tiszteletbeli elnöke, Bp. 2010.
 Halla Gabriella: gimnáziumi tanuló, Jb. 2011.
 Hamberger Zoltán: általános iskolai tanuló, Jb. 2005.
 Hambergerné Válik Sarolta: tanár, Jb. 2005.
 Harangozó Márton: gimnáziumi tanuló, Jászberény, 2014.
 Hasznos Rozália: könyvtáros, Városi Könyvtár, Jb. 1993–2013.
 Hegyi Csilla: informatikus-könyvtáros, Szentlőrinc-káta, 2009.
 Hegyi Klára: történész, kandidátus, Bp. 1995.
 Henderson, Frank N.: közgazdász, Idaho, USA, 1993.
 Híves Tamás: munkatárs, Oktatókutató Intézet, Bp. 1994.
 Holló János: akadémikus, Bp. 1996.
 Hornig, Hans Joachim: ny. tisztségviselő, Dortmund, 1999.
 Horti Béla: előadó, Polgármesteri Hivatal, Jb. 1995–1996, 1998.
 Horváth Brigitta: főiskolai hallgató, Jászfákóhalma, 2011–2014.
 Hórvölgyi László: plébános, Jb. 2005.
 Hubai László: a történelemtudományok kandidátusa, tudományos főmunkatárs, Politikátörténeti Intézet, Bp. 2002.
 Huszárné Medve Mária: adjunktus, SZIE JFJ, 2001.
 Illés Anita: tanár, Jászapáti, 2006.
 Ingesné Járvás Irén: könyvtáros, Jászkisér, 2014.
 Istvánovics Eszter: muzeológus, Jósza András Múzeum, Nyíregyháza, 2007.
 Jakus Zoltán: főorvos, Jb. 2008.
 Jankó Róbert: polgármester, Újireg, 2010.
 Jánosi Gyöngyi, B.: intézményvezető, Hamza Múzeum és Jász Galéria, Jb. 1994, 1997, 2001, 2003.
 Járvás István: országgyűlési képviselő, Jászapáti, 1998–2009.
 Józsa László: tanár, honismereti kutató, Kunszentmárton, 1994–1995.
 Juhász Ferenc: fotóművész, London-Bp. 2002.
 Kadosa Lászlóné: főiskolai adjunktus, SZIE ABPK, Jb. 1994.
 Kakuk Mátyás: ny. tanár, Kunszentmárton, 2009–2012.
 Kalló Brigitta: főiskolai hallgató, közgazdász, Jászfákóhalma, 2012–2014.
 Kalmár István: ny. tanár, Jászládány, 2010.
 Kalmár Istvánné: könyvtáros, Jászládány, 2006, 2007.
 Kalmár Pálné: ny. gimnáziumi igazgató, Jászapáti, 2011.
 Kathler, Frank: marketing menedzser, Vechta, Jb. 1998.
 Kazsimér Andrea: gimnáziumi tanuló, Lehel Vezér Gimnázium, Jb. 2007.

Kazsuba Attila: főorvos, Erzsébet Kórház, Jb., Barcelona, Spanyolország, 1997, 2011–2012.
 Kármán Antal: vezérigazgató, Aprítógépgyár, Jb. 1994, 2002, 2008–2014.
 Kármán Gabriella: segédmunkatárs, Országos Kriminológiai és Kriminalisztikai Intézet, Bp. 1997.
 Kárpáti Zoltánné: főelőadó, Polgármesteri Hivatal, Jb. 1997, 2002.
 Kékesi Olga: orvos, Zöld Jövő Környezetvédelmi Egyesület, Bp. 1998
 Kékkői László: nyugdíjas tanító, Szécsény, 1997.
 Kelényi István: művészettörténész, Bp. 2002, 2004.
 Kennedy György: zenekritikus, Sidney, Auszália, 2003.
 Kerékgyártó Gyula: amatőr régész, Jb. 1996.
 Kertész Dénesné: ny. tanár, Berettyóújfalú, 2014.
 Kertész Péter: egyetemi hallgató, Szeged, 2004.
 Kertész Róbert: régész, Damjanich Múzeum, Szolnok, 1995.
 Kertész Tamás: könyvtáros, Stockholmi Egyetem, 2001.
 Keserű Luca: művészettörténész, ELTE BTK, 2014.
 Kis Ildikó, 2004.
 Kis Zoltán: FM államtitkár, országgyűlési képviselő, Jb. 1994, 1995, 1997.
 Kiss András: aljegyző, Jb. 1995, 1998, 2001.
 Kiss Béláné: könyvtárvezető, Jászfákóhalma 1994–2009, 2010.
 Kiss Erika: újságíró, Jb. 1993, 1996–1997, 2012–2013.
 Kiss Gábor: történész, Jb. 2003.
 Kiss Henriett: tanársegéd, adjunktus SZIE JFK, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2011, 2012, 2013.
 Kiss József: nyugdíjas vezetőtanár, a történelemtudomány kandidátusa, Bp. 1993–1998, 2001.
 Kiss József: városgazdálkodási osztályvezető, Jb. 1996.
 Kiss Józsefné: ny. tanár, Bp. 2002, 2005.
 Kiss Judit: főiskolai tanársegéd, TFK, Jb. 1997.
 Kiss Szaléz, P.: ferencrendi szerzetes, 2003.
 Kissné Klenyánszky Ilona: ny. tanár, Bp. 2006.
 Kissné Szántai Sarolta: ny. tanítónő, Jb. 2014.
 Kladiva Imre: külterületi esperes, c. kanonok, Jászapáti, 2013.
 Knorné Csányi Zsuzsanna: könyvtárvezető, SZIE ABK, Jb. 2007.
 Kocsis Gyula: egyetemi adjunktus, Bp. 2002.
 Kocsisné Bakos Ilona: gyermekkönyvtáros, Jb. 1995.
 Kókai Magdolna: muzeológus, Jász Múzeum, Jb. 1998, 2000.
 Kollár Márton: mérnök, irodavezető, Jb. 1994, 1999, 2001.
 Koltay Tibor: tanszékvezető, SZIE ABK, Jb. 2005–2006
 Koós Judith: művészettörténész, Bp. 1995.
 Kovács Béláné Pető Magdolna: tanár, Jászfényszaru, 1996.
 Kovács Bernadaett: főiskolai hallgató, Bp.-Jásztelek, 2010.
 Kovács István László: építész, Bp. 2014.
 Kovács J. Béla: tanár, Pestújhely, 2006–2009.

Kovács Szilvia: doktorandusz, Szegedi Egyetem, 2007.
 Kovácsné Urbán Éva: könyvtáros, Jászfényszaru, 2004.
 Kopácsy Béla: nyugdíjas főigazgató-helyettes, TKF, Jb. 1997.
 Kovács Dániel: főiskolai tanár, Szeged, 2002.
 Kugler Erika: rajz szakos tanár, SZIE ABK Gyakorló Iskola, Jb. 2010, 2014.
 Kulcsár Valéria: muzeológus, Petőfi Múzeum, Aszód, 2007.
 Kuli Barnabás: agrármérnök, Gödöllő, 2013.
 Kun Tibor: tanár, Jb. 2012.
 Kuroпка, Joachim: professzor, Vechta, Németország, 1998.
 Laer, von Hermann: professzor, Vechta, Németország, 1998.
 Lévai Mónika: Autoelektro Kft., Jb. 2000.
 Lovas Lajos: igazgatóhelyettes, Mezőtúr, 2009.
 Löffler Erzsébet: igazgató, Főegyházmegyei Érseki Gyűjtemény, Eger, 2011.
 Lukács István: alezredes, rendőrkapitányság, Jb. 1997.
 Lukácsi Eszter: egyetemi hallgató, Magyar Képzőművészeti Egyetem, Bp. 2008.
 Lukácsi László: tanár, Jászalsószentgyörgy, 2009–2010, 2012, 2014.
 Lukácsi Pál: mérnök-újságíró, Jászfákóhalma, 1999.
 Magyar Alíz: tanár, Bp. 2005, 2014.
 Magyar Barbara: tanuló, Gyakorló Általános Iskola, Jb. 1998.
 Magyar Istvánné: nyugdíjas, Jb. 2014.
 Magyararné Fazekas Ágnes: tanársegéd, SZIE ABK, Jb. 2007.
 Magyar Levente: polgármester, Jb. 1995–1996, 2013.
 Magyar Zsolt: magyar-történelem szakos tanár, Liska József Szakközépiskola és Gimnázium, Jb. 2007.
 Macsi Sándor: tanár, helytörténész, Jászágó, 1993, 1998–2000, 2002.
 Major Judit: könyvtárvezető, Jászládány, 2004.
 Makó Lajos: családkutató, Bécs, Ausztria, 2014.
 Makovecz Imre: Kossuth-díjas építész, Bp. 1993.
 Mandl Erika: könyvtáros, Kaposvár, 1998.
 Máté Éva: Vöröskereszt Jászági Területi Szervezete vezetője, Jb. 2005.
 Mátics Béla: mérnök, Jászberény, 2013.
 Mészáros László: jegyző, Jászfényszaru, 1998.
 Metykó Béla: mérnök, Jászberény, 2014.
 Mihályi Gábor: művészeti vezető, Magyar Állami Népi Együttes, Bp. 2013–2014.
 Mihályi József: nyugdíjas, szakkörvezető, Jászapáti, 2001.
 Mihályi Mária: gyermekkönyvtáros, Gyöngyös, 1995.
 Miklós Gyula: tanár, Bp. 2009.
 Miklósné Kis Ildikó: adjunktus, Szent István Egyetem Főiskolai Kara, Jb. 2001, 2004.
 Mizsei Béla: országgyűlési képviselő, Szolnok, 1996, 1998–1999, 2001.
 Ménkü János: művelődési ház igazgató, Jászfelsőszentgyörgy, 2007.
 Molenkamp-Szücs Rita: külügyi szakértő, Sao Paolo, 2004, 2007–2008.
 Molnár Illés Gábor: nyugdíjas, Jászszentandrás, 1993, 2007.
 Molnár László: villanyszerelő, Jászfákóhalma, 2006.
 Morawietz, Holger: docens, Vechta, Németország, 2001.

Morvay Lajos: fényképész, Jb. 2006.
 Mosonyi Sándor: jogász, vállalkozó, Alattyán, 2008.
 Mozsár Lászlóné: könyvtárvezető, Jászágó, 1994–1996, 1998.
 Mrena Istvánné: tanár, Szolnok, 1994.
 Muharay Elemér: népművelő, rendező, 2008.
 Muhoray György: mérnök, műszaki tanácsos, Jb. 1993–1995, 1999, 2001–2002, 2004.
 Müller Attiláné: könyvtárvezető, Jászalsószentgyörgy, 1996, 1998, 2014.
 Nagy Albert: agrármérnök, Jászboldogháza, 2007.
 Nagy András: igazgató, Lehel Vezér Gimnázium, alpolgármester, tanácsnok, Jb. 2002, 2009, 2012.
 Nagy Dezsóné: növénytermesztő, technikus, Jászfákóhalma, 2012, 2014.
 Nagy Ferencné Berente Katalin: tanár, Jászapáti.
 Nagy Ildikó: könyvtáros, Jászfényszaru, 2009–2014.
 Nagy Lajosné: tanítónő, Jászárokszállás, 2000.
 Nagy Levente: doktorandusz, ELTE, Bp. 1998.
 Nagy Nikolett: könyvtáros, VKIK, Jb. 2010.
 Nagy Orsolya: jogász, Jb. 1996.
 Nagy Tamás: tanár, Jb. 2012.
 Nagy Varga Vera: muzeológus, Cegléd, 2002.
 Nagyné Fehér Edit: egyesületi elnök, Jb. 2009.
 Natanzi, Morteza Saffari: az Iráni Köztársaság nagykövete, Bp. 1995.
 Nemoda István: főosztályvezető, Bp. 2004.
 Németh Béla Elek: ny. egyetemi oktató, Eger, 2008.
 Nitschke, Peter: politológus, Vechta, Németország, 2003.
 Óhidy Andrea: egyetemi oktató, Münster, 2011.
 Orosz István: tanár, alpolgármester, Jászdózsa, 2001.
 Ötvös Nagy Ferenc: ötvösművész, Kecskemét, 2004.
 Paksi Margit: főiskolai adjunktus, SZIE ABK, Jb. 2009.
 Paksy Gábor: építész, VÁTI, Bp. 1995.
 Pál Tünde: rendezvényszervező, Bp. 2008.
 Palla Lászlóné: főiskolai docens, TKF, Jb. 1998–1999, 2005, 2007–2008.
 Palócz Dorina: gimnáziumi tanuló, Nagyboldogasszony Katolikus Iskola és Gimnázium, Jb. 2013.
 Pap Gábor: művészettörténész, Kecskemét, 1994.
 Papp István: közgazdász, Jászfákóhalma, 2014.
 Papp Izabella: levéltáros, Jászboldogháza, 1994, 1996, 2007, 2012.
 Pápai Júlia: antropológus, kandidátus 1997, 2000–2001.
 Parti Csaba: könyvtáros, Jb. 2008, 2010.
 Pázmándi István: közgazdász, Jb. 1993.
 Pető László: könyvtáros, Jászfényszaru, 2006, 2007.
 Pethő László: főiskolai tanár, ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar Andragógiai Tanszék, Jb. 1993–1996, 1998, 2000, 2012.
 Petrics Anna: tanár, LVG, Jb. 2008.
 Pernyész Anita: gimnáziumi tanuló, Jb. 2011.

Pénzes Ibolya Rózsa: tanszékvezető főiskolai tanár, Gazdasági Főiskola, Szolnok, 2008.
 Péter Judit: szociológus-szociálpolitikus, MTA Regionális Kutatások Központja, Szolnok, 2000.
 Pónyai Györgyi: filmtörténész, Bp. 2003.
 Rébai Fatima: művészettörténész, Magyar Nemzeti Galéria, Bp. 2014.
 Rédei István: helytörténeti kutató, Jb. 1995.
 Rédei István: elnök, Jászsági ÁFÉSZ, COOP Jb. 1995, 2008.
 Rékasi Károly: színművész, Budapest, 1999.
 Rohonczy Viktor: ny. mérnök, Jb. 2013, 2014.
 Rózsa Sándor: onkológus főorvos, Jb. 1993.
 Rüblein Richárd: nyugdíjas jogász, Bp. 2001–2002.
 Saáry Éva: író, Lugano, 2004, 2012.
 Sallai János: határőr alezredes, osztályvezető, Bp. 2003.
 Sándor László: tanár, Liska József Erősáramú Szakközépiskola Gimnázium és Kollégium, Jb. 1994.
 Sárközi János: fotográfus, Jb. 2005, 2011.
 Sáros László: főépítész, Budapest-Jb. 1997, 2014.
 Sas Erzsébet: nyugdíjas, Jászberény, 2014.
 Sas István: igazgató, DMK, Jb. 1999, 2001, 2013.
 Scheuer, Fritz A.: nyugdíjas jegyző, Wohlen, Svájc, 1995.
 Sebestyén Klára: Teleház munkatársa, Jászkisér, 1999.
 Sebestyén Kereszthidi Gabriella: főiskolai adjunktus, SZIE ABK, Jb. 2009.
 Sebők Balázs: főiskolai docens, SZIE ABPK, Jb. 2000–2001, 2005–2006, 2008, 2013–2014.
 Sebőkné Lóczi Márta: főiskolai docens, TKF, Jb. 1997, 2000, 2002.
 Seji Amezínim: tanuló, Deák Ferenc Gimnázium, Jászárokszallas, 1998.
 Selmeczi Kovács Attila: muzeológus, Néprajzi Múzeum, Bp. 1998.
 Selmeczi László: régész, kandidátus, Budapesti Történeti Múzeum, Bp. 1994, 2006–2007.
 Sharon McElveen Altman: egyetemi oktató, Dél-Kaliforniai Egyetem, USA, 2012.
 Simon Károly: rendőr, Jászsószentgyörgy, 2014.
 Sinka Annamária: főiskolai tanársegéd, SZIE ABPK, Jb. 2014.
 Sinka Róbert: geográfus, Jász-Tel Rt., Jb. 1999.
 Stanitz Károly: a JTF főigazgató-helyettese, Jb. 1993, 1998, 2004.
 Stefán Ildikó: főiskolai adjunktus, TKF, Jb. 1998.
 Stelkoviczné Kreuter Anikó: gimnáziumi tanár, SZIE Gyakorló Sport- és Általános Iskola és Gimnázium, Jb.-Szolnok, 2014.
 Streitmann Andrásné: ny. tanár, Jb. 2014.
 Suba Györgyné: népművelő, Jb. 2011.
 Sugár Istvánné: könyvtárvezető, Jászfényszaru, 1994–2000, 2005–2007.
 Sugár Judit: könyvtáros, Jászfényszaru, 2001, 2002.
 Sugárné Koncsek Aranka: helytörténeti kutató, Bp. 1994–1995, 1999–2004.
 Szabó Andrea: Teleház munkatársa, Jászkisér, 1999.
 Szabó Béla: ny. főkönyvelő, Jb. 1995, 2003.
 Szabó Béla: egyetemi tanár, Eszterházy Károly Főiskola, Eger, 2007.

Szabó Benjámín: ny. mérnök-menedzser, Bp. 2010.
 Szabó Ervin: egyetemi hallgató, Jászkisér, 2001.
 Szabó István: ny. muzeológus, Szolnok, 2007.
 Szabó Jánosné: könyvtárigazgató, Városi Könyvtár, Jb. 2005, 2007, 2010, 2012–2013.
 Szabó László: ny. egyetemi tanár, Szolnok, 2007, 2009.
 Szabó Lászlóné: ny. muzeológus, Szolnok, 2013.
 Szabóné Gara Irén: környezetvédelmi szakértő, Jb. 2005.
 Szakál Jánosné: könyvtáros, Jászkisér 1996–1997, 1999–2007, 2009–2013
 Szalay György: tanár, Klapka SZKI, Jb. 1995, 2104.
 Szántai Katalin: ny. tanár, Jb. 2004, 2014.
 Szántai Tibor: újságíró, Jb. 2002, 2005.
 Szarvák Miklós: ügyvezető, Jászsági Fajtakísérleti Állomás, Jászboldogháza, 2005.
 Szarvák Tibor: szociológus, MTA RKK, Szolnok, 2000–2001, 2004–2005, 2007.
 Szaszko Rita: főiskolai docens, Jb. 2014.
 Szathmáry István: közíró, Szolnok, 2002.
 Szécsi Tünde: főiskolai adjunktus, SZIE JFK. egyetemi oktató, Florida Gulf Coast University, USA, 2002–2005.
 Szekeres József: ny. tanár, Bp. 2005.
 Széll Jenő: Népművészeti Intézet igazgatója, 2008.
 Szép Sándor: vegyészmérnök, Műszaki Egyetem, Iasi-Jászvásár; Románia, 1997.
 Szij Rezső: művészettörténész, Bp. 1998.
 Szikra Ferenc: hivatalvezető, Földhivatal Jb. 2003.
 Szikszai Ilka: szellemi szabadfoglalkozású, Jászfákóhalma, 2012.
 Szikszai Mária: könyvtárvezető, Jászapáti, 1994–1996.
 Szilágyi Janka: kutatási asszisztens, Kisgyermekkorai Matematika Csoport, Buffaloi Egyetem, USA, 2004.
 Szilágyi Miklós: néprajzkutató, Bp. 2012.
 Szilágyiné Hódosi Zsuzsanna: főiskolai docens, TKF, Jászberény 1994–1995, 1997, 2007.
 Szilvay Péter: főiskolai hallgató, Bp.- Jásztelek, 2010.
 Sziráki András: JNKSZ Megyei Kereskedelmi és Iparkamara elnöke, Szolnok, 2008.
 Szívós Anita: egyetemi hallgató, JATE Szeged, Jb. 1997–1998.
 Szlanov, Alan: történész, Vlagyikavkaz, 2006.
 Szoboszlai Zsolt: szociológus, MTA RKK, Szolnok, 2001.
 Szőgyi Lenke: szociológus, MTA Politikatudományi Intézete, Bp. 2001.
 Szőke Zoltán, Z.: elnök, ÁFEOSZ, Bp. 2013.
 Szűcs Lajos: polgármester, Jászboldogháza, 2005.
 Szűcsné Kövér Szilvia: Jászboldogháza, 2005.
 Szüle Katalin: helytörténeti kutató, Jászkisér, 2002, 2014.
 Tajthy Tihamér: ny. mérnök, Bp. 1997.
 Tajti Józsefné: könyvtáros, Jászapáti, 2011.
 Tál Gizella: újságíró, Szolnok, 2002.
 Tamus Márton: fotográfus, Bp. 2006.
 Telek Béla: főiskolai adjunktus, TKF, Jb. 1994.
 Telekes Nikolett: főiskolai hallgató, SZIE JFK, Jb. 2003.

Teller Ede: atomfizikus, Berkeley Egyetem, USA, 1993.
 Tímár Gábor: igazgató, Palotásy János Zeneiskola, Jb. 2003.
 Tímár Zsombor: polgármester, Gyimesfelsőlók, Románia, 2011.
 Tokajiné Demecs Katalin: JNKSZ Megyei Közgyűlés alelnöke, Szolnok, 2003.
 Tolnay Gábor: múzeumigazgató, kandidátus, Mezőtúr, 1995.
 Tóth Bernadett: közgazdász, Debrecen, 2010.
 Tóth Edit: főiskolai tanár, SZIE Alkalmazott Bölcsészeti Kara, Jb. 2009.
 Tóth Erika: tanársegéd, SZIE Alkalmazott Bölcsészeti Kara, Jb. 2005–2007.
 Tóth Gábor: a neveléstudomány kandidátusa, Bp. 1996.
 Tóth János: a Jász Múzeum igazgatója, Jb. 1993.
 Tóth Pál Péter: szociológus, a történelemtudomány kandidátusa, Bp.-Jászárokszallás 1993–1994.
 Tóth Tibor: egyesületi elnök, Jászfényszaru, 1998, 2000–2002, 2014.
 Töröcsik István: egyetemi hallgató, muzeológus, Jászapáti, 2001, 2004–2005, 2009, 2014.
 Török Enikő: doktorandusz, ELTE, Budapest, 1997.
 Uferné Sárközy Ágnes: vegyész mérnök, Drezda, 2002–2007, 2013.
 Újváry Zsuzsanna, J.: egyetemi docens, PPKE Történeti Intézet, 2012.
 Urbán Aladár, Z.: ny. tanár, a Palóc Társaság elnöke, Ipolybalog, Szlovákia, 2013.
 Urbán László: főiskolai hallgató, SZIE ABK, Jb. 2007–2008.
 Urbán László: tudományos főmunkatárs, SZIE Regionális Gazdaságtani és Vidékfejlesztési Intézet, Gödöllő, 2012–2013.
 Urbán Péterné: művelődésszervező, Jászapáti, 2001.
 Utasi Hajnalka: költő, gazdaság-informatikus, Jb. 2005–2006, 2011–2012.
 Valér Éva: településkutató, a műszaki tudomány kandidátusa, Bp. 1993–994.
 Varga Imre: ny. irodalomtörténész, az irodalomtudományok doktora, Bp. 1999, 2002, 2007.
 Varga Imre: ny. honvéd zászlós, Jb. 2012.
 Varga Kapisztrán: tanár, ferences rendi szerzetes, Esztergom, 1994.
 Varró Ferencné: hivatalvezető, SZIE JFK Jb. 2003.
 Vass Dániel: fotográfus, Lugano, Svájc, 2012.
 Vida Szabó Ferenc: szociológus, Bp. 1999.
 Vidovich Kálmán: cserkész tisz, Jb. 2010.
 Wahlen, Ronald D.: óvodapedagógus, Buffalo, USA, 1996.
 Warnken, Günther: főiskolai tanár, Vechta, Németország, 1999.
 Wehry, Karl-Heinz: tanár, Vechta, Németország, 2002.
 Wirth Gábor: főiskolai hallgató, Jb. 2002.
 Wirth István: főiskolai docens, SZIE JFK, Jb. 2004, 2007.
 Wirth Lajos: főiskolai docens, SZIE ABK, Jb. 2005, 2007, 2009, 2012–2014.
 Zádorné Zsoldos Mária: levéltár igazgató, JNSZM Levéltár, Szolnok, 1995, 1997.
 Zakróczy Béla: ny. mérnök, Bp. 2003, 2005.
 Zrupkó Ferencné: iskolaigazgató, Jászboldogháza, 2005.
 Zsámboki Sándor: FM főosztályvezető, Bp. 1994.
 Zsidei Andrásné: könyvtárvezető, Jászdózsa, 1994, 2000.
 Zsolnay László: művészettörténész, Damjanich Múzeum, Szolnok, 1995.
 Rövidítésjegyzék a mutatóhoz:

Bp.	Budapest
Jb.	Jászberény
ny.	nyugdíjas
Sz.	Szolnok
JNKSZM	Jász-Nagykun-Szolnok Megye/Megyei
SZIE	Szent István Egyetem
SZIE ABK	Szent István Egyetem Alkalmazott Bölcsészeti Kara
SZIE JFK	Szent István Egyetem Jászberényi Főiskolai Kara

Józsa László

ELHUNYT PAPOK EMLÉKE

Értékes könyvvel gyarapodott a 2015. év nyarának utolsó napjaiban a magyar katolikus egyháztörténeti irodalom tárháza. A korszakalkotó jászapáti kezdeményezést követően, miután 2007-ben Molnárné Szikszai Klára szorgalmas kezei alól „Urunk szolgálatában” címmel kikerült szülővárosa katolikus papjainak teljes monográfiája, most Jászberényben valósult meg ugyanaz a nemes szándék: Subáné Kocsis Julianna gyönyörűsége új könyve is elkészült a Signál-Print Kft. Jászberényi nyomdájában.

Amikor az ember kézbe vesz egy frissen kiadott nyomdai terméket, amelyen még érződik a nyomdafesték illata, lázas mohósággal üti fel, először csak nagyjából lapozza végig, utána azon veszi magát észre, hogy ráesteledett, villanyt kell gyűjtani, de még mindig habzsolja, forgatja, nem tudja letenni, időérzékét elveszítve belefeledkezik az olvasásba. Így történt a jelen sorok írójával is, aki hasonló ügyben próbál fáradozni, hogy szülőhelye papjainak méltó emléket állíthasson, és önkéntelenül tolnak ajkára Petőfi örök szép vesszorai: „Olvas-tam, költőtárs, olvastam művedet, s nagy az én szívemben ő gyönyörűsége.” Igen, mert ez a könyv, Subáné alkotása nem csak ismeretet nyújt, információt és tudást közvetít a jászok fővárosában működő katolikus papok hitbuzgalmi szolgálatáról, keresztény és magyar kultúrát gyarapító tevékenységéről, hanem lelket gyönyörködtető olvasmány is. Érthető, hiszen az író nem kezdő ebben a „szakmában”. Korábbi művei hasonló ízléssel és hozzáértéssel készültek, stílusa nem csak kiforrott, de élvezetes is, ami csak előnyére válik munkájának, miközben a tudományos igényt s a hihetetlen pontosságra való törekvést egy pillanatra sem téveszti szem elől. Óriási feladatra vállalkozott, közel ötszáz év – fél évezred! – helyi egyháztörténelmét öleli fel, és nem- csak a hivatalosan Jászberényben szolgálatot teljesítő plébánosok, káplánok, hitoktatók, hittanárok életrajzát adja közre, hanem szinte megszámlálhatatlan olyan lelkipásztor adatait is, akik ugyancsak a jeles jász helységben látták meg Isten szép világát. A felkutatott adatok óriási mennyiségét jelzi, hogy csak a Nagyboldogasszony főtemplom és plébánia viszonylatában 34 plébános és 246 káplán (segédlelkész) életútját rögzíti a szerző. De ott van még a Jézus szent nevét viselő egykori ferences templom, majd a szentkúti Mária szent neve és a porteleki Jézus mennybemenetele plébánosainak, káplánjainak, végül pedig az önálló hittanárok, paptanárok, a Szent Klára Otthon lelkészeinek bemutatása, továbbá a jászberényi születésű és a Jászkürt városához kötődő papok és szerzetesek tevékenységének, teljes életművének feldolgozása.

A szerző a hatalmas levéltári és könyvészeti anyag összegyűjtése után döntési helyzetbe került: a nagy történelmi múlttal és hagyományokkal rendelkező ferences templom szerzetesinek felsorakoztatásától el kellett tekintenie, hasonlóképpen a szegénygondozással, betegápolással, oktatással foglalkozó nővérek tevékenységét sem lehetett már taglalni ebben a kötetben. A terjedelem végessége csak a papok életrajzának bemutatását tette lehetővé. Így is 463 életút bemutatása valósult meg, ami szintén rekord teljesítménynek minősül.

Ami a tartalmi vonatkozásokat illeti, megállapíthatjuk, hogy a szerző tökéletesen elérte azt a nemes célt, melyet ő maga így definiált a bevezetőben: „Ez a könyv emléket szeretne állítani mindazoknak az egyházi személyeknek, akik Jászberény kulturális életéhez, szellemi

értékeihez hozzájárultak, akik római katolikus hitünket »átmentették« a történelmi, politikai és természeti katasztrófákon át a következő nemzedékek számára.” Szántó József apátplébános, jászkun főesperes úr előszavának soraival kiegészítve: „Isten Országának munkásai voltak Jászberényben, azért éltek, olykor szenvedtek, áldozatot hoztak és haltak meg, hogy Isten Orzága épülni tudjon a szívekben.” Ez vonalvezetés érvényesül valamennyi életmű bemutatásán, még kivételes esetekben is, mint amikor az illető egyházi személy a pártpolitika nyomása következtében olyan megnyilatkozásra kényszerült, ami még a hívőközösség kedélyét is felborzolta. A szerző azonban tárgyilagosan foglal állást: „Az utókornak nem tiszte megítélni a régebbi korok embereinek tetteit, cselekedeteit. Az ő életére (életükre) is igaz a Biblia mondása: „Ne ítéljétek, hogy ne ítéltessetek! Mert amilyen ítélettel ítéltétek, olyannal ítéltétek, és amilyen mértékkel mértek, nektek is olyannal mérnek...”

Nagy értéke a könyvnek, hogy a szorosán vett lelkipásztori munka, a templomi szertartások végzése mellett felmutatja a papok emberbaráti tevékenységét is. Egyetlen példával lehetne ezt illusztrálni, amikor a szentkúti templom egykori plébánosáról, Sólyom József esperes úrról elmondja, hogy a szociális érzékenységéből eredően a karitatív munkát is felkarolta: az öregek napközi otthonában rendszeresen látogatta a gondozottakat, karácsony előtt csomagokat készített számukra, Szent Erzsébet ünnepén megvendégelte a rászorulókat, a doni áttörés emléknapiján a szentmise után mindig vendégül látta a résztvevőket. Anyagi támogatására mindig számíthattak a cserkészek, a hittanosok és egyéb közösségek. A kórházban minden harmadik vasárnap misézett, szívesen látogatta és szentségekben részesítette a beteget. Hasonló példákat találunk a szolgálatot teljesítő lelkipásztorok többségénél.

A változatos életutak színes palettáját a szerzőnek az a szándéka gazdagítja, hogy a lepergett évszázadok sorsdöntő eseményeit, a fejlődés időszakának látható eredményeit is dokumentálja a könyv lapjain.

A szerző fáradhatatlan kutatásainak köszönhetően Jászberény város helytörténeti irodalma újabb adatok sokaságával bővült. Aki ezt az ízléses külsejű vaskos kötetet végigolvassa, jólesően tapasztalja, hogy sokkal többet tud e jeles városnak a múltjáról, mint annak előtte.

A szerző felbecsülhetetlen értékű munkája mellett a legnagyobb elismerés hangján kell szólni arról a példamutató összefogásról, amely ennek a nagyszerű könyvnek a létrehozását elősegítette. A kiadás megtisztelő kötelezettségét a Jászok Egyesülete, a Nagyboldogasszony Főplébánia és a Keresztény Értelmiségi Szövetsége (KÉSZ) Jászberényi csoportja vállalta, a megjelentetés költségeihez pedig Az OTP Nyrt., a Jászok Egyesülete, Jászberény Város Önkormányzata, ARTANDER Kft., Signal-Print Kft., a térség országgyűlési képviselője és az előfizetők (legnagyobb számban és példaértékű hozzáállással a jászberényiek) áldozatkészsége biztosította az anyagi támogatás jelentős részét. Igazi közösségi együttműködés eredménye ez a nagyszerű és hiánypótló kiadvány.

Végezetül idézzük fel ismételtelen a város egykori hírneves apát-plébánosának, Kele István pápai prelátusnak nemes gondolatit, aki az elhunyt papok emléke előtt ciprusággal, az élők erőfeszítésének jutalmaként virágszállal tiszteleg. Elismerésünk és köszönetünk kifejezésül a nyíló virágok sokaságából megtiszteltetésként a legszebb szál virág a szerzőt illeti.

(Suba Györgyné: Isten országának munkásai Jászberényben – Jászberény, 2015.)

Fodor István Ferenc

BATHÓ EDIT: A SZŐLŐ TERMESZTÉSE A JÁSZSÁGBAN

Nagyanyám annak idején azt mondta, hogy „kimegyek a szőlőbe!” Én gyerekként hegyeztem a fülem: hogy lehet a szőlőbe kimenni? Hogy lehet az almába, vagy a dióba kimenni? Ahogy nőttem, rájöttem, hogy szőlőföldről van szó, ahol a szőlő terem. Igen ám, de egyszer arra is rájöttem, amikor nagyanyám engem kivitt, hogy ott aztán egy fia szőlőtőke sincs. Hát milyen szőlő az? Még jobban bonyolította a helyzetet egy felismerés, amit már történelmet tanuló iskolásként éltem meg: egészen pontosan az, hogy mi tulajdonképpen „hétszilvafás nemesek” vagyunk. Nagyanyámék ugyanis heten érték meg a második világháború utáni időszakot, amikor hosszában már nem tudták elosztani a földet (olyan „gatyamadzagnyi” parcella lett volna), hanem keresztbe tették ugyanezt, és mindegyikbe jutott egy szilvafa. Merthogy a tagosítás előtti időkből a szőlő, az erdő, meg a gyep megmaradt így külön, és ez a tsz-t sem nagyon érdekelte.

Egyszer aztán még nagyobb koromban végigutaztam a Jászságon Dósától Ladányig vonattal, s mit nem látok? Dósa szélén bokros, fás terület. Elhagytuk Apátit: bokros, fás terület. Irány Jászkisér: bokros, fás terület. Kiderült, hogy mindegyiket *szőlőnek* hívják –, de azokban sem volt egy tőke sem, mint a jákóhalmiban.

A Jász Múzeum etnográfus igazgatójának könyvéből fény derül a titokra. Éppen időben, hiszen még vannak, akik ha áttételesen is, de adatokkal tudtak szolgálni a könyv megírásához. Személyesen már senki nem emlékszik a 130 évvel ezelőtti időkre, amikor a behurcolt filoxéra pusztítása előtt szőlő termett a *szőlőben*.

Nagy vesztesége lett volna napjainknak, ha a feledés homályába vész mindaz az információ, amit a szerző leírt ebben a könyvben. A lapokról megelevenedik a hajdani *szőlő* – az összes szabályával, szabálytalanságával. Hallani véljük a szüretelők víg danáját, s a még vígabb szüreti bálokon felcsendülő nótákat. Látni véljük a nyári nap melegében végzett munkálatokat, a korabeli eszközöket. Megtudjuk, hogy a 20. században is voltak szőlőtelepítések a termelőszövetkezetekben több településen is, de az már nem a régi rend szerint működött, s előbb-utóbb kiszántás lett a sorsa.

Megtudjuk azt is, hogy Jászberény és Jászszentandrás még ma is szőlőtermő vidék, része a Kunsági borvidéknek, de azt is megtudjuk, hogy ma már egyre kevesebben végzik ezt a nagyon nehéz, precíz munkát, amit a szőlőművelés megkíván.

S hogy mi mindent tudunk még meg ebből a gazdagon illusztrált könyvből? Azt már le sem írom, hiszen csak motiválni akartam a kedves leendő olvasókat, hogy vegyék kézbe, és minél többen olvassák jászsági múltunk egy hangulatos kis szeletét. Nem bánják meg!

(Jászberény, 2014. Jász Múzeum: Jászsági Füzetek 51. szám. 224 oldal.)

Szerző: Fodor István Ferenc nyug. polgármester

Kép: a könyv címlapja

Jászsalsószentgyörgy¹
2014*Szeptember*

- A XX. Jász Világtalálkozón Jászapátin képviseltette magát Jászsalsószentgyörgy. Szarvák Imre polgármester megkapta a felkérést és átvette a stafétát a XXI. Jász Világtalálkozó 2015-ös megrendezésére. /J.K. 2014/2 XX.évf.2.sz./

- 2014. IX. 1-én újra iskolaként működik a „Szent Imre Iskola”. /J.K. 2014/2 XX.évf.2.sz./

- IX. 17-én került megrendezésre a Jász Baráti Társaságok Fóruma által szervezett helytörténeti vetélkedő. /J.K. 2014/2 XX.évf.2.sz./

Október

- Tájékoztató a helyi önkormányzati képviselők és polgármesterek választásáról. /J.K. 2014/2 XX.évf.2.sz./

- Tájház nyílt Jászsalsószentgyörgyön. /R. XXI.évf.5.sz. 2014.október/

November

11. A jászsalsószentgyörgyi származású Radics Kálmán, a Hajdú-Bihar Megyei Levéltár nyugalmazott igazgatója tartott előadást. Simon Károly bejelentette, hogy egyesületté alakul a helytörténeti kör. /Ú.N. 2014.XI. 11./

18. XI. 22-én szombaton délután a község háza dísztermében adventi koszorúkat, különböző díszeket készítenek az érdeklődők Bene Bernadett virágkötő segítségével. /Ú.N.2014. XI.18./

December

4. A Helytörténeti és Hagyományörző Egyesület vendégeként Barna Tamás okleveles erdőmérnök tartott előadást. /Jászkürt Újság. 2014.XII.04./

11. A község házában adventi koncertet tartottak. /U.N. 2014.XII.11./

2015

Január

29. Pörkölttorta készítés jász hagyományok szerint a civilházban. /Ú.N. 2015. 01.29./

30. Turisztikai fejlesztések: befejeződött a Vadas Csárda felújítása. /Ú.N. 2015.01.30./

Február

10. A község háza dísztermében Hortiné Bathó Edit, a Jász Múzeum igazgatónöje tartott előadást a jászok eredetéről és ma élő rokonainak mindennapjairól. /U.N. 2015. 02.10./

26. A Helytörténeti és Hagyományörző Egyesület vendégeként Fatér Imre, a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület ornitológusa tartott előadást. /Ú.N. 2015.02.26./

¹ Összeállította: Gál Judit

Március

3. Szabó Zoltán, a Megyei Rendőr-Főkapitányság munkatársa jogosítványok, táppénzes papírok és bérletek hamisítása tárgyában nyilatkozott. /Ú.N. 2015. 03.03./

12. A Helytörténeti Kör a megújult Erzsébet Malomban tartotta évzáró rendezvényét. /Ú.N. 2015.03.12./

Április

- Elkezdődtek az „Ivóvízminőség javítási projekt” kivitelezési munkái. /J.K.XXI.évf.1.sz. 2015./4/

- Keresztúti ájtatosságot tartottak a Jászsalsószentgyörgy és a Jánoshidai Egyházközség hívei Pásztor Pascal plébános vezetésével. /J.K.XXI.évf.1.sz. 2015./4/

- Asztalitenisz Szakosztály alakult a faluban Gál Zoltán vezetésével. /J.K.XXI.évf.1.sz. 2015/4/

28. Az Országos Baleset-megelőzési Bizottság gyermekrajzpályázatának megyei fordulóján Sándor Patrik és Sáfrán Bence diákok munkáját is díjazták. /Ú.N. 2015.04.28./

Május

19. Önállóan működteti tovább az óvodát az önkormányzat.

- A Jászok Egyesületének rendezvényén a Pest megyei Megyeházán Jászsalsószentgyörgy szülőtte, Töröcsik Mária egyetemi tanár tartott előadást. /Ú.N. 2015.05.19./

Június

4. Szabó Lászlóné Ági néni idézte fel azokat a megrázó eseményeket, amelyeket 1944-ben a budapesti gettóban töltött. /Ú.N. 2015.06.04./

Július

18–19. XXI. Jász Világtalálkozó, Talált Józsefet választották jászkapitánynak.

- Az általános iskolában, a község házán és a faluházban kiállításokat rendeztek.

- A Vadasban különböző színes programok várták az érdeklődőket.

- Felújították a faluházat és a lovardát.

26. Hálaadó szentmisét tartottak és elbúcsúztatták Pásztor Pascal plébánost. /J.K. XXI.évf. 2.sz./

Jászapáti² 2014

Május

4. A gyermekek birtokába került a Darányi Ignác Terv alapján az Európai Unió és Magyarország kormánya által nyújtott tízmillió forint támogatás felhasználásával készült modern játszótér a Lehel úton. = HM. 2014. 5.szám 1. oldal

6. A Jászapáti Városközpont Integrált Városfejlesztése projekt keretén belül átadásra került

² Összeállította: Csintalan Dóra és Balláné Szabó Ilona

a Városi Könyvtár felújított épülete a Redemptio emléknapján. Az átadási ünnepség keretein belül emlékezett meg városunk a redemptusokról, az ő emlékükre tisztelegvén ültetették el a „Jászok fáját” a Városi Könyvtár előtti parkban. = HM. 2014. 5.szám 6. oldal

24. Kalmár Pálné nyugalmazott gimnáziumi igazgató, magyar–francia szakos tanárnő megkapta a francia Palmes Académiques kitüntetés tiszti fokozatát azért az elkötelezett munkáért, amit 52 éven át a két nép kultúrájának, történelmének, művészetének, nyelvének, gazdasági törekvéseinek megismertetéséért végzett. = JU. 2014. 7.szám 5. oldal

- 125 éves az óvodai oktatás Jászapáti. A gyermekek, óvónők kiállításával, verses műsorokkal és persze sok - sok játékkal ünnepeltek. = JU. 2014. 6.szám 1.,12. oldal

- Szikszai Gábor tanárról jelent meg könyv, amelyet lánya, Molnárné Szikszai Klára írt édesapjáról. Megismerhetjük belőle azt az embert, aki hitt a nevelés erejében, kimeríthetetlen szorgalommal gyűjtötte a tudást, amit örökül hagyott ránk. A tisztelet jeléül utcát neveztek el róla a városban. = JU. 2014. 6.szám 5. oldal, HM. 2014. 9. szám 7. oldal

Június

15. A Jászok egykori fő búcsújáró helyén, Mátraverebély- Szentkúton avatnak emléktáblát a Jász Világtalálkozó egyik felvezető eseményeként. = UN. 2014. 06. 10. 5. oldal, 2014. 06. 17. 4. oldal, HM. 2014. 6.szám 1. oldal

30. A JAK és a JABE szervezésében megnyitotta kapuit a XVIII. Művésztalálkozó Jászapáti. A közös alkotást, kiállítást könyvbemutató is színesíti. Bemutatásra kerül „Egy kisváros Rózsája” című kiadvány, amely Szalkári Rózsa festőművész életútját mutatja be. = UN. 2014. 07. 01. 4. oldal, JU. 2014. 7.szám 6. oldal, 2014. 8.szám 6. oldal, 2014. 11.szám 3.,12. oldal

Július

11–13. 20. alkalommal szervezik meg a Jász Világtalálkozót. A jubileumi rendezvénysorozatnak Jászapáti ad helyet. = UN. 2014. 07. 12. 1., 3. o.

Augusztus

20. Az ünnepség keretében átadták a városi kitüntetések. Jászapáti Városért díj: Rácz Aladár Zeneiskola és Fúvószenekar, Pedagógiai díj: Fülöp József és Fülöp Józsefné, Közszolgálati díj: Pallagi Imréné óvodavezető, Év Vállalkozója díj: Urbán István mezőgazdasági vállalkozó, Év Tüzoltója díj: Tóth Joachim László, Egészségért díj: Gózné Rusvai Júlia, Év Polgárőre díj: a helyi Polgárőrség teljes kollektívája. = JU. 2014. 9.szám 6. oldal, HM. 2014. 9.szám 1.,4. oldal

Szeptember

26. Jobb Veled a Világ Alapítvány 10 hónapig tartó, országos ingyenes boldogságprogramot indít a városban, melyet a könyvtár olvasótermében tartanak a hónap utolsó péntek délutánján. = UN. 2014. 11. 13. 4. oldal, JU. 2014. 10.szám 8. oldal

Október

12. Nagy kormánypárti siker a megyében az önkormányzati választáson. Jászapáti polgármestere Farkas Ferenc Fidesz-KDNP. = UN. 2014.10.14. 2. oldal, 2014. 10. 20. 4. oldal, JU. 2014. 11.szám 2., 12. oldal, HM. 2014. 11.szám 1.,2.,3. oldal

16–18. 10. alkalommal szervezik meg a Hagyományos szakmák – Szakmai hagyományok kulturális napokat a városban. = UN. 2014. 10. 16. 4. oldal, JU. 2014. 10.szám 5.oldal, 2014. 11.szám 5.oldal, HM. 2014. 11.szám 7.oldal

November

A Jászapáti Városi Vegyeskar a KÓTA által kiírt minősítő rendszerben arany minősítést szerzett immár 3. alkalommal. = JU. 2014. 12.szám 5.oldal, HM. 2014. 12.szám 7.oldal

2015

Január

24. A Magyar Kultúra Napja városi rendezvénye a Pájer Antal Művelődési Házban volt. Az esemény méltó megünneplése mellett adták át a város kulturális díját, a Pájer Antal-díjat a Jászapáti Gróf Széchenyi István Katolikus Gimnázium, Szakképző Iskola és Kollégium teljes kollektívája részére. = HM. 2015. 2.szám 3.oldal

Március

Jáskun főkapitánnyá választották Borbás Ferencet. A beiktatásra 2015. május 16-án a túrkevei XVII. Kevi Juhászfesztiválon, a nagykunkapitányi választási ceremónián kerül sor. Az egykori hármaskerület újkori kapitányaiból létrejött Kapitányok Tanácsának tagjai háromévente megválasztják maguk közül azt a személyt, aki betölti ezt a tisztséget. = UN. 2015. 03. 17. 4.oldal, 2015. 04. 09. 4.oldal.

Április

9. Hivatalosan is átadták a 31-es főút felújított szakaszát. Jászapáti központjában, a körforgalmi csomópontnál avatták fel a megyénket is érintő útszakaszt. = UN. 2015. 04. 10. 2. oldal, HM. 2015. 5.szám 3.oldal

Jászberény³ 2014

Június

4. Az Apponyi téri Trianon emlékműnél tartották a Nemzeti Összetartozás Napját = JkU 06. 12. p. 1.

4. A VI. Könyves Csütörtököt rendezte a Jászberényi Városi Könyvtár. A rendezvény keretein belül mutatták be a Mozaikok Jászberény történetéből című helytörténeti kiadványt = JkU 06. 12. p. 1., 11.

5. Átadták a megújult református parókiát = JkU 06. 12. p.1., 2.

6. A Városháza dísztermében került sor a Jászok Egyesületének Ők így látták Lehel kürtjét című pályázatának eredményhirdetésére = JkU 06. 12. p. 8.

7. Tőtevényen a két világháború áldozataira emlékeztek a hajdani általános iskola udvarán = JkU 06. 12. p. 5.13. Oszvald Nándor Az ősi jászok kincseitől a szikrázó makettekig című

³ Összeállította: Gulyás Erzsébet és Parti Csaba

kiállítása nyílt meg a Szikra Galériában = JkU 06. 19. p. 7.

14. Egész napos rendezvénné vált a Múzeumok Éjszakája a Jász Múzeum, a Hamza Múzeum és a Szikra Galéria közös szervezésében = JkU 06. 19. p. 1., 4-7.

15. A 75 éve felszentelt homoki templom búcsúi szentmiséje után Sárközi János fotókiállítását is megtekinthették az érdeklődők = JkU 06. 26. p. 4.

20. Második alkalommal rendezték meg a Jászsági Ifjúsági Szólótáncversenyt = JkU 06. 26. p.4.

21. Sucha Beskidzkába látogatott a Testvérvárosok Baráti Egyesületének delegációja = JkU 06. 26. p. 1.

A 35 éves Fejér Mária Népi Diszítóművészeti Szakkör jubileumi kiállítása nyílt meg a Jászkürt fogadóban = JkU 06. 26. p. 7.

27. Demeter Mátyás 60 éves papi szolgálatát gyémántmisével ünnepelte meg a Főtemplomban = JkU 07. 03.

A Kárpát-medencei Diák Labdarúgó Bajnokság díjátadóját rendezték meg a füves pályán = JkU 07. 03. p. 1., 8.

29. A főtemplomban adott hangversenyt a Palotásy János Vegyeskar. Közreműködött az Esztergomi Balassa Bálint Vegyeskar, az Esztergomi Városi Szimfonikus Zenekar és a Székely Mihály Kórus = JkU 07. 03. p. 7.

Július

1. A Sára Sándor Filmklub összejövetelén a névadó rendező is részt vett, melynek során a Vád című filmet mutatták be = JkU 07. 03. p. 6.

2. A Semmelweis-nap alkalmából elismeréseket vehettek át egészségügyi dolgozók a Szikra Galériában = JkU 07. 03. p. 1., 5.

5. A Déryné Rendezvényház dísztermében nemzetközi kórustalálkozót tartottak a Székely Mihály Kórus és a székelyudvarhelyi Székely Dalegylet Férfikórusa közreműködésével = JkU 07. 10. p. 7.

6. A holokauszt áldozataira emlékeztek az izraelita temetőben = JkU 07. 10. p. 3.

10. Hamza Lehel Mária kiállítása nyílt meg a Hamza Múzeumban = JkU 07. 17. p. 3.

11. A Coop áruház átriumában tartotta Nyáresti szerenádját a Déryné Vegyeskar = JkU 07. 17. p. 7.

13. Áment Lukács bencés szerzetes, orgonaművész koncertjét hallhatták az érdeklődők a Barátok templomában = JkU 07. 17. p. 7.

17. Az Önkormányzat képviselő-testülete posztumusz Pro Civitate-Jászberény díjat adományozott Tolnay Klári kétszeres Kossuth-díjas színésznő részére = JkU 07. 24. p. 5.

19. Gyimesfelsőlok díszpolgárává választották Kocsán Lászlót, a Jászság Népi Együttes művészeti asszisztensét = JkU 07. 24. p. 1., 3.

24. Kimegyek a doberdói harcterre címmel nyílt meg a Jász Múzeum I. világháborúra emlékező kiállítása = JkU 08. 07. p. 4.

Augusztus

1. A Huszárszobornál, majd a főtemplomban szentmisével emlékeztek az I. világháborúra = JkU 08. 14. p. 2.

2. A XXVII. Nemzetközi Mézvásár és Méhésztalálkozót rendezték meg a Bercsényi úti sportcsarnokban és a környező helyszíneken = JkU 08. 07. p. 1., 3.
 A Lehel Melody TSE 20. Társastánc Gáláját rendezte a Szabadtéri Színpadon = JkU 08. 07. p. 7.
 5–10. A XXIV. Csángó Fesztivál rendezvényein a határon túli magyar csoportok mellett görög, szerb és török táncosok is felléptek = JkU 08. 07. p.p. 1., 6.
 9. A Csángó Fesztivál keretén belül magyar-magyar konferenciát rendeztek a Déryné Rendezvényházban = JkU 08. 14. p. 6.
 12. Megjelent Buschmann Éva könyve a Szent Klára Idősek Otthonáról = JkU 08. 28. p. 7.
 18. Megyei kitüntetések. Szabó Tamás az „Év Polgármestere” lett. Elismerésben részesült Bördős Lajos László osztályvezető főorvos, Birgés Tibor vállalkozó, Szemánné Barkóczi Judit, a Lehel Vezér Gimnázium intézményvezető-helyettese, Boldizsár János, a Klapka György Szakközép- és Szakiskola intézményvezető-helyettese, Bódisné Görbe Krisztina, a Polgármesteri Hivatal Adóigazgatási Irodájának vezetője, Huszárné Medve Mária nyugalmazott főiskolai adjunktus, Kőrei-Nagy József alezredes, városi rendőrkapitány és az Állat- és Növénykert = JkU 08. 28.
 Dudás Dániel, a Viganó AMI táncpedagógusa a Népművészet Ifjú Mestere cím kitüntetésben részesült. = JkU 08. 28. p.4., 5.
 19. Aranykoszorús Gazda díjjal ismerték el Baranyi László munkáját. = JkU 08. 28. p. 5.
 20. Szabó Zsolt, a Nemzeti Fejlesztési Minisztérium államtitkára tartott ünnepi beszédet = JkU 08. 28. p. 1.
 21. Megnyílt a XXIV. Art Camp alkotótábor = JkU 09. 04. p.
 22. Aláírták Lajosmizse és Jászberény testvérvárosi szerződését Lajosmizsén = JkU 08. 28. p.1., 3.
 26. Szabó László, a Jászberényi Nagyboldogasszony Két Tannyelvű Katolikus Általános Iskola, Szakközépiskola, Gimnázium és Kollégium Liska József Tagintézményének igazgatója a Szent Gellért Díj arany fokozata kitüntetésben részesült. = JkU 08. 28. p. 6.
 31. A Szabadtéri Színpadon a Szolnoki Szimfonikus Zenekar adott koncertet = JkU 08. 28.

Szeptember

1. A Terplán Zénó Szakképző Iskola fenntartását a Magyarok Nagyasszonya Ferences Rendtartomány vette át = JkU 12. 11. p. 3.
 9. Mária Terézia királynő kiváltságlevele a jászok és kunok részére című díszkiadású könyvritkaság ünnepélyes bemutatójára került sor a Déryné Rendezvényházban = JkU 09. 11. p. 1., 3.
 12. Conselve és Jászberény 25 éves testvérvárosi kapcsolatának tiszteletére átadták a Conselve parkot a Csemege-tömb helyén = Jk. 09. 18. p.1., 2.
 12–14. Megnyílt a IV. Jászság Expo és Fesztivál = JkU 09. 18. p. 1., 2.
 17. Széltornyt ajándékozott Yazd városa Jászberény számára = JkU 09. 18. p. 1., 3.
 20. Az Ars Sacra Művészeti Hét Főtemplomban tartott fesztiválmegnyitóján a Jászberényi Egyházzenei Egyesület, valamint a Sucha Beskidzkai Jasien kórus lépett fel a Big Bag Band együttesrel = JkU 09. 25. p. 6.
 22. Pósa Lajos íróra emlékeztek a Városi Könyvtárban = JkU 09. 25. p. 7.
 29. A Déryné-emlékplakettet Havrán Bettina és Péter Szilárd kapta = JkU 10. 02. p. 1., 3.

Október

3. A 26. alkalommal vetélkedtek a Szántai Kupán Jászberény, Jászapáti és Nagykáta középiskolásai = JkU 10. 09. p. 8.
 4. Több százan neveztek a kerékpáros Hajta-túrára = JkU 10. 09. p. 1.
 6. A Városvédő és Szépítő Egyesület szervezésében a Kapitánykertenél ünnepélyes megemlékezésre került sor a tizenhárom aradi vértanú és gróf Batthyány Lajos halálának százhatvanötödik évfordulója alkalmából = JkU 10. 09. p. 3.
 8. Átadták a felújított, műemlék jellegű szennyvízátemelőt a Szövetkezet úton. = JkU 10. 09.
 10. Szijjártó Péter külgazdasági és külügyminiszter részvételével adták át a Jász-Plasztik Kft. új akkumulátorgyárát = JkU 10. 16. p. 1., 5.
 10. A Nagyboldogasszony Katolikus Általános Iskola és Gimnázium csapata végzett az első helyen a jászsági honismereti vetélkedő döntőjében = JkU 10. 16. p. 6.
 12. Ismét Szabó Tamás (FIDESZ-KDNP) lett a város polgármestere. Mind a tíz egyéni körzetben a Fidesz-KDNP pártszövetség jelöltjei végeztek az első helyen: Balog Donát, Baranyi László, Bohárné Bathó Rozália, Ferencvári Csaba, Hajnal-Nagy Gábor, Juhász Dániel, Nagy András, Sípos Zoltán, Szatmári Anikó, Tamás Zoltán. A kompenzációs listáról DK-EGYÜTT: Gedei József; JOBBIK: Bobák Zsolt, Budai Lóránt; MSZP: Balogh Béla 1-1 mandátumot szerzet = JkU 10. 16. p.1., 8.
 12. Az NB3-as baseball bajnokságot a Jászberény Stinky Sox csapata nyerte meg = JkU 10. 16. p. 8.
 15. Az Őszi Művészeti Hetek keretében Doboss Gyula és Ferdinandy György könyveit mutatták be a Városi Könyvtárban = JkU 10. 23. p. 7.
 17. A Natura nap rendezvényeinek a Bercsényi úti sportcsarnok, az Ifjúsági Ház és a Városi Könyvtár adott otthont = JkU 10. 23. p. 1., 5.
 19. Ünnepi istentisztelet keretében iktatta be Takaró András, a Délpesti Református Egyházmegye esperese lelkipásztori tisztebe Mező Istvánt, a Jászberényi Református Egyházközség újonnan megválasztott lelkipásztorát = JkU 10. 23. p.1., 3.
 20. Faragó László természetfotóit láthatták az érdeklődők a Város Könyvtárban = JkU 10. 30. 6.
 23. Nemzeti ünnepünkön a SZIE Gyakorló Általános Iskola és Gimnázium diákjai idézték fel műsorukban a forradalmi eseményeket = JkU 10. 30. p. 1., 3.
 27. Megalakult az új képviselő-testület = JkU 10. 30. p. 1., 3.

November

4. Megemlékezés és koszorúzás az 1956-ban kivégzett szovjet parancsnok emléktáblájánál = JkU 11. 06. p. 1.
 7. Az Assist Trend Alföldi Kft. bemutatótermének és irodaházának az átadása = 11. 13. p. 1., 2.
 7. Megújult Békési Gyula az I. világháborúban elhunyt tanár emléktáblája a Lehel Vezér Gimnáziumban = JkU 11. 13. p. 1.
 8. Bárdos Lajos születésének 116. évfordulója alkalmából regionális kórustalálkozó a Déryné Rendezvényházban = JkU 11. 13. p. 6.
 8. Nyílt Sport-Jitsu Magyar Bajnokság városunkban, amelyen rész vett 14 sportegyesület 15 karatékája = JkU 11. 13. p. 1., 3.

10. A Belvárosi Általános Iskola Bercsényi úti tagozata új neve Bercsényi Miklós Általános Iskola = JkU 11. 06. p. 1., 2.
14. A 140 éves Jász Múzeum jubileuma a Déryné Rendezvényházban. Az ünnepségen részt vett Bathó Edit, a múzeum igazgatója; Borbás Ferenc jászkapitány; Fábián József jászkun főkapitány; Gócsáné Móró Csilla, a tápiószzelei Blaskovich Múzeum igazgatója; Kovács Sándor, a JNSZM Közgyűlés elnöke; Pócs János, a térség országgyűlési képviselője; Szabó Tamás polgármester. Papp Izabella levéltáros a húsz éves Redemptio folyóiratot mutatta be, amelynek repertóriumát Gulyás Erzsébet könyvtáros az évfordulóra készítette el = JkU 11. 20. p. 1., 3.
15. Szent Erzsébet Kórház Tudományos Bizottságának konferenciája. Kórházi Életmű díjat kapott Barabás Lídia neurológus és Sósné Guba Katalin pulmonológiai vezető asszisztens = JkU 11. 20. p. 1., 4.
15. Jászság Egészségért Alapítvány és a Szent Erzsébet Kórház bálja a Déryné Rendezvényházban = JkU 11. 20. p. 20.
24. Projektzáró rendezvény: a piacképes kutatás-fejlesztés és termékfejlesztés az Electrolux Kft-nél = JkU 11. 27. p. 1., 3.
27. A Városi Könyvtárban Nagy András önkormányzati képviselő mutatta be a Jászsági évkönyv 2014. évi kötetét = JkU 12. 04. p. 1., 7.
28. A Magyar Természettudományi Múzeum, Semsey-termében Móczár László professzor 100. születésnapja = 12. 04. p. 3.
29. A 45 éves Lehel Melody TSE gálaestje az Ifjúsági Házban = JkU 12. 04. p. 1., 7.
30. Advent első vasárnapján hangverseny a Főtemplomban, ahol fellépett a Szolnoki Szimfonikus Zenekar és a Bartók Béla Kamarakórus = JkU 12. 04. p. 03.

December

- 4–6. 50 éves a Termálfürdő = JkU 11. 21. p. 02.
5. A Prima Prissima Díj Község Díját a Jászság Népi Együttös kapta = JkU 12. 11. p. 1., 3.
10. A Lehel Vezér Gimnázium nyolcadik alkalommal rendezte meg adventi műsorát a Déryné Rendezvényházban = JkU Karácsony, p. 10.
12. Tanácskoztak a Jászság védőnői = JkU Karácsony, p. 8.
16. Az Ifjúsági Házban mutatták be Velkeiné Pócz Ilona és Szabó Jánosné: Élet Peresen és Felsőmuszajon című könyvét, melyet a Jász Múzeum Kulturális Alapítvány adott ki. Az est háziasszonya Nagy Nikolett könyvtárvezető, a kiadványt bemutatta Praznovszky Mihály történész = JkU Karácsony, p. 1., 11.
19. A Jászság polgármesterei a jászberényi városházán találkoztak = JkU 2015. 01. 08. p. 1.
30. Jászkóhalmán tartották meg a Jászságért Díjasok éves találkozóját = JkU 2015. 01. 08. p. 1.

2015

Január

10. I. Csángó bál és jótékonyági napot rendezett a Csángó Fesztivál Alapítvány kuratóriuma. Fővédnökök: Kalló Zoltán folklorista és Szász Jenő, a Nemzetstratégia Kutatóintézet elnöke = JkU 01. 15. p. 1., 2.

11. Érd Kupán a gyermekkorosztályban Baráth Konor birkózó első helyezett lett. JkU 01. 15. p. 8.
12. Szántó József apát emlékezett a doni katasztrófára a Szentkúti templomban = JkU 01. 15. p. 1., 4.
17. A SZIE Gyakorló Iskola és Gimnázium foorball csapata Diákolimpián aranyérmes lett, Bagi Ádám lett a legeredményesebb játékos, Szöllősiné Kárpáti Ágnes pedig a legeredményesebb felkészítő és testnevelő címet kapta = JkU 02. 19. p. 4.
21. Elhunyt Eperjesi Nándor, a JSE Kondor ITF Taekwon-do Szakosztály elnöke = JkU 01. 29. p. 2.
22. A Magyar Kultúra Napján Borbély Sándor és Blazsovsky Ákos színművészek adták elő Petőfi Sándor: Az apostol című művének feldolgozását. Szolnok-Alcsiszigeti Alkotótábor művészeinek kiállítása a Lehel Film-Színházban = JkU 01. 29. p. 1., 2., 7.
29. Orbán Viktor miniszterelnök és Czunyniné Bertalan Judit köznevelésért felelős államtitkár fogadta a 2014. évi nemzetközi diákolimpiákon részt vevő olimpikonokat. Kalup Csilla elismerő oklevélben és miniszteri elismerésben, Vigh Benjámin elismerő oklevélben részesült = JkU 02. 05. p. 6.

Február

- A Samsung Electronics Zrt. jászfényszarui gyáregysége termékadományban részesítette a Szent Erzsébet Kórházat, a Jászberényi Központi Óvodát, a Jászsági Apponyi Albert Iskola és AMI-t, a Szent Erzsébet Kórház Jászság Egészségéért Alapítványt. Az adományozó levelet Hyan Jun Jung elnök adta át = JkU, 02. 26. p. 1., 5.
2. A Szent Erzsébet Kórház Szülészeti- és Nőgyógyászati osztályát Varga Zsolt vezeti = JkU. 03. 05. p. 1., 5.
4. Szabó Tamás polgármester rendkívüli sajtótájékoztatón ismertette, hogy a város pert vesztett a DALKIA Zrt. nevű francia céggel szemben a Fővárosi Törvényszéken. A jogerős ítélet értelmében a városnak 750 millió forintot kell fizetnie a Szent Erzsébet Kórház energetikai szolgáltatásának működtetésére szolgáló szerződés felbontása miatt = JkU 02. 12. p. 1., 2.
6. A Főiskolán diplomák és kitüntetések átadása, Varga Kitti tanító szakos hallgató a legkiválóbb teljesítményt érte el = JkU 02. 05. p. 1., 3.
6. A Yakuzák SE új elnöke Rédei István a CO-OP Star Zrt. vezérigazgatója = JkU 02. 12. p. 6.
11. Az önkormányzat hétfős vizsgáló bizottságot hozott létre a Dalkia ügy kivizsgálására, elnöke Tamás Zoltán lesz = JkU 02. 12. p. 1.
11. A képviselő-testület elfogadta a város költségvetését = JkU 02. 19. p. 1., 2.
14. XVI. Jótékonyági Keresztény Bál, fővédnöke Borbás Ferenc regnáló jászkapitány. A Hit és Hagyomány díjat a Jászkapitányok Tanácsa Besenyi Vendel helytörténeti kutatónak ítélte = JkU 02.19. p. 6.
- 20–22. A debreceni diákolimpiai korcsolyaversenyen a jászberényi Gyakorló Általános Iskola és Gimnázium korcsolyázói 10 arany, 7 ezüst, 15 bronzéremmel tértek haza = JkU 03. 05. p. 8.
21. XXI. Műszaki Bál, bálkirálynő Czinege Anett, udvarhölgyei Pap Martina és Pethő Izabella. A talpalávalót a Kék-Duna Koncert Szalonzenekar húzta = JkU 02. 26. p. 6.

24. A kosárlabdások új neve „FAIRIUM Jászberényi KSE”, a szponzoráló cég vezetője Balagó Zoltán = JkU 02. 26. p. 6.
25. Az Önkormányzat szervezésében emlékeztek a 1919-es áldozatokra, beszédet mondott Sebők Balázs főiskolai docens = JkU 03. 05. p. 4.
24. Fózér Tibor alezredes évértékelőt tartott a Katasztrófavédelelemnél = JkU 02. 26. p. 1., 2.
26. A Jász Múzeumban Besenyi Vendel helytörténeti kutató előadást tartott „A Jászság a Nagy Háborúban” címmel = JkU 03. 05. p. 6.

Március

2. Elkezdődött a Szent Erzsébet Kórház bővítése = JkU 03. 05. p. 5.
2. A Városi Könyvtárban bemutatták Czigány Csaba és Simonváros Katalin Egység című könyvét = JkU. 03. 05. p. 7.
4. Körei-Nagy József rendőr alezredes értékelte a Rendőrkapitányság múlt évi munkáját = JkU 03. 05. p. 1., 3.
5. 5 éves a Jó szó esték rendezvénysorozat = JkU 03. 12. p. 6.
7. A 25 éves Tankcsapda koncertje az Ifjúsági Házban = JkU 03. 12. p. 1., 3.
9. A Finn Köztársaság budapesti nagykövete, Pasi Tuominen és felesége meglátogatta a finnországi Fortaco nagyvállalat helyi gyáregységét = JkU 03. 12. p. 1.
9. A Santes Industriacs Hungary Kft-ben tett látogatást a városvezetés és a sajtó munkatársai = JkU 03. 12. p. 1., 3.
10. Elkezdődött „A Faiskola utcai szegregátum komplex telepprogramja”, amely 150 milliós Európai Unió támogatásból valósul meg = JkU 03. 12. p. 2.
13. A Magyar Sajtó Napja alkalmából a Szikra Galériában sajtóreggelit tartottak a helyi és a megyei médiumok munkatársainak a Hamza Múzeum és Jász Galéria, Jász Múzeum, a Jászkerület Nonprofit Kft. és a Jászság Népi Együttes = JkU 03. 19. p. 1., 3.
15. A 1848/49-es forradalom és szabadságharcra emlékeztek: Takács Tamás alezredes, tábori lelkész celebrálta a misét, majd toborzót tartottak A Jászság Népi Együttes és a Viganó AMI táncosai. A Lehel Vezér Gimnázium nyolcadik N osztálya adott műsort = JkU 03. 19. p. 1., 3.
- A nemzeti ünnep alkalmából Simon Miklós virágkertésznek Fazekas Sándor földművelésügyi és vidékfejlesztési miniszter Ujhelyi Imre Díjat adományozott = JkU 03. 26. p. 4.
- 20–23. Húszéves Vechta és Jászberény testvérvárosi kapcsolata, a vechtai ünnepi rendezvénysorozaton részt vett városunk küldöttsége = JkU 03. 26. p. 1., 2-3.
23. Elhunyt Bálint Péter, a Szent Erzsébet Kórház gyermekosztályának főorvosa = JkU 03. 26. p. 2.
24. A Járási Hivatal Munkaügyi Kirendeltsége a régió cégvezetőit, munkáltatóit fórumon fogadta = JkU 04. 02. p. 1., 3.
27. Jászsági polgármesterek fóruma, ahol Pogácsás Tibor, a belügyminisztérium önkormányzatokért felelős államtitkára tartott előadást = JkU 04. 02. p. 3.
27. Makk Károly Szeretni kell című önéletrajzi kötetének bemutatója és az Erkölcsös éjszaka filmjének vetítése a Lehel-Filmszínházban = JkU 04. 02. p. 7.

Április

- 2–3. A Város Napján átadták a városi elismeréseket: Jászberény Város Díszpolgára címet Hortiné Bathó Edit, a Jász Múzeum igazgatója; Jászberény Városáért – Pro Urbe érdem-

- éremet Bolla János emeritus jászkapitány és Rédei István a CO-OP Star Zrt. elnök-vezérigazgatója; Tiszteletbeli Polgári címet Helmut Gels, Vechta polgármestere; Friedvalszky Ferenc köztisztviselői díjat Faragó Zoltán, a Polgármesteri Hivatal Számviteli Osztályának vezetője; Sipos Orbán kulturális és művészeti díjat Szücsné Urbán Mária táncpedagógus, a Viganó Alapfokú Művészeti Iskola igazgatója és Kormos László a Boom Média Kft. ügyvezetője; Zirzen Janka közoktatási díjat Deméné Ilonka Gabriella, Turcsányiné Pesti Edit a Lehel Vezér Gimnázium és Péterné Varga Erzsébet a Palotásy János Zeneiskola, Alapfokú Művészet-oktatási Intézmény pedagógusai, valamint Németh Zoltán a Klapka György Szakközép- és Szakiskola Általános Iskola és Speciális Szakiskola intézményvezetője; Árpád-házi Szent Erzsébet egészségügyi díjat Ragó Edit házi gyermekorvos, Yosef Assefa főorvos és Fajkáné Lados Szilvia titkárságvezető; Gerevich Aladár sportdíjat Agócs Tibor kyokushin karate edző és Darázs Rózsa rövidpályás gyorskorcsolyázó; Szent Klára díjat Tóth Mónika Bölcsőde és Védőnői Szolgálat mb. vezetője; Szociális munka díjat Szörös Gyuláné, a Katolikus Szeretetszolgálat Szent Klára Idősek Otthona szociális gondozója; Komáromy József sajtódíjat Halász Lajos újságíró; Rendészeti Díjat Harmath Antal tűzoltó zászlós és Nagy Gábor rendőr alezredes; Jászberény Város Mecenása díjat Darázs István, a Darázs Keverő Kft. ügyvezetője kapták meg. A rendezvényen közreműködött a Jászmagyarok, valamint Sas Dániel és barátai = JkU 04. 09. p. 9.
7. Megkezdődött a Lehel Film-Színházban a Perzsa világ gyöngyszemei, Iráni Film- és Kulturális Napok rendezvénysorozat, megnyitotta Mohammed Reza Morshedzadeh iráni nagykövet, levetítettek egy kisfilmet Iránról = JkU 04. 9. p. 1., 7.
8. A képviselő-testület felkereste a Molnár és Társa Kft. Nagykáta úti telephelyét, hogy tájékozódjanak az együttműködés lehetőségeiről = JkU 04. 16. p. 1., 2.
10. A Magyar Költészet Napja előestéjén Heinzinger Miklós, a Misztrál Együttes alapító tagja hangszeres kísérettel verseket adott elő a Déryné Rendezvényházban = JkU 04. 16. p. 7.
11. A 9. Nemzetközi Csillagászati és Asztrofizikai Diákolimpia magyar csapatválogatón – versenyen kívüli olimpikonként – részt vett Kalup Csilla és Vigh Benjámin = JkU 04. 16. p. 5.
11. Jász-Nagykún-Szolnok megye 2. számú választókerületében – Jászberényben – megnyílt a Országgyűlési Képviselői Iroda = JkU 04. 16. p. 4.
13. A 20 éves Jász Színfolt Foltvarró Klub kiállítását Suhaj Csilla nyitotta meg a Déryné Rendezvényházban = JkU 04. 16. p. 6.
- 13–20. A vechtai Gymnasium Antoniam diákjai a Lehel Vezér Gimnáziumba látogattak = JkU.04. 23. p. 5.
17. Átadták Jászberény határában a Jászsági Madárvédelmi Területen a Sasközpontot = JkU 04. 23. p. 1.
18. A Rákóczi-emléktáblánál koszorúzott a Városvédő- és Szépítő Egyesület, Rákóczi Ferenc jászberényi állomászászásának 300. évfordulóján = JkU 04. 23. p. 1., 2.
20. Mécs László költő születésének 120. évfordulójára emlékezett a KÉSZ Jászberényi Csoportja = JkU 04. 23. p. 7.
23. Elhunyt Farkas Ferenc, Jászberény díszpolgára, Jászságért Díjas nyugalmazott főiskolai tanár, újságíró = JkU 04. 30. p. 2.
24. A Csillagászat Napja alkalmából Mizser Atilla, a Magyar Csillagászat Egyesület főtítkára tartott előadást a Városi Könyvtárban, a Conselve téren és a Tesco parkolójában csillag-nézés volt = JkU 04. 30. p. 6.

25. Harmadik alkalommal rendezték meg az ifjúsági szőlőtánc-fesztivált = JkU 04. 30. p. 6.
25. Natura Nap az egészségünkért rendezvény. Előadások a Jászberényi Városi Könyvtárban: Laczkó Pál lélekgyógyász, Berkes János természetgyógyász, Bérczy Judit belgyógyász, Gyulavári Kata kineziológus, Kovács József természetgyógyász = JkU 05. 07. p. 5.
30. Befejeződött az „Egészségfejlesztési programok megvalósítása a Jászberényi kistérségben” című projekt, tájékoztatót tartott Csiki Zoltán, a Szent Erzsébet Kórház igazgatója = JkU 04. 30. p. 1., 2.

Május

1. Majális a Margit-szigeten = JkU 05. 07. p. 1., 6.
6. A Jászkun Emléknapon a Zagyva-parti sétányon Bathó Edit, a Jász Múzeum igazgatója megnyitotta a redemptio történeti kiállítást, majd ökumenikus istentisztelettel, diszünneppéggel, koszorúzással és gálaműsorral folytatódott. A Jászkunság Hagyományörzéséért Díjat Fábián József főkapitány átadta Bánkiné Molnár Erzsébetnek, a Kiskun Múzeum ny. igazgatójának, Györffy Sándor szobrásznak és Tajti Erzsébet viseletkészítőnek = JkU 05. 07. p. 1.; JkU 05. 14. p. 1., 3.
8. A Védőnői Szolgálat centenáriumi ünnepelte a Rendezvényházban, oklevelet adományoztak Csókási Béláné, Sziráki Benedekné és Rózsáné Rigó Éva védőnőknek, valamint Bördős Lajos osztályvezető főorvosnak = JkU 04. 14. p. 4.
10. A négy szállási kápolna búcsúja, a misét celebrálta Szántó József = JkU 05. 14. p. 4.
12. Az Ápolók Nemzetközi Napja a Szikra Galériában. Az év ápolója díj kitüntetését Turóczi Andrásné sebészeti ápoló vehette át = JkU 05. 28. p. 1., 3.
13. A Jászsági Menedzser Klub Egyesület ünnepi estje a Szikra Galéria és étterem nagytérképében, a Főnix-díjat Ilonka Boldizsár, a Sütőház Kft. ny. ügyvezetője, tulajdonosa, Pécek és Cukrárszok Világszövetségének alelnöke kapta = JkU 05. 21. p. 1., 5..
15. TeSzedd! – Önkéntesen a tiszta Magyarországért hulladékgyűjtési akcióhoz csatlakoztak a város oktatási intézményei = JkU 05. 21. p. 3.
15. Régi mesterségek bemutatása a Jász Múzeum és az Önkormányzat udvarán = JkU 05. 21. p. 6.
15. „Őseink nyomában” című hon- és népismereti területi pályázatíró verseny ünnepélyes eredményhirdetése a Főiskola Apponyi Termében = JkU 05. 28. p. 6.
16. XXIV. gyalogos Hajta-túra = JkU 05. 21. p. 6.
17. Mága Zoltán hegedűművész jótékonyági koncertje a Református Templomban = JkU 05. 21. p. 1., 7.
28. A Klebesberg Díjkiosztó Gálán a Jászberényi Tankerület 22 tanuló oklevéllel, hármat pedig Primus inter pares plakettel jutalmazott kimagasló eredményeikért = JkU 06. 04. 1. p. 1., 3. 30. A negyedik sportválasztó rendezvény Jászberényben = JkU 06. 04. p. 1. Jászdózsa⁴

2014

Július

4–6. XX. Dósai Napok: A község határában lévő Kápolnadombon szabadtéri szentmisét tartott Ivancsó István plébános, majd Nemezczy László önkormányzati képviselő beszélt a

⁴Összeállította: Gulyás Erzsébet

község történetéről. Kézi aratást, főzőversenyt és vetélkedőt rendeztek. A Főtéri díszünnepélyen részt vett Pócs János országgyűlési képviselő, Tadeusz Bar, Gmina Markowa lengyel testvértelepülés polgármestere. Szerencsés István polgármester átadta a díjakat: „Közszolgálati életműdíjat” Spányik Lászlóné ápolónőnek 50 éves szolgálatáért, Zsidei Andrásnének a község közéletében tett kiemelkedő tevékenységéért emlékplakettet. Felszentelték és felavatták a felújított Nepomuki Szent János szobrot. A római katolikus templomban fellépett a Cantate Domina, közreműködött a Jászapáti Vegyeskar, Kóródi Anikó és Réz Lóránt művészek; a Liszt Ferenc Kamarazenekar koncertezett, fellépett a Kossuth-díjas Hargitai Géza hegedűművész. Kiállítások: XVI. „Dósai” Alkotótábor záró kiállítása, melyet megnyitott Bayer Ilona újságíró; az Erdős Otthon lakóinak munkái – megnyitotta Terjékiné Balázs Ágnes intézményvezető. A rendezvény védnöke Hortiné Bathó Edit, a Jász Múzeum igazgatója volt. = D. november 14–19. A Jászberényi Sportegyesület Kondor ITF Taekwon-Do Szakosztály edzőtábor a Bozóky János Általános Iskolában = D. november p. 6-7.

17. Az önkormányzat döntött, hogy Bollók Barbara felajánlását, az 5000 dollár támogatását elfogadja, és az Ady Endre utca 18. sz. szám alatti lakatlan lakóházat felújítja, az épületet „Bollók Ferenc háznak” nevezi el = D. szeptember p. 2.

Augusztus

20. A római katolikus templomban a szentmisét Ivancsó István plébános tartotta. Az ünnepre emlékezett Szerencsés István polgármester, majd a „Dósai” Honismereti Szakkör népdalkórusa következett = D. szeptember p. 1.

27. A képviselő-testület megválasztotta a „Helyi Választási Bizottságot, amelynek tagjai: Darázsne Bugyi Rozália, Gyenes Margit, Lencséné Hajdú Tünde; pótagok: Kovács Gáborné, Nagyfi Péter Zoltán = D. szeptember p. 2.

Szeptember

2. A Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Integrált Program (ITP) rangsorolt és ütemezett 2014–2020-as projektek járási egyeztetésén Jászdózsa az Egészségház felújítására 145 000 000 Ft, a Jászsági Néprajzi és Régészeti Skanzen I. ütemére 120 000 000 Ft összegű fejlesztést kapott, mindkét esetben a támogatás 100%-os = D. szeptember 5–8. Hazalátogatott Svájcából szülőfalujába Erdős István, aki kezdeményezője volt az Erdős Otthon létrehozásának = D. szeptember p. 3.

11. Letették az ivóvízminőség-javító beruházás alapkövét. A programon részt vett: Hajdú Gábor, a Tiszamenti Regionális Vízmű Zrt. vezérigazgatója, Kovács Sándor, a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Közgyűlés elnöke; Pócs János országgyűlési képviselő, Géber János, a kivitelező Swietelsky Magyarország Kft. projektvezetője, Vári Nagy Judit, a Jászapáti Járási Hivatal vezetője. Bollók Barbara az Egyesült Államokból hazalátogatott. Szerencsés István polgármester köszöntötte a vendégeket, ismertette a projektet. Közreműködött Sóki Ferenc tárogató művész = D. szeptember p. 7.; december p. 5.

Október

11. Baranyi Sándor, a „Jászdózsa Községért Közalapítvány” kuratóriumának elnöke részt vett a 10 éves Jász Baráti Társaságok jászberényi rendezvényén = D. november p. 7.

12. Önkormányzati és polgármesteri választás eredménye: polgármester: Szerencsés István (FIDESZ-KDNP). Önkormányzati képviselők: Bolyós Róbert (FIDESZ-KDNP), Némethné Harsányi Katalin Julianna (független), Baranyi Sándor (független, FIDESZ-KDNP támogatással), Szerző Tiborné (független), Gyenes László (FIDESZ-KDNP), Kóródi Anikó Zsuzsanna (Fidesz-KDNP) = D. november p. 2-3

12. Az Apponyi Albert Általános Iskola szavalóversenyén jászdózsai tanulók is részt vettek: Bugyi Rita, Dakó Barbara, Herédi Viktória, Szócs Szilárd = D. december p. 9.

13–19. Az Országos Könyvtári Napok rendezvénysorozat programja: ismeretterjesztő előadás „Mozgással az egészségért”, melynek előadója Turi Lizandra; „Olvass Jász-Nagykun-Szolnok megye” keretében óvodásoknak olvastak mesét; Kövér István népi hangszergyűjtő bemutatót tartott; népdalversenyt és vetélkedőt rendeztek = D. november p. 13.

20. Önkormányzati alakuló ülés. Némethné Harsányi Katalin Juliannát megválasztották társadalmi polgármester helyettesnek. Megalakult a Pénzügyi Bizottság, melynek elnöke Baranyi Sándor, képviselő tagjai Gyenes László és Szerző Tiborné, nem képviselő tagjai Dér Katalin, Süket Győző = D. november p. 3.

27. A jászberényi Apponyi Albert Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola népdal-énekkló versenyt hirdetett, a jászdózsai Kiss Zsuzsanna Nagy Arany Oklevelet, Szócs Szilárd Arany Diplomát kapott = D. december p. 9.

29. A vízhálózat rekonstrukciós munkái megkezdődtek. A kivitelező a MANDARIN Ingatlanberuházási Kft., a tervek elkészítésében részt vett KSK Mérnöki Vállalkozási Iroda Kft., a víztisztítási technológia tervezése és kivitelezője az Aqua Dotis Kft = D. november

November

12. Az Apponyi Albert Általános Iskola által megrendezett szavalóversenyen Bugyi Rita, Dakó Barbara, Herédi Viktória, Szócs Szilárd vett részt. Szócs Szilárd II. helyen végzett = D. december

26. A Regionális Térségi Kommunális Társaság Szerencsés Istvánt újra megválasztotta a számvizsgáló bizottság tagjának = D. december p. 2.

December

7. Megalakult a Jászdózsa Egyházközségi Képviselő-testület, elnöke Bolyós István, kuratóriumi tagok Simó László, Szabó Attila, gazdaságvezető Bollók Lászlóné, jegyző Zsidei Andrásné = D. 2015. február p. 8.

11–12. Hatvanban rendezték meg a VI. Országos Zeneiskolai Barokk Fesztivált, Mákszem Fanni II. korcsoportban I. helyezést ért el = D. 2015. február p. 10.

20. A Falu karácsonyának előzetes programja: ünnepi műsor a római katolikus templomban, köszöntőt mond Szerencsés István polgármester. Fellépnek: a „Dósai” Honismereti Szakkör népdalkórusa, a Mocorgó Óvoda óvodásai, a Bozóky János Általános Iskola tanulói, Kozma Istvánné. A Falu Karácsonyfájánál a Dósai Női Szalon szervezésében zenés gyertyagyújtás. Hereditas Kulturális Egyesület jótékonyági vásárt tartott Kozma Piroska segítségével = D. december p. 1.; 2015. február p. 6.

2015

Január

2015-től a lakosoknak (magánszemélyeknek) nem kell kommunális adót fizetni = D. 2014. december p. 3.

21. Magyar Kultúra Napja alkalmából az Erdős Otthonban mesemondó versenyt rendeztek = D. február p. 7.

29. Dósai Női Szalon Esték című programsorozat elindítása = D. február p. 13.

Február

12. Az Önkormányzat képviselő-testülete elfogadta a 2014–2019-es évekre vonatkozó gazdasági programját = D. február p. 2.

13. Katolikus bál megrendezése, a bevételből a templom részére új miséző asztalt szeretnének vásárolni = D. február p. 1.; 9.

27. Az ivóvíz beruházás próbaüzeme megkezdődött = D. június p. 3.

Március

1. A „Dósai Hírek”, az Önkormányzat Közalapítvány által kiadott újság szerkesztője Botlik Tiborné jegyző lett = D. február p. 3.

15. Az 1848/49-es forradalom és szabadságharcra való emlékezés szentmisével kezdődött, majd az önkormányzat, a pártok és a civilszervezetek koszorúztak. Az ünnepi műsorban a Bozóky János Általános Iskola diákjai és a „Dósai” Honismereti Szakkör Népdalkórusa vett részt. Csatlakoztak a Honvédelmi Minisztérium Nemzeti Rendezvényszervező Hivatala által meghirdetett országos kedvezményezéshez és közösen elszavalták a Nemzeti dalt = D. április p. 7.

16. A Magyar Érdemrend Lovagkereszt polgári tagozat kitüntetésben részesült a jászdózsai származású Agárdi László = D. április 4.

Április

3. A tavaszi hadjárat egyik állomása Jászdózsa volt. Megrendezték az első Dózsai Borok háziversenyét. Volt főzőverseny, kézműves foglalkozás is = D. április p. 8.

25. A Tánc Világnapján a Közösségi Házban megrendezték a Jászsági Táncos Forratagot, fellépett az Árendás Néptáncgyűttes. Részt vett a forratagon Molnár Anna, a Lehel-Melody TSE táncpedagógusa, Szitt Melinda, a Magyar Táncművészeti Főiskola balettmestere, Tösér Zsuzsanna, a jászárokszállási Csillag Mazsorett Csoport vezetője = D. április p. 7.

Május

1. Jászszentlászló 140 éves évfordulóján részt vett a „Dósai” Honismereti Szakkör Népdalköre = D. június p. 1.

16. A „Dósai” Honismereti Szakkör megrendezte a „Szent János” úsztatást = D. június p. 8.

24. A felújított plébánia épületének átadása, felszentelte Ternyák Csaba püspök, az ünnepségen részt vett Ivancsó István plébános és Bolyós István, a Jászdózsa Egyházközségi Képviselő-testület elnöke = D. június p. 10.

28. Jászberényben a Klebelsberg gálán kitüntetéseket adtak át: Mákszem Fanni Primus inter pares díjat kapott= D. június p. 12.

29. Ballagás a Mocorgó Óvodában= D. június p. 7.

30. Községi Gyermeknapot rendezett az Önkormányzat= D. június p. 6.

Június

4–6. A Balatonnál táboroztak a Bozóky Általános Iskola diákjai az Erzsébet tábor program keretében = D. június p. 11.

4–8. A Községi Könyvtár bekapcsolódott az Ünnepi Könyvhét rendezvénysorozatba. A piacon könyvsátrat állítottak fel, ahol az új könyvtári könyvek közül válogattak, és több száz régi könyvből vásárolhattak felajánlott forintokért. A könyvtárban könyvdominót építettek az óvodások= D. június p.

10. Az Erdős Otthon lakói részt vettek a jászberényi Szent Klára Otthonban megrendezett Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Időotthonok Szépkorú de Ifjúszívű Lakóinak XVII. Kulturális és Sportversenyén= D. június p. 9

15. Lakossági fórum a szennyvízberuházás állásáról és a bekötésekkel kapcsolatos tennivalókról, részt vett Kovács Gyula a kivitelező részéről, valamint Szerencsés István polgármester= D. június p. 1.

Jászfényszaru⁴ 2014

Július

Féléves adományok a Samsungtól.=Mf. 2014. július, 1. p., 4. p. és NL. 2014. július 10., 4.p.

ANNO – Egy gyermek megfigyelései és tapasztalatai az 1930-as években VI. rész.=Mf. 2014. július, 12. p.

Beszámoló a Szivárvány napközi táborról.=Mf. 2014. július, 14. p.

Sisa József Időszalag című alkotásának bemutatása 6. rész.=Mf. 2014. július, 17. p.

Mese a libapásztorokodásról –Vass Imréné Szászi Ilona visszaemlékezése.=Mf. 2014. július, 18. p.

Pető Ádám motorversenyző beszámolója a versenyeiről.=Mf. 2014. július, 19. p.

Vendégségben a Maci és Süni csoport a jászágói óvodásoknál a TÁMOP-3.2.13-12/1-2012-0499 számú pályázat keretében.=Mf. 2014. július, 16. p.

Jó tanulók jutalmazása, díjak átvétele.=Mf. 2014. július, 16. p. és augusztus, 8. p.

12. Író - olvasó találkozó Tolvaly Ferencsel a Petőfi Sándor Művelődési Ház és Könyvtár szervezésében.=Mf. 2014. július, 15. p.

25. BÉKE MgtSz dolgozóinak találkozója a tájházban.= Mf. 2014. október, 9. p.

27-28. Testvérvárosi látogatás Gáton. =Mf. 2014. szeptember, 25. p.

28. Nyári egyetem Jászfényszarun.=Mf. 2014. szeptember, 14. p.

⁴ Készítette: Bujdosó Katalin és Nagy Ildikó

Augusztus

Bemutatkozik az új aljegyző: Sándor Mátyás.=Mf. 2014. augusztus, 5. p.

Olvasótábor a könyvtárban. Téma: barátság, szerelem.=Mf. 2014. augusztus, 6. p.

Teramóban jártunk... Sulyok Flávia beszámolója az Olaszországban megrendezett kézilabda világfesztiválról.=Mf. 2014. augusztus, 7. p.

Kínában jártam... Tusor Anita beszámolója.=Mf. 2014. augusztus, 7. p.

VI. Múzeumok Éjszakája – Egy fűszeres este a tájházban.=Mf. 2014. augusztus, 10. p.

ANNO – Egy gyermek megfigyelései és tapasztalatai az 1930-as években VII. rész.=Mf. 2014. augusztus, 11–12. p.

Mit rejt a ládafia? =Mf. 2014. augusztus, 12. p.

In memoriam Morvai Ferenc (1952–2014). =Mf. 2014. augusztus, 14. p.

1. Jászfényszarui Alkotótábor.= Mf. 2015. október, 4. p. és NyM. 2014. július 26. , 7. p.

2. Beszámoló a VII. Tarlófesztiválról.=Mf. 2014. szeptember, 15. p. és NL. 2014. augusztus 4. , 1. p. és NyM. 2014. július 26. , 3-7. p.

2. A VII. Tarlófesztivál gasztronómiai versenye.=Mf. 2014. augusztus 10. p.

8. Hittanos tábor Püspökszentlászlón. = Mf. 2014. december, 15. p.; Kf. 2. évf. 3. sz., 4. p.

19. Szent István napi ünnepség.=Mf. 2014. szeptember, 1. p.

20. Magyar Érdemrend Tisztikeresztje polgári tagozat kitüntetést kapott Györiné Czeglédi Márta.=NL. 2014. augusztus 21. , 1. p.

23. Szombat esti mulató a Fényszarui Ló-Barát Egyesület szervezésében.= Mf. 2014. október, 21. p.

31. FÉBE kirándulás Palócföldön.= 2014. szeptember, 22. p.

31. A Városi Szennyvízberuházó Társulat befejezte tevékenységét.=NL. 2014. augusztus 21. , 4.p.

Szeptember

Interjú Györiné Czeglédi Márta polgármesterrel.= JM. 2014. szeptember 25. , 3.p.

Augusztus 20-i kitüntettek tablója.=Mf. 2014, szeptember, 2-6. p.

A 2014. évi önkormányzati választások jelöltjeinek bemutatkozása.=Mf. 2014, szeptember, 8-13. p.

Befejeződtek a szennyvízberuházás előkészületei a KEOP-7.1.0/11-es számú pályázat jóvoltából.=Mf. 2014. szeptember, 13. p.

Virgonc tábor a Pilisben.= Mf. 2014. szeptember, 18-19. p.

Bemutatkoznak az iskola új pedagógusai: Hortiné Tóth Éva és Kriston István.=Mf. 2014. szeptember, 21. p.

In memoriam Probocskai Zoltánné.= Mf. 2014. szeptember, 24. p.

Színjátékok Gáton.= 2014. október, 6. p.

8. Közbiztonsági mintaprogram, Helpynet applikáció bemutatása.=Mf. 2014. szept. 17. p.

11. ROMED2-ROMACT projektalkozó. Mf. 2015.szeptember, 24. p.

20. A Kulturális Örökség Napja.= Mf. 2014. október, 12-13. p., november, 17. p.

20. Kalapgyári találkozó.= Mf. 2014. november, 6. p.

21. Nyitott Templomok Napja.= Mf. 2014. október, 20. p. ; Kf. 2014./ 3. sz. , 2. p.

27. Jászfényszaru is csatlakozott az Itthon vagy! Magyarország szeretlek! programhoz.= Mf. 2014. október, 5. p.

Október

- Bemutakozik Zsadányiné Zombori Tímea, az iskola új pedagógusa.= Mf. 2014. október, 9. p.
 Fejlesztések a Jászfényszaruí Önkéntes Tűzoltó Egyesületnél.= Mf. 2014. október, 11. p.
 ANNO – Egy gyermek megfigyelései és tapasztalatai az 1930-as években VIII. rész, 2014. október, 15. p.
 Sakkverseny eredmények.=Mf. 2014. október, 17. p.
 3. A JNSZM Amatőr Alkotók Képző és Iparművészeti Tárlatán Jászfényszaruról bemutatkozott: Bugyi István, Czeglédi Gabriella, Görbe Jánosné, Kiss Andrea, Farkas Antal, Tar Ildikó
 6. Egészségház-avatás Jászfényszarun.= Mf. 2014. november, 1. p. és NL. 2014. december 23., 4. p.
 8. Áder János köztársasági elnök látogatása az Ipari Parkban (S- Metalltech 98. Kft. csarnokának átadója).=Mf. 2014. december, 2. p. és NL. 2014. október 9., 1. és 5. p.
 11. Jász baráti társaságok vezetőinek fóruma Jászberényben.= Mf. 2014. december, 10. p.
 16. Pethő László ny. egyetemi docens előadása Az aktivitás fenntartása idős korban címmel a művelődési házban.= Mf. 2014. december, 16. p.
 15–17. Országos Könyvtári Napok a könyvtárban, előadók: Farkas Kristóf Vince, Fáy Dániel, Ézsiás Vencel; Olvas az ország – stafétaolvasás a gyerekkönyvtárral közösen.= Mf. 2014. október, 19. p.
 19. Ünnepi könyvbemutató – Gyenge Péter: Andris.= Mf. 2014. november, 16–17. p.
 22. Önkormányzati választások eredményei. = Mf. 2015. október, 1. p., 5. p., november, 3. p.; 2015. január, 3. p.

November

- Idősek világnapja a Gondozási Központban.= Mf. 2014. november, 2. p.
 Lovasversenyek Jászfényszarun – összefoglaló. = Mf. 2014. november, 7. p.
 Jászsági települések adóügyi fóruma.= Mf. 2014. november, 6. p.
 Sorsok, életek – Farkas Ferenc, Kiss Lászlóné.= Mf. 2014. november, 8. p.
 Bemutakozik Gulyás Imre, az iskola új pedagógusa.= Mf. 2014. november, 15. p.
 ANNO – Egy gyermek megfigyelései és tapasztalatai az 1930-as években IX. rész.= Mf. 2014. november, 19–20. p.
 5. Pályaválasztási ankét. = 2014. november, 15. p.
 7. Egészségnap Jászfényszarun a Védőnői Szolgálat szervezésében.= Mf. 2014. november, 4. p.
 Egyházközségi képviselő-testületi választás= 2014./ 4. sz., 4. p.
 19. Szent Erzsébet közösségi ház alapkövetétele.= Mf. 2014. november, 2. p.
 21. Erzsébet-napi kiállítás és vásár a BLNT szervezésében, vendég: Baricz Sarolta, Laura nővér.= Mf. 2014. december, 7. p.; Pető István: Lovak között – fotókiállítás megnyitó.= Mf. 2014. október, 24. p., december, 19. p.; Kf. 2014./4. sz., 3. p.
 27. „Élet az élet után” filmvetítés és beszélgetés R. Kárpáti Péterrel a művelődési házban.= Mf. 2014. december, 19. p.
 29. Lovas est a Régi Kaszinó Étteremben a Fényszaruí Ló-Barát Egyesület szervezésében. Mf. 2014. december, 17. p.

December

- Nagyszabású fejlesztés az Ipari Parkban, I. ütem – ÉAOP-1.1.1/C-12-k-2012-0001-es számú pályázat.= Mf. 2014. december, 5. p., 6. p.
 Megalakult a helyi értéktár klub.= Mf. 2014. december, 16. p., és NL. 2015. június 18., 4. p.
 6. VI. Fogathajtó Est a Jászfényszaruí Lovas Baráti Köre szervezésében.= Mf. 2014. december, 17. p.
 9. Zacher Gábor toxikológus előadása a művelődési házban.= Mf. 2015. február, 6. p.
 13. Idősek köszöntése.= Mf. 2014. december, 1. p.; 2015. január, 5. p.
 14. Adventi kávéház a BLNT szervezésében. = Mf. 2014. december, 1. p.
 28. Óévbúcsúztató a FÉBE szervezésében a Régi Kaszinó étteremben.=Mf. 2015. január, 19. p.

2015

Január

- Portré Gyenge Valéria olimpiai bajnokról.= Mf. 2015. január, 6. p.
 Portré Boros Joachimról.= Mf. 2015. január, 9 p.
 Portré Palla Gáborról.=Mf. 2015. január, 10-11. p.
 ANNO – Egy nem mindennapi túléléstörténet II. rész.= Mf. 2015. január, 7–8. p.
 Beszámoló a Bedekovich Lőrinc Népfőiskolai Társaság 2014. évi tevékenységéről.= MF. 2015. január, 12–14. p.
 Óvodai hírek.= MF.2015. január 15–16. p.
 Teaház beszámoló.= Mf. 2015. január, 18. p.
 Angol nyelvi klub indult.= Mf. 2015. január, 20 .p.
 24. Csizmarik Gyula és csapata 2. helyezett a Kakucsi Böllérfesztiválon=Mf.2015. március, 20. p.

Február

- Portré Kovács Jánosról.=Mf. 2015. február, 2.p.
 Birkózó eredmények. = Mf. 2015. február, 19. p.
 ANNO – Egy nem mindennapi túléléstörténet III. rész.= Mf. 2015. február, 10-12. p.
 In memoriam Pető Ádám. = Mf. 2015. február, 20. p.
 Portré Palla Gáborról 2. rész.= Mf. 2015. február, 13. p.
 14. Fülöp Márta pszichológus előadása a Városházán a BLNT Drámaműhelyének szervezésében.=Mf. 2015. február, 7. p. és NL. 2015. február 3., 4. p.
 15. Házi karate verseny a művelődési házban. = Mf. 2015. február, 19. p.
 18. Közmeghallgatás.= Mf. 2015. február, 1. p.
 21. XXII. FÉBE-bál.= Mf. 2015. március, 9–10. p., és NL. 2015. február 24., 4. p.

Március

- Bemutakozik Nagy Gábor falugazdász.= Mf. 2015. március, 3. p.

Portré Csúz Lajosról.= Mf. 2015. március, 15. p.
 Sportnap Jászfényszarun. = Mf. 2015. március, 17. p.
 ANNO – Egy nem mindennapi túléléstörténet IV. rész. = Mf.2015. március, 11–12. p.
 Portré Palla Gáborról 3. rész.= Mf. 2015. március, 20. p.
 13. Március 15-i ünnepség.= Mf. 2015. március, 1. p.
 21. A Fortuna Együttes új bemutatója: Hány János.=Mf. 2015. március, 16-17. p.
 21. Újra öltünk és örökítünk! Jász hímzések kiállítása.= Mf. 2015. március, 18. p. és NL.
 2015. április 9., 4.p. és R. 2015. április, 14. p.

Április

Interjú Györiné Czeglédi Márta polgármesterrel.=Mf. 2015. április, 2. p.
 Stratégiai megállapodás a Samsung Zrt.-vel=Mf. 2015. április, 1. p., 2.p.
 Új bérlő a Vállalkozói Házban: Kékesbusz Kft.= Mf. 2015. április, 5. p.
 Portré Réz Sándorné Jáger Franciskáról.= Mf. 2015. április, 20. p.
 2.Tavaszi hadjárat Kedves Gyula hadtörténész köszöntőjével.= Mf. 2015. április, 1. p., 11. p.; május, 21. p.
 5. Húsvétoló a Ló-Barát Egyesület szervezésében.=Mf. 2015. április, 10. p.
 14.„Nem vagy egyedül!” bűnmegelőzési rendezvény általános iskolásoknak.= Mf. 2015. április, 18. p.
 18. A Déryné Vegyeskar fellépése a művelődési házban.= Mf. 2015. május, 9. p.

Május

Az Iglice Gyermeknéptánc Együttes hírei.= Mf. 2015. május, 6. p.
 15 éves a művészeti iskola.= Mf. 2015. május, 7. p. és NL. 2015. május 5., 4. p.
 Portré Bordás Lajosnéról.= Mf. 2015. május, 10. p.
 Nagyné Török Zsóka a XIII. Alföldi Fazekas Triennálé- n a Hagyományok Háza különdíját kapta.=NL. 2015. május 16., 1. p.
 25 éves a Mi Újság Fényszarun? című helyi újság.= Mf. 2015. május, 17. p., június 17. p., július, 22–23. p.
 1. Kirándulás a hatvani ásatásoknál. = Mf. 2015. május, 15. p.
 6. Redemptiós megemlékezés az iskolában.=Mf. 2015. május, 4. p.
 7. Jászfényszarui Ipari Park komplex fejlesztése – Projektzáró rendezvény az Ipari Parkban (ÉAOP-1.1.1/C-12-k-0001 számú pályázat).= Mf. 2015. május, 3. p. és NL. 2015. május 5., 4. p. és NL. 2015. május 14., 4. p. és NL. 2015. május 8., 2.p.
 8. II. világháborús megemlékezés az emlékműnél.= Mf. 2015. május, 2. p.
 8. „A költészet és Mi” – pódium a művelődési házban.= Mf. 2015. május, 9. p.
 9. Íjászverseny a Lehel-tónál.= Mf. 2015. május, 19. p.
 22–26. Napközis tábor az iskolában.= Mf. 2015. július, 13. p.
 30. Tájékoztató verseny és gasztró csata a Fényszarui Ló-Barát Egyesület szervezésében.= Mf. 2015. július, 12. p.

Június

A Jó tanuló-felkészült túrázó pályázat nyertesei.= Mf. 2015. június, 9. p.

Jó tanulók fogadása a Régi Kaszinó étteremben.= Mf. 2015. június, 10–11. p. és NL. 2015. június 23., 4. p.
 Portré Tüsor Antalné Langó Johannáról.= Mf. 2015. június, 16. p.
 Régi idők tanúi: beszélgetés Csáki Sándornéval.= Mf. 2015. június, 19–20. p.
 Zenei pünkösddőlő.= Mf. 2015. június, 16. p.
 4. Nemzeti összetartozás napja a Trianoni emlékműnél.= Mf. 2015. június, 1. p.
 Samsung nap a Lázár Lovasparkban.= Mf. 2015. július, 7. p.
 6. Koronázási hétvége Gödöllőn a Szűcs Mihály Huszárbandérium részvételével. = Mf. 2015. július, 16. p.
 25. Jászsági Menedzser Klub ülése Jászfényszarun.= Mf. 2015. július, 15. p.
 27. A 40 éves Golf Együttes jubileumi koncertje a művelődési házban.= Mf. 2015. július, 10–11. p.
 29. Penczner Pál Művészeti Tábor a nagyskolában.= Mf. 2015. július, 17–18. p.

Jászkóhalma⁵ 2014

Szeptember

2–3. Huszonhatodik alkalommal rendezte meg a Jákó Kertbarát Kör nagy sikerű terméki-állítást.

Október

12. Tizenkét év után ismét polgári vezetése van a községnek. Az önkormányzati választáson Terjéki Tünde Fidesz támogatással győzte le Lukácsi Pált és a harmadik helyen végzett Fejes Attilát. Az új polgármester korábban tagja volt a testületnek, ugyanúgy, mint a fideszes Farkas Dezső és Muhari Zoltánné. Ugyancsak fideszesként jutott be Forgács József, a párt támogatásával pedig Sipos-Tuza Anita alpolgármester. Forgács István és Bereczki Gábor függetlenként került a testületbe.
 23. Hosszú évek után minden emlékhelyet közösen kerestek fel a községi ünnepség résztvevői, melyre meghívást kapott két hajdani kitelepített: Reviczky Károly és Pongrácz Károly is, akik korábban többször jártak a községben, Reviczky úr avatta fel az '56-os emléktáblát 1991-ben.
 27. Az alakuló testületi ülésen két bizottságot választottak, a gazdaságiba külsőként Forgács Lászlót és Czifráné Balázs Andreát, a művelődésügyibe pedig Sasné Háló Anikót és Fodor István Ferencet, aki 1990-től polgármesterként, 2002-től pedig önkormányzati képviselőként vett részt a község vezetésében.

November

14. A Horváth Péter Honismereti Szakkör megalakulásának 51. évfordulóján kapta meg a Jászsági Civil Vándordíjat a kupával és kettőszázezer forinttal Dobos Lászlótól, a Jászok Egyesülete alapító ügyvivőjétől a Gazdakörben.

⁵ Összeállította: Fodor István Ferenc

December

30. 10. alkalommal talákoztak a Gazdakörben a Jászságért-díjasok.

2015

Január

10. Laki Ida festőművészt 94. születésnapján budapesti lakásában köszöntötte a község vezetése és a JÁKOB küldöttsége, akiknek alapító díszelnöke.

13. Laki Ida festőművész születésnapja alkalmából a jákóhalmi képtár anyagából kölcsönadott képekből nyílt kiállítás a jászberényi Szikra Galériában, ahol Czuk Ferenc festő-restaurátor mutatta be a művésznőt és művészetét.

17. A Magyarország Felfedezői Szövetség Gyömrőn tartotta országos gyűlését, ahol természetesen Fodor István Ferenc is részt vett az etikai bizottság elnökeként.

12. A honismereti szakkörösök megemlékezése az 1943-as urívi áttörésről a II. világháborús emlékmű előtt. Ez évben ismét máglyát gyújtottak az Önkormányzat segítségével, mint annak idején a kezdetekkor. Fodor István helytörténész emlékezett.

Február

9. Az önkormányzat megváltoztatta a totalitárius rendszerekhez kötődő utcaneveket. A Sallai Imre Szent István utca lett, a Fürst Sándor utca visszakapta az eredeti nevét – az Aradi utcát, a Ságvári utca pedig Szabó Szabolcs utca lett.

25. A kommunizmus áldozatainak emléknapján Abonyban koszorúzta meg Dohy Gábor 1919-ben ott meggyilkolt jákóhalmi jegyző kopjafáját a jákóhalmi önkormányzat és a Horváth Péter Honismereti Szakkör Terjéki Tünde polgármester vezetésével.

Március

15. Hosszú évek után ismét együtt ünnepelt a Gazdakörben az önkormányzat a polgári civil-szervezetekkel, majd együtt koszorúztak a községháza falánál.

Április

3. Huszonhat évvel ezelőtt indult el Jászberényből első alkalommal az 1849-es Tavaszi Hadjárat emlékére rendezett történelmi lovastúra, amely 1990-től már Jáköhalmát is érinti. Köszöntötte a megjelenteket és ünnepi megemlékezést mondott Terjéki Tünde polgármester, Fodor István Ferenc helytörténész, Gavlik István, a Kossuth Szövetség elnöke. A történelmi megemlékező Hermann Róbert történész volt, aki kezdettől fogva részt vesz a túrán.

9. A 31-es út elkészült Jász-Nagykun-Szolnok megyei szakaszának ünnepélyes átadása megtörtént Jászapátin az érintett polgármesterek – köztük Terjéki Tünde jákóhalmi – részvételével.

11. Fodor István Ferenc országos első helyezést ért el a sárvári keresztretjvényfejtő verseny kezdő kategóriájában, egyedüli hibamentes megfejtőként.

Május

6. A Gazdakörben a Jászkunok napja alkalmából Nagyné Koncz Éva jászberényi művész-

tanár festményeiből nyílt kiállítás, aki a szomszédos teremben lévő címer szekciókat is restaurálta korábban.

17. A népdalkör részt vett sokadik alkalommal az abasári katona- és bordalfesztiválon.

31. Huszonegyedik alkalommal rendezték meg a Varjasi találkozót a hajdani tanyavilág még élő tagjai számára. Mise után a gazdakörben emlékeztek a régi életre.

Június

4. A Fidelitas fiataljai a trianoni emléktábla előtti kis parkban visszaállították a két háború közötti Nagy-Magyarország emléket. Fodor Fruzsina felkérésére Terjéki Tünde polgármester és Fodor István Ferenc helytörténész emlékezett, 16.32-kor pedig – az 1920-as diktátum aláírásának percében – megszólalt a harangszó.

6. A megyei honismereti pályázaton Fodor István Ferenc harmadik díjat kapott a régi jászsági tanyasi iskolák fotóiért, a Horváth Péter Honismereti Szakkör pedig könyvjutalomban részesült a jákóhalmi folyóirat történetével.

Július

6. A Szekszárdon megrendezett XLIII. Honismereti Akadémián Fodor István Ferenc országos elnökségi tag javaslatára többen is elismerést kaptak a szakkör munkájának segítéséért. Többek között Terjéki Tünde polgármester, Magyar Aliz a JÁKOB - elszármazottak vezetője, Fülöp Tibor Zoltán, a Tavaszi Hadjárat főszervezője, a nagykatái Kossuth Lajos Hagymányörző Csapat, Muhari Zoltánné pedagógus és Tóth András a megyei laptól.

25. Budapesten 94 éves korában elhunyt Laki Ida festőművész, Jáköhalma szülötte és díszpolgára.

25. Tizenegyedik alkalommal rendezte meg a Gubicz András Gazdakör a gazdaköri népdalos találkozót 7 népdalkör részvételével. Először nyitotta meg a község polgármestere.

26. Első alkalommal került helyre a község falunapja: a Jakab-napi búcsú napjára.

27. Horváth István és Szvorény Tamás indult a község képviselőjében a sárospataki hagymányörző táborba.

Augusztus

2. A Gubicz András Gazdakör országos egyéni keresztretjvényfejtő versenyt rendezett nagy sikerrel, több mint 120 résztvevővel a jászapáti klub megalakulásának 30. évfordulója alkalmából, megemlékezve arról is, hogy az 1970-es évek elején itt is működött egy rejtvényfejtő kör.

17. Ünnepélyes körülmények közt temették el Budán a Farkasréti temetőben Laki Ida festőművészt. A ravatalnál Fodor István Ferenc nyugalmazott polgármester, a sírnál Czuk Ferenc festő-restaurátor búcsúztatta.

20. Tizenkét év után visszakerült a Gazdakör épületébe az augusztus 20-i ünnepség. A Jászmagyarok Együttes műsora után Terjéki Tünde polgármester tartott ünnepi beszédet, majd megszegte az új kenyeret. Az új önkormányzat díszpolgárnak posztumusz Eperjesi Nándort, a kétdanos küzdősport- mestert választotta, aki az év elején hunyt el. A Jászkököhalmáért kitüntetést a Községi Népdalkör kapta.

30. Tizenharmadik alkalommal rendezték meg – ezúttal a község gazdakörében – a rendszerváltó polgármesterek találkozóját, akik 1990-ben az első szabad választásokon kapták meg a bizalmat.

Jászkisér 2014

Június

Parlagfűgyűjtési verseny. (K.,2014.jún.)

6–8. XIV. Pünkösdi Vigadalmi Napok:

6. Átadták át az Uniós forrás bevonásával elkészült játszóteret a Mozi és a Teleház közötti udvarrészen (K.,2014.jún.); (T.,XIV.évf.6.sz.)

6–7. XXII. Pendzsom Folk Fesztivál a Csete Balázs Általános Iskola udvarán

8. A Városért díjak átadása: Csillik Ferencné, Bartók János, Ötvös Nagy Ferenc, Búzavirág Népdalkör (K.,2014.jún.); (K.,2014.júl.);(T.,XIV.évf.7.sz.);(N.,2014.jún.17)

13. Elkezdődött a Háziorvosi rendelő felújítása, az elnyert támogatási összeg 60 millió forint (K.,2014.júl.);(T.,XIV.évf.7.sz.);(N.,2014.aug.21.)

21. „Nyárindító” rendezvény a Tájház udvarán a Csete Balázs Honismereti Egyesület szervezésében (K.,2014.jún.); (K.,2014.júl.)

26. Az „Ilyennek ismerem a parlagfüvet” rajzpályázat nyertesei: Tóth Emma, Mészáros Benke, Markó Endre (T.,XIV.évf.7.sz.); (K.,2014.júl.)

26. A parlagfűgyűjtő verseny nyertesei: Nagy István, a jászkiséri Városi Óvoda dolgozói, az Alapszolgáltatási Központ dolgozói (T.,XIV. évf.7.sz.);(K.,2014.júl.)

Július

1. Jászkiséri hírpercek a Trió TV-ben, 2 hetente az Apáti Hírmondóval egy blokkban (K.,2014.júl.); (T.,XIV.évf.7.sz.);(Öjkv.,2014.máj.29.)

2. Semmelweis napi megemlékezés a Polgármesteri Hivatal házasságkötő termében.

Kitüntetettek: Cseh Tamás, Kovács Sándor, Emődiné Szabari Judit, Dankóné Szabó Tünde, Kolláth Bálint, Gubiczné Csejtej Erzsébet, Filó Sándorné (T.,XIV.évf.7.sz.);(T.,XIV.évf.7.szám)

19. IV. Hagyományörző Lovasnap a volt dohánybevéltő területén (N.,2014.júl.15.);(K.,2014.szept.)

Augusztus

50 millós állami támogatással befejeződött a bevezető út építése. (N.,2014.aug.5.)

20. Ünnepség az államalapítás alkalmából

20. Második alkalommal került megrendezésre a fogathajtó verseny, melyet Sebők Péter és Tóth-Simon Sándor szervezett. (K.,2014.szept.)

Szeptember

20 éves Jászkisér és Niederlenz kapcsolata. 30 fős delegáció utazott Niederlenzbe. (K.,2014.szept.)

4–5. A Kis-Ér Kertbarátkör 29. alkalommal rendezte meg termékiállítását a Művelődés Házában.(K.,2014.okt.)

11. Jászkisér Város Önkormányzata csatlakozott a Bursa Hungarica Felsőoktatási Önkor-

mányzati Ösztöndíjrendszer 2015. évi fordulójához.(Öjkv.,2014.szept.11.)

27. Településünk is csatlakozott az „Itthon vagy! Magyarország, szeretlek!” programsorozathoz.

Október

1. Az idősek világnapja a Művelődés Házában. (K.,2014.okt.)

6. Megemlékezés az aradi vértanúkról.

12. Önkormányzati választások (K.,2014.okt.)

13–20. Őszi könyvtári napok a Városi Könyvtárban, (K.,2014.nov.)

22–23. Ünnepi megemlékezés az 1956-os forradalom és szabadságharcra.

November

2. Gulyásné Farkas Mária digitális harangjátékot adományozott a református templomnak. (K.,2014.dec.)

9. Megismételt önkormányzati választások (K.,2014.nov.)

29. A Kis-Ér Kertbarát Kör fennállásának 30. évfordulóját ünnepelte.(K.,2014.dec.)

December

7. A jászkiséri Búzavirág Népdalkör és a szolnoki Református Gyülekezet Kórusa adventi hangversenyt tartott a református templomban.

13. A Művelődés Házában került megrendezésre a XXV. „Apáról-fiúra” népi gyermekjátékok közösségi bemutatója. (K.,2014.dec.);(K.,2014.febr.)

19. Pedagógus Női Kar karácsonyi koncertje a Művelődés Házában.

2015

Január

12. A Doni hősökre emlékeztünk a Művelődés Házában. (K.,2015.febr.)

22. A Magyar Kultúra Napja a Művelődés Házában (K.,2015.febr.)

Február

25. Az Önkormányzat hozzájárul az „Észak-alföldi Tájegységek Hagyományainak Nyomában” című pályázati projekt megvalósításához. (Öjkv.,2015.febr.25.)

Március

4. Óvodai Anyanyelvi Nap a Városi Könyvtárban (K.,2015.ápr.)

15. Az 1848/49-es forradalom és szabadságharcra való megemlékezés.

28. Húsvétváró családi nap a Művelődés Házában és a Csete Balázs Általános Iskolában Javorek Janka, a Csete Balázs Általános Iskola tanulója I. helyezést ért el a Jász-Nagykunszolnok Megyei Sakk Diákolimpián

Április

Megkezdődött a temető előtti járda építése a JÁTI által legyártott térkövekből. (Öjkv.2015.ápr.22.)

Sebők Péter Silver nevű lova szerepet kapott a Ben-Hurban (N.,2015.ápr.7.)

13. „A székely tűzhelyek ízei és furfangjai” hagyományörző, népművészeti kiállítással egybekötött jótékonyági könyvbemutató a Művelődés Házában.

16. Ladányi Lajos Emlékverseny (K.,2015.máj.)

24. Németh Nyiba Sándor olimpikon, költő, zeneszerző zenés, verses, önálló estje a Művelődés Házában.

26. Tájházak napja a Csete Balázs Helytörténeti Gyűjteményben (K.,2015.máj.)

13–27. Kézimunka-kiállítás a Művelődés Házában.

Május

IX. Civil majális a Dongó Vendégház és Sörkertben.

KEOP-1.3.0/2F/09-2010-0031 azonosító számú „Jászság Ivóvízminőség-javító Projekt” megnevezésű beruházás megkezdése.

2. Anyák napi nótaműsor a Szolnok Tv Nótaversenyeinek dobogós helyezetteivel a Művelődés Házában.

16–17. Jászsági Népviseleti kiállítás a Csete Balázs Helytörténeti Gyűjteményben (K.,2015.máj.)

A Jászságért Alapítvány kuratóriuma Gubicz Andrásnak és feleségének, Gubiczné Csejtei Erzsébetnek ítélte a Jászságért díjat. (N.,2015.máj.21.)

30.Mezőgazdasági és Géptörténeti Magángyűjteménynyitnapja.(N.,2015.máj.26.);(N.,2015.jún.1);(N.,2015.jún.2)

Június

5–6. XV. Jászkiséri Napok

17. A reumatológiai szakrendelés és a fizioterápiás kezelő feladatok beindításáról. (Öjkv.2015.jún.17)

20. Múzeumok Éjszakája a Tájházban

Július

Az Önkormányzat diákmunka programot hirdetett 2015. július 1. – augusztus 31. között.

V. Jászkiséri Hagyományörző Lovasnap a volt dohánybeváltó területén (K.,2015.jún.)

Katona Róza házi orvos 55 éve áll az egészségügy szolgálatában (K.,2015.júl.)

Augusztus

4–9. Jászkiséren haladt át a Tour de Hongre Magyar Kerékpáros Körverseny

20. Ünnepi rendezvény államalapító Szent István tiszteletére a Művelődés Házában.

20. Megrendezésre került a III. Jászkiséri Kettes Fogathajtó Verseny a volt dohánybeváltó területén.

Rövidítések:

JABE= Jászapátiak Baráti Egyesület

JAK= Jászapáti Alkotók Köre

JkU= Jászkürt Újság

K= Kisér

Kf= Katolikus Fény

Mf= Mi újság Fényszarun?

NL= Új Néplap

NyM= Nyári Magazin

R= Redemptio

A KÖTET MEGJELENÉSÉT TÁMOGATTÁK:

Fodor István Ferenc,
Jászberény Önkormányzata,
Jászfákóhalma Önkormányzata
és
Pócs János országgyűlési képviselő

Tisztelt Támogatóink!

Az 1996. évi CXXXVI. törvényben foglaltak alapján alapítványunk 2014-ben a személyi jövedelemadó meghatározott részéből 26 643 Ft támogatásban részesült, mely összeget az évkönyv nyomdaköltségeinek részbeni fedezésére fordítottuk.

Az évkönyv kiadója, a Jászsági Évkönyv Alapítvány, hálásan megköszönve az eddigieket, továbbra is szívesen fogad felajánlásokat és várja újabb támogatóit.
(Adószámunk: 18821725-1-16; számlaszámunk: OTP Jászberény, 11745035-20009362)

